

R E S T I T U T I O

VASILE POGOR

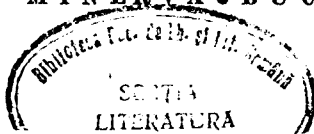
SCRIERI

Ediție, prefață, note, glosar, bibliografie
de
VASILE SANDU

10.347

EDITURA MINERVA • BUCUREȘTI—1986

PREFAȚĂ

Prezența redusă, în viața literară a epocii, a comisului Vasile Pogor a făcut să se cunoască prea puține fapte din activitatea lui. Pentru contemporani, Pogor a fost numai autorul poeziei *Neam vine și neam să trece* și traducătorul *Henriadei*, iar generația următoare, grăbită să asimileze elementele novatoare ale romantismului, nu a mai putut gusta genul de literatură peste care se așezase deja colbul uitării. Totuși, dintre reprezentanții notorii ai acestei generații, Vasile Alecsandri avea o idee clară asupra formației literare și orientării ideologice a scriitorului, când observa, în *Introducere la Scrierile* lui Costache Negruzzi, că „Pe la începutul secolului s-a ivit în Moldova o pleiadă de poeți cari au lăsat urme adânci în memoria contemporanilor. Acea pleiadă compusă din Tăutu, Conachi, Beldiman, Balșucă, Pogor, Bucșănescu etc., toți boieri și feciori de boieri, erau înzestrați cu învățăturile clasice ale limbilor elină, latină și franceză. Ei se îngăduiseră cu imaginile poetice a mitologiei antice și primiseră totodată reflectul depărtat al ideilor voltairiene pe care revoluția cea mare din 1793 le răspindise în Europa, însă distanța nestrăbătută ce exista între patria lor și izvorul acelor idei, precum și mai cu seamă poziția lor socială, îi opriră de a se pătrunde de principiile radicale ale Franței.”¹

Dacă în cazul lui Alecsandri comprehensiunea pentru „bătrînul” Pogor poate fi motivată prin filonul clasic comun, nu același lucru explică prețuirea acordată comisului de către Mihail Kogălniceanu, între cei doi neexistînd vreo afinitate de structură. E cu altă mai semnificativă opinia marelui om politic, care îl desemna pe fiul scriitorului, omonimul junimist, executorul său testamentar, menționînd: „Toată viața mea am avut și păstrat o mare și respectuoasă afecțiune pentru

¹ V. Alecsandri, *Introducere la Scrierile lui Constantin Negruzzi*, București, Librăria Socec et Co., 1872, p. XXIX—XXX.

părintele său, regretatul Vasile Pogor, unul din bărbații cei mai însemnați ai bătrînei Moldova”².

Fără a conține vreo evaluare în ordine literară, portretul trasat prin anii 1840—1857 lui Vasile Pogor în *Arhondologia Moldovei*, acea capodoperă de acrimonie și sarcasm, de către Costandin Sion, surprinde natura voluntară și răzbătătoare a scriitorului nostru, culminînd într-o vituperare: „În scurt, prin aceste mijloace au ajuns și cu rangul, și cu starea între magnații țării, dar de departe să cunoaște că-i mojic”³. Vom vedea că „mojicul” dezmințea atît prin obîrșie, cît și prin cultură, cuvintele otrăvite ale paharnicului cu ifose aristocratice.

Cercetările de arhivă⁴ au dat la iveală anumite fapte care dovedesc că neamul Pogor are destulă vechime în istoria Moldovei. Documentele îl menționează pe un Vasilie, mare logofăt, care ar fi primit prin „ispisoc de danie și de miluire” niște sate în ținutul Hotinului „de la Ștefan-Voievod, fiul celui de mai înainte Tomșa-Voievod, cu credincioasă slujbă sa cînd i-au scăpat zilele și domnia, de au înfrînt în domnie mare și au dat supt sabia domniei-sale pe Toader Murguleț armaș, ginerile lui Udre Corbu, și pe alți pribegi ca dînsul ci venise cu mulțime de leși și de căzaci împotriva domniei-sale, și atunce au și pierdut Toader Murguleț armaș, în hiclenia sa, acei mai sus numite sate”⁵. Numele de familie al acestui mare logofăt, care s-a ilustrat în luptă prin 1612—1615 și 1621—anii de domnie ai lui Ștefan Tomșa — era de Stircea. El a avut un fiu, Miron, și o fată, căsătorită cu un Pogor, care poate fi Cosma Pogor. Într-o schiță genealogică întocmită de scriitor și cunoscută lui V. Panopol, acest Cosma Pogor era trecut ca cel mai vechi înaintaș al neamului. Scriitorul credea că strămoșul său a trăit pe la 1600. La 8 august 1666, Iliș III Alexandru-Vodă a întărit lui Vasilie Pogor, fiul lui Cosma, moșia Stolniceni sau Pogorăști, pe care o va vinde fiul scriitorului în 1875. În 1704, vodă Răcoviță încredința unui Pogorie, mare stolnic, posesiunea unor sate din ținutul Hotinului. Vasilie Pogor a avut un fiu, Constantin Pogor Căpitanul,

² Testamentul lui Mihail Kogălniceanu, în *Cronica*, an. II, nr. 35 (82), 2 sept. 1967, p. 8.

³ Costandin Sion, *Arhondologia Moldovei*, text ales și stabilit, glosar și indice de Rodica Rotaru; prefață de Mircea Anghelescu; postfață, note și comentarii de Ștefan S. Gorovei. Editura Minerva, 1973, p. 200.

⁴ Datorate lui V. Panopol, vezi mapa A. 518 (B.A.R.), pagini redactate în 1945.

⁵ *Lucrarea cit.*, p. 2.

care a stăpînit părți din moșiile Stolniceni și Hobotea. Nepotul lui Constantin Căpitanul, care a mai avut doi frați, Andrei și Axinte, e tatăl lui Vasile Pogor, scriitorul de care ne ocupăm.

Data de naștere a poetului ne este cunoscută numai-dintr-o însemnare a fiului, care nota pe un manuscris: „1792, naissance de mon père“⁶. E de presupus că poetul s-a născut la Pogorăști, sat așezat pe malul stîng al Jijiei, unde tatăl său își avea proprietatea. Ca și alți fii de boieri a căror stare nu era departe de condiția rătăcească, tînărul Pogor a fost instruit pentru a sluji într-o casă boierească de vază sau pentru a ocupa o funcție publică. Încă de la o vîrstă fragedă era copist, fiind primit ca pisar, în 1805, la Episcopia Hușului⁷. Fratele său mai vîrstnic, Tudorachi, care fusese angajat ca logofăt în casa vistiernicului Alecu Balș, a înlesnit atașarea lui Vasile de marele său protector. În 1806, Alecu Balș i-a numit pe cei doi frați printre diecii de vistierie. Prin 1813, Tudorachi a încetat din viață, iar Vasile, care trebuie să fi dovedit aptitudini deosebite și să fi inspirat multă încredere patronului său, a moștenit și agoniseala, și locul fratelui său⁸. Fiind astfel dotat, a fost numit condicar (17 ian. 1814), iar mai apoi „deplin vechil“, adică avocat împuternicit al mănăstirii Rîșca. Ajungînd, prin îndemînare și abilitate, să fie reprezentant al lui Balș, a fost trimis pe la 1816 în Basarabia, cu misiunea de a revizui actele unor moșii. Cum era întreprinzător, nu a zăbovit mult aici, astfel că în 1818 îl aflăm la București, ca prim „cavas“ al Consulatului rusesc. Nu se cunosc exact motivele rechemării sale în Moldova, fapt e că la 15 ianuarie 1819 era la Iași, fiind citat într-un pitac emis de domnitorul Scarlat Callimachi, unde se arată că „din fragedă vîrstă s-au aflat slujind în visteria pămînteană, unde n-au cruțat jertvirea credinței și ostîrdii sale“⁹. Poate să-l fi determinat să revină încurcăturile ivite în privința sumelor moștenite de la fratele său, contestate de moștenitorii lui Balș, cu care va avea un lung proces, încheiat în favoarea sa abia în 1845, cînd va primi de la aceștia drept despăgubire 4400 ruble de argint.

Peregrinările prin Basarabia, unde avea încă treburi de rezolvat și unde și-a cîștigat titlul de paharnic, vor continua. Îl atrăgea aici și o nouă pasiune, care se va solda în cele din urmă cu căsătoria. Între notițele sale, stă scris: „La anul 1822, iulie 9, m-am însoțit cu Zoica, fiica răposatului Iancu Cerchez, fiu lui Ioniță Cerchez, ne-au cununat

⁶ Mapa 518; și V. Panopol, *lucrarea cit.*, p. 8.

⁷ Apud V. Panopol, *idem.*

⁸ Apud Costandin Sion, *lucrarea cit.*, p. 199.

⁹ V. Panopol, *lucrarea cit.*, p. 9.

d-lui paharnic Vasile Coroiu și cucoana Casandra¹⁰. Prin urmare, nu e vorba de clucerul Neculai Cerchez, cum își amintește Costandin Sion („pe la 1816, Balș au trimis pe Vasile în Basarabia cu trebuințele ce ave, de unde n-au mai venit pînă pe la 1823, cînd au venit însurat cu Zoîța, nepoata de ficior a unui clucer Neculai Cerchez“. Neculai este bunicul soției lui Pogor), ci Ioniță Cerchez. Rămîne totuși valabilă observația paharnicului că „Zoîța“ a fost răpită de la „moșul ei, spatariul Vasile Coroiu, cînd se afla în bejenie dus în Basarabia“¹¹. Nu e la mijloc, desigur, o răpire romantică, mai degrabă a fost o grăbire a căsătoriei, motivată de averea Zoîței, ceea ce îl determină pe C. Sion să observe, înăcrit, că „prinsăse calicul la avere“. Cu Zoîța, Vasile Pogor va avea șapte copii, dintre care cinci au murit nevîrstnici. Supraviețuitori au fost numai Anastasia (n. 5 martie 1824—m. 1879, căsătorită Bantăș) și Vasile (junimistul, n. 20 aug. 1833—m. 20 martie 1906).

Reîntors în Moldova, la 1823, Pogor a intrat în tovărășie cu un grec, Polieni, luînd în posesie cîteva moșii de-ale mănăstirilor grecești, ca răsplată pentru că se ocupa de afacerile judiciare ale celorlalte lăcașuri sfinte. Cum era „scriitor bun și cruciocar“¹², a agonisit destulă avere, creîndu-și concomitent acces spre alte favoruri sociale. La 20 mai 1826, Ioan Sandu Sturdza-Voievod îi acorda rangul de vel-comis, schimbat în 1827 cu acela de comis. În timpul ocupației rusești, a slujit „cu ostîdie și silință la partea finanțului în divanul împlinitor, de la 1828 pînă la 1832“¹³. Sub domnia regulamentară a lui Mihail Sturdza, a fost numit director al Departamentului Logofetei Dreptății, cînd titularul ministerului era Lupu Teodor Balș, funcție în care a rămas vreme de 3 ani. Același domnitor l-a răsplătit cu titlul de vel-spătar, în 6 august 1838, pentru ca în luna noiembrie același an să-l cheme din nou ca director (însă numai interimar) la Logofetea Dreptății.

Anul 1839 pare a reprezenta un moment important în existența lui Vasile Pogor, prin semnificația politică pe care o implică pentru scriitor. În acest an se declanșează conjurația lui Leonte Radu (sprijinit de boieri ca Ștefanache Catargiu), conjurație în care fuseseră atrași chiar beizadelele Iorgu și Costachi Sturdza, precum și unii boieri ca Miclescu sau Costache Negruzzi. În conspirație figura și Lupu Balș, iar Pogor, ca om de încredere al acestuia, a simpatizat cu mișcarea. Era, de fapt, o reacție față de principiile *Regulamentului Organic*,

¹⁰ *Idem*, p. 7—8.

¹¹ Costandin Sion, *op.cit.*, p. 200.

¹² *Idem*.

¹³ V. Panopol, *lucrarea cit.*, p. 12.

În spiritul ideologiei cărvunarilor, la care complotiștii aderaseră mai demult. În manifestul conspirației se cerea renunțarea la protectorat, prin acceptarea sprijinului politic din partea Angliei, Franței, Austriei, reducerea suveranității turcești la o putere nominală, formarea unei confederații alcătuite din Muntenia, Moldova și Serbia, înființarea unui consiliu de stat, a unui senat etc. Conspirația a fost descoperită, boierii complotiști au fost însă absolviți și au reușit să-și mențină privilegiile.¹⁴

Pogor, care trebuie să fi avut un rol secundar în această mișcare, urmează neabătut traiectoria ascensiunii sale. În 31 martie 1840 va fi înălțat la rangul de vel-agă¹⁵, la 17 iunie 1844 va ajunge vel-postelnic, la 21 martie 1845 va semna ca postelnic, la 1 septembrie 1849 va fi „cilen“ al Divanului domnesc, la 28 iulie 1852 va primi titlul de vel-vornic, în 1854 va fi director al Casei vămilor, iar la 19 decembrie 1856, prezident al Divanului apelativ, numit de caimacamul Teodor Balș. Ritmul vertiginos al înălțării, pe care îl sugerează mulțimea titlurilor obținute într-un interval oarecum restrâns, este întrerupt numai de moarte, care survine la 10 decembrie 1857. Bătrînul vornic — pentru că vornic era, doși posteritatea l-a reținut cu denominativul de comis — a murit „de glunghi“ și a fost înmormintat în curtea bisericii din Mișești (lingă Iași), pe una din moștile sale. Soția sa a decedat în anul 1876 și a fost înhumată în același loc¹⁶.

Privită sub raportul faptelor de natură obiectivă, biografia lui Pogor relevă în eoul ei un om dotat cu energie, capabil de a se adapta împrejurărilor, de a folosi stimulii acestora pentru a satisface impulsurile naturii sale dîrze și pentru a-și croi un destin social pe deplin realizat. Biografia lui e semnificativă în plan general, desemnînd tendința micii boierimi de a pătrunde în rîndul protipendadei prin îndeletniciri prozaice, propriu-zis burgheze, dar nu e tot atît de revelatoare pentru înțelegerea vieții interioare a scriitorului. Dacă vrem să sesizăm reflexele tainice ale acestei vieți, va trebui să zăbovim mai îndelung asupra

¹⁴ Apud V. I. Cataramă, *Sufletul „Junimii“: Vasile Pogor*, Iași, Institutul românesc de arte grafice „Brawo“, 1942.

¹⁵ Vezi *Anafora* Ministerului de Justiție, semnată de logofătul Canta, prin care, la 15 februarie 1840, se recomanda domnitorului Mihail Sturdza înaintarea în rang a spătarului Vasile Pogor, directorul Ministerului, și se obținea numirea lui ca agă (*Arhiva Statului Iași*, fond Secretariatul de Stat, dosar 402, vol. II, f. 728 — Original — apud *Documente*, ediție, note, glosar de Gh. Ungureanu, D. Ivănescu, Virginia Isac, Buc., Ed. Minerva, 1973, p. 84).

¹⁶ Apud V. Panopol, *lucrarea cit.*, p. 22.

aspectului lăuntric al existenței autorului, ceea ce vom face în paginile următoare.

Reputația de poet satiric a lui Vasile Pogor a fost creată de singura poezie originală apărută în timpul vieții scriitorului, *Neam vine și neam să trece* (1839). În structura intimă a versurilor, accentele satirice se îmbină cu tonul meditativ și am crede că acesta din urmă imprimă poeziei un sens mai adinc. Poetul, în ipostaza-i nobiliară, deși închipuită, reflectează asupra răului pe care l-ar cauza celor umiliți, și orgoliul său de castă nu e anihilat decât de gândul efemerității: „Dar neam trece și neam vine, iar pământul în veac stă: / Acest adevăr prostatic pentru ce mă întristă, / Cît în mormînt mă făcură a mea țărână să o cerc, / În vreme ce eu sint încă într-a viețuiri cerc?“ Ideea egalizării prin moarte, avînd drept corolar îndemnul la înțelegere în viață, mult vehiculată în preromantism, își găsește modulația cea mai potrivită, prefigurînd, prin atmosferă și sensibilizare a limbajului, creațiile axate pe același motiv din poezia romantică a vremii: „A nedreptului palaturi, pustiirei trist lăcaș, / Ajung în curînd să fie cucuviarilor sălaș. / Și pistolul întru care lacomul să proslăvea / Cu averea ce din lacrămi adunată o avea, / Acel poliit cu aur, acel lucit cu pocost / Mîrșavilor tîrîtoare îl vezi pustiū adăpost.“ etc.

În cadrul aceluiași preocupări moralizatoare, a căror sursă rezidă în clasicism, însă cu un mai acuzat caracter social-politic, se situează poema comunicată de fiul vornicului în *Conversări literare, Un cîntec pe cari odă nu bine l-au poreclit*, considerată încă de la publicare o satiră contra evghenismului. Luînd ca pretext oda *Moldova la anul 1829* a lui Vasile Fabian Bob, față de care se arată deosebit de exigent, deși îi relevă și anumite merite, autorul nutrește credința că starea deplorabilă în care se afla Moldova nu se datora numai presiunilor externe, ci, în primul rînd, lipsei de coeziune a cîrmuitorilor ei. Alegorizarea destinului Moldovei prin corabia hărțuită de tempeste, un motiv predilect al literaturii noastre vechi, dă măsura puterii de penetrație a lirismului acestei poeme: „Dar zdrobirea sa aceasta n-a să-i vie dispresînci / Nici din viforile mării cei amară și adînci, / Ci numai din neunirea celor ce o cîrmuiesc, / Carei în loc s-o păzască șod în ea și să slădesc“. Poetul vede remediul situației grele a țării în recunoașterea autorității unui conducător în accepție iluministă: „Trebuie dar și în Moldova numai un stăpînitori / Supus pravilii și singur în țară rînduitori, / Iar de la dînsul în urmă, deopotrivă, cîelanți, / Toți inții societății să să socotească, frați / Și fără păneri zădarnici, porecliri fără ființi, / Ci, cu scrumul învechimii înzestrate, timpăsc minți, / Într-o unire cu

toți, după firești vrednicii, / Patriei lor să slujască, la a ei nevolnicii". Incriminând evghenia ereditară, poetul admite noblețea de merit, oferind numeroase exemple de personalități cu obirșie modestă, într-o enumerare savuroasă.

Tot o preocupare social-moralizatoare vădește vibranta poemă *Dialog între Fire și Moldova*, unde versul elegiac, amplu târăgănat, împrumută ceva din duiosia poeziei populare, deși structura lui este vădit retorică: „Moldovă, de ce ai lipsă, în ce simțâști greutate? / Au pe cîmpii tăi n-ai roadă sau pășuni îmbilșugate? / N-ai izvoară, să ti-adăpi? N-ai năroade, să te are? / În sinul tău nu să naști argintul, aur și sare?” Acestor false interogații, formulate de Fire, Moldova le răspunde cu înduioșare, explicînd cauzele decăderii ei prin uneltirile fanarioților, acele „vulpi scurte de coadă“, și prin trădarea poporului de către boierii autohtoni, prinși în jocul intereselor de castă: „Astăzi nu pentru aceasta mă află întru mîhnire, / Ci pentru că văz nărodul tot lăsat în pătîmire; / Și nu dintr-altă pricină, decît pentru că el n-are / Boieri, boieri cu durere și pămînteni cu îndurare!“ Tabloul spoliei patronate de fanarioți, în cîrdășie cu elementele corupte ale boierilor din protipendadă, asupra cărora poetul aruncă săgețile verbului său vaticinar, are vigoarea momentelor analoge din *Țiganiada* lui Ion Budai-Deleanu și prevestește întrucitva patosul pamfletar eminescian: „Divanul îi o dugheană, unde cumpără dreptate / Cine dă la bani mai bine, măcar fie strîmbătate! / Nici rușinea, nici strigare, nicipravita să ascultă, / Giudecătorii nu cată decît unde-i sumă multă!“ Pe lingă abuzurile justiției, sînt etalate rapturile vistieriei, expresie a unei „sisteme încumplite“, unde se fură ca în codru, și păcatele reprezentanților tagmei bisericești, a căror proveniență e pusă pe seama căderii îngerilor răzvrăliți, încondeiați cu un penel heliadesc. De aici înainte invectiva cade prea mult în anecdotic, frizînd trivialitatea, însă ceea ce se pierde sub aspect estetic se cîștigă în plan documentar, reacțiile pătîmașe ale autorului oferind o oglindă vie, de fapt „fața ascunsă“, a personajelor incriminate. Sînt astfel vizați mitropolitul Veniamin Costache, „crocodilul cel sălbatic, tigrul și neomenitul“, o victimă constantă a idiosincrasiei poetului, vistiernicul Neculachi Rosetti-Roznovanu și a. Cu tot aspectul accidental al ultimei părți, poema se constituie ca o frescă în miniatură, pictată stîngaci, dar expresiv, tocmai prin naivitatea ei netrucată.

Dacă în această poemă sînt prezentate motivele care au înăsprit situația Moldovei sub ultimii fanarioți, prin *Eterida*, autorul ne plasează în plin moment revoluționar. Încercare de epopee abia schițată, scrierea nu conține decît începutul la *Cîntarea I^a*, adică invocația

către condei, muza poetului. Acestuia scriitorul îi pretinde obiectivitate în nararea evenimentelor, deși știe că exprimarea adevărului va atrage animozitatea celor vizați. El nu-și pierde însă speranța că spusele sale vor găsi ecou în sufletele celor dreți și poate că și cei necinșiți, cu vremea, se vor corija. Această încredere în puterea moralizatoare a Cuvintului, de sorginte clasic-iluministă, îl determină să întreprindă o adevărată apologie a Adevărului, care devine figura centrală a discursului său justițiar: „Vin, adevărul sfinte, învață al meu condei / Ca să scrijălească toate, după sfintul tău temei [...] Vin, răvarsă îndrăzneală și rivnă într-al meu piept / Și întărește-mi condeiu ci să temi a scri drept“. Fragmentul redactat se încheie cu proslăvirea vechii Elade, întruchipare a spiritului de independență și a artelor, ce trebuia să creeze un instructiv contrast cu situația umilitoare a Greciei moderne. Și trebuie să recunoaștem că ruga poetului către condei n-a fost în zadar, rareori încercările lui Pogor vădind atita fluentă și expresivitate ca în acest început de epopee.

Însă pana poetului fiind prea slobodă pentru acel timp de suspiciune și aspră cenzură, Pogor va trebui să recurgă la alegorie în exteriorizarea nemulțumirilor sale. Expresia acestei revolte încrincenate dar silite să urmeze drumul ocolit al parabolei este poemul *Vedenie* . . . , rămas și el neterminat, creația definitorie a activității poetice a lui Pogor.

„Vedeniile“ relatate în poem sînt atribuite unui călugăr, Varlaam, de la Mănăstirea Secul, unde s-au dat luptele hotărîtoare între turci și grecii răzvrățiți. Ca în vedeniile religioase „clasice“, Varlaam pune viziunile sale pe seama inspirației divine, acordîndu-le caracterul unui gen de transă mistică. Cu tot aerul nebulos al pretextului religios, repulsia autorului față de eteriști transpare din primele rînduri. În timpul înfruntării dintre cele două tabere, avînd ca loc de jaf mănăstirea, un nor îl înalță în văzduh pe călugărul Varlaam, care are astfel perspectiva jalnică a bejeniiilor provocate de rebeliunea grecească. Apariția unui boț de lut, minat de fulgere spre osînda veșnică, oferă scriitorului prilejul de a picta imaginea apocaliptică a spațiilor astrale. Fiind transportat mai apoi într-o regiune edenică, Varlaam are revelația palatului Justiției și a tronului ei fastuos, închipuit cu elemente de figurație clasică. În fața tronului Dreptății, se vor perinda astfel cei găsiți vinovați de a fi pactizat cu eteriștii, într-o derulare plină de pitoresc.

Varlaam, în ipostaza de cronicar, are și menirea de a declanșa aparițiile grotesti încătușate în boțul de lut, numai prin lovirea acestuia cu o vargă magică. Astfel, din boțul de lut se întrupează mai întii

domnitorul, Mihail Suțu, osîndit cu bătaia la falangă pentru a mărturisi fraternizarea cu eteriștii (*Cap al treilea*), apoi acoliții săi, alegorizați prin animale ca Panthirul, simpatizant al rușilor, personaj neidentificat (*Cap al patrulea*), Tigru, Veniamin Costachi (*Cap al cincilea*), Orangutanul, poale Grigorie Sturdza, Leoaica, Marioara Callimachi (*Cap al șaselea*), Bursucul, un Sturdza (*Cap al șaptelea*). Aceștia au parte de pedepsele cele mai grele, ca în adevăratele bolgii ale purificării, de ale cărei efecte ei însă rămîn imuni. Spectacolul e impresionant, tragismul degradîndu-se în hilaritate, și e meritul autorului de a fi descoperit mereu alte nuanțe pentru situații în fond identice. Cu toată simplitatea narațiunii, regia subtilă conduce întîmplările spre o culminare apoteotică. Personajele își fac apariția în scenă ca într-o commedia dell'arte, executîndu-și partitura cu naturalețe, înarmate cu șiretenia necesară unei confruntări cruciale. Repli-ile lor se desulează firese și au forță caracterizantă, deși limbajul e prea puțin supravegheat. În portretele fizice realizate, autorul reușește să adeveze firea personajului alegorizat la trăsăturile măștii animaliere folosite. Costumația personajelor, gesturile lor sînt specifice epocii, bogăția cromatică a ambianței fiind surprinsă memorabil. Precum La Bruyère în *Caracterele sale*, poetul moldav își extrage seva inspirației nu din imaginație, ci din observația concretă, darul său inimitabil constînd în descripția truculentă și nu în fantazarea evanescentă. Autorul, prin alter-ego-ul său Varlaam, își rezervă rolul de *raisonneur* al evenimentelor. Din comentariul său echivoc, al cărui sens se străvede printre rînduri, răzbate la suprafață un fel de ironie, de jubilarie interioară la priveliștea tragicomică a pedepsirii răului. Și aici poetul acordă întîmplărilor narate un sens etic, ultimul capitol, abia început, sugerînd apariția unei cete de răzbuunători ai suferinței poporului. Desigur, inegalitatea de ton, curențele în realizarea estetică a poemului sînt evidente, însă trebuie să avem în vedere slaba experiență a poeziei epice la noi (*Tiganiada* fiind practic necunoscută) pentru a recunoaște reușitele artistice ale acestei scrieri, a cărei nefinalizare nu poate fi decît regretată.

În afara acestor ample proiecte epice, manuscrisele lui Pogor cuprind și unele notații lirice, neintrate pînă acum în circuitul istoriei literare. Ele nu au ponderea poemelor comentate anterior, însă a le ignora, datorită, în mare măsură, dificultăților de transcriere, însemnează a sîrăci imaginea operei scriitorului și a începuturilor poeziei noastre lirice înseși. Majoritatea lor se încadrează tematicii erotice, nedepășind stadiul unor simple exerciții de atelier, însă cîteva, prin intenția de a lărgi aria investigației morale și de a investi suferințele personale cu un sens mai general, angajează destinul omului în genere.

În una dintre aceste notații lirice se arată că: „Omul iaste ca o iarbă, zilile lui ca o floare / Ci răsărind demineața, sara desflorești, moare“ și se îndeamnă la temperanță, în virtutea fragilității făpturii omenești.

În materie erotică, poetul este un sceptic, considerînd că femeia, un adevărat cameleon, nu poate fi cunoscută din trăsăturile fizionomice (*În zădar, spre a cunoaști, oaricine s-ar cerca*). Aceasta nu-l împiedică să cînte, recurgînd la figurația clasică, apariția aurorală a Afroditei, întruchipate „din valul amar al mării“, născătoare a lui Amor, cu cortegiul său de suferințe: „A lui fapte dar, furtune și vicole ne minesc, / Amărăciunile sale prin dulce ne otrăvesc“ (*Din valul amar al mării, Afrodita au ieșit*). Ca în poezia sentimentalistă a epocii, momentele de plenitudine sînt rare, îndrăgostiții avînd parte mai mult de singurătate. Despărțirea, în „ceasul cel amar“ îi dă poetului să bea un „cumplit pahar“, iar natura se resimte de însingurarea lui: „Plîngiți, locuri nărocite, cari pîn-acum priveți / Fericirea mea cè dulce, ci di-acum nu-i să vedeți, / Plîngiți a voastră podoabă, ci-apune-ntr-acest ceas / Și făr' de care duioasă, triste, jalnici ați rămas“ (*Iată ceasul că sosăști, iată ceasul cel amar*). Iubita nu mai e femeia infidelă, ci o apariție tandră, în stare de o afecțiune învăluitoare: „Lacrimile meli rouă, ohtarea aer curat / Să să facă, să-l hrănea[scă] în tot locul neapărat. / Dragostea mea cè-nfocată, de dînsul nedespărțit, / Ca și umbra să-l urmezi și să-l facă fericit“ (*Lacrimile meli rouă, ohtarea aer curat*). Iubirea merită îndurarea unor chinuri perpetue, cum ar fi bătaia cu toiege, aplicată de tatăl neîndurător fiului amorezat, fără ca acest lucru să diminueze flacăra ei (*Creminea ce supt picioare cînd o strîmtorim scrișnești*).

Pe lângă aceste crochiuri lirice, Pogor a lăsat și un amplu poem erotic, à la Conachi, *Părăsit de toată lumea, în necazuri afundat*, în care însăilează avatarurile iubirii sale pentru o femeie care: „Ea-i văduvă cununată, prigonită de năroc, / Hotărîtă ca să arză în văpaia cè di foc, / Hotărîtă ca să pice vrînd și nevrînd în păcat, / Jărtvă jalnică adusă interesului curat“. Poemul adoptă forma unei epistole adresate de poet unui prieten, din dorința acută de a se disculpa, căci nu se crede vinovat. Situația soțului încornorat este asemuită, printr-o comparație ingenioasă, cu aceea a Dogelui Veneției, căsătorit simbolic cu marea: „Dozul Veneției încă cu marea îi cununat, / Dar de c-a avea fimei nu să cheamă însurat; / Cu marea el pe tot anul să-nsoăști negreșit, / Dar cu dînsa niciodată încă nu s-au drăgostit, / Și di i-ar treci vrodată această poftă prin gînd, / În sînul soții sale ar afla umed mormînt“.

Îndrăgostiții sînt victimele unui „crînced complot“ patronat de Vrajbă, care-și asociază „Ura, Zaluzia și Pizma cè în zadar, / Fățăr-

nicia cumplită, Viclesugul cel amar“, cam toate plăsmuirile infernale ale mitologiei morale clasice. Acestea stîrnesc gelozia în cugetul bărbatului înșelat, care declanșează o adevărată campanie de urmărire a amantului insolent, ce trebuia să-și ispășească greșeala prin muncă silnică în Siberia (mica dramă se petrece la Hotin, în Basarabia, în anii în care autorul a funcționat acolo). De aici relatarea capătă aerul unei cronici scandaloase, în care rolul capital îi deține boierul Dimitriu: „El, acesta Dimitriu, bărbatul cel cornoros, / Ce schimbînd pe coarne coarne, fruntea și capul ș-au ros. / El, care de mult plătești nelucelat cornărit / Și pentru a sa muieri ce au prins-o preacurvînd“.

De fapt, numele invocate aproape că nu mai interesează, o dată cu scurgerea anilor. Ceea ce ne reține atenția este modul de a sugera moravurile de epocă, într-un vers fluent, colorat, de o expresivitate involuntară¹⁷, în care imprecizia morală se asociază cu apostrofa nerușinată, tonul blajin cu invectiva, într-un stil lipsit de pudoare, dar și de fadorile unor formule convenționale.

Bun cunoscător al limbii franceze, Pogor se pare că a exersat și în idiomul lui Voltaire cu o oarecare înlesnire. La moartea lui Ioan Sandu Sturza (1839), fostul domn al Moldovei (1822—1828), ar fi improvizat o odă sepulcrală, *Oubli*, evocînd meritele răposatului și indignîndu-se de ingratitudea urmașilor și a favorizaților prin bunăvoința domnitorului, care n-au înțeles: „Quel passage subit du trône à l'indigence! / Quel rude leçon pour tout homme qui pense!“ Poate fi originală și improvizatia *Soit instinct, soit reconnaissance*, unde se exaltă iubirea de țară, cu motivațiile ei intime: „Soit instinct, soit reconnaissance / L'homme par un penchant secret, / Chérit le lieu de sa naissance / Et ne le quitte qu'à regret“. Mai sigur îi aparține notația galantă *Pour triompher d'une cruelle*, care dezvăluie amorul ilicit al lui Lascăr Bogdan (Dobnag) și Elena Sturza, poezie transpusă și în românește. De o paternitate îndoielnică sînt poeziile *La sentinelle* și *Épître au Roi de la Chrétienté sur l'indépendance de la Grèce*. Ultima, deși în grafia lui Pogor, pare a fi o copie, altfel nu s-ar putea explica atitudinea filozofică din acest poem, cînd se știe din autografele certe că poetul a fost ostil Eteriei; există și un spațiu alb în interiorul unui vers, care la o redactare proprie n-ar fi fost rezervat numai pentru un cuvînt; mai probabil e că autorul n-a înțeles acel cuvînt cînd a operat copierea.

Mai reușite sînt însă traducerea sau adaptările din franceză, valorificate parțial. În această privință, manuscrisele lui Pogor dezvăluie

¹⁷ Vezi Eugen Negrici, *Expresivitatea involuntară*, Buc., I, II, Ed. Cartea Românească, 1977—1978.

o multilateralitate de preocupări prea puțin cunoscute în epocă. Contemporanii au putut profita numai de publicarea epopeii *Henriada* a lui Voltaire, apărută în tipografia lui Heliade, la 1838. Traducerea a fost efectuată la sfatul lui Conachi și este pusă sub tutela acestuia, în versuri de un vibrant patriotism, care vădesc o idee clară asupra conștiinței civice a scriitorului. Învățăcelul dedică lucrarea maestrului, aducându-i „Jirtfă nu de lingoșire, nici pîrgă de îmblînzit, / Ci prinos de datorie ci prin fapt-ați vrednicit. / Al obșteștilor drituri nenfricat apărători, / Nu veți fi și luminării cei obștești ocrotitori? / Cînd dintr-însa, știut iaste că poate di-a izvori / Vlaga, care caracteriul nației va întări, / Fără de care nici drituri, nici cinste și nici averi / Pot să fie sprejinite în pravelnici apărări“. Deși își dă seama de carențele încercării sale, pe care scriitorii din generația următoare le-au exagerat, traducătorul accentuează sensul iluminist al scrierii, pentru că, fie și într-un stadiu precar: „Ea tot poate ca să dăi însetatului român / O rouă de adevăruri dintr-al izvodului sîn, / Care poate să-i descurce duhul său din rătăciri, / Flice a neluminării ș a prostiei năluciri“.

Traducerea constituie și un îndemn adresat contemporanilor spre alte tălmăciri, în care poate vor izbîndi mai mult: „Socotii și eu în sine-mi că a face o ispită / Nu poate, de om cu minte, spre ris a fi osîndită. / Și că cei cu mari talenturi cetînd a mea încercare, / Vor lua condeiu în mină, spre obșteasca luminare, / Și făcîndu-o mai bună, vor dovedi că se poate / Să se scrie românește a lui Volter frumseți toate“. Încrederea lui Pogor în posibilitățile latente ale limbii române, care trebuie numai valorificate prin talentul scriitorilor, e și azi demnă de admirat: „Că nu atît de cuvinte limba ne iaste lipsită, / Cît de minți care să știe, dintr-acea părăginită, / Lucrîndu-o, să o facă grădină înfrumțată / La cei ci-o voiesc săracă s-o vază îmbilșugată“. Se desprinde din acest cuvînt *Cătră cititoriu* și un mic program estetic, în sensul preferinței pentru expresia concisă, prin eliminarea cuvintelor de-mprumut, parazitare pentru o gândire matură: „Lucru pestriț frumos este, place în copikărie, / Cel prostatic [= simplu], făcut bine, fi lucru de bărbăție“.

Tot în planul conștiinței literare a epocii, un interes aparte prezintă scrisorile lui Pogor către Heliade Rădulescu, prilejuite de imprimarea *Henriadei*. Pogor primea corecturile („trătăjii“) la *Henriada* pe măsură ce acestea erau imprimate, și îi semnală interlocutorului muntean greșelile sau intervențiile inadecvate, cu o asiduitate și aplicație care atestă adeseori simț filologic. Rezerva lui față de folosirea genitivului partitiv propriu persoanelor pentru lucruri (de exemplu, „fruntea lui Caucas“) e cît se poate de întemeiată. La reproșurile lui

Heliade că a întrebuințat în traducere expresii provinciale sau vulgare pe când Voltaire le-a evitat, Pogor arată că marele scriitor francez a profitat de existența unei tradiții literare bogate și a unui „cuvintariu al Academiei“, pe când situația sa a fost cu totul alta: „Noi, găsim-ne în lipsă de acestea, ni-am aflat în datorie de a cerni și-a lămurii întrebuințarea cuvintelor limbii. Un asemenea însă pravăz, departe de a-l nemeri prin singuratică chibzuire a oricui, socotesc să sineșia lesne poartă a ne abate în calea rîdirii și în loc de folos și unire, face să se înțelească bîrănirea oarbă a fieșticăruie asupra gîndirii sale, dacă mai tutli n ar mijloci o sfătuire, o tîlmăcire și o învoire între acei ci se bizuiesc a-și da în obștie scriirile noastre.“ Prin urmare, autorul respinge opinia subiectivității totale în selectarea cuvintelor propice și avansază propunerea unei normări literare, care se va realiza cu mult mai tîrziu. El nu ignoră uzitarea unor expresii din dialectul muntean, vădînd receptivitate față de preferințele lexicale obișnuite în scrierile „unor Iliadi, unor Aristia, unor Cîclova, Alecsandrescu etc., etc.“ Prin aceasta, încercă să contribuie la estomparea diferențierilor dialectale și să consolideze unitatea lingvistică a românilor folosind cuvinte de uz comun: „Eu doresc să lustruiesc cuvîntul cel ruginit, să făfulosec pe cel ciotoros al neamului meu și din aluatul limbii să împletesc pe cel ce mi lipsește, cu să mă poci întru- adivăr numi lucitoriu limbii mele, iar nu împlestritoriu ei“. La apariția tîlmăcirii, care în *limba un dejn imprimată*, Pogor îi mulțumește lui Heliade pentru interesul acordat lucrării sale, urîndu-i astfel: „Fie să aibi pilduiți și următori, că eu asemenea bărbați degrabă români s-ar trezvi și nu numai s-ar simți, dar s-ar și asemăna strămoșilor!“

Tot din opera lui Voltaire, Pogor a întreprins traducerea tragediei *Zaira*, cu subtitlul *Din tragediile lui Volteri, tîlmăcită acum în limba moldovenească de comisul Vasilie Pogor, 1837*, rămasă între hîrțile scriitorului, deși nu e lipsită de calități, atît în ceea ce privește exactitatea ochivalării, cît și frumusețea expresiei.

A încercat să transpună în românește și tragedia *Don Pedro* (autor nedeterminat), transmisă nouă în mai multe versiuni, nefinalizate. *Leu preocupat*, apoi, creația unui alt scriitor notoriu în epocă, Prosper Jolyot de Crébillon, din opera căruia a tradus *Tragedia lui Idomeneu*¹⁸. *Din facirile lui Crebilon*.

În afara acestor elaborări, mai mult sau mai puțin finalizate, manuscrisele lui Pogor foiesc de proiecte, de însemnări și începuturi

¹⁸ Tragedia în 5 acte *Idoménée* a fost reprezentată în premieră la 29 decembrie 1703.

de poeme epice, care indică o continuă emulație creatoare. În stadiul în care se află, ele nu egalează ca valoare celelalte realizări ale scriitorului, însă atestă polivalența preocupărilor sale. Între acestea, un loc privilegiat revine poemului în proză *Observație*, care pare a fi o compunere originală. Primul capitol al poemului, intitulat *Lumea*, recurgând la motivul preromantic al evaziunii în natură și prin aceasta în vis, realizează o panoramă cosmică, axată pe ideea conexiunii universale. Cel de al doilea capitol, denumit *Omul*, are în vedere alcătuirea corpului omenesc, relevând legătura dintre diversele organe și funcțiile lor, în scopul de a învedera saltul înfăptuit de la materie la conștiință. Autorul își pune apoi problema apariției omului, fără a accepta principiile materialismului mecanicist, de vreme ce acestea nu pot motiva viața vieții spirituale. El pare chiar a combate ipotezele care egalizează omul cu suma celor patru elemente alcătuitoare — pământul, apa, aerul și focul — ce trimit la filozofia lui Democrit din Abdera. Pentru el, omul are o obârșie mai înaltă, poate divină, deși aceasta nu e numită, și a se lăsa dominat de simțuri sau a se conduce după preceptul liberului arbitru înseamnă a se abate de la adevărata lui menire. Cum vedem, reflecțiile filozofice tind a împrumuta un caracter etic, poemul căpătând factura unui mic tratat de morală. Ideile nu sînt noi și nici nu puteau fi pentru acel moment; nouă e expresia lor, adică acel mod ingenuu de a le recepta și structura astfel încît să nu-și piardă concretețea și vibrația lirică, ceea ce face din această compunere didactică o proză destul de interesantă.

Alte fragmente în proză, de mai slabă coerență, dar nu de mai atenuată ambiție, populează manuscrisele poetului cu proiecte grandioase. Ele nu depășesc stadiul fumegos al primei elaborări, multe dintre ele rămînd simple însăilări ale unor schițe ce trebuiau amplificate. E greu de identificat, deocamdată, sursa unor asemenea improvizatii, atît de eterogene, ce pot fi uneori simple extrase din scrierile istorice și literare consultate de poet. Ne mulțumim acum cu semnalaarea și tipărirea parțială a lor în vederea cunoașterii cît mai exacte a preocupărilor scriitorului. Astfel, rețin atenția în primul rînd fragmentele dintr-o epopee cu subiect oriental, din care poetul a însemnat planul primelor cînturi și începutul lor (*Închipuirea Nadiriei sau Slobozirea Persiei, Închipuiri pentru Cîntarea al doile a Nerdiniei, Argumenturi, Cîntarea I* ș.a.), ce vădese atît amplitudine cît și elan imaginativ. De remarcat apoi fragmentul *Ohtările mele*, în care confesiunea unui tînăr deținut, departe de iubita lui, ne situează în plin cadru sentimentalist. Poetul exersa și în stil biblic, cu vădită aderență la

tonul apocaliptic, încercînd să strecoare în lamento-ul său și cîte o notă locală: „fetile Dachiei“ (*Culegiri trebuincioasă*).

Ni s-au transmis și cîteva traduceri de poezie, care indică aceeași complexitate a preocupărilor poetului. Una dintre ele, intitulată chiar *Tălmăcire*, exaltă viața trăită în simplitate, care favorizează harul inspirației. Prin atmosfera tainică și modulațiile tînguitoare, poezia nu alunecă în prelungirea liricii preromantice. O alta, *Al veacului nostru Nestor...*, este efectuată după *Le temple de l'Amitié* a lui Voltaire, însă prin filieră rusească, așa cum precizează traducătorul în adaosul final, care îi aparține. Cea mai importantă rămîne însă *Disciocăderea inimii unii cochete, iar moldoveneshii unii țoline*, realizată după *Descrizione anatomica del Cuore d'una Donna galante* a lui Lorenzo Pignotti. De data aceasta, traducerea e o re-creare, tălmăcitorul intuind spiritul libertin al originalului, dar transpunîndu-l într-o atmosferă morală specific moldavă, cu aluzii șagalnice și apropouri străvezii. Ultima parte a versiunii Pogor, de unde intervine reproșul stoicului alter ego al autorului — aparține sigur scriitorului nostru, învederînd o reală predispoziție spre umor și reflecție gravă (vezi elogiul iubirii).

Fînd un spirit cultivat și fin, posedînd o ironie tăioasă, în sens voltairian, Pogor a încercat mai toate genurile de poezie caracteristice fazei de tranziție de la clasicism la preromantism. Deși nu s-a manifestat public decît sporadic, datorită unei autoexigențe exagerate, vocația sa poetică este incontestabilă. Această vocație poartă marca orientării spre aspectele sociale și investigația morală. În tot ce a scris, Pogor s-a manifestat ca moralist, năzuind să incrimineze tarele societății feudale, a cărei corupție era agravată de plaga fanariotismului. Cu tot tributul plătit modei, scrisul său nu a căzut în pur convenționalism, iar atitudinea sa civică nu s-a identificat cu o simplă lecție de morală. Verbul poetului, înalt moralizator, posedă nuanțe mai complexe, care-i acordă truculență și-i împrumută seve mereu înprospătate. Și cînd e mai pușin supravegheat, cuvîntul său surprinde prin adevăr și adîncime a reflecției, cum rareori întîlnim la contemporanii săi. Este ceea ce-i asigură un loc meritoriu între literații vremii și dreptul la recunoaștere în posteritate.

VASILE SANDU

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Prezenta ediție, consacrată activității literare a comisului Vasile Pogor, încearcă să restituie integral creația originală a poetului și să ofere mostre semnificative din traduceri efectuate de el.

În prima secțiune a volumului (*Poezii*), includem *Neam vine și neam să trece . . .*, singura poezie apărută în timpul vieții scriitorului, în *Foaie pentru minte, inimă și literatură* (nr. 25, 18 iunie 1839); textele autografe, redactate cu semne chirilice, din *manuscrisul 5288*, existent la Biblioteca Academiei R.S.R.; poemul *Vedenie . . .*, transcris de Mihai Eminescu în alfabet latin, cu unele indicații marginale ale literelor slavone corespunzătoare (B.A.R., *ms. 2307*). Întrucît textele autografe nu oferă un criteriu sigur de periodizare, urmăm ordinea existentă în manuscris, în ideea că redactarea lor s-a făcut potrivit succesiunii în timp. Ne permitem numai departajarea poeziei de proză, pentru a oferi o viziune cît de cît unitară asupra contribuției lirice a poetului.

Nu includem în volum textele în limba franceză cu o paternitate incertă ca *Oubli, Soit instinct, soit reconnaissance, Pour triompher d'une cruelle, La sentinelle, Éptre au Roi de la Chrétienté sur l'indépendance de la Grèce* (dintre care primul a și fost tipărit în 1957 de Emil Virțosu în *Anexele studiului O satiră în versuri din Moldova anulului 1821*), întrucît nu posedăm vreun autograf în această limbă, care să probeze că ne aflăm cu siguranță în fața scrisului comisului. E semnificativ că ele nici nu figurează în *manuscrisul 5288*, unde sînt majoritatea compunerilor lui Pogor în limba română, precum și traduceri, ci în mapa 518 de la Biblioteca Academiei R.S.R., însăilate pe file disparate, într-o grafie care nu amintește prin nimic de a celorlalte scrieri (fie ea și în alfabet chirilic, dar și cu unele litere de tranziție care ar fi putut permite similitudinea).

În a doua secțiune a volumului (*Traduceri*), reproducem — pe lângă câteva poezii — două cînturi din *Henriada* de Voltaire, singurele existente în manuscris. Nu recurgem la ediția imprimată în tipografia lui Heliade Rădulescu la 1838, avînd în vedere că mentorul muntean și-a permis multe derogări de la formele din manuscris, mergînd pînă la înlocuirea unor cuvînte cu altele care nu apar de obicei în celelalte scrieri ale lui Pogor: *iaste*, ms./*ieste*, ed. 1838; *venit*, ms./*fugit*, ed. 1838; *dihonă*, ms./*dejoacă*, ed. 1838; *furios*, ms./*ticălos*, ed. 1838; *răsplătire*, ms./*răzbunare*, ed. 1838; *ucisului*, ms./*omorului*, ed. 1838; fără a mai vorbi de numeroasele fonetisme diferite: de exemplu, *îmblăci*, ms./*umblăci*, ed. 1838. În scrisoarea către Heliade Rădulescu, din 4 februarie 1838, Pogor își exprimă dezacordul cu procedeul la care a recurs editorul său: „Spre mîierarea mea însă, începînd cercetarea de la foaia 57 și încît, tot întîmpinîi schimbări și în cuvînte și întregi versuri . . .”, dezvăluînd adevăratele sale intenții prin folosirea anumitor forme lexicale. Nu despărțim dedicațiile, cuvîntul explicativ și glosarul la *Henriada*, reproduse din ediția de la 1838 (ele nu există în manuscris), de corpul traducerii, pentru a face mai explicită contribuția scriitorului în acest domeniu.

Adăugăm în aceeași secțiune și fragmentele, care ne-au parvenit, din transpunerile unor lucrări dramatice, întocmite cu mult zel de eruditul poet și cunoscut în epocă numai prin circulația restrînsă a manuscriselor: *Zafra* de Voltaire, *Tragodia lui Idomeneu* de Crébillon, *Tragedia „Don Pedro“*.

În sfîrșit, în a treia parte a volumului, mai restrînsă, reproducem corespondența, urmată de o *Addenda* cuprinzînd încercări în proză și câteva însemnări autografe ale scriitorului, care, rămase în stare nefînișată, au totuși o valoare documentară, contribuînd la înțelegerea lucrărilor literare propriu-zise și la conturarea mai clară a diversității preocupărilor scriitorului.

În cazul poeziei *Neam vine și neam să trece . . .*, menținem versiunea din *Foaie pentru minte . . .*, care e foarte apropiată grafic de manuscrisele originale, însă adaptînd-o la criteriile generale de transcriere ale ediției; textele tipărite de Heliade Rădulescu (*Domnului domn marele logofăt și cavalier Costache Conachi; Cătră cititoriu; Prescurtarea întîmplărilor pre care se întemeiază plăsmuirea poeziei „Henriadei“; Răspicarea înțelgerii unora din cuvînte întrebuintate în tîlmăcirea „Henriadii“*) se reproduc din volumul din 1838, neavînd la îndemină autografele respective; în ceea ce privește lucrările tipărite postum, poemul *Un cîntic pe cari odă nu bine l-au poreclit* se transcrie din ms. 5288, varianta apărută în *Convorbiri literare* (an. V, nr. 18, 15 noiembrie

1871, p. 291—292), sub titlul *O satiră veche*, pare-se în copia fiului scriitorului, cu grafie diferită, avînd numai o valoare referențială; textul poemei *Vedenie*... urmează îndeaproape copia realizată de Eminescu în manuscrisul indicat.

Transcrierea textelor are drept criteriu esențial respectarea formelor de limbă specifice scriitorului și epocii în care acesta a trăit. Ca atare, vom păstra, interpretînd fonetic, formele caracteristice limbii autorului, inclusiv particularitățile graiului moldovenesc. Ele cer, din partea cititorului de azi, un efort de adaptare la stilul epocii literare premoderne, însă acesta este răsplătit de familiarizarea, și pe această cale, cu valorile autentice ale scrisului românesc. În virtutea acestui principiu indicăm principalele norme uzitate în reproducerea textelor:

— semnul chirilic **Ѧ**, îl notăm prin *i*: *silit*, *muzile*, sau *ă*: *însămnează*, *astăzi*, *iarăși*, *fără*, *răni*, *lasă*, *răpi*, *apăr*; **Ѣ** prin *ă*: *jună*, *nărodul*, *să află*, *cătră*, *urmă*, *făcusa*, sau *i*: *frîu*, *cînd*, *adînc*, *mîhnît*; **Ѧ** prin *ea*: *mea*, *videa*, *orea*, *putea*, *iubirea*, *atuncea*, *noaptea*, *dea*, *stea*, *creștea*, sau *é*, acolo unde diftongarea nu se folosește astăzi.

— menținerea formei invariabile *ci* (pronume relativ și articol) pentru *ce*, ca și pentru *cea*: „Sufierea năstăvitoare *ci* din duhul omînesc“; „cei *ci* scriu acum“; „cu *ci* mai adîncă...“

— redarea semnului **ш** prin *ș* înainte de vocale: *ș-a obștii*, *ș-au umilit*, sau prin *și*, dacă acest lucru este impus de măsura versului; totdeauna prin *și* înainte de consoane: *și niști*, *și feliuri* etc.

— renunțarea la *n* dublu: *innalte* > *inalte*, *innaintea* > *înaintea*, *unnul* > *unul*; *n* a fost transcris *m* înainte de consoane: *înbrăcat* > *imbrăcat*, *înpărat* > *împărat*, *înpila* > *impila*.

— transcrierea semnului **ї** prin *ii* în cuvinte autohtone, atunci cînd nota fonetic *i + i* (*ființa*, *priimi*) și prin *i* cînd era numai plenison (*furios*).

— adăugarea unui *i* în cazul pronumelui personal în dativ: *im* > *îmi*, *îi* > *îți*; al pronumelui personal de întărire: *insum* > *însuîmi*, *insuț* > *însuți*, *insuș* > *însuși*; al auxiliarului *a avea* folosit la perfectul compus: *aț ris* > *ați ris*; al pronumelui nehotărît: *toț* > *toți*; sau al unor substantive la plural și al unor forme verbale: *hudiț* > *hudiți*, *cunoaștiț* > *cunoaștiți*.

— *è* a fost menținut în locul diftongului *ea*, la imperfectul verbelor de conjugarea a II-a, *avè*, *putè*, *vrè*, mai ales că aflăm un argument în opinia scriitorului: „Nu mai puțin socotesc că ar fi de nevoie ocsiile îndreptătoare sprejănirii tonului să se puie iarăși întru întrebuițare, de vremei că avem pin' la trei trepti de suire a lui și la multe întim-

plări și însuși noi ne greșim întru sprejinierea tonului. De pildă: *zmulge* și *zmulgè*, *fuge* și *fugè*, *am nevdiè* și *anevdiè*. Pîn' ci nu vei simți adivă-rata înțelegire a zisăi, nu poți ști unde să-ți sprijinești glasul și pe loc faci un *ανακρίσιμος*, în vreme cînd, dacă ar fi tonisite cuvintele, din cea întii videri ai ști a li rosti drept și nici ti-ai încurca în cetire, nici ti-ai zăbovi a pătrunde înțălesul“ (*Scrisori către I. Heliade Rădulescu*).

Potrivit normelor ortografice actuale, am redat diftongul *ia* prin *ea* la formele articulate ale substantivelor terminate în *e*: *plecaria* > *plecareea*, *purtaria* > *purtareea*, *staria* > *stareea*, precum și la formele verbale de prezent indicativ și conjunctiv: *urmiază* > *urmează*, *să vădiască* > *să vădească*. Evident, se integrează aici și formele de imperfect ale verbelor de conjugarea a IV-a: *doriam* > *doream*, *venia* > *veneaa*. Cît privește radicalul verbal, am redat pe *ia* prin *ea* în cazurile în care termenul de alternanță vocalică este *e*, deci o formă ca *aștiaptă* devine în transcrierea noastră *așteaptă*.

La substantivele de declinarea a III-a cu radicalul în vocală, adausul articolului definit creează hiat, marcat în textul original prin *e*; în transcrierea noastră am eliminat această literă, deci am redat pe *iea* prin *ia*: *oredniciea* > *orednicia*, *temeliea* > *temelia*, *corabiea* > *corabia*, *Dochiea* > *Dochia*.

La derivatele în *ea* ale verbelor terminate în *i* precedate de vocală, am refăcut forma sufixului în spiritul ortografiei de astăzi, deci: *indoeală* > *îndoială*, *nerindueală* > *nerinduială* etc.

Formele de pronume personal capătă în transcrierea noastră formele impuse de etimologism, deci: *ieu* > *eu*; *iel* > *el*; *ia*, *iea* > *ea*; *iei*, *eai* (dativ fem.) > *ei*; *iei*, *iai* (nomin. mas.) > *ei*; *iele*, *iale* > *ele*.

Pentru formele de pronume relativ am adoptat soluțiile următoare: *căruca* > *căruia*, *căriea* > *căria*; numeralul *întiea* a fost redat prin *întia*; substantivul *ochi*, întilnit adesea și în grafia *oichi*, se transcrie cu prima formă; la fel *om* (*oim* > *om*); adjectivul *duios*, existent și în forma *duiuosă*, se redă cu prima formă; la fel *duiuosă* > *duioasă*.

— omiterea lui *u* final, cerută de măsura versurilor, indiciu că are numai o prezență grafică, impusă de tradiție: *observatoriu* > *observatori*, *bucătariu* > *bucătari*, *biruitoriu* > *biruitori*, *datoriu* > *datori*; aceasta și în cazul cînd *u* final provine din *ю*: *războiu* > *război*, *ceriu* > *ceri*, *Vartolomeiu* > *Vartolomei*.

— menținerea lui *u* final cu rol de articol hotărît: „Crocodilul cel sălbatic, *tigru* și neomenitul“; „Răi în tot locu se află“; „Căci, între spini, *trandafir* și naști...“; „Foca *tiranu*“ etc.

Potrivit normelor ortografice în vigoare, adăugăm anumite particule lexicale, deși în poziția inițială indicau mai clar sensul și proveniența expresiilor respective (ele ajutau și la intonarea adecvată a versurilor): *ne trebnic* > *netrebnic*, *ne suferit* > *nesuferit*, *ori ce* > *orice*, *ne adormit* > *neadormit*, *vre o dată* > *oreodată*, *nici de cum* > *nicidecum* etc.; situația contrară, dislocarea unor particule care în combinarea inițială fac textul greu lizibil: *asa* > *a sa*, *ș-ava* > *ș-a va* (a vrea).

— menținerea formelor de plural în *ă* la substantivele feminine, declinarea întâi: *legătură* (legături), *fiară* (fiare) și de plural în *i* la substantive: *peni* (pene) și adjective: *înalți* (înalte); aceeași situație pentru adjectivele care însoțesc de obicei substantivele feminine și neutre: (făclii) *aprinsă*, (cucoanile) *drăgălașă*, (scări) *roasă*, (lucruri) *serioasă*.

— păstrarea formei invariabile a pronumelui de întărire *insuși* pentru toate persoanele și numerele; precum și a articolului posesiv *a*, folosit de asemenea invariabil.

— respectarea terminației verbelor de conjugarea a III-a și a IV-a, modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a singular, pe care o considerăm caracteristică graiului moldovenesc: *trece*, *zice*, *crede*; *plesnești*, *sucești*, *săvârsești*, *răscolești* etc. În teorie, autorul era pentru diferențierea formelor de persoana a II-a și a III-a singular: „Întru schimbarea lui *e* în *i*, la fața al doile a grăirilor, ai dreptate că la noi, din ră deprinderea scrisului, să alunecă foarte des această greșală, care numai temei își trage vița din felul rostirii, întru care la această împrejurare cufundăm sau prefacem pre *e* într-un *u* glasnic, adică, fără alegire, zicem: *tu scrii* și *el scrii* în loc *scrie*. Și tocmai pentru niști asămenea scăpări a condeiului, eu vă rugasim să le îndreptați la așăzarea slovelor“ (*Scrisori către I. Heliade Rădulescu*). În practică, proceda consecvent în virtutea uzului comun enunțat mai sus.

— reproducerea ca atare a unor dublete fonetice, care imprimă o coloratură arhaică sau dialectală stilului, iar uneori sînt impuse de măsura versului: *care|cari*, *pe|pre*, *pină|până*, *de|di*, *dimpotrivă|dimprotivă*, *așă|așa*, *strein|străin*, *dumnezăirea|dumnezeirea* etc. Verbul *a fi* la prezent indicativ, persoana a III-a singular, a fost conservat în formele *iaste*, *iasti*, *este*, *esti*, această diversitate fiind tot un semn lingvistic specific al scrierilor lui Pogor.

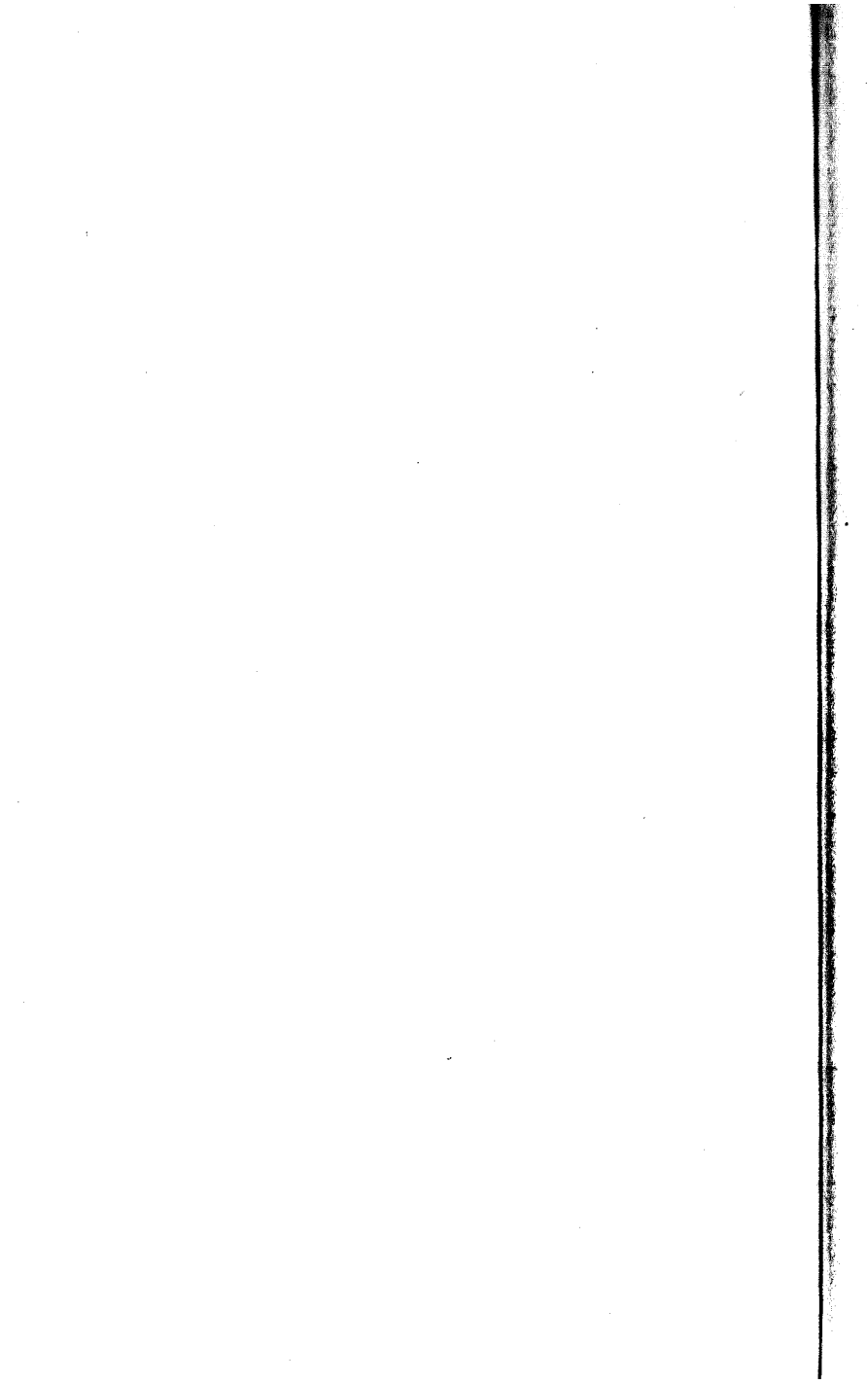
— transcrierea aidoama a unor pronunții tipice graiului moldovenesc, cum ar fi la unele substantive: *naravuri*, *maslin*, *natarău*, *ivală*, *pacat*, *braslă*, *amețală*; adjective: *bat* (= beat); adverbe: *adesaori*; și verbe: *aratasă*, *slujască*, *vorbască*, *robască*, *margă*, *trimată*, *vra*, *pa-zască*, *dihona* (= a băga dihonie), *sfrîșască*, *scapa*; ceea ce nu exclude

aparitia sporadică a unor dublete asemănătoare cu formele literare actuale, pe care le-am menținut ca atare.

Pentru a oferi o imagine adecvată a stilului scriitorului, notăm cu exactitate, pe lângă termeni regionali, și alte forme lexicale specifice (arhaisme, termeni populari, neologisme), din care reținem aici pe cele mai frapante: *aprică* (aprigă), *crînced* (crîncen), *curund* și *curunt* (curînd), *croasade* (cruciade), *capchiu* (capiu), *cecalantă*, *ceilanți* (cealaltă, ceilalți), *cibuc* (ciubuc), *cifert* (sfert), *dămuli* (demult), *dispre* (despre), *electrizmos* (electricitate), *enteres* (interes), *enteresată* (interesată), *fragidă* (fragedă), *giudeca* (judeca), *gheroi* (eroi), *injiu* (inșii), *infla* (umfla), *infipge* (infige), *inderăpt* (indărăt), *jmalțul* (zmalțul), *leniștit* (liniștit), *lavinint* (labirint), *meșteșug* (meșteșug), *membrană* (membrană), *mince* (minge), *năroc* (noroc), *născosire* (născocire), *ofelit* (ofilit), *oftare* (oftare), *oltari* (altar), *opștească* (obștească), *pezăvenchi* (pezevenchi), *pochi* (popi), *piste*, *preste* (peste), *pintre* (printre), *punt* (punct), *prav* (praf), *Pazargic* (Bazargic), *păr* (pină), *pombe* (pompe), *podlogari* (potlogar), *puhab* (puhav), *poplînd* (plăpînd), *răsăpi* (risipi), *reumatizmos* (reumatism), *râtunde* (rotunde), *răbștit* (răpit), *sosietate* (societate), *sistimă* (sistemă), *simbatie* (simpatie), *sălință* (silință), *sivilizație* (civilizație), *stravini* (zdraveni), *struncin* (zdruncin), *semplu* (simplu), *simeție* (semeție), *șivoi* (șuvoi), *temelnică* (temeinică), *tupit* (lopit), *vicol* (viscol), *visteria* (vistieria), *vrîsta* (vrîsta).

Cît privește numele proprii străine, acestea au fost menținute în forma indicată de text, prin care se aproximează pronunția, deși pot stîrni uneori un umor involuntar: *Hanriada*, *Volter*, *Lisaveta* (regina Elisabeta), *Cauniță* (Kaunitz), *Macavel* (Machiavelli) etc. Autorul pleda — în scrisorile către I. Heliade Rădulescu — pentru respectarea pronunției numelor străine și nu pentru adaptarea sau traducerea acestora în românește: „Pentru numile chemătoare, sau proprii, eu nu mă socotesc în datorie ca să mă pilduiesc de ceea ci ar face un franțoz cînd ar tîlmăci pe Ștefan în *Elien* și c.l., nici de la un gherman cînd îlcuiești pe *Luis* în *Ludovic* și pe *Hanri* în *Henric*“.

Încheiem volumul cu un glosar și o bibliografie în care ne propunem să indicăm, pe cît posibil, toate lucrările lui Pogor, precum și referințele critice cunoscute pînă acum.

[NEAM VINE ȘI NEAM SĂ TRECE...]

Neam vine și neam să trece, iar pământul în véci stă,
 Din visul zădărniceii aceasta mă deșteptă.
 Muritori că iaste omul toți o știu și o simțasc,
 Dar puțini la adevărul vremelniceii gândesc.
 Iubirea acea de sine, ce în lume mișcă tot,
 Din cuvântători îl face dobitoc pe om, nitot,
 Cu nadă înșălătoare îl zmulge din adevăr
 Și-n prăpastia pierzării îl tiriiește de păr.
 Decît toți a fi mai mare în patria mea dorëm
 Și pentru pogoritorii cei din mine o gătëm.
 Aceasta cum să lucrează? Să lucrează prin păcat.
 Ca să calc în așa treaptă, trebuie să fiu bogat,
 Ca să adun bogăție urmeaz-a fi răpitori,
 Crud, nemilostiv, sălbatic, mincinos și-nșălători.
 Dar bogați mai sînt și alții: trebui sau să-i zătresc,
 Sau cu chipuri oarecare viclene să-i sărăcesc
 Și pe toți cei deopotrivă cu mine să-i împilesc.
 Neamuri și întreg norodul trebuie să-l osîndesc
 Și cu neamul meu în veacuri numele să-mi proslăvesc.
 Sufletul să-l dau uitării, cugetul neascultat,
 Cu a sale muștrări toate, să-l înăbuș prin păcat.
 Singele celui de-aproape să-l privească neotărit
 Cum gilgăiește cu spumă, de mîna mea omorît.
 Văduva și sărămanul aceuia să-l privească
 Imbrăcat în haine negre, la ușa mea cum zvoresc,
 Să văd muritori de foame, să-i văd goli și umiliți,
 Stringînd fărmațuri din masă, pe supt păreți osîndiți.
 Fără îngrețăluire să știu de a lor avut
 Prin crîncină silnicie, că a-l răpi am putut.

Pe patria-mi ticăloasă, aceea ce m-au născut,
Ce m-au adăpat cu lapte și-n sînul ei m-au crescut,
Să o vînd la orișicine va voi a o prăda,
Obezile ca s-o lege eu să grăbesc a le da,
Pe fiii săi cei durenici prin vînzare să-i zătresc,*
Pe lăcuiitorii pacinici, care sînt și ai miei frați,
Cruzimei, spre sfășuire, să-i privesc de mine dați.
Norodul în pătimire prin a mea faptă adus
Și în giugul nedreptății suspinînd, de mine pus,
A sale ohtări și lacrimi, gemătul întristători,
Să-mi fie, din nesimțire, un organ veselitori.
Tot să răstorn pentru mine, tot să sfărm și să zdrobesc.
Tot focului mistuire și simcelii să jărfesc,
Și prin așa singerate și încumplite urmări,
Șcara cătră înălțime să-mi zidesc din sfărîmări.
Dar iată că sînt om mare, căci de mine toți să tem,
Toți subt toiag de fier rece suspină și plîng, și gem.
Până cînd însă acestea toați am putut să le fac,
Anii vrîstei mă dărmară și în patul morții zac.
Fără să știu vreodată pofta mea a-mi sătura,
Fără să poci în viață un ceas a mă bucura,
Înfășurat de durere, de ostenele dărmat,
De grija a face răul ca de un vierme săpat,
Pîngărit în fapte rele, de cugetul meu muncit,
Văd minutul acel groaznic al morții că au sosit.
Cu cît puterea trupească s-apropie spre sfîrșit,
Cu atîta să întartă cugetul prea dosădit.
În oglinda minții mele el îmi arată, pe rînd,
Cît-am făcut fapte rele și ce m-așteaptă curînd.
Mustrarea lui acea dreaptă o simpt bine dar tîrziu;
Că într-o clipală iată voi înceta a fi viu.
Ci-au fost dar a mea viață? Un durenic vălmășag
De cruzimi, de prigonire și de cumpliri un șirag.
Din munca vremelnicească la cea vecinică mă duc;
Un suflet plin de păcate, la giudețul strașnic duc.
Ce mi-a folosi c-a zice după vreme un nepot,
Dobitoc fără simțire, fără carne, fără bot:
„Dovedesc prin documenturi că di-a dreptul mă pogor,

*E probabil ca un vers care rima cu acesta să fi fost omis la tipărirea în periodice.

Tot prin spiță bărbătească din Vasilie Pogor“;
Cînd, dezbrăcat de simțire și în stihii desfăcut,
Nu voi auzi din aer, nici-nu voi simți din lut,
Cînd focul ce zădărește patimile sufletesti
Și apa care dă vlagă vîznoșirei cei trupești,
Întoarce la a lor vecinic și îmbilșugat izvor,
Nu vor mai lucra în trupul pomenitului Pogor?
Dar neam trece și neam vine, iar pămîntul în veac stă:
Acest adevăr prostatic pentru ce mă întristă,
Cît în mormînt mă făcură a mea țarnă să o cerc,
În vreme ce eu sînt încă într-a viețuirii cere?
Iaste pentru că văd oare pe un falnic muritori
Lacom, nedrept și năp[r]laznic, egoist și răpitori?
Ce puținare de suflet și ce frică în zădar
Cînd toate sînt trecătoare cîte vecinice să par!
Cînd adevărul nu poate să steaie mult mistuit,
Nici omul drept în uitare să zacă înădușit!
„Ca p-a Libanului chedru pe păcătos l-am văzut
Înălțîndu-să spre noări, dar după puțin căzut,
Nu mai era în ființă, nici locul nu i-am aflat;
Cînd pe a dreptului rudă nicăiuri n-am timpinat,
Nici cerșitoare de pîne și nici lipsită de dar,
Ca raoa din cer pe dinsa să varsă milă și har.“
Într-a lucrurilor fire dreptul are scutitori
Și așazămîntul vecinic îi iaste răsplătitori;
A nedreptului palaturi, pustiirei trist lăcaș,
Ajung în curînd să fie cucuviarciilor sălaș,
Și pistolul întru care lacomul să proslăvea
Cu averea ce din lacrimi adunată o avea,
Acel poliit cu aur, acel lucit cu pocost,
Mirșavilor tîritoare îl vezi pustiu adăpost.
Sala înfrumusățată cu orhestri de cîntat,
Liliacului de noapte rămîne spre încuibat.
Din zgomotul acel vesal, ce într-însa răsuna,
Cînd mugulitorii vremii acolo să aduna,
Abia aud în zăstîmpuri duioasale glăsuiuri
A cucuvarcii ce plînge grozavele răsipiri,
Galeriile surpate, stîlpii sfărîmați și căzuți,
Piste aur, piste lustru îi văd cu mușchi învăsuți.
Scările ce să văd roasă, de ominescul picior,
Agiung să fie străpunsă de troscot și urzișor.

Și fereastra intru care ceranile inflorea,
Sfredelită de un șarpe ce să sorește pe ea.
Răpitoriul ca o ceară în puțin îl văd topit
Într-un moștean ce îl lasă după sine ticăit.
Averile lui în pradă, numile lui blăstămat;
Rugul neamului său pică veșted, slab și defăimat.
Și ca unul ce-n viață tuturor au fost pizmaș,
În tot omul după moarte își lasă câte-un vrășmaș.
Cel slab rămîne la dînsul și dreptul a-l cerceta,
Sărămanul moștenirea părințască a-și căta,
O văduvă întru lacrimi are de a jălui
Averea ce răpitoriul căuta a-i mistui,
Cel puternic răsplătirea vinează a-și izbîndi,
De împilarea în care să silea a osîndi.
Toți, zicînd, cu a lui stare au ceva a descurca,
Și ponos pe a lui nume și blăstăm a-i arunca,
Iar a norodului lacrimi, pe care el li-au prădat,
Ca puhoiul cel năpraznic cel mai strașnic întărtat,
Îneacă, răstoarnă, spală tot ceea ci-au mai rămas
După vrednicul de ură al egoistului pas.

[UN CÎNTIC PE CARI ODĂ NU BINE L-AU PORECLIT]

Un cîntic,¹ pe cari odă nu bine l-au poreclit,
În limbă ardelenescă prost și slab alcătuit,
Fiindcă închide-n sine un adivăr luminat,
Lăsînd ci-i rău deoparte, eu unul l-am lăudat.
La a 7-a despărțire, în viersul cel din sfîrșit,
C-o corabie Moldova foarte drept au potrivit.²
Și că iasti hrentuită și aproape de sfărmat
Fără dreaptă cumpănire iasti prea adivărat.
Dar zdrobirea sa aceasta n-a să-i vie dispre stînci
Nici din viforile mării cei amară și adînci,
Ci numai din neunirea celor ce o cîrmuiesc,
Carei în loc s-o păzască șed în ea și să sfădesc.
În corabia Moldovii cer cîrmaci să fie toți
Cînd într-însa nu să află nici îndestui și piloți.
Vifor fiind, toți aleargă și la cîrmă năvălesc
Iar corabia în pradă luciului părăsesc.
Valul vine, covîrșești, cine scoate apa nu-i,
Cum ș-a tragi la fringhie nu să cade nimăru.
Vîntul suflă, volburești, nimi nu adună pînzi,
Scriptîi șcrișcă fără treabă pîn'să strică a lor pînzi.
Iar ei hoisa, alții cială, toți numai de cîrmă trag
Și făr-a ști s-o îndrepti, de dînsa să țin șirag.
Pînă cînd de silă multă și pe aceea o rump
Ș-apoi rămîn să înoate fără lucru cel mai scump.

Dreapta cuvîntari ceri unul să fie cîrmaci,
Iar din cielanți, oricari drept în slujbă și ghibaci.
Într-un stup numai o matcă-i, iar ceceleante-s albi,

De aceea și de mieri stupii sint bogăți și plini,
 Pe trintori toți îi omoară cînd sint mulți și de prisos
 Și pe ordiniș afară îi zvîrl zugrumați frumos.
 Trebui dar și în Moldova numai un stăpînitori
 Supus pravilii și singur în țară rînduitori,
 Iar de la dînsul în urmă, deopotrivă, cielanți,
 Toți injii societății să să socotească frați
 Și fără păreri zădarnici, porecliri fără ființi,
 Ci, cu scrumul învechirii înzestrate, timpăsc minți,
 Într-o unire cu toții, după firești vrednicii,
 Patriei lor să slujască, la a ei nevolnicii.
 Dovedind fiind în faptă că vrednicia nu-i trup
 Ca să margă moștenire ca un bou sau ca un stup,
 Ci că iasti o simțire, care firea faci dar
 Unor inji ci-n ea voiești să nu piară în zădar.
 Iasti o alcătuire a fibrilor care dau
 Unor crieri o mișcare ci alte trupuri nu au.
 Pit³, Rișălio⁴ și Orlov⁵ nu-s toți din sfetnici ieșiți,
 Ei însă într-a lor veacuri fu politici iscușiți.
 Huniad,⁶ Condea,⁷ Suvorov⁸ n-au fost fii de generali,
 Dar au stătut ei în lume din cei vestiți marișali.
 Omer⁹, Vergil¹⁰, Tas¹¹ și Milton¹² n-au fost născuți din
 poeți,
 Iar ei sint părinți de stihuri, oamini vestiți și isteți.
 Rea Silvia, vestală, pe Romulus¹³ l-au născut
 Nu din vre un irou mari, nici din vitaz cunoscut.
 Rod de libov fără legi, sau cu vreun pălămari,
 Sau cu vreun popă leniș, îngrășat lingă oltari,
 Învins numai de năstavul ci firea i-au fost sădit
 Prin viața tilhărească s-au făcut bărbat vestit,
 Au aruncat temelia Rimului înfricoșat,
 Cari jilțuri și năroade fără număr au surpat.
 Iată, dar, patrichii Romii, fără osăbire, toți
 Sint ieșiți după urmare, din răpitori și din hoți.
 Cu acestea însă toate, Roma au născut bărbați
 Ca acei ci nu scot astăzi eugheniștii noștri frați.
 Cu boierii împreună toți di-ar fierbi în căzan,
 Mă-ndoiesc să crez c-a scoate un Schipion african¹⁴.
 Dar apoi atîția iroi și atîția chesari mari
 Ci-și avea toți începutul, precum am zis, din tălhari,
 Deși nu putea să-nșire dumnezei într-a lor spiț,

Fost-au mai puțin în lume oameni viteji și vestiți?
 Pentru ce oari atuncea boieri, crai și împărați
 Când să vedea în robie și sub lanțuri incuibați,
 De la romanii cei trufași spiț de neamuri nu cerea,
 Ci numai cu umilință poroncii lor să zmerea?
 Pentru ce și astăzi încă pe atîția pași turcești,
 Boierii nu stau să cerci de-s din neamuri dvorenești,
 Ci numai, cari cum poate, cînd acia să ivesc.
 Și cu ale lor spiții toate, și cu neamul boiresc,
 Fug, ba încă și mai tare decît nărodul cel prost
 Ci ei zic că, de cînd lumea, tot supus a lor au fost?
 Pentru ce turcul răspunde cu a sabiei simcè
 Ci retează fără milă orici neam nu i-a plăcè?
 Pentru ce măcar pi grecii ci vinè de mi-mpila,
 Di evghenia vechimii d[u]m[nea][o]r nu-i întreba,
 Ci cu dinșii împreună, fie fost măcar pascari,
 O avea drept cinste mari a fi boieri și tâlhari?
 Pentru că purta și domnii, și sabie, și topuz
 Și știè să zică bine *densiz imansiz domuz*,
 Apoi iată dar și neamul oricit de vechi și înalt
 Că-i întocma cu nimica de puteri dizbrăcat.
 Însă aceasta n-agiun[ge], mai iaste de socotit
 Și evghenia în sine ci ari deosăbit,
 Că și cine să cuvine de a fi încoronat
 Și o așa osebire de unde ni s-au iscat.
 Sfîntul Grigorie zice un cuvînt adivărat
 Ci să vedi cum că iaste de Duhul Sfînt insuflat:
 „Evghenis au fost acia cari acum sînt pămînt,
 Iar acei ci trăiesc astăzi sînt curat ceea ce sînt“.
 Adică să înțelegi numai pe cît vrednicese
 Ei întru a lor persoană fără nume strămoșesc.
 Și dovada iaste față, că turcii, cînd au venit,
 N-au întrebat istoria veacului ci s-au sfîrșit,
 Nici s-au zăbovit să facă cercetare amănunt
 Di-a slujbașilor lor tragiri, cum au curs din început.
 Treabă au cerut de față, de la cei ci s-au aflat
 Căroră și răsplătire după faptă drept le-au dat.
 Aceasta-i diosăbire, și acel feli di-nceput
 Eughenia, de cînd lumea, în tot locul, au avut
 Cine cînd au slujit țara îndată au fost plătit,
 Iar datoare nimăruia în veacuri nu s-au robit,

Căci ea ari trebuință de slujbe și de bărbați,
Nu de oameni cu porecli și cu titluri înzăstrați.
Din neam prost și fără stari, rindaș la un bucătari,
Cum-blai ¹⁵ [?] lasă tăciunii și pirostii, și grătari,
Și o sabie încinge, să pornești spre război
Și fără s-arăți spază într-a mungulilor toi,
Ca un irou să aruncă, îi spargi desăvirșit,
Știrpești încă și vrajba ei țara au fost topit
Și acoperit de slavă, viteazul biruitori
Pe al Chinii jilț să suie ca al ei mintuitori.
Și cu dreptul biruinții și cu drept de mintuit,
Rindașul bucătăriei să faci un crai vestit.
Fără hrisoave și titluri, fără strămoși înșirați
Cîștigînd toată dreptatea chinezilor împărați.
Pentru ce oari atuncea vreunul din mandareni
Sau din hani, mirzaci și alții din tătari gingisheneni,
Cu ale lor drepturi toate nici unul n-au început
Ceea ei bucătărașul fără drepturi au făcut.
Cordocubas ¹⁶, și acesta, din neamul său, drept român,
Născut intru a Moldovii șfășuiat, atuncea, sîn,
Purcari prost și de ris încă între cielanți purcari,
S-au arătat mintuirea ticăloșilor bulgari,
Căci au lepădat din mină ghiga cea de purcărit
Și au luat cîrmuirea unui nărod ostîndit,
Au biruit în războaie pe prădătorii nohai
Și au cîștigat dreptatea ei avea bulgarii crai.

ETERIDA

Facire epic-comică în versuri împotriva întrunirii grecilor
asupra Porții Otomanicești

Cântarea I^a

Condeiu! mieu, însămnează toate cite s-au făcut
Intr-acest veac în Moldova, loc în care sint născut.
Scrie toate și le lasă cui va vrea a le ceti,
Fără să te pleci cu parti scrisul tău a necinsti.
Tot ce a fost și urmează pentru noi iasti strein
Căci cum știi de mult în lume înosăbi trăit deplin
Și a meli plecări toate, și vegheat, și tăinuit,
Din cea mai fragidă vristă, ție li-am descoperit.
Scrie toate, nu te temi, deși știi că ti-or huli,
Căci oricât, vor fi și oameni dintr-acei ci ti-or fali.
Cît îi scrie adivărul și cei greșiți l-or simți
Și chiar hulind a ta faptă, în sine s-or dosădi,
Căci cugetul, cari iaste pururea neadormit,
Pe vinovat tot îl muștră, fie măcar și-mpietrit.

Adivărurile preasfinte, cari numai în ceri ești
Și pe celi de pe lume cu ochi jalnic le privești,
Ci, toți, plecării lor pravăz vreu s-arati că te pun,
Dar pre cari abie unii întunecat te prepun,
Pe a căruia lumină într-atit au împilat
Cei ci vreu s-o plăzmuiască prin iscodiri nencetat.
Cît cu nevoi iasti și celui ce va dori
În hăul nedumeririi fără greș a nimeri.
Vin, adivărurile sfinte, învață al meu condei
Ca să scrijălească toate, după sfântul tău temei,
Faptile celi vestite a grecilor celor noi
Închizășluind urmării slava acestor gheroi.
Vin, răvarsă îndrăzneală și rivnă într-al meu piept

Și întărește-mi condeiu, ci să temi a scri drept.
Căci precum pe tine lumea te urăști de demult
Și pre cei ce vreodată să te vestească s-au zmult,
Nu numai cu hulă surdă, clevețind i-au ponegriț,
Dar și morții cu ocară pe cei mulți i-au osîndit,
Căci a face fapți răli, și cei slăviți oameni vreu,
Dar a li-auzi mustrate li să pare foarte greu.
Și orice și să lucrează supt taină, întunecat,
Cu cît iaste crud și crînced, și nedrept, și încrunțat,
Cu atîta să ferești a nu fi privilegițit,
Că, născut la întuneric, de lumină îi rănit.
Și măcar că toati-n lume țin de năluciri și vveri
Și să schimbă după locuri, după vremi și păveri,
Dar folositori din toate, deși fricii mai supus
Te socotesc tot pe tine, adivărule, de spus.
Și iată că cum însufle în cugetul meu și scriu
Celi cite în Dachia că s-au întîmplat le știu.

Această scriire slabă, dar plină de adivăr
Și nicidecum zmerduită de a vrajbii cumplit măr,
Măcar di-ar sluji oglindă, întru care luminat
Fieșticare să vadă toate cite au lucrat.
Și de celi bune fapte să să bucure voios,
Iar de celi fără cuget întristîndu-să duios,
Să să căiască în vremi; și spre bine întorcînd
Plecarea inimii sale, să să bucure lucrînd
Fapți vrednici de chemarea unui slăvit patriot
Care în veacuri să facă cinste temelnică pot.
Elada, duioasă maică, dar odată în năroc
Ci-au născut într-al ei sinuri sufletei pline de foc,
Elada cea fericită, olatul cel roditori
Ci izvorăști dulceață din pieptul pătimitori,
A dumnezeilor mumă, al iscusinții arceri,
Dătătoare slobozirii și pe pămînt și în ceri,
Pristolul neațîrnării, a vitejilor răsad,
Pe a căria slăvire veacurilor nu o scad,
Comoara învățaturii, a luminării izvor
Ci-au măsurat și lungimea, și adîncul cu-a ei zbor,
Dăscălița cea obștească, geniul cel ascuțit,
Cari pi-ai săi fii și lumea cît să poate au trezit,

Infrumșătătoarea minții, Iustru cel neponosit,
Cu care sălbăticiimea omului s-au poliit,
Cheia acea fericită prin carile s-au deșchis
Drumul cătră luminare ci cu stinci era închis,
Elada tristă și goală, despletită și ohtind,
De suspinuri și cu lacrimi tinguind,
Rănită piste tot trupul, incujbată cu greu lanț,
Rădicind spre ceriuri ochii cei negri și lăcrămați
Ș-arătind a sale brață ferecate cu obezi,
A stării ei cei duioasă umilitoare dovezi,
Cu o adincă ohtare suspinind să tinguia
Și acești următoare înădușit jăluia:
Zăf! Dumnezeul puterii, ce uriași ai infrinat,
De cari să temea totul și în ceri, și pre pământ,
A căruia braț puternic munți și mări au răsturnat
Și pe nesupuși în beznă cu fulgeri i-ai cufundat,
Cari prin posomorirea ochiului îngrozitori,
Faceai să tremure omul cum și cei nemuritori,
Pi-a căruia glas puternic afundul îl asculta
Și temeul în țării lui cucernic s-arăta,
Șupt a căruia privire veacul era un menut
Și zidirea fiincioasă o picătură, un punct,
Tu cari odinioară în clipală răsturnai
Năroadi, cetăți și jilțuri, și neființii le dai
Și carile după voie, cu degitul tău cel sfint,
Împărțeau soarta zidirii și pre mări și pre pământ,
Dintr-a căruia braț tari fulgerile să pornē
Și stihile ființii voii lui să supunē,
A luminii neapusă îmbilșugatul izvor,
A planitilor părinte și luminătorul lor,
A soarelui ș-a luminii adivăratul izvod,
Cel ci-ai inzăstrat pe fire cu rodire și cu plod...

DIALOG ÎNTRE FIRE ȘI MOLDOVA

FIREA

— Moldova, de ce ai lipsă, în ce simțai greutate?
Au pe câmpii tăi n-ai roadă sau pășuni îmbilșugate?
N-ai izvoară, să ti-adăpi? N-ai năroade, să te are?
În sinul tău nu să naști argintul, aur și sare?
Ești pustie? Ești prădată? Sau ești pietroasă și sacă?
Nu scoți tu unt, și pe iarbă n-ai bou, cal, oaie și vacă?
Ce pricină, dar, te face să fii tristă și mîhnită,
Tot în lacrimi, în suspinuri și în vaite topită?
Fiii tăi, ce să apleacă dintr-a tale țîți bogate,
Ei, în loc de bucurie, sămpt dureri neincetate?
Avînd tot, ei n-au nimic! Tu, plină di-mbilșugare,
Ei muncesc, string și adună: partea lor îi lăcrămare.
Cine samînă cu lacrimi, să zice că-n veselie
Va să adune și spice și roduri, cu bucurie!
Dar acești și ară și samînă și adună
Tot în suspinuri, în lacrimi, în sughițuri ce răsună!

MOLDOVA

— Fire! Fire! Sint bogată! De la tine strimbătate
N-am suferit la nimica, ce pururea bunătaie!
Dar lăsînd eu într-o parte arătări de mulțămire,
Care Moldovii să cade să aducă cătră Fire,
Vreau să-ți arăt în puține cuvinte cuprinzătoare
Și pricinile mîhnirii ș-a inimii mele stare.
Din veacuri nemărginite, cînd și lumea încă toată
Să afla gemînd supt giugul varvariei încrunată,

Și pină acum în urmă, n-am suferit mai cumplită
 Greutate, de nărodul ce m-am aflat lăcuită!
 Goții, hunii și cumanii, bulgarii și paținiții,
 Sarmații și ghenovezii și dachii și arnăuții,
 Toți, în vremi sau în parte, în prădări sau lăcuință,
 Au alergat preste mine și au supt dintr-a mea țifă.
 În sfârșit și fiii Romii, plăcându-le a mea mană,
 De la Traian cel Mare, lăcuiesc fără prihană!
 Ochiul meu, cel de când lumea, au apucat ca să vază
 Tamerlani, Galgani și Atili, biciuri cerești plini de groază!
 Dar acelē fiind, toate, puhoiu ci jghebuiești,
 Locul pe care aleargă și pe urmă îl mflești,
 Și o primăvară numai îi destul[ă], să tocască
 Ranile turbării sale și cîmpii să inspească,
 Nu m-au scirbit niciodată, ce cu mîna într-armată,
 De multe ori a lor vilfă — în rușine înturnată —
 La fiii miei am făcut-o pricină de bucurie
 Și pilde îmbilsugate pentru a mea vitejie!
 Numai acum sînt scirbită, numai acum întristată,
 Când fiii mei [...] * în robie defăimată!
 Când îi privesc ca o turmă fără păstori, dați în pradă
 Nu la lei sau vulpi sălbateci, ci la vulpi scurte de coadă!

FIREA

— Dar acei plini de mărire, fiii Romii cei vestite,
 Fiii Romii cei vitează, cei înalte și slăvite,
 Fiii Romii, ce odată făcē lumea să asculte
 Și să tremuri cu frică supt a lor biruinți multe,
 Cum au uitat a lor slavă, cum rabdă, cu defăimare,
 Robii lor să stăpînească piste slava lor cea mare?
 Au doar într-înșii nu curge acel sfînt și viteaz sînge,
 Care-i hotărît de ceriuri tirania de a stînge?
 Au nu mai sînt, între dînșii, Catoni, Bruți cu vitejie,
 Să poată ca să stîrpească vița cē de tiranie?
 Eu nu mă înșăl, Moldovă, drumul meu îl cunosc bine,

*Omisione în textul de bază.

Tot aceeași bărbăție eu răvărs într-a lor vine!
În nărodul tău și astăzi cunosc rimlenească rază,
Poate lumea între dinșii și Romuli, și Bruși să vază!

M[OLDOVA]

— Eu sint foarte mulțămîtă de nărodul ce, în pace
Petrecînd, nici slavă mare, nici mîhniciune îmi face.
Și eu cunosc foarte bine că a lor bună plecare,
De ar avea chip sau vreme, sau povață spre mișcare,
Ar putea pre cu lesnire, nu numai să să mint[ul]iască
De stăpînirea cè moale, sau tirănia grecească;
Dar să și facă odată, într[u] a mele disfate,
Braț de maică hrănitore și de toate-mbilșugate,
Să să nască altă Romă, altă republică mare,
Pentru ca să dei lumii și pravili, și îndreptare!
Dar, ce să zic? Vai de mine! Departe di-o socotință,
Ce în veacuri viitoare hrănești a mè dorință,
Astăzi nu pentru aceasta mă aflu întru mîhnire,
Ci pentru că văz nărodul tot lăsat în pătînire;
Și nu dintr-altă pricină, decît pentru că el n-are
Boieri, boieri cu durere și pămînteni cu îndurare!
Ce folos că o mulțime, îmbrăcați cu acest nume,
Fac și treptii mirșăvire, fac și greutate-n lume!
Că cu drepturi de neam mare, pămîntului grea povară,
În loc ca să-l ocrotească, îl drapînă și-l oboară
Și, pentru ca să agiu[n]gă să prindă chip cu lesnire,
Spre a putè ca să prade nărodul, fără știire,
Grecilor ce vin aice, orîndatori piste mine,
Le dau vînt de stăpînire, folositor pentru sine!
Își inchipuiesc dintr-înșii o arătare grozavă,
Îi să închină cu cinste ș-o tîmiază cu slavă.
Și, ascunși supt așă mască, prădă fără oțărîre
Nărodul, care spre dinșii au nădejde și cînstire!
Pentru ca să poată, însă, tăgădui în vecie
Această dreaptă cărare, ce duce la tiranie,
Sînt săliți ca să primască, pe lingă domni, o mulțime
De greci săraci, ce vin numai ca să prădi cu iuțime;
Și din cîți vin, nici unul plugari nu vrea să să facă,
Ci toți cer dregătorie, iar pămînteanul să tacă!

Toți boieri, toți di neam mare, toți cu ceriri prènalte:
Palmile roasă de vislă aici să fac delicate!

Alămii și portocale, zarzavaturi sau plăcinte,
Că au vind[ut], ei nu cată, ci tot prădăciuni cumplite,
Feliuri de chipuri stîrniră, ca să prădi, să apuce!
O socotintă adincă, jale și ciudă aduce:

Și drepturi, și vrednicie, și slujbă, și boirie
Toate razămă în dare, toate stau în bogăție!
În stăpinirea de astăzi vezi un telalic, ți-i greață,
Singile ți să întartă, să aprinde și îngheață!

Ți-i și rușine, și ciudă, și necaz, și întristare,
Cînd privești acea duioasă a moldovenilor stare!
Domnul lor, fără rușine, toate în mezat le vinde,
Cine ari bani să dei, la tot dreptul să întinde.

Dobitoacile? Boierii! În loc de împotrivire,
Ei [cu] sfaturi și povață, ei cu grecii în unire,
Trag și silesc, și îndeamnă pe cielanți să alergi,
Să dea bani, ca să ciștige a dezbrăcărilor legi!

Divanul îi o dugheană, unde cumpără dreptate
Cine dă la bani mai bine, măcar fie strîmbătate!
Nici rușinea, nici strigarea, nici pravila să ascultă,
Giudecătorii nu cată decît unde-i sumă multă!

Frica lui Dumnezeu iaste o zădarnică pricină,
Care în loc să oprească, zădărăști a lor vină.

Bătaia de cuget încă, o simțire care-odată
Să giudece pe tot omul știința lui curată;
Și aceasta, spăimintată, s-au liniștit și-acum tace,
Să oțărăști, nu poate, îi lasă de pradă-n pace!

Visteria iarăși iaste o peșteră tîlhărească,
Ci privighează, în lume, omul drept să nu trăiască!
O sistimă incumplită, care stă și să hrănești
Vederat din dizbrăcarea unii țări ce pătîmești!

Silas ¹, Marius ² și Neron ³ acolo să inviiază,
Cine dizbracă mai aspru face o faptă vitează!
Nărodul tot pătîmești, dar aceștia să ingrașă,
Pre fiii lor a bè singe îi deprind încă din fașă!

Bostan ⁴, Coman ⁵, Baba-Rada ⁶, Bujor ⁷, Căzacul ⁸
și Talpă ⁹,

Tălharii ce bea la singe precum alții ar bea apă,
Asămîndu-i cu hoții ce să țiiu în visterie,
Poți a zice faptă bună, a lor feli de tîlhărie:

Căci ei, prădători în parte, în vremi și după stare,
Au cîștigat prin pedeapsă de a lor vină spălarea!
Dar acestora, ce pradă în ivală, fără frică:
Care pe bogați dispoaie și pe cei săraci îi strică;
Care nu surparea țării zidesc a lor nărocire,
Care nu ții altă legi, decît acea de răpire;
Dumnezăiasca dreptate, îndelung[ă] a lor vină,
Le gătești o pedeapsă mai cumplită și mai plină!

Încă mai hrănesc pe mine și tagma bisăricească,
Adunari de diavoli, stare eosforicească!
Trufași, disfăntați și mîndri, toți plini de înșălăciune,
Te viclenesc, te defaimă, prin chipul de plecăciune.
Într-înșii ipocrizia, vrajba, pizma lăcuiești,
Ei sînt gheena și iadul, unde dracul stăpînești!
Camilavcul lor îi coiful supt care el să ascunde;
Rasa, haina și ei, chipul, cu care spargi oriunde!
Cînd s-au răsturnat din ceriuri vasul cel plin de mîndrie,
Dracii, înșirați din aer și pînă gios la tările,
Din îngeri cu strălucire, oarda lor întunecată
Și cîți pre pămînt rămasă s-au făcut toți pochi îndată.
Ei singuri își zic, cu fală, chip îngeresc cum că poartă,
Și-ntr-ativăr, sînt negri și dintr-a Sătaniei ceată!
Rugăciunea lor îi hulă, și pentru aceea vine,
În loc de milă, urgie, și tot rău în loc de bine.
Căci dumnezăiasca jărtfă, prihănită-ntr-a lor mină,
Tot osîndă și urgie solești pentru-a lor stîină.
Lăsînd a-ți spune multe di-această tagmă cumplită,
Din care și ominirea și simbatia gonită;
A cărîia fundul iaste singerata lăcomie,
Iar mijlocirea îi sila și pravăzul, tiranie,
Să-ți vorbesc ceva, mă iartă, numai de mitropolitul ¹⁰,
Crocodilul cel sălbatic, tigrul și neomenitul!
Acel care pe nas varsă boarea Tartarului toată,
Ce, otrăvind, surpă, mușcă și și plînge totodată!
Un mitropolit, dar, soro, după pravila opștească,
Îi ridicat într-o țară dreptatea să sprijănească.
El iaste spre cumpănirea unui domn, carele ține
Voința neînfrînată, și pre rău, cît și spre bine.

10.347

El numai, în toată vremea, poate, și fără sfială,
Domnilor să le arăți pravilă de rinduială
Și pe boieri iar să-i faci din măsurii ca să nu-și iasă,
Ce să mîngii, să-ndrepti starea țării cea duioasă.
Căci, într-o așa pășire, el în toată vremea are,
Drept pavază și pricină, nărodul spre apărare.
Pilde avem indestule, dar Veniamin nu face,
Decît, țiind patirița, ca un om de ceară, tace,
Și, ceea ce-i mai rău încă iaste că și iscălești,
La toat-acelè prin care nărodul meu să muncești!
Dă și pilda ocrotirii răilor, care dispoaie:
Fără dînsul, Neculachi ¹¹, de viu belit ca o oaie
Și spînzurat în cîrlige, dămunt trebuia să fie,
Ca să slujască drept pildă și drept groază în vecie!
O! Virful nenorocirii! Mitropolit! Cum să poate
Capul legii ca să fie povățuit, întru toate,
De Angheli, de spițăriiu și de curva cè vestită,
Care, acum, pezăvenchi, s-au făcut și mai slăvită?
Unul iesă cu glistiriul, dă sfaturi de stăpînire,
Ceialantă, într-armată cu adîncă ispitire,
Tulbură și strîmtorești duhul cel de slăbiciune,
Care nu-i de altă vrednic decît la o rugăciune
Să adaogă ohtare, lacrimi de ipocrizie,
Ce, în loc de umilință, te aduc întru minie!
Ciți dăsrinați și ciți tineri, ciți au gîrgăuni în minte,
Toți aleargă de dau sfaturi sfîntului nostru părinte!
Acolo îi parlamentul, unde nebunia coace
Rodurile mișăliii, ce pe toți de rîs îi face.
Și ciți într-însul au parte, toți sînt cunoscuți în lume,
Le zic cocardă de pîslă și cai de strigă anume,
Treaba lor îi a da sfaturi, iar sfîrșitul f...,
Che[r]hanaoa la Catrina, la Negel ¹², la Iostărie!
Niști, așădar, netrebnici fac sfînta Mitropolie,
Din sprijînătoare țării, rendez-vous și spițării!

FIREA

— Într-un nărod care zace în pelinci de vărvărie,
Poate și nerinduială și răpire ca să fie,
Răi în tot locu să află, dar și bunul nu stîrpești,

Căci, între spini, trandafiru și naști și inflorești.
Așa și-n tre boieri poate, sau buni cu desăvîrșire,
Sau mai suferit să fie, în plecarea de răpire.
Aș voi, dar, într-aceasta ca să-mi dai o dizlegare,
Să-mi faci bine cunoscută adivărata lor stare.
Ghica¹³, Grigoraș¹⁴ și Sandul¹⁵, Dumitru Sturza¹⁶, Pașcanu¹⁷
Constantin Balș logofătu¹⁸ și Iordachi Roznovanu¹⁹
Sînt șapte boieri pe care țara părinți îi numești,
De la dinșii apărare și așteaptă și dorești.
Pe aceștia îndată să-i și giudecăm, în parte,
Să vedem a lor plecare, tocma chiar dintr-a lor fapte.
Ghica, ofelit din fire, în boale și în ohtare,
Dă-nceput nu aratasă nici folos, dar nici rău mare.
Pașcanul iarăși, ceaslovul și biblia își păzăști,
Strînge banii cu sălință și la altă nu gîndești.
Costandin Balș, jidovește, unde interesul cheamă,
Sau dispoai, sau îmbracă, el aleargă fără seamă.
Iar Sandul Sturza, mehteriul, în ogradă își mai face
Un despotizmos în parte, și pentru cel opștesc tace.
Grigoraș Sturza, visternic, un om plin de bunătate,
Nici răpitor, nici zavisnic, nici plecat spre strîmbătate.
Om curat la santimenturi, om patriot cum să cade,
Din slava cuviincioasă numai domnița îl scade.
Fiul²⁰ lui făgăduiești patriei un rîzim tare;
De n-ar fi fost lingă dînsu Lozonschi, lupul cel mare,
Îndoită cunoștința și nădejdi înmiită
Ciștigînd, ar fi dat țării, cu purtarea cea cinstită!
Dar acel ciocoi Lozonschi, diprinzîndu-l la răpire,
Au strîns mult din cinstea care vrednicea a lui numire.
Dimitrachi Sturza iarăși, patriot cu înhîierbînteală,
Di-ar avea și bogăție, ar fi fără indoială
Un boieri ce rară țară ar putea să să sfiiască
Că au avut vreodată pe-acesta să-l cumpănească!
Haractir are ca Caton,²¹ ca Brutus²² statornicie,
Și ca Cauniță²³, sfetnic, negreșit, poate să fie.
De are ceva pornire, nu-i greșală însămnată,
Iaste stricătoare-n parte, dar patriei niciodată!
Mai rămîne Roznovanu, visternicul acel mare,
Boieriul acel puternic, stîlpul țării cel mai tare,
Întru carile odată tot nărodul răzămasă
Nădejdea tinerii sale, cu starea lui cè duioasă.

Politica cè vicleană, supt arătare de mieri,
Ascunde cè mai cumplită otravă, venin și fieri!
Vremea însă și ispita l-au descoperit în grabă,
Căci omul nu să cunoaști pin' cînd nu ia[s]te-n treabă.
Acest Proteu²⁴ și Macavel²⁵ sau pantir și salamandră,
Au vădit a răutății cè mai desăvirșit' cadră.
Cine voiești să vadă pe crudul Foca tiranu
Margă, că-l află întocmai înviat în Roznovanu!
Slab, fricos și scurt la minte, om mic în nenorocire;
Varvar crud și fără milă, cînd iaste în fericire;
Lacom, răpitor și aspru, disfrinat piste măsură,
Trufaș, natarău și mîndru, tot minciuni într-a lui gură!
Political, ce odată să părea că cumpănești
Cu mintea lui toți boierii, acum văd că să topești,
De un amori ce cu totul l-au coperit cu ocară,
Făcîndu-l ca să ră sai din simțirea lui afară.
Cit avea pe Bucșănescu²⁶, sfetnic tainic și dădacă,
Povățuindu-l spre bine, nu-l prè lăsa rău să facă.
Dar Drăghici²⁷, b ... mîndră, neștiind să cumpănească,
S-au descoperit capacul și s-au văzut cè firească
A lui plecare de suflet, a lui însuși slăbăciune,
Că s-au ivit totodată și adînea-nșălăciune
Și urgia cè cerească, care cu îndelungare
Îi gătea spre răsplătire băuturi amărătoare!
Fulgerul ei să-nsămnează dintr-a fiului său casă,
Care va sluji în veacuri drept vegheari luminoasă,
Unor varvari ce nu cată decît tot să răsăpască,
Uitînd și a lor ființă și răsplătirea cerească.

VEDENIE

ce au văzut un schimnic, Varlaam, de la Minăstirea Secului, din Moldova, la anii de la zidirea lumii 7329, iar de la intruparea mîntuitorului nostru I[sus] Chr[istos], 1821

(Manuscrit)

Varlaam, zmerit călugăr și păcătos muritori,
Cu metania la Secul de demult petrecători,
Scriu vedenia pre care Domnul mi-au descoperit
Cînd, cuprins de întristare, sufletul meu cel uimit,
Lăsînd lăcașul cel putred, stîrvul meu cel puturos,
Gol de patimi mincinoase și curat, și luminos,
Cătră părintele vecinic, cătră al meu ziditori,
S-au înalțat, să asculte al său glas nemuritori,
S-au înalțat ca să vază adevărul cel curat,
Pentru care pustiirea țării noastre s-au tîmplat
Cînd o hoardă ticăloasă, a grecilor blăstămați,
Rătăcind prin munți și peșteri, goli, flămînzi și însătați,
Tîrîia nenorocirea, ce pe dinșii îi vîna,
În tot locul unde capul ticăloșii își pleca;
Cînd aceștia cu totul văzîndu-se-ncungiurați
Și de urgia cerească, și de turcii impresurați,
Au năvălit ca să afle, prădătorii, adăpost.
În minăstirile sfinte și sub zidiul lor cel prost;
Cînd s-au incubat în Secul cei de sfinte prădători
Și au tras asupra-și oastea turcilor răsplătitori;
Cînd turcii, ca să stîrpească răul cel inveninat,
Din mirenești și din sfinte, nimica nu au cruțat;
Cînd au hotărît stricarea lăcașului celui sfînt,
Sub a căruia zdrobire hoții au aflat mormînt.
Cînd am văzut cum că turcii minăstirea au încins
Și cu foc și cu văpaie cele sfinte au cuprins;
Cînd para și cu strigarea a furilor celor fripți,

Se suia cu repegiune pân' la nourii cerniți,
O jale, o slabiciune, o gândire m-au cuprins
Și a mele simțiri toate întru mine s-au închis.

Un trăsnet de tun, prea groaznic, în uimire m-au adus
Și simțirea omenească și vederea mi-au apus.
Și într-această uimire privii cele ce-oi să scriu,
Pe care, bez trup sau afară, de m-am văzut, nu o știu.
Un nour des deodată, foarte gros și-ntunecat,
Pogorindu-se din ceruri, pe mine m-au ridicat
Și-nălțându-mă în slavă, am auzit pre pământ
Un clocot, ca cînd munții deodată s-au ponorit.
Strigări, plîngeri și suspinuri preste tot locul auzeam
Și în toată țara noastră numai bejării vedeam;
Grecii, turcii și tilharii pretutindene prăda
Și norodul lăcomiei jalnică jertfă se da;
Fără păstori, fără cîrmă, de groază, spaimă, cuprins,
De răpștire în tot locul, de fier și de foc învins,
Lăsînd tristele lăcașuri, întru care îi prăda,
Bărbatul pe-a sa soție, maica pe fiu lepăda;
Și cum putea, goli, săracii, de toate a lor lipsiți,
Îi vedeam prin munți, prin peșteri și prin codri rătăciți,
Și cu cit se mîntuise, de eteriști neluat,
Ce războiul pentru lege numai creștini au prădat,
Acelea prin carantine le vindea, le cheltuia,
Și altor creștini *cinovnici* de silă le dăruia.
Cu cit însă de la lume cătră ceri mă înălțam,
Priveliștea cea duioasă din vedere o scăpam,
Și-n sfîrșit, cu depărtarea, nimica nu mai vedeam,
Decît numai clocot mare și nențeles auzeam.
Dar și acest huiet strașnic în tropot s-au prăfăcut
Și-napoia mea deodată văzui o sferă de lut ¹
Care avea ochi și gură, și urechi de auzit,
Dar în care niciodată priceperea n-au lucit.
După dînsa o mulțime de noroadе alerga
Și răsplătirea din ceriuri împrotiva ei striga.
Un lucru de foc cu fulger pe acest ghem îl gonea
Și spaima și turbăciunea în ochii lui se vedea.
Nu mergea pe cale dreaptă, ci pururea șuvăit,
În tot locul de noroadе și de fulgere gonit.

În sfișit, această gloată, ajungînd, mă-mpresuri
Și acolo cu mulțimea și pe mine mă tîri.
Ah! ce groaznică strigare, ah! ce huiet incumplit!
Ce năvală fioroasă, ce țipăt și ce scîrșnit!
Tineri, bătrîni și maice, prunci, văduvi, săraci, bogați,
Toți aleargă întruuna, toți cu hulă într-armați,
Toți, toți strigă răzbunare, toți cereau neîncetat
Răsplătire și osîndă peste boțul blăstămat!

Dar din zgomotul cel mare o tăcere se făcu
Și aerul în văpaie deodată se prefăcu,
Și prin trăsnete, prin fulger, cerurile s-au deschis,
Care iar cu huiet groaznic, primindu-ne, s-au închis.
Un rîu de foc dintre nouri se revărsa clocotînd
Și valuri tocmai ca munții se-nchipuia scînteînd,
Acolo, se zice, iadul, loc, greșiților gătit,
Și acelor ce în pradă turma lor au părăsit.
Acolo este comoara trăsnetului arzători
Și de-acolo se pornește fulgerul detunători,
A valurilor lovire în vuietul ce-auzeam
Și scînteile lor, focul, cari prin nouri priveam.
Rîul este elementul focului încălzitori
Ș-a vinzătorilor țării lăcașul osînditori.
Între valuri, o mulțime de păcătoși inota
Și cu strădanie, vecinic, răsuflare căuta,
Dar aceasta de la dînșii zbură pururea ușor,
Însuflîndu-li simțire, nădejde numai, și dor.
O namilă-nfricoșată dintr-acei rîu se ivi
Și boțul de lut deodată cu strășnicie sorbi,
Și cu un glas ca de vifor cătră norod au strigat:
„Veniți să vedeți osînda acestui boț de păcat!”
După aceasta, cutremur foarte mare s-au făcut
Și acele locuri strășnici într-alt chip s-au prefăcut,
Cît nici rîu de foc, nici fiară, nici nour a mai rămas,
Nici fulger pe cer, nici trăsnet, nici acei de vifor glas
Nu s-au auzit cu totul, ci liniște s-au făcut
Și o altă lume nouă deodată am văzut.

Cap al doilea

Ne-am aflat pe un șes verde, cu copaci împodobit
Și de riuri liniștite în multe laturi stropit,
Cu crini, mersină, aloe, cu trandafiri săminat,
Cu garoafe de ostroave cimpul era presărat,
Mireasma cea mai plăcută acolo se mirosea
Și văzduhul cel mai dulce acolo ne-nsuflețea.
Se părea cum că simțirea din noi s-au invioșat
După-atită grozăvie ce-nainte au cercat.
Și viindu-ne în sine, unde ne-aflăm, întrebam,
Necunoscînd noi pămîntul, priste carele îblam.
Acolo o curte mare și lucrată minunat,
Înainte-n, deodată, ni s-au și înfătoșat.
Frumșățile din afară ale acestui palat,
Vrednice de a se scrie, precum și de laudat,
Le las neprescrise toate, nu doar pentru vrun năcaz,
Ci pentru că în vedenii ele nu au loc, nici haz;
Dar, ce-am văzut înlăuntru, am poruncă să le scriu
Toamai cum s-au făcut toate, cum au fost și cum le știu.
Necredincioșii vor zice că sint, poate, iscodire,
Dar pe dinșii îi așteaptă schingiuri fără contenire.
Ticăloșii! Ticăloșii! N-au văzut riul de foc,
Nu știu munca ce-i așteaptă și a lor durelnic loc!
N-au văzut pentru birfele ce schingi groaznic e gătit,
Căci ar înghiți atuncea veninul cel otrăvit
Și n-ar mai birfi, săracii, precum sint obicinuiți,
Împotriva celor sfinte și a celor ce-s sfințiți,
Dar nici trebuie s-asculte hula lor un înțelept,
Ci să creadă cum că toate cîte-s scrise sint și drept.
Acolo era o sală largă și fără sfîrșit
Și în mijloc un jilț mare, foarte foarte-mpodobit.
El era-n chip de luceafăr foarte iscusit lucrat
Și cu mii de milioane de raze înfășurat.
Un soare ședea deasupra, ca cu un cui pironit,
Luna și alte planete împrejur sta umilit;
De-a dreapta ședea un înger, cumpănă mare țîind,
Și den-a stînga un altul, cu o sabie lucind.
Pre scaun ședea o doamnă preamăreață și cu chip
Moldoveneste-mbrăcată, cu straie de șal și sip,
Dar însă de moda veche, cu benișul cu cobur,

Amîndouă cu feți albe și blănite cu samur,
Iar tanalele mai late de cum le purta la Ieși
Și samurii de Iacurțca, negri, mărunți și aleși.
Intrînd, am picat cu toții cu fețele la pămînt,
Înțelegînd c-a Dreptății acolo-i scaunul sfînt.
„Sculați, nărod! au zis doamna, cu un glas prea mîngăios,
Dar statornic cu rostirea și măreț și fioros.
Sculați! Eu cunosc pricina pentru care ați venit
La scaunul slavei mele, cel de veacuri întărit!
Moldoveni, munteni și alții, dreptatea voastră o știu,
În izvodul nemuririi am poruncit de o scriu.
Acolo va sta în veacuri, milă pentru voi solînd.
Și, prădătorilor, muncă și hulă pricinuînd.
Adevărul, nu se poate ca să-l ascundă în veci!
El se dezleagă și scapă din orice noduri și clenci!
Dar pentru acum, deodată, iată, veți fi mulțămîți,
Ca să aducă de față vinații ce pîrîți.“

Cap al treilea

O, minune, necuprînsă de gîndul cel omenesc!
Iată că veniră fiara de care vă pomenesc,
Și cu bale multe foarte boriră boțul de lut,
Care se părea că este acum surd și chior, și mut.
Atuncea doamna strigară chiar cătră mine curat:
„Varlaam să scrie toate, în stihuri ș-adevărat,
Cîte-ai văzut pîn'-aice și cîte vei mai vedè.
C-or să se plinească toate, la vremea, ce s-a cădè!
Vin cu bățul și-l lovește pe mutul cel pingărit,
Pentru ca să se disfacă din ceea ce-i împietrit! . . .“
L-am lovit și, o, minune! O, lucru infricoșat!
Văzui un domn deodată din boț că s-au dizbirnat.
Om tînăr părea la vîrstă, la stat și la chip frumos,
Dar se cunoaștea din față că-i viclean și mincinos.
Pe acest domn niciodată aievea nu l-am văzut,
Decît numai cînd ieșiră din boțul acel de lut.
Dar credeți, frați de scriptură, că de-aș ști a zugrăvi,
L-ași închipui întocmai cum este, făr-a greși.
Lăsînd chipul deoparte, el a ieșit îmbrăcat
Cu podoaba cea domnească și în samur îngîmfat;

Cabanița de deasupra era toată de samur,
 Dedesupt, de-aceeași blană, giubea albă de buhur;
 În cap avea gugiumană tot de samur și aleși,
 Negri, potriviți de-o apă, mărunțel la păr și deși;
 Dintr-o sivaè de Indii, cu fir, avea antereu,
 Era încins c-un șal negru, foarte frumos, scump și greu,
 Dar hainele-acestea scumpe și blanele de samuri
 Sint dovezi de defrinare și dovezi de-apucături;
 Ieșind din bot, el îndată la doamna s-au închinat
 Și-naintea ei, cu frică, domnul acesta au stat.
 Doamna i-a zis ca să spuie ce pricină l-au silit,
 De au lăsat țara-n pradă și cu grecii s-au unit.
 El au început birfele de patrid a înșira,
 Voind, oarecum, cu-acele pe sine a de-ndrepta;
 Dar cu pilda unui prințip din Șfezia, Bernardot ²,
 Norodul, întâmpinându-l, l-au și amuțit de tot.
 Atunci doamna, c-o minie care nu-i de povestit:
 „Falangă! Falangă-ndată să aduc’ — au poruncit.
 Așa, de voie, nu spune acest ciine prefăcut!
 Ci de-l voi bate la talpe, iar nu la roată sau cnut,
 El va și trăi ș-a spune câte le știe curat!
 Că Șpilberg³ la voi nu este, ci bateți pe vinovat,
 Și dobrosuri mincinoase nu vă trudiți a lua,
 Liman vielenilor lotri și chip vădit de-a scăpa,
 Ci bătându-i la tălpi bine, a lor vină ei o spun
 Și după faptă, pedepsei, tălharii toți se supun.“
 Vorba bine nu sfișise și falanga au sosit.
 El ingenunche la doamna, dar îndată l-au smucit
 Și tirându-l îl întinse, acolo pe un covor,
 Îl disculțară de mestii și de colțuni binișor,
 Și așa, cu toți samurii, cum se afla îngîmfat,
 Vodă⁴ se văzu deodată în falangă spînzurat,
 Și a sale domnești talpe, cit de fragede și moi,
 Cit de gingașe și albe, evghenisă și de soi,
 Sta gătite spre bătaie și doi slujbași aștepta
 Cu toiagele în mîna, gata a le măsura,
 Iar măria-sa, pre spate și în samur răsturnat,
 Cu picioarele-n falangă, să ruga neîncetat;
 Dar în zadar au fost toate, că soarta nu l-au trecut,
 Ci a-l bate cu toiage pre talpe au început.
 Ah! Ce lucru strașnic foarte acolo s-au prilejit,

Pe un domn la tălpi să-l bată, lucru nu s-au auzit,
 Dar , cu toate-acestea, iată că se poate, s-au putut!
 Pre scurt, această timpulare cu ochii miei am văzut.
 Cu toate că-mi spunea unul — om, se părea, învățat —
 C-ar fi bătut la falangă și pe domnul Ipsilant ⁵;
 Precum și pe alții încă dintre domni și veziri tari,
 Acolo li muncesc strașnic, fie măcar cît de mari,
 Și căci-naintea dreptății oamenii nu-s osăbiți,
 Sînt judecați după fapte, iar nu după neam și spiți;
 Că se dă la mulți și schingiuri, fie măcar împărat,
 Părtinire și dvoreanstfă acolo n-au învățat.
 Într-această vreme însă toiegitul tot urma
 Și vodă, cu suflet mare, hotărîse a răbda,
 Că nu-i era de bătaie, citu-i era de afront,
 Priivindu-se pe sine defăimat în așa pont.
 Îl întreba ca să spuie pricina ce l-au silit
 De s-au făcut hain Porții și cu hoții s-au unit,
 El însă scrișnea cu dinții și cu ochiul încrunțat,
 Cu sălbatecă tăcere, cu răbdare de mierat,
 Defăima toată durerea ce pe talpe suferea
 Și într-adevăr pricina a mărturisi nu vrea.
 Doamna însă, cu minie, striga să-i deie la tălpi,
 Că-i spunē, zicea lui vodă, „măcar să plesnești, să crăpi!“
 Începînd dar și slujbașii a trage mai îndesat,
 Tălpile pe multe locuri i-au plesnit și au crăpat.
 Un gligan din munții Dornei, de lance fiind rănit,
 Aspumînd de turbăciune și de cotei țahnăit,
 Nu se pare mai sălbatec, deși gata a cieni
 Decît vodă, cînd văzură singele său a țîșni,
 Cînd văzură cum că curge pintre degete în jos,
 Cum că-i roșește samurul cel mai negru și frumos,
 Cînd începu să-l stropească și pe dînsul pe obraz.
 Atunci sufletul în fine se clătînă cu năcaz
 Și dorea mai bine moartea decît să fie silit
 Ca să spuie adevărul, de răbdare părăsit.
 Dar vai! moartea nu sosește cîndu-i omul în necaz,
 Decît numai cînd de dînsa ș-a gîndi nu face haz!
 Așadar, cu toiegitul tot în sporire mergînd
 Și vodă, de la o vreme, a răbda nemaiputînd,
 Începură a se zbate, a scăpa văitături,
 A se zgîrci, a se-ntinde, a se vîrcoli-n samuri,

A se ridica în coate, a se zbuciuma cumplit,
A se sălta spre falangă ș-a se ruga umilit:
„Ah! mă rog, stăpînă doamnă! — îl auzirăm strigînd,
Înecat de suspinare și chiar cu lacrimi plîngînd.
Mă rog, lasă-mă, c-oi spune toate cîte le știu, drept,
Că s-au sfîrșit și răbdarea și sufletul meu din piept,
Voi spune, voi spune toate, a tăgădui nu pot,
Ah, amar, talpele mele, lasă-mă, c-oi spune tot!“
Încetînd dar de a-l bate, tot îl ținea spînzurat
De picioare cu falanga, și vodă, stînd răsturnat,
Au început ca să spuie, ohtînd însă prea ades,
Ca aceste următoare, ce pre scurt eu am ales:
„Că socrul meu, zicea vodă, Ioan vodă Caragea ⁶,
Fiînd dintr-această bontă, pe cîți putea îi trăgea
La ceala ce-i zice sfîntă, dar încheată din hoți,
Din prădătorii de sfînte, din lotri și din netoți,
Că acela, într-o vreme, a începe lucrul vrînd,
Iar pe Calimah ⁷ în vîrșă a-l incurca neputînd,
Cum și sorocul domniei viînd acum spre sfîrșit,
Au hotărît ca să fugă, cum se știe c-au fugit;
De această hotărîre eu fiînd înștiințat,
Cătră prînalla Poartă fuga lui am arătat;
Dar arătarea aceasta au fost iar cu viclesug:
Una, să scap de urgie, și alta, cu meștersug,
Ca să pot să cîștig lesne domnia care-o doream
Și pe care, pentru altul, cu-a socrului bani, soleam.
Am domnit mai după vreme, dar sume grele am dat
Și, pentru tactul domniei, cu bani m-am împrumutat.
Viînd dar eu la Moldova și fiînd vechi eterist,
Am silit de-am tras la mine pe Necolai Rosăt vist ⁸,
Iar acela și pe alții în urmă au inhăităt,
Prilej socotînd prielnic, de răpit și de prădat.
La Țaringrad iar lăsasem, pentru trebile domnești,
Pe frate-meu cel mai mare ⁹, de la care luam vești,
Și pururea-i poroncisem să cate a înșela,
Să ieie de la oricine orice va putea lua,
Și să stea gata să fugă în minuntul hotărît,
Cînd a simți că la Poartă lucrul s-au amirosit.
Făcînd, dar, o socoteală așa deasupra, curat,
Trei milioane să punem datorii în Țarigrad;
Șapte iarăși, ce din țară, cum am putut, le-am răpit,

Fără de poclonul țării, ce la Poartă n-am plătit,
 Și fără banii ce-n țară, în Moldova, sînt datori,
 Pe zaherele, pe lemne, la blanari, la croitori;
 Mai zi vro trei milioane, ce frații mei au furat,
 Unul aici în Moldova și altul la Țarigrad,
 Îndată iese pricina, ce pre mine m-au silit,
 În șaica cea tâlhărească cu grecii de m-am suit.
 Sînt vinovat și la moartea Suțului din București ¹⁰,
 Care, nevoind să intre în căile tâlhărești,
 Am plătit să-l otrăvească, precum l-am și otrăvit,
 Avînd împotrivă-i pizmă, încă de cînd au domnit.“
 Prîinălțatul domn, încă de usturime pătruns,
 Spre-a nu lăsa povestirea de lipsuri ceva prepus,
 Ca prin bătăi să înceapă de iznov a-l întreba,
 Lucru care, cum se vede, începuse a-l dezgusta,
 Au arătat și izvorul al aceștii tâlhării,
 Ce-o cinșise cu numirea prea . . . sfințitei Eterii ¹¹;
 Cum și nădejtile oarbe, cu care i-au înșelat,
 Cei ce cîrmuia lucrarea, ce însuși au înșecat.
 Dar acelea fiind toate străine vinovații,
 Doamna mi-au zis: „Varlaame! Acestea să nu le scrii!“
 Și pe vodă să-l sloboadă din falang-au poruncit
 Și să-l tîrască deoparte, ca pre un leș imputit.

Cap al patrulea

Atunci îngerul de-a stînga, sabia puțin clătînd,
 Cu un rost foarte sălbatec striga, la mine grăind:
 „Fiul omului! Grăbește! Sfarmă boțul cel de lut!
 Pas de rumpe legătura păcatului de demult!“
 Acest glas, așa de strașnic, cu totul m-au spăimîntat,
 Și sîngele și simțirea în mine au înghețat,
 Dar îngerul din a dreapta, cu rost ceva mai dămol:
 „Mergi, că ți-i dat, el îmi zise, să arăți păcatul gol,
 Mergi și calcă, și zdrobește boțul acest blăstămat,
 Întru care sumeția și păcatul îi legat!“
 Mergînd dar, după poruncă, boțul fărîme făcui
 Și gadine o mulțime a se-nchipui văzui:
 Un pantir, un tigru groaznic, un maimuțoi, un bursuc,
 O leoaică încordată și cu țincii lor buluc,

Se aleasă deoparte, din mulțimea ce-au ieșit
 Din zdrobirile făcute din boțul ce-am pomenit.
 Atunci dar, ingerul groaznic cătră pantir¹² s-au întors
 Și, învîrtind al său paloș, i-au zis cu glas minios:
 „Gadină neimblinzită! Pantir crunt și răpștitor!
 Fire înderepnicită și de sînge sugători!
 Pas de-ți ia chipul pe care între oameni l-ai purtat,
 Schingiindu-i, în minia cerului, ce i-au lăsat!
 Și deodată se făcuse un om de-a firea înalt,
 Posomorit, morociine și cu ochiul încrunțat;
 Se putea vedea din față că-i sălbatec și tiran,
 Lingușitori, fără cinste, om zădarnic și viclean,
 De socotința de sine ca un foale îngîmfat;
 Barbă lungă, minte scurtă, dobitoc înviersunat.
 Era încroșnat și-acesta tot cu blane de samur,
 Ce făcea puțină cinste părului cărunț și sur.
 Pe-acesta cum îl văzură, toți strigară cu un glas:
 „Iată vinzătorul țarei, spurcatul și mîrșav vas;
 Puiul năpîrcei, pe care noi l-am fost hrănit în sin.
 Și care ne adăpară cu otravă și venin!
 Jăfuitoriul cel aprig, pantirul crud și turbat,
 Gadină cea singeroasă [...] * cel spurcat,
 Din care și omenia, și cugetul au lipsit
 Și dintr-a căruia fapte țara ni s-au pustiit!
 Ce dorind cinstea streină, amețiri copilărești,
 Nadă celor fără minte ai înșelăciuni prostesti,
 Semne fără înțelegeri și zădarnice numiri,
 Cinstiri goale și deșarte, vicleane ademeniri,
 Stîrnituri, ca să înșale pe tinerii cei porniți,
 Ce, voind să le ciștîge, rămîn vecinic osîndiți,
 S-au unit cu Eteria, s-au făcut singur de ris,
 Și în toată țara noastră au ațîțat foc nestins.
 Sîngele lui acel spurcat, cel cu venin otrăvit,
 Ș-a tot neamul, ce dintr-insul, pingăritul, au ieșit,
 Nu-i vrednic să răsplătească răul care ni-au adus,
 Și numele lui în veacuri spre blăstămuri fie pus,
 Ca și Ghoezi cel spurcat, ca Daftan, ca Aviron,
 Ca Cain, ca Gariliță și ca tiranul Aron!“

*Omisiune în manuscris.

Atunci doamna cătră dinsul căutară tulburat,
Iar el în genunchi, deodată, la pământ s-au aruncat;
Cerea voie să vorbească, dar însă n-au fost primit,
Ci să-l puie la falangă, doamna au și poruncit.
Descălțându-l dar slujbașii, în falangă l-au și pus
Și îndată ridicară tălpile goale în sus.
Cu toiagele pe ele începură a croi,
Cît trebui, pingăritul, rugile a-și indoi;
Dar ce folos? Că urechea nu era a-l asculta,
Nici de-a lui tălpi usturate inimă a se-ndura!
De-a loviturilor silă, fumul din talpe ieșea.
Toiagele de dirmogza țanduri, țanduri se făcea;
Și cum se vede, la talpe, cînd bat, doare prè urit,
Că răcnea foarte sălbatec și gonașul pingărit
Uitase chiar că-i visternic, din pendada cea de soi:
Să vîrcolea ca un șerpe, în samuri și prin gunoi,
Mîinile-și mușca cu dinții, barba cea lungă-și zmulgea,
Să bătea în piept cu pumnul și ca bivoli mugea,
Ca un pește ce se frige, viu fiind încă, pe foc,
Se-ncordează și s-aruncă nencetat, din loc în loc,
Așa visternicul nostru supt falangă se zbătea,
Să răsfrîngè de durere, să incujba cît putea,
Să zvirlea cătră falangă, pe tălpi mîinile-și punea
Și răbda și preste ele cu vergile de-l plesnea.
Din mîini, din tălpi, de sub unghii, sînge mohorit curgea,
Iar slujbașii fără milă cu toiagele trăgea.
„Trageți pe talpe, să crape, în falangă spinzurat,
Vinzătoriuł țarei sale, slavnicul acest turbat!
Trageți-i, ca să simțască că iaste om pătîmaș,
Ca și săracul pe care îl muncea ca pe un vrăjmaș,
Pe a căruia sudoare tiranilor o vindea
Și fără milă și cuget îl prăda și-l osîndea;
Pe care gîndea că cerul pentru dinsul l-au făcut,
Și de-a căruia suspinuri, crudul, milă n-au avut.
Dați-i pe tălpi! strigă doamna. Dați-i îndesat și rar,
Ca să guste cum se cade al usturimii păhar!“
De-aita bătaie însă, gonașul acel cumplit
Să văzură de virtute și de simțiri părăsit
Și, ca un stîrv fără suflet, pe pământ ședea întins,
Fiind amortit cu totul și de leșin acu prins.
Atunci Doamna porunciră ca să steie de bătut

Și, spre a-l trezi, slujbașii a-l uda au început.
 Mai viindu-și dar în sine, atuncea l-au întrebat
 Pricinele pentru cari cu talharii s-au legat,
 Și au spus că cea mai mare, care întâi l-au silit,
 Ar fi fost visternicia fiului său cel iubit;
 Al doilea: nunta, care a săvirși să silea,
 Cu însăși sora lui vodă, care și lui îi plăcea
 Și prin care hotărise să-și răsplătească curat
 Pentru o mișavă faptă cu care l-au rușinat;
 Căci feciorul său acesta, de turbăciune cuprins,
 Pin'la maștiha sa însuși dorința sa au cuprins;
 A treia: credea că rușii vor trece Prutul curînd,
 Prin cari, nădejdi și jafuri plăsmuia într-al său gînd;
 A patra: ca să se alle în toate amestecat,
 Fie bune, fie rele, precum tîmplarea le-au dat,
 Temindu-se să nu-și piardă *precovîrșirea* ce-avea
 Peste toți deopotrivă; lucru care nu-l voia;
 A cincea: că Eteria îi da zare de gîndit
 La domnia țării noastre, ce de mult ar fi pîndit.
 Și dacă rușii îndată peste Prut n-ar fi trecut
 Și apucarea grecească ieșiri bune-ar fi avut,
 Știînd cum că vodă este om fricos, mișal, deșărt,
 A-l doborî de pe scaun, socotea lucru de-un cifert;
 Că, cînd grecii și cu turcii în război s-ar fi-nclăștat
 Ș-ar fi avut trebuință de-ajutor neapărat,
 Atunci el putea să facă în țară vreun mic bunt
 Și să ia lui vodă viața și domnia într-un punct.
 Și, apoi, el să se-ntoarcă cu cine-ar fi socotit
 Că poate să-l sprijinească pe scaunul cel răpit.
 Acestea au fost destule ca să arate curat
 Deșertăciunea cu care ticălosul s-au purtat;
 Și să-l lase din falangă atuncea au poruncit,
 Iar slujbașii deoparte lingă vodă l-au tîrit.

Cap al cincilea

Atunci, doamna să aducă și pe altul porunci,
 Și-un arhieru îndată din tîgru se-nchipui.
 Galben și uscat la față, om cuvios și zmerit,

Care de post și de rugă se părea cum că-i topit;
Ochii lui negri și galeși strălucesc împăroșați,
Supt pleoapele slăbite adânciți și îngropați,
Încet, legănat și girbov merge, cătînd în pămînt,
Cît eu socotii, văzîndu-l, cum că este vreun sfînt,
Venit ca să infrunteze pe boierii vinovați
Și să ție pîrtinire moldovenilor prădați.
Și îndată la metanii mă aruncai a croi
Și a lui blagoslovenii a rivni și a voi,
Dar doamna, zîmbind a ride, îmi zise: „Te-ai înșelat,
Socotînd sfînt pe tîlhariul cest în negru îmbracat!
Cați că este slab la față? Dar aceasta nu-i de post,
Ci de pizmă și mînie, căroră supus au fost.
Că-i la cehreaoa lui galben, este numai de venin,
Fiind Costăchesc ¹³ de viță, popă și popă, amin!
Că-l vezi zmerit, cu ochi galeș, nu gîndi că-i ipocrit,
Că nici n-are duh să poarte acel obrăzari cumplit!
Ci-i un turbat diidemon, un veninos fanatic,
Ce crede păgînatate tot ce n-a fi în tipic;
Adevărul îl rănește, crucile îl încălzesc,
Gîndirea dreaptă îl turbă, posturile-l îmblînzesc.
El, în părerea lui, vede sfînte, sfinți, îngeri zburînd
Și diavoli, leghioane, pe oameni bezmeticînd,
De aceea, îl vezi, cată tot în jos și la pămînt,
Temîndu-se să nu calce în vro cursă, omul sfînt.
El gîndește cum că dracul de-afară va năvăli
Și pe cel deînăuntru nu cată a-l potoli.
El se ferește de dracul, și dracul șade ascuns
În beșica cu veninul căreia el îi supus.
Închină cruci și metanii și se roagă nencetat,
Ca să scape de acela căruia singur s-au dat.
Că pizma și cu mînia și fanatismul cel crunt
Sînt dimonii ce-or să-l rumpă, or să-l mănînce curunt.
Nu-ți paie deșanț acestea; așteaptă și-i asculta
Încă altele pe cari sfîntul tău va arăta!
Pus de-l puneți la falangă pe sfîntul mitropolit,
Ca să spuie adevărul, pe care el n-au iubit!“
„Ah! arhiereu la falangă! Arhiereu la tălpi bătut!
Acuasta, stăpînă doamnă, în lume nu s-au putut!“
Am strigat atunci, cu lacrimi, de frică fiind cuprîns,

Iar doamna, cătînd la mine cu zimbire de atins
Îmi ziseră: „Cum se poate, de n-ai văzut pochi bătuți?“
„Ba, popi am văzut, stăpînă, rași și spînzurați, prea mulți!
Dar îi bat și-i rad vlădicii, iar mireniîi nicidecum!
Și încă arhiepiscop să se bată, văd acum.“
„Nu-i nimic, zise doamna, un vlădică e mai mic
Decît popa cînd slujește, așa scrie la tipic!
Și dacă pe popă-l trage din slujbă, de la oltari,
Și-l bat la tălpi arhieriei, ca pe-un rob și pe-un talhari,
Aici, la scaunul nostru, batem pe arhieriei
Precum bat și ei pe lume, pe ai lor supuși ierei!“

Pină cînd însă acestea între noi se vorovea,
Pe mitropolitul țarei spre bătaie îl gătea.
L-a fost dizbracat de rasă, camilavcu-i sta gios pus,
Iar tălpile cele sfinte ridicate goale-n sus.
Porunciră ca să-l bată și, ca fulgerul aprins,
Toiegele de dirmoagă sfintele tălpi au cuprins.
Ah, ce-am văzut, frați din cruce, lucru strașnic și grozav!
Pe prêsfințitul părinte tăvălindu-se prin prav
Și barba prin colb și țarnă, și părul cel sfînt și sur
Le tăvălea împreună cu blanele de samur!
La Huși, la episcopie ¹⁴, cînd era încă pitari,
Cînd ridica chili în spate și chitanul la cîntari,
Deși vînjos și mai verde, încă nu se mlădia
Așa precum subt falangă, trupul lui se îndoia.
Ca din zmîcuri, ca din proașcă, cu totul se arunca
Și cu minile-amîndouă de falangă ș-apuca,
Prêsfințitul părinte, care răcnea ca un leu,
Se zvînzolea subt falangă și se zbătea ca un zmeu.
Dreapta blagoslovitoare pe tălpi l-am văzut puind
Și cu vergile, slujbașii și peste dînsa croind.
L-am văzut scrișnînd cu dinții și cu minile grăpînd,
Limbă, buze, deși sfinte, de usturime mușcînd,
Și cu glas, strigînd năprasnic: „Stăpînă, nu-s vinovat!
Aliolio! Tălpile mele! Aliolio! M-au înșelat!
M-au înșelat, vai de mine, Catrina ¹⁵ și cu Șerban ¹⁶,
Conachi ¹⁷ și Nicolachi ¹⁸, blăstămatul meu divan!
Aceștia, stînd cu toții, din socoteală m-au scos,
M-au unit cu eteriștii și m-au făcut ticălos,

Fără cinste, fără scaun și turmei lup pingărit,
Supus bătaii de cuget, hulit în veci și urit.
Dar acestea însă toate cu dreptate pătimesc,
Ca cu-al meu blăstămul groaznic, ca e-un strai mă-nvălesc,
Iar pricina e aceasta, că cînd rușii au venit,
Iordachi Balș¹⁹ vistiernic și cu alți boieri unit,
De la scaun lepădare să li dau, m-au înșelat
Și ca să nu-l cer vrodată, cu blăstămuri m-am legat.
Dar ce folos? Că, în urmă, preste toate am pășit
Și cu dare de bani groasă, pe scaun iar m-am suit!
Tot Șerban și cu Catrina și spișerul Angheli²⁰,
Carii vrea să afle chipul a prăda și a beli,
M-au izmenit și atuncea, peste blăstăm d-am călcat,
De m-am făcut și ris lunei, m-am supus și la păcat!
Dar ce să fac, dacă firea nestatornic m-au zidit,
Lacom, iubitor de slavă, scurt lă minte și pornit?
Suindu-mă dar pe scaun, privighere tot aveam
De cele cari în urmă, a mai suferi puteam,
Căci un cuvios părinte, ce Biblia tălmăcea²¹,
Și-n girliciul unei pivniți apocalipsis făcea,
Mă-ncredința că el însuși din Leviți²² au tălmăcit,
Că din scaun de izvoană eu voi să fiu izgonit,
Și așa la Sfintul Munte sumă de bani am întins
Și chilii, livezi, vii bune, acolo am fost cuprins,
Cu socoteală că, dacă un alt exarh va veni,
Eu să o rad din Moldova ș-acolo a izbucni.
Dar dracul au adus toate îndărăpt și dișanțat,
Că-ndată ce Eteria în Moldova s-au iscat,
Șerban, dorind a fi agă, ca vodă s-au înțales
Și, spre-a mă-nșăla pe mine, pe Catrina au ales,
Care cu feliori de chipuri, cu cuvinte din Scripturi,
Cu *politica* deșartă, cu niște *casnici măsurii*,
Cu o sfîntă prorocie, ce Musteața i-au fost dat,
Cu Șerban, cu Nicolachi, în sfîrșit m-au înșelat,
Căci zicea cum că și sfîntii de săboară s-apuca,
Cînd voia împărăția în război a incurca,
Până cînd cu sfînte vrajbe au fărmat-o, în sfîrșit,
Și subt a ei zdrobiri jalnici și însuși s-au prăbușit.
Papii Romei croasade în Evropa scormolea²³,
Cînd să sfarme vro crăiie sau sistemă ei voia,
Ș-ar fi stins și ei Evropa, dacă turcul n-ar fi fost

Viteaz numai în războaie și-n diplomatică prost,
Și că mie mi se cade, fiindcă țin a lor loc,
Spre a mă-ntări pe scaun, să arunc Moldova-n foc,
Să nu cruț nimic în lume, decît al meu interes,
Și smintitul meu scaun să caut a-i face dres,
Cu toată zdrobirea țării, după pildele ce am
De la toți arhierii, cîți au fost de la Adam,
Iar nu să tremur pe dinsul, gata a mă povîrni,
Îndată ce vreun exarh, vrun Gavriil²⁴ va veni;
Ci pe Fote²⁵, pe Ignate²⁶, drept pildă sfîntă să ieu,
Pre Vasilie-cel-Mare²⁷, preasfîntul arhieru,
Ce pre Iulian²⁸ împăratul cu vînzare au ucis
Și au scos c-un sfînt Mercuri²⁹ l-ar fi jînghiat în vis.
Cu acest fel, dar, de pilde, voinții lor m-au supus
Și în priveștița lumii ca pe-un bufon m-au adus,
Căci, iubitul meu Conachi, care, drept zicînd, nu-i bou,
Ca Damaschin³⁰, zi și noapte, făcea icenii de nou,
Pre cari, spre cornorarea unui tuieș bețiv ciunt,
Și spre-a face îndemnare celor blăstămați la bunt,
Cu țircovnici, cu diaconi și eu, mișălul și prost,
Ne-am nevoit zi și noapte, de le-am învățat de rost,
Și ca ciud era subț arme un milion rînduit,
Încornorînd polcovodiți, steaguri am blagoslovit
Ș-am pricestuit ostașii, deși goli și despoieți:
Arnăuții, slugi de coadă, brahari, bacali, crișmari beți,
Masalagii, plăcintarii, argații de la odăi,
Vezeteii de pe capre, țigani, porcari și haidăi,
Toți îmi părè că sînt iroi, la sfînta ceapă aleși,
Că, plini de vin, ucisese pe vro cîțiva turci în Ieși³¹.
Dar, nu tîrziu, buimăcirea s-au desfăcut ca un fum!
Că năvălînd otomanii, cu război și cu zulum,
Au înfrînt pe sfînta ceată, ce numai pradă făcea,
Și la băut, voievozii cu ostașii se-ntrecea;
Măcar că această oaste la foc mare n-au stătut,
Văzînd că necredincioșii peste dînsa au căzut
Și că ceriul nu-i orbește, a ucide credincioși
Cari pentru legea sfîntă despoaie și beau voioși,
Dar a pieri pentru dînsa altora loc au lăsat,
Cînd au văzut cum că ceriul, prea puțîn interesat,
Au slobozit să se bată cu turcii, trup cătră trup,

Ca cînd ar lăsa o oaie să se lupte cu un lup,
Și cum că din turci o mie nu se taie de-un ales,
Precum se făcea la jidovi, pe cînd mergea robi ades.“

Această dar povestire, ce sfîntul meu au făcut,
Au dat la toți să-nțeleagă c-au fost vrednic de bătut
De vreme că o muiere ș-un spițări îl cîrnuia
Și Șerban și Nicolache prin el făcea ce voia.
Trăgîndu-l dar și pe dînsul, lingă cei bătuți l-au pus
Și pre alt boieri al țării de față ni l-au adus.

Cap al șasălea

Viînd dar orangutanul³², începu a se strîmba
Și îngînd tot norodul, în chip de om se schimba:
Un trup uscat, slab și galbăn, la stat lung și dezlînat,
Cu o mulțime de blane de tot felul îmbracat,
Îmbodolit la cap stașnic și căutînd ponișos,
Pășind pasuri măsurate, ca cînd era puchinos,
S-au inchipuit dintr-însul și, oarecum izmenit,
Nu știa-ncotro a face și-ntreba la ce-i poftit,
Ține în mîni tabacherea și-ntr-însa nu-ș' ce facea
Și, ca cînd ar fi fost capchiu, tot pe loc se întorcea.

Doamna, dar, îl întrebare de-au fost și el eterist,
Și el răspunde că are, sara, partidă de wist,
Dar gioacă numai acasă, fiindcă este oprit
De Samurcaș³³, ca să iasă noaptea după asfințit,
Căci umezala îl strică, fiind foarte pătimaș
De dinsele în tot trupul, care îl muncesc vrăjmaș.
I s-a spus că nu-l întrebă, nici de boston, nici de wist,
Ci numai de risipirea norodului celui trist,
Și el zise cum că are la creieri reumatismos,
Dar că [...] * la toate le va răspunde frumos,
Cu fiu-său³⁴ [...] ** și cu [...] ***
De cite în țara noastră s-au lucrat acum din nou.
Că el dietă păzește, șede singur ca un cuc,

*-*** Lacune în manuscris.

Ia doftorii pentru boală, bea tabac, cafe, ciubuc
Și nu are nici o parte în cele politicești,
Decît, uneori, le-ascultă, ca pe basne și povești.
S-au înțeles dar că este om stricat, din lume dus,
Un sfetnic care pe scaun numai nașterea l-au pus³⁵,
Unul dintr-acei ce domnii din pendadă ș-alegea,
Să răsune ca arama cele cari ei voia:
Căci o trimbiță ce sună cum trimbaciul va sufla,
Și se face rea și bună, după omul ce-a cînta.
Și așa lui i-au dat voie să meargă la [...] *
Care, păzindu-l pe dînsul într-al său locaș,
[...] ** tovrășie, ziua, noaptea, îi făcea,
Scriindu-i și stihuri rele, ce ei toate îi plăcea,
Căci orice-era în ele rău, nepotrivit,
El știa ca să îndrepte c-un descîntec tăinuit.

Din leoaică, dar, domnița³⁶ îndată s-au intrupat,
Ca să răspundă la cele ce el au fost întreat.
Bătrînă, slabă, la față, mînjită cu suliman,
Cu sprincenele făcute și încordate avan,
Cu ochi afundați, albaștri, împăroșați de amori,
Cu o săltare ușoară, cu un chip măgulitori,
Și nu era îmbrăcată ca actrițele la joc,
Cum se purta într-o vreme, ci cu hainele de loc,
Cu benișul cu prohaburi și deasupra cu cobur,
Cu șalvari saie cusută, cu șlecuşuri de samur.
Îndată dar ce ieșiră, au început a vorbi
Și, făr-a fi întreată, povestiri lungi a croi.
Neamul ei zicea că merge din vechime cu un ram
Mai înainte zidirei prestrămoșului Adam;
Cum că Aris și cu Belon dintr-a ei au fost strămoși
Și că cel din urmă, Belon, dintr-a Trachiei munți pietroși,
S-au suit, gonind o zină din Carpatul cel dăchesc,
Ș-au rămas a sa sămință în Cîmpulung cumănesc,
Unde cu nestinsă slavă locul au apărat
Și că sînt nepoți lui Belon tuturor au arătat;
Că în urmă și la jilțul Moldaviei s-au suit,
Pe care iarăși cu slavă, ocrotind, l-au cîrmuit,

* ** Lacune în manuscris.

Și că dintr-o așa viță are cinstea-a fi și ea
 Și a soțului său spiță într-acești chip spunea,
 Zică c-a fost din Fuziuca, ce să zică și Sămășcani;
 Om bătrîn, plin de știință, cu cojoc din opt cîrlani,
 I-ar fi moș fără tăgadă, trunchi neamului strălucit,
 Curgerea lui din vechime cum urmeaz-au povestit:
 Din Schit, fiul lui Iracles, și din Nimvrot cel prea bun,
 Se trăgea din viță dreaptă Atilas, vestitul hun,
 Care, trecînd în Evropa, spaimă lumii s-au făcut
 Și puterea românească cu braț de fier au bătut;
 Trachia, Elada, Franța, Ispania au călcat,
 Și Germania și Roma cu obezi au spăimîntat.
 Matiaș³⁷, craiul Hungriei, și Huniad³⁸ și Cromvert³⁹,
 Strănepoți acelu irou s-au numărat în deșert,
 Că soțul său⁴⁰, cu dovadă scrisă într-un făgădău,
 Arată că la Atilas s-au cinstit a fi calău;
 Și pre precurvariul frate al craiului Matieș
 L-au zugrumat, iar dintr-înșii, fiind calăi prealeși.
 Dar cînd Mătieș la Baia⁴¹ cu război fu biruit,
 Din strămoșii săi, pe unul, moldovenii l-au robît.
 Apoi la Aron⁴², la Tomșa⁴³, același înfricoșăți
 Tot din odrasla aceasta zice c-au fost ridicați.
 Și măcar că moldovenii, ce-s firește rizători,
 Zică c-ar fi țigani de rudă, dintr-acei rătăcitori
 Cari ades în Moldova, din Bohemia goniți,
 Spre ocară, spre robie și spre muncă sînt veniți,
 Adevărul însă este că-s de loc din Făgăraș,
 Calăi cumpliți, din vechime, iar, din nou, buni verigași.
 Cu care chip mai în urmă, sub domniile grecești,
 Cele întăi, ciștigară din dreptăți moldovenești.
 „Și cum dar, zicea domnița, nu este de lăudat
 Un neam prin care pămîntul și cu ceriul s-au legat?
 Aris, Belon și Iraclis, și Atila, și Nimvrot,
 Unui neam să deie lustru și-ntăietate nu pot?
 Fiul meu, dar, Mihalachi⁴⁴, al acestora vlăstari,
 Cum putea să se împace a fi numai biv-spătari?
 Și știindu-se pe sine dintr-aceștia ieșit,
 Cum se putea ca să rabde pe un Rosăt⁴⁵, în sfișit,
 Ca să-i iasă înainte, să fie cirmuitori
 Și, cu domnii împreună, Moldaviei prădători?
 Apoi cine este Rosăt? Un de sine poreclit,

Ce din Antonie Rosăt⁴⁶ zicîndu-se odrăslit,
 Aniscrielnicul țarei niciodată n-au cercat
 Ca să văză că acela, bărbat-fiu, nu au lăsat.
 Dar Cantacuzin⁴⁷ ce este? Au doar nepot de-mpărat?
 S-a gândi un așa lucru mi se pare cu păcat!
 Șalari la Tesalonica și prea mulți la Pazargic,
 Cantacuzinești și astăzi se poreclesc și se zic!
 Cum și Balș⁴⁸, de unde este? Din Bălșeștii moldoveni?
 Cînd ei sînt din prisacariul Ivan ot Iovășeni?
 Dar Ghica?⁴⁹ De unde-i Ghica și de pe ce-i neam domnesc?
 Minele lor a luchiururi și a oloi miroșăsc!
 Cișmegii din învechime și suiugiariol din nou,
 În herbul lor se cuvine un hîrleş, un cap de bou.
 Neamuri mari, dar, în Moldova, este Sturza⁵⁰ și Calmuș⁵¹
 Ce-au fost țării scutitoare și vrăjmașilor căluși,
 Și acestora se cade întietatea cu drept
 Căci pavază și zid au fost din vechi al lor piept.
 Și, apoi, eu sînt domniță, a răbda nu știu, nu pot!
 Mihalache vreu, în țară, după domn, să fie tot,
 Iar nu într-a cîrmuirii, ca un copil socotit,
 Să-l văz tălmăcind la pravili, cu un grec dermeticit!
 El este născut om mare și firea l-au înzestrat
 Cu toate acele danii ce omenirii s-au dat:
 Este iscusit la minte și la chipul său frumos⁵²,
 Mai limbut decît Chicheron, decît Platon mai mintos.
 Irou la infătoșare, înduplecători la rost,
 Pravilele știe toate, ca papagalul, de rost;
 Confuție, Zoroastru și Moisiu și cu Licurg,
 Nu-s nimică dinainte-i, căci dintr-însul pravili curg.
 Ca apa ce izvorăște dintr-un preabogat izvor!
 Și, în sfîrșit, Mihalachi îi a maică-sa fecior;
 Căci, soțul meu, deși este, după neamul său, slăvit,
 Dar la minte, spuind dreptul, este puțintel smîntit,
 De aceea și în casă toate eu le poruncesc
 Și-n dregătorii, cînd intră, locul lui îl cîrmuiesc.“

Dar aceste rodoslovii și falnice povestiri,
 Socotite fiind toate de netrebnici prelungiri
 Și străine de pricina ce atunci se cerceta,
 Și pentru care de-a rîndul cu bătaie îi certa,

Doamna, cu mare minie și cu chip posomorit,
Pe domnița să o puie la falangă-au poruncit
Și picioarele ei goale să le ridice în sus,
Ca să o frece pe talpe, să se sature de spus.
Această poruncă iarăși foarte deșant mi-au părut,
C-a bate la tălpi domnița n-am auzit, n-am văzut!
Dar luminata domnița, a sta cu gaidede-n sus,
Fiind prea obicinuită, nu-i părea rău acest pus,
Și a fi la tălpi frecată era deprinsă de mult,
Căci obicinuia aceasta cînd intra în așternut.
Așa, din toate, pedosnic numai falanga-i părea,
Întru care și a-și pune piciorușele nu vrea.
Că zicea că la falangă numai aciia se pun
Cari din vreo greșeală schingiuirei se supun,
Precum și ea totdeauna, cînd toaleta-și făcea;
Pe oarecine la talpe gios să bată porunca;
Căci făcea haz să asculte supt fereastra ei bătînd,
Și pe cei bătūți cum strigă, milă de la ea cerînd.
Că de multe ori, cuprinsă de acest gust (încumplit),
Au făcut la tălpi să bată pe soțul său (cel iubit),
Pe care de lingă dînsa, din crevat, îl pogorea
Și puindu-l la falangă, îl bătea de-l omorea.
Iar cit pentru Mihalachi, spunē cum că a făcut
Și de trei ori într-o ziuă la talpe de l-au bătut.
Ea însă, fiind domnița, din neam vechi, precum au spus,
La o așa defăimare de nime nu s-au supus,
Și că și acum pofteste ca să fie, negreșit,
De-acest felî de micșurare numele ei nemînjit.

Dar în zadar au fost toate cîte domnița spunea,
Căci acolo însuși domniî la falangă se punea
Și osăbire nimică între evghenist și prost,
Între bărbat și femeie, nici nu este, nici n-a fost.
Între-acest chip și pe dînsa, fără nici un compliment,
Fără să ceie să-i vază pentru neam vrun document,
Slujbașii cu îndrăzneală la falangă o au pus.
Cînd s-au văzut dar domnița cu picioarele în sus,
Gios, pe spate răsturnată, cu un chip prea defăimat,
Poate crede orișicine că prea mult s-au supărat,
Cum arăta prin grimasuri și prin semne ce făcea,

C-aşa feli de ȣeremonii nicidecum nu ȣi plăcea.
Dar ȣn zădar Ńi acestea, că nimic n-o ȣntreba,
Precum de neam, nici de-i place s-o bată la tălpi, sau ba.

Iar cȣnd ȣncepu slujbaŃii cu cȣmplire, amȣndoi
A trage pe a domniȣei fragede talpe Ńi moi,
Era de privit zidirea, crescută ȣn moliciuni
Ńi de mică părăsită ȣntr-a sale slăbiciuni,
Hrănită ȣn dezmierdare, ȣn feliuri de-alintături,
Plină de păreri de sine, de oarbe măgulituri,
De idei drepte prădată Ńi ticsită de minciuni,
Ce se socotea ȣn stare a primi ȣchinăciuni;
Fiinȣă nenorocită, fiinȣă plină de vȣnt,
Care se credea că este pogorită din neam sffint,
Cȣnd au simȣit că ȣntr-ȣnşa curge sȣnge doritori
Ńi c-a ei trup, ca Ńi altul, este prost pătimitori;
Cum că firea pentru spiȣă nu preface al său drum
Ńi de dureri nu o cruȣă, deŃi-i domniȣă, nicicum,
Că Dreptatea este aspră, n-are pȣrtiniri de IeŃi,
Pe oameni, toȣi, deopotrivă ȣi ține Ńi nealeŃi,
Că acolo fapta bună singură-i de socotit,
Iar nepoȣii cu strămoŃii n-au nimica de-mpȣrțit;
Că fieŃtecare-n sine ȣi slobod, neatȣrnat
Ńi datori ca să rȣspundă pentru cele ce-au lucrat,
Cȣnd au văzut răsturnate a sale varvari păreri
Ńi pe sine osȣndită să sufere la dureri,
Adusă la cunoŃtinȣa preasfintului adevăr,
Ce nu-l Ńtia pȣn-atuncea, cȣtu-i firul cel de pȣr,
Cu ce fel de greutate, cu cȣt vȣlmăŃag cȣmplit,
Din beȣia nȣlucirei ȣntru sine au venit,
Ńi uitȣndu-Ńi povestirea neamului celui ȣnalt,
ȣŃi căta numai de talpe, ce-o durea ȣnfriȣoŃat;
Aspida otrȣvitoare, ȣnsătată de omor,
Cȣnd se simte obosȣtă de al său zădarnic zbor,
Neputȣnd ca să găsească pe ai săi ȣngȣnători,
Să-i zmerduiască cu ochii cei de moarte purtători,
MuŃcă ades a sa coadă, să sileŃte a vȣrsa
Al său venin Ńi otravă, singură, ȣn gura sa
Ńi otrȣvită de sine, prin cȣmplite zbătături,
Prin cucurigături strășnici, prin groaznici rȣsunături,

Dă de veste c-o aspidă va să fie mai puțin
Și că crapă zmerduită de al său cumplit venin.
Așa și domnița noastră, străbătută de dureri,
Împotrivă-și întorsese toate a sale puteri
Și, în samuri, supt falangă, vircolindu-se pe gios,
Nu numai de pe-a sa față rădea sulimanul gros,
Dar încă fără cruțare se zgiria pe obraz,
Că era schimbat atuncea, de ciudă și de necaz,
Se zgircea de usturime, se trîntea și se bușea
Într-a ei samuro-blane, ce atunci o-nădușea,
De cari cu a sa gură adeseori apuca
Și capul său fără milă îl izbea și-l scârmăna
Șuvițele de păr negru, trăgîndu-le, le smulgea
Și, tocmai ca lipitoarea, se boțea și le lungea,
Uitase cum că-i domniță, nu mai poțtea, se ruga,
Și încă, cu fierbinți lacrimi, milostivire striga.
Șerpîi ce-i numesc săgeată, din pricină că străbat
Că și aceia pe oameni, cu iuțime, din zburat,
N-ar fi-trecut pe domnița nicidecum la zvirilituri,
În vinzoliri și în zbateri, în săltări, în smucituri,
Că, cu toate acele blane de samur, ce-o încurca,
Cu nespusă agerime spre falangă s-arunca,
Ș-apucîndu-se de dînsa, ca gaița se ținea
Și, ca-ntr-un leagăn de aur, spre dînsa se hăținea.
Minile, frumoase-odată, și cu cari săgeta
Pe-acei ce cu fierbințele de amori le săruta,
Le punea pe-acele talpe, ce adeseii favoriți
Le pupa cu-nvăpăiere, cînd agîungeau fericiți.
Peste degetele pline de inele, de verigi,
Fragede țineri aminte de amori și de intrigi,
Lovituri foarte cumplite fără cruțare răbda,
Cît multe din suveniruri și plesnea și se strica.
Asalturi însă mortale, iscodite de bătăi
Și de lovituri pe talpe, ce fac virci și vinătăi,
Sînt foarte ostenitoare, pentru domniți mai virtos,
De aceea și a noastră s-au întîns pe pămînt gios
Și, oborîtă cu totul de atîtea săltături,
S-au pus să se odihnească pe blanele de samuri,
Iar tîlpile sîngerate, ce de spaimă tremura,
Le-au lăsat durerii pradă, neputînd a le-apăra,
Peste care fără milă cu toiagele tragea,

Măcar că din ele singe foarte evghenist curgea,
De usturime, de trudă, de rușine, de necaz,
Sufletul cel numai trufaș, fălit, însă de viteaz,
Înădușit de ispravă, de groasele fumegări,
Ce se stîrnise din singe, prin vâlmășag și strigări,
Părăsit de simțiri toate, pentru un cifert au apus,
Cu care și în tot trupul amorțeală au adus.

Aceasta văzînd slujbașii cu apă o au udat,
Duh de melisă în nării vreo vadră i-au vărsat
Și, rumpînd o pernă mare, au scos pene, de-au aprins,
Care pe simțiri să mișce prin fumul lor au învins.
Și atuncea prin sughituri, prin adesele ohtări,
Prin tusă înădușită și prin silnice mișcări,
Au dat semne de viață, s-au mișcat, au răsărit
Și, ca dintr-un somn, din leșin măria-sa s-au trezit.
Dar îndată ce-n falangă picioarele și-au văzut,
Pline fiind și de singe, în leșin iar au căzut
Și-nlinzindu-se pe spate, ochii peste cap și-au dat
Și-au ascuns în samuri fața și din adînc au ohtat.
Viîndu-și dar de iznoavă în sine-și, o întreba
Ca să spuie ce-au silit-o cu hoții a se lega.
Iar domnița, cu suspinuri și cu glas înădușit,
Frecîndu-se și pe talpe, ce o usturau cumplit,
Cu a coburului poală, fiind moale, de samuri,
Care potoale durerea silnicelor lovituri,
Au zis: „Doamnă și stăpînă! Eu foarte mult m-am silit
Ca să fac vistiernic-mare pe fiul meu cel iubit.
De-aceea, la Calimachi, soțului meu ticăit,
Cînd au fost vistiernic-mare și aproape de ieșit,
Curtea voind ca să facă pe Roznovanul în loc
Și, auzind, de minie m-am făcut pară și foc.
Eu i-am poruncit anume ca toiagul să nu-l dea,
(Căci a i-l lua cu sila, aceasta nu se credea),
Păn'ce n-a voi să-mbrace pe Mihalache caftan
De vistiernic, iar nu vornic de-aprozi, slugă la divan.
Și, după multă gilceavă, treaba am fost așăzat.
El însă, ca un bezmetic, ca un tont, o au stricat!
Căci de a lui Rosăt galbeni, grecii toți fiind orbiți,
N-au căutat să împartă boieria după spiți,

Ci, cunoscînd slăbiciunea tuieşului meu bărbat,
Cu palavre şi cu chipuri nu ştiu cum l-au înşelat,
De-au slăbit a mele cereri şi drepte şi cu cuvînt,
Ş-au lăsat pe Mihalache cu dinţii rizînd la vînt.
Că mergînd la Curte-odată, s-au primit de l-au schimbat,
Pentru care-n gugiumană şi cobur l-au îmbrăcat,
Şi cu caretă domnească mi l-au trimis în alai,
Dar eu, însă, dimpotrivă, îi găteam schingiuri şi vai.
Căci Beldiman⁵³ de schimbare îndată mi-au fost vestit
Şi eu încă poruncisem falanga de au gătit.
Agiungînd dar, el, acasă, precum era îmbrăcat,
Cu şlic de samur, cu blane, drept la mine au intrat
Şi vrea să-mi spuie pricina schimbării ce s-au făcut
Şi că a sta împotriva domneştii voi n-au putut.
Dar eu mă făceam că caut blanele şi n-ascultam,
Ci gugiumana, coburul şi samurii lăudam
Şi-i ziceam: — Îţi şade bine cu podoabele domneşti,
Iar mai virtos în falangă cu ele să te priveşti.
Ce bine are să-ţi şadă de picioare spînzurat
Şi-ntr-aceste domneşti blane gios, pe spate răsturnat!
Şi, cînd te-oi freca la talpe, de c... să te ciuceşti,
În samurii moi şi negri şi să ţipi şi să răcneşti!
Atuncea bătînd din palme pe Catinca am strigat,
Cu care şi alte două cu falanga au intrat.
Şi puindu-mă pe scaun, visteriul, cum au văzut
Fetele şi cu falanga, gios în genunchi au căzut
Şi poalele blanei mele şi tălpile-mi săruta
Şi cu lacrimi fierbinţi foarte cătră mine se ruga,
Căci ştia cum bat la talpe, căci i s-au mai fost tîmplat
Ca să-l pui viu în falangă şi să-l scoată leşinat.
Dar eu însă a lui rugă a o primi n-am voit,
Ci să-l puie la falangă, fetelor am poruncit,
Care îl şi desculţară şi-n falangă mi l-au pus
Şi peşin îi ridicară talpele goale în sus.
Răsturnîndu-l dar pe spate, de picioare acăţat,
Se-năduşea în samurii cu care era-mbrăcat,
Căci, cînd au căzut pe spate, gugiumana de samur
Păn' peste ochi îi intrase; cum şi domnescul cobur
Şi alte samuro-blane, cu cari era-ncroşnat,
Grămădîndu-se cu toate, îl înăduşeau curat.
Şi fiindcă-l ridicase de picioare puţin sus,

Se îngropase în blane și trăgea necaz nespus.
Cum venea însă spre mine cu capul său răsturnat,
Eu mă jucam cu piciorul pe șlicul insamurat,
Dar el, cu tot vălmășagul întru care se afla,
Simțind, îmi smunci piciorul și cu rivnă-l săruta
Și îmi cerea iertăciune, mărturisind c-au greșit,
Iar eu, Catincăi, să-nceapă a-l bate, am poruncit,
Zicînd să-i deie la talpe gugiومانă de samur,
Carete domnești, alaiuri, cabaniță și cobur.
Atunci începu a-l arde la talpe cu lovituri,
Cît cu fulgerul prin nouri se zvircolea în samuri
Și, apucînd al meu scaun, peste capul său l-au tras
Și, supt picioarele mele, se zvircolea fript și ars,
Și cînd scaunul, cînd blana, cînd picioru-mi apuca,
Din cari, țipînd, cu lacrimi, de usturime, mușca.
Eu însă, nenduplecată, supt picioare-mi îl priveam
Și să-i dea la tălpi bătaie, neîncetat porunceam,
Căci poala blanelor mele și tălpile-mi săruta
Ș-a sta-n genunchi, dinainte-mi, prea adesea se-ntîmpla,
Iar festa care-mi făcuse nu era de mistuit,
De aceea, văzînd fata că de tot au ostenit
Și pe dînsul că nu simte, fiind-au fost leșinat,
Am zis pe obraz, pe talpe, cu apă de l-au udat,
Până cînd din leșinarea oareșce s-au mai trezit
Și cu tălpile spre mine să-l întoarc-am poruncit
Ș-am zis să-mi aducă biciul, cel cu sîrmă înnodat,
Ce, fiind mlădoi, pe talpe se lipește minunat,
Cu carele peste sută cu mîna mea i-oi fi tras,
Pînă cînd și răgușise și chiar mort au fost rămas,
Iar tălpile se înflase și, plesnind, sînge țîșnea
Și pîn' sus, în bagdadie, agiunsese de sărea,
Cît blanele sale toate, cum și a mea, s-au stropit
Și fetele, și falanga, și biciul s-au fost roșit,
Iar dintr-însul curgea sînge din tălpi, din urechi, din nas,
Din care pricină, galbăn și schiop și surd au rămas;
Și cît era suflînd încă, a-l bate n-am încetat,
Iar cînd am văzut că-i gata ca să moară, l-am lăsat.
Dar ce folos că, bălîndu-l la talpe, l-am calicit,
Cînd planul meu dup-aceasta au fost tot nenorocit,
Căci de cite ori în urmă a-l mai mișca am cercat,
Tot opriri și neputințe și stavile am aflat.

Aşa, ieşind Eteria şi unirea mea cerind
Şi eu de visternicia fiului meu insetînd,
N-au fost greu ca să mă tragă, îndată ce mi-au vestit
Că prin această unire pot să aduc în sfîrşit
Scoposul dorinţei mele şi să agiung să sărut
Pe Mihalache visternic şi de mina mea făcut.
Pentru care legătură, în tot Ieşul e ştiut
Balul cel vestit, cu focuri, ce la vie am făcut
Şi care cu socoteală şi cheltuind măsurat,
Treizeci de mii şi mai bine mă ţine în bani curat.
Iată dar, în scurt, pricina ce cu grecii m-au unit,
Din care ş-acum la talpe cu bătaii m-am osîndit.
Aceasta spuind domniţa, crezîndu-o, au lăsat
Şi-ntre cei bătuţi la talpe au tras-o ş-au aşezat.

Cap al şaptelea

Atunci veni şi bursucul, presnînd, pufnînd ghemuit,
Căruia, ca să se facă cum au fost, s-au poruncit.
Şi o minune! Îndată un boieri s-au făcut, gros,
Scurt, posomorît şi negru, ca un grieri burduhos.
Şi făcînd taclale multe, greceşte nu ş'ce au spus
Şi în cap vro şapte fesuri unul peste altu-o pus.
Iar doamna i-au zis să spuie moldoveneşte, curat,
Pricina ce şi pre dînsul cătră greci l-au fost plecat.
Ş-aşa încep a spune, cu grai rău moldovenesc,
Dar cu glas ascuţit, iute şi ciripit muieresc,
Întîi: cum că el nu-i Sturza,⁵⁴ ci ficioru-unui ţigan,
Ce-au fost vezeteu la mă-sa, anume Ion Chelban,
Care Chelban, după spiţă, lui Bilăuţă i-i nepot,
Iar Bilăuţă ţiganul, ce era de neam netot,
De locul lui de pe Tisa, de la Turterebu-Roş,
Roznovanului îi este, în dreptate, curat moş.
Ş-aşa fiind, de la dînşii nu este a se căta
Adîncime de ştiinţă, nici sfaturi a s-aştepta,
Căci avînd plecări în sine falnice şi ţigăneşti,
Au fost, sint ş-or fi netrebnici în pricini politiceşti.
Şi cit sint, nu doar cu mintea, nici cu slujbe s-au făcut,
Ci numai alcătuirea neamului cit i-au ţinut
Şi interesul ce domnii aveau s-aleagă boieri

Dintr-acei ce se-mprumută cu mintea de la muieri:
Că istețimea, știința la bărbați cirmuitori,
Și năravurile bune nu numai sint, uneori,
Netrebnice în Moldova, dar se întâmplă ades
De li se fac și pricină de primejdii mai ales.

Al doilea, de altă parte, că domnița, nencetat,
Cu lacrimi de foc jălește pieirea ce s-au timplat
Fraților săi, ticăloșii, de paloșul păginesc
(Ce varsă fără cruțare sîngele cel creștinesc),
Pe carii din poala slavei, dintr-a norocului sin,
Unde mita, vicleșugul și vînzarea de stăpîn,
Cu robească lingușire, cu vrajbe, cu clevetiri,
Cu împărecheri ascunse, cu cernite amăgiri,
Prin aburii cei de sînge, pe carile n-au cruțat,
Și prin nourii de lacrimi, ce-au făcut de s-au vărsat,
Cu meșteșuguri, cu chipuri, încruntați s-au fost suit,
Mîna acea păgîneasă nendurat i-au prăbușit
Și spro ocară mai mare, ca pre niște robi curat,
În priveștiștea obștească i-au pus de i-au secerat.
Pe omul, pe cel mai ager, avîndu-l la surgunlic,
Și pe altul în urdie la Șumla, precum o zic,
Iar pe-al treilea, fermandul din casa lui l-au răpit,
Și, ca pe o tristă jertfă, la Sarai l-au tîriit,
Păn' sub fereastră grozavă a sultanului păgin,
De unde moartea pornește dintr-a moliciunei sin —
Îmbrăcat cu feregeaua ce poartă un dragoman,
Cu samuro-gugiumana și strigînd: „Aman! Aman!“
Gelatul cel făr' de milă și de sînge însătat,
Fără încrețeluire, cu brațul lui cel cruntat,
L-au dus la locul pierzării, unde l-au ingenunchet,
I-au golit de samur gitul, l-au încordat spre tăiet
Și cu crudă mulțămire privind minii lui supus
Pe acel ce, mai-nainte, se socotea mai presus
Decît oricare zidire înzestrată cu simțiri,
Cum și mintea cum că-i era din Morușești moșteniri,
Ca să sature mai bine sufletul său cel spurcat
De-o bucurie ce numai tiranilor li s-au dat,
A grumazului cel fraged, cel alb, rătund și întins,
Freca ceafa grăsulie, păginul acel aprins,

Pe care sălbăticia sultanului încumplit
 Sabiei lui spre tăiere i-au fost dat neomenit.
 Pe urmă, cu o lovire de paloș i-au și dărmat
 Capul ce, tăiet, îndată de la trup gios au zburat
 Și pre marmurele albe, ce cu sînge le roșea,
 Clipind din ochi, căscînd gura, tot sărînd, bolborosea;
 Iar trupul, în chinul morții tremurînd, se zbciuma
 Și din mini și din picioare neîncetat arunca,
 Și cînd se zgîrcea cu silă și se strîngea ghemuit,
 Cînd se întindea pe marmuri și se zbătea chinuit,
 Cînd se încujba să saie, cînd cădea gios tremurînd,
 Cînd grăpa cu a lui unghii, capul cel tăiet cătînd,
 Și cînd trăgea înlăuntru gitlejul cel sîngerat,
 Cînd îl repezea să verse sîngele cel aspumat,
 Iar sultanul, din fereastră căutînd, se mîngia
 Și sorbind cu ochii lacomi, sîngele ce gilgia
 Cu o liniștire crudă și în sine mulțămînt,
 Privea și capul și trupul, cum se zbăteau încumplit,
 Prinzînd dar, gelatul, capul, ce bolborosînd zbura
 Și ridicîndu-l de chică, pe sultanul îl ura
 Ca să ajungă să vază, ca pe acela, tăiet,
 Pe-a oricărui din vrăjmașii înaltului său Devlet.
 Apoi, în urmă, puîndu-l pe o tabla de argînt,
 L-au așezat și la Poartă, ca să steie spre privit.
 Așa, capul, ce cu mintea toată lumea învîrtea
 Și ale ei interesuri după vreme cumpănea,
 Tăiet și scaldat în sînge, spre priveliște s-au pus,
 Într-un cotlon de-a cîsmelii Înaltei Porți, ședea pus,
 Iar trupul gingaș și fraged, hrănit în dezmierdăciuni,
 În alintare de Curte și în grecești moliciuni,
 Golit de hainele scumpe, unor jidovi fu vîndut,
 Carii și dinșii-ndată matrapazlic au făcut.
 Acest feli, dar, de surpare, acest feli de crud omor,
 Au făcut nemîngîiată și duioasă pe-a lor sor',
 Sufletul ei acel jalnic, la bucurie închis,
 Păn' la cea mai de sus treaptă scîrba sa o au întins.
 În casă, tristă ca dînsa, cernită întunecat,
 Singură, și zi și noapte, se bocea neîncetat.
 Tovărășia de oameni pentru dînsa era grea
 Și mîngîierea, otravă, ce a o primi nu vrea.
 Hrana ei cea prea ușoară cu lacrimi o stîmpăra

Ş-o clipă de liniştire, de-i venea, o supăra.
 Noaptea care odihneşte orice suflet obosit,
 La al ei se făcea vreme prielnică de bocit;
 Aşternutul, de-a ei lacrimi, ca de ploaie se uda
 Şi somnul cu oţărire de la ea se depărta.
 Zorii zilei la fereastră şi tinguind o găsea
 Şi pân-in braţele morţii tot lăcrămînd o privea.
 Soarele cu a lui raze, printr-a ei lacrimi trecînd,
 Vecinic curcubeu în casă se afla inchipuind.
 O aşadar tristă stare sănătatea i-au spurcat
 Şi în vălmăşaguri trudnici viaţa ei o a schimbat.
 Răsărituri silnici foarte trupul său îl zbuciuma
 Şi ohtări prelungitoare plămînil-e vătămă.
 Aţipind şi fiind trează, se muncea în vecinic chin,
 Cît singele se făcuse în trupul său tot venin.
 Prin gemete trăgănate, prin duioase suspinări,
 Dovedea că tot în sine este patimi şi dureri.
 În zadar burcuturi, leacuri, în zădar doftori calăi,
 În zădar babe strigoaice, ce descîntă de cei răi,
 Căci patima sufletească nu se vindecă nicicum
 Cu scăldări oţăritoare, nici cu aburi, nici cu fum,
 Ci numai cu clătigarea supchipsei, ce vrea,
 Care singură îndreaptă pătimirea cea mai grea.
 Ş-al său suflet fript de jale răsplătirea căuta
 Şi de-a turcilor pierzare cu turbare însăta.
 Ivindu-se dar atuncea netrebnicul Ipsilant,⁵⁵
 Ce sugînd la rum şi porter şi la vin vechi îngheţat,
 Surpa din gură şi jilţul, şi trunchiul agarinesc,
 Şi stîrpea din tot pămîntul neamul otomanicesc,
 Domniţa cu-nversunare spre unire-l invita
 Ca una ce, dintr-aceasta, răsplătire aştepta,
 Şi se măgulea s-ajungă ca să vază vecinic stîns
 Fulgerul ce o fripsese şi întărta al său plîns.
 „De altă parte, nădejdea rărunchii îmi pirpolea
 Şi cu năluciri mulţime, de slavă, mă gîdilea;
 Mai virtos visternicia fiului meu mă-mbăta,
 Pentru care ţara toată aş fi vrut a întărta.“

Acestuia, la dreptate, după cuvîntul dentăi,
 Că s-au văzut cum că iaste din boierii nătărăi;

Dup-al doilea, că este drept fecior unui țigan
Și urmează ca să fie mîndru, deșert și viclean;
După a treia: domnița, vătămată incumplit,
De zătrirea ce ciuntase neamul său cel prăslăvit,
Este de crezut că, poate, cihăindu-l nencetat,
Ca picătura ce sparge piatra, căzînd îndesat,
Să-l fi izmenit, orbește să între într-un complot,
În care au fost nimica, cînd socotea c-a fi tot;
A patra pricină însă nu i-au ieșit spre favor,
Nici cuprindea boieria iubitului său ferior;
Și fiindcă, dintre toate, mai cu temei l-au boldit
Aceasta, precum se vede, cu grecii de s-au unit,
Care neavînd privire la vreun folos obștesc,
Ci mai virtos dimpotivă, gînd și pravăț tilhăresc,
Și pentru ca să-și plinească acest scopos blăstămat,
Fiindcă, fără durere, țara toată a împilat,
S-au hotărît că-i greșală vrednică de osîndit
Și îndată la falangă să-l puie s-au poroncit.
După cuvînt și plinirea se făcură fără greș,
Căci văzurăm ca pe-o bute, tăbîrcînd trindavul leș,
Carele, trîntit pe spate, gîfiiē ca un gînsac,
Înfășurat în mulțimea blanelor, ca într-un sac,
Și, de-a trupului grosime, picioarele îi sta în sus,
Cît se părea că, firește, în falangă este pus.
Desculțîndu-l dar îndată, picioarele i-au legat
Și, ca mai sus, cu falanga, slujbașii le-au ridicat
Și-au început cu toiege pe talpe rar a croi,
Cît căuta ca lanci, ca ginjul a se îndoii,
Și, ca praștia în jurul brațului celui vînos,
Își învirtea sub falangă trupul cel bîrtihănos,
Și cu glas străin, sălbatic, răcnînd, zbiera ca un țap,
Smulgîndu-și barba cea sură, precum și părul din cap,
Și striga milostivire făptura ce n-au simțit
Niciodată îndurare într-al său suflet cumplit!
După ce și pe acesta l-a tălpăluit frumos,
Lîngă cei bătuți il trasă, ca pe un leș puturos.
Și din celelalte fiare: din vulpi, din lupi și din geri,
Se făcură o mulțime de evgheniști și boieri,
Care, după a lor drituri și drept cinste socotînd
Acea bătaie la talpe, unul pe altul ghiontînd,

Se inghesuia ca să iasă și să intre mai curînd,
Cerindu-și întietatea și la a falangei rînd!
Acești inși însă, netrebnici și în cer și pe pămînt,
Fură-împrăștiati îndată, ca praful de silnic vînt.

Cap al optulea

Huiet ca de ape multe ce, picînd de sus, din stînci,
Se prăpăstuiesc cu clocot întru beznele adînci,
Se auziră deodată; răsunînd spre răsărit,
Unde, cătînd, o scinteie de lumină am zărit.
Huietul din vreme în vreme se adăgea mai mult,
Iar scinteia de lumină se lăți într-un minut,
Cît părea că împresoară un foarte silnic pohoi
De lumină curgătoare, care cu al ei naboi
Vra să aprinză, să ardă, să potopească cu foc
Și norodul și pămîntul ce era într-acel loc.
Spaima și grouza, și frica îndată s-au zugrăvit
În obrazul a tot omul ce-acolo s-a nimerit.
Lumina dar, necuprînsă, însă nimicică n-au ars,
Și din huietul cel strașnic s-a alcătuit un glas,
Ce striga: „Iată lumina veacurilor, ce au fost
Părinții și sprijinirea norodului celui prost!
Iată patrioții vrednici, păstorii cei credincioși,
Cari înfrîngea turbarea vrajmașilor minioși!
Iată, sosesc pe aripa slavei lor, ce n-au apus
Și care, în nemurire, ființa lor o au pus!
Vin să judece urmașii, ce după dinșii-au ținut
Frtile ocîrmuirii, cari ei le-au fost avut!“

Și iată că se făcură o mulțime de bărbați,
Tot cu coifuri de aramă și în platoși îmbrăcați;
Sabie peste-a lor coapse, în umăr tolbă și arc,
Săhăidace atîrnate și în mîna lor mijdrae;
Hainele lor, nu mărețe, ci prostatice ca ei,
De postav gros, dar ușoare și cu covrigei de mei;
Și, în loc de birlianturi, de șaluri și de samuri,

Fier și oțel și aramă, lucrate în țășături,
Impodobeau a lor piepturi și a lor mâini vitejești,
Cu care păzea norodul de năpădiri vrăjmășești.
Fața lor, ca strălucirea fulgerilor arzători,
Și se vedea botezată în sînge și în sudori.
Ochii lor cei vii și ageri, plini de foc nemuritori,
Închideau nu-ș' ce în sine, cinste [?] și îngrozitori.

[OMUL IASTE CA O IARBĂ,
ZILILE LUI CA O FLOARE]

Omul iaste ca o iarbă, zilele lui ca o floare
Ci răsărind demineața, sara desflorești, moare.
Prorocul David o zice, fapta ni-o încredințazi,
Pildele nenumărate adesa ne spăiminteazi,
Dar orbit de sineșime, îmbătat de lăcomie,
Călcînd pre mormîntul proaspăt, omul cu dobitocie,
Socolindu-se ca vecinic, răpești fără cruțare
Și ca iona, ca tigrul șvășuie făr-îndurare.

[ÎN ZĂDAR, SPRE A CUNOAȘTI,
OARICINE S-AR CERCA]

În zădar, spre a cunoaști, oaricine s-ar cerca
P-un hameleon ci lesne ar putea a-l înșela.
În zădar vremea, pricina și feliul s-ar ispiti
Despre a sale prifaciri oaricum a le sfeti.
Prifacirea lui firească fiind cum și când ar vrea,
Orice luare-aminte fără rod ar răminea.
Aseminea și cercarea cit-am întrebuințat
Spre a cunoaști fimeia, cum făcui despre bărbat,
Din trăsurile din față sau din munturi de pe chip,
Fără rod și izbîndire au rămas...

[DIN VALUL AMAR AL MĂRII,
AFRODITA AU IEȘIT]

Din valul amar al mării, Afrodita au ieșit
Și din spuma lui albă trupul ei s-au impietrit.
În vremi de vijulie și de potop s-au născut,
Ursitoarele di-aceasta nemica nu au știut.
Cu un fierari, și șc[hi]op acela, înăsprit și cîrtitori,
Au născut și ea în urmă pre drăgălașul Amori.
A lui fapte dar, furtune și vicole ne minesc,
Amărăciunile sale prin dulce ne otrăvesc.
Cîrtirile și-năsprimea iaste jalnicul sfîrșit
Întru caru se închei dezmierdarea nezmîntit.
Acesta-i adivăratul și firescul lui canon,
Ferești-te dar [de] dînsul, zice San-Huniatun. [?]

[IATĂ CEASUL CĂ SOSĂȘTI, IATĂ CEASUL CEL
AMAR]

Iată ceasul că sosăști, iată ceasul cel amar
Cari-mi dă să beu cumplitul al dispărții pahar.
Firea toată să cernești și eu plîng și mă jălesc
Că de inimă, de suflet, cu dureri mă dispărtesc.
În tuneric să îmbracă soarele strălucitori
Tinguiеști și mă plîngi, și sălbaticul Amori,
Cari fără să gindească, cu dragoste m-au rănit
Și acum, de a mea stare și singer, el s-au mîhnit.
Plîngiți, locuri nărocite, cari pîn-acum privеți
Fericirea mea cе dulce, ci di-acum nu-i să vedeți,
Plîngiți a voastră podoabă, ci-apune-ntr-acest ceas
Și făr' de care duiosă, triste, jalnici ați rămas.
Pietrile celi sălbatici, peștirile celi-adînci
Ale fiarilor lăcașuri, celi mai cernite stînci
Să împodobe cu dînsul, căror paturi să pără,
Printr-însul, învioșare pe toati li-acoperе
Și orice era sălbatic printr-însul mie plăcе,
Și cu dînsul și otrava nectar dulce să făcе.
Făr' de dînsul, însă, toate pustiiri triste rămîn
Jalnice, induioșate, ca pătimașul meu sin.

[LACRIMILE MELI ROUĂ,
OHTAREA AER CURAT]

Lacrimile meli rouă, ohtarea aer curat
Să să facă, să-l hrănea[scă] în tot locul neapărat.
Dragostea mea cè-nfocată, de dînsul nedespărțit,
Ca și umbra să-l urmezi și să-l facă fericit.
Inima mea să să facă ingeraș privighitori,
Să-l urmezi, să-l păzască, cu prietenul amori.
Gîndul meu să lăcuiască cu al său suflet curat
Ca să-i aducă aminte de mine neîncetat.

[PĂRĂSIT DE TOATĂ LUMEA,
ÎN NECAZURI AFUNDAT]

Părăsit de toată lumea, în necazuri afundat,
Prietinul tău să simte și să zici vinovat,
Rușinea îl împilează și de cuget dosădit,
Sîngur pe sine să vedi în ochii săi osîndit.
Și di-ar fi încai pe vină de cătră lume urit,
Ar păzi întru răbdare tăceri păn' la mormînt,
Și deși prietin ție, întru sine pironit,
N-ar îndrăzni ca să-ți scrie sufletul său cel rănit,
Ci ar roadi cu-mpietrire friul cel amăritori
Și închis ar ținea vecinic focul său cel arzător.
Dar avînd și pricini alte ție a-ți descoperi,
Au hotărit ca să-ți scrie, mai întii de a muri,
Și în pieptul tău să versi al său necaz și bănat,
Ție să-ți mărturisască și în ce îi vinovat,
Și pentru ce să mîhnești cînd soarbi dintr-un pahar
Carile iasti și dulci totodată și amar;
Dulci, cîndu-i pentr-aceea în care el îi greșit
Și amar căci i-l dresără prietînii ci-a iubit.
Vina mea iaste aceasta; eu am fost amorezat
Și am iubit o fimei ci-o vrea lumea cu bărbat,
Dar cari îi dimpotrivă, drept cineva giudecînd
Și din faptă numînd lucru, iar nu din păreri de rînd.
O fimei ce-i în vristă de douăzeci ani cel mult,
Cu frumsăți împodobită și cu daruri de plăcut,
Cu suflet plin de simțire, cu suflet învăpăiat,
A fi c-un lemn cununată, au să zici cu bărbat?
Ea-i văduvă cununată, prigonită de năroc,
Hotărită ca să arză în văpaia cè di foc,

Hotărită ca să pice vrind și nevrind în păcat,
Jărtvă jalnică adusă interesului curat.
Dozul Veneției încă cu marea îi cununat,
Dar de c-a avea fimei nu să cheamă însurat;
Cu marea el pe tot anul să-nsoțăști negreșit,
Dar cu dînsa niciodată încă nu s-au drăgostit,
Și di i-ar treci vrodată această poftă prin gînd,
În stînul soțîii sale ar afla umed mormînt.
Toema așa-i și fimeia pe cari eu am iubit,
C-un butuc îi cununată și cu dînsul au trăit.
Eu însă cu toati-acestea tot mă numesc vinovat;
Nu vreu să fac faptă bună un lucru ce-i zic păcat,
Ci la obșteasca ideii de voia mea mă supui,
Orice gîndesc într-aceasta nimăruia nu o spui,
Nici te rog să-mi dai dreptate asupra acestui punt
Bănatul cel mai amarnic mie îmi va fi plăcut,
Iar în cesli următoare te rog ca să-mi spui curat
De iaste drept să mă tulbur sau de sînt tot vinovat.
Vrajba cari stăpînești în lume neînfrinat,
Văzînd a mea fericire, cu totul s-au tulburat
Și din peștirile sale, din lăcașul sîngeros,
Ca un leu dintr-o căpcană, ca un tigru minios,
Au început ca să zbieri și să strîgi c-au venit
Ceasul cel plin de otravă, menutul cel încumplit
Întru cari fericirea ș-amoriul mieu trebuia
Să să sfîrșască cu jale, precum ura ei voia.
Și îndată adunare pi-a sale fiice la sfat
Și planul pierzării noastre acolo au închegat.
Vrajba, Ura, Zaluzia și Pizma cè în zădar,
Fățarnicia cumplită, Vicleșugul cel amar
Era fețile din care sfatul să alcătuiè;
Toate spre pierzarea noastră celi răli sfătuiè.
Fieșticari din eli după al său glas și vot
Au primit împărtășire la acest crînced complot
Și luînd cu-mprumutare pe a fulgerului zbor,
Au alergat ca să gioaci fieșticare-al său rol,
Și purtîndu-să prin aer iacă deodată vin,
Unde era ca să fie privilegiu, în Hotin.
Pizma, fățarnicia ș-ura, încumplitul vicleșug
Și vrajba cè încruntată ce ține lumea supt giug,

Cu făclii de foc aprinsă aleargă toate cu sîrg,
Cearcă unelti să-și afle într-acest mititel tîrg,
Dar spre o așă aflare multă vreme n-au trudit,
Dimitriu și Mirzacul la aceasta s-au primit,
Ba încă spre înlesnire și pi-a lor fimei ș-au tras
Și ca să miște mașină patru feți au rămas:
Dimitriu cu fimea și Mirzacul cu a sa,
Ei să pusă să mă piarză, de altă nu le păsa.
Prietini cei fățarnici, de răutate cuprinși,
Grăbea spre a mea pierzare ca niști tigri aprinși,
Sufletul lor de vînzare și de singe însătat,
Pașilor miei întinsăși lațul cel mai defăimat.
Gîndu lor, plin de otravă, pară de foc răsufila
Să mă rumpă, să mă piarză, zi și noapte cugeta,
Despre dînșii dar ascultă a mea tîngă, al meu plîns,
Despre dînșii alinează bănatul meu cel aprins.
Vînzarea lor îi pricina acestui jalnic răvaș,
Fățarnicia lor curmă ficații miei acei arși.
Împrotiva lor ascultă al meu trist și duios glas
De dreptate mi să cade, iar nevinovat rămas.
Zaluzia, cari roadi pe bărbații blăstămați
Cu cău[tă]turi sălbatici și cu ochii încruntați,
Alergînd și ea să afle pe bărbatul ticăit,
Inima să i-o aprinză cu focul ci-avè gătit,
Îl găsiră ling-o masă pierzîndu-și zăstrea la vist,
Negru, bătrîn, slab la față, blăstămat, mișal și trist,
Stînd afundat în tăceri, trăgînd fum dintr-un cibuc,
Sfășuiat de mii de patimi ce-l înghesuia buluc,
Avînd coapsa sa deșchisă și sufletul dizvălit,
Gata ca să să robască de orice năstav cumplit.
Ea-n dar năvăli îndată și de dînsul s-au atins
Și cu temirea fimei sufletul lui au aprins,
Cît de mare tulburare să răsăie l-au făcut,
Mii de pripusuri în sine și de gînduri au născut
Și îndată ce partida cărților s-au săvîrșit,
Au alergat cu grăbire acasă posomorît
Și au început să cerci și să întrebi curat
Dacă fimea lui are vrun tînăr amoretat.
Nu-ți pot spune ci ieșisă dintr-acest ticălos pas,
Știu numai că cu pripusuri foarte strașnici au rămas,

De care cu nencetare fiind zgîndărit și roș,
Au alergat la prietini să spuie al său ponos,
Au înfrînat dar sfatul cel de patru, ce ți-am spus,
De la acesta cerură sfătuire la prepus,
El îndată hotărîră cu ei strașnic înalt rost
Și îi spusă că pripusul iaste aieva ș-au fost
Și că trebuio îndată un plan mare încheat
Înelt păcatul să fie numai cu singe spălat
Și așu fioșticare di-a sale patimi învins,
Au început să agiute la planul ce au întins.

Ascultă, te rog, iubite, ah, ascultă a lor plan,
Giudică de iaste altul mai cumplit și mai avan!
Botezatul cu-a sa fiică să margă neapărat
La Dimitriul acasă unde era crudul sfat
Iar capichihaiia însuși, cu opt hoțomani gătiți,
Cei-avea spre a mă prinde în tinda sa mistuiți,
Să rămie să m-aștepti într-a sa casă închis,
Trimițînd ca să mă chemi un pezevenchi înadins;
Și că voi mergi îndată fiind toți încredințați,
Mă ține cu denadinsul prins legat într-acest laț.
Iar margînd, să mă apuce, să mă bată încumplit,
Să mă legi, să mă tundă, să mă ducă tîrîit
La Dimitriu acasă unde cu toți adunați,
Giudecînd, să mă și puie în butuci, cătuși și lanț,
Să mă trimată-n cetate, să mă puie supt odvaht,
Ca pre ucigaș de oameni, ca pri-un tâlhar vinovat,
Iar apoi pîn-în trei zile hotărîsă negreșit
La Sibir să mă trimată la muncă fără sfîrșit.
Socotești nebunie! socotești plan turbat!
Giudecă dișărtăciunea acestui sfat prênalt!
Ce închipuiri nebune! Ce sfătuiți în deșărt,
Pe un om să-l hotărască pentru Sibir într-un cifert!
Ș-apoi cine? Dimitriu, pravilnicul înțălept,
Care ține zi și noapte Armenopolui pe piept,
Giudecători cu minte, duhul cel înalt și treaz
Ce-ar pune lumea la cale fără trudă și necaz.
El, carile pe o muscă nu poate, cu drept cuvînt,
De sine s-o pidepsască cum a voi și păr' cînd.
El își făcea vînt de sine să mă dei la Sibir,
Giudecătorul cel mari (iar feciorul unui chir).

El întindè cu-a sa minte acest straşnic mare plan,
El îi Ana şi Caiafa, el şi pila-i în divan.
El trimite a săi oameni, el faci planul de prins,
El faci închipuirea hotărîrii cei de ris.
El s-au găsit ca să puie hotar şi margini la rău,
El au născocit zăbala ş-a muritorilor frău.
El vra ca să osîndească peşin, îndată, pe loc,
Precurvia şi păcatul cu toiagul cel de foc.
El, acesta Dimitriu, bărbatul cel cornoros,
Ce schimbînd pe coarne coarne, fruntea şi capul ş-au ros.
El, care de mult plăteşti neîncetat cornărit
Şi pentru a sa muieri ce au prins-o preacurvînd
Şi pe care au bătut-o cu biciul la curu gol,
Ca doar i-a stînge amoriul ce o dădusă de gol,
Iar care, cu Vasili şi c-un rus adghiotant
Şi cu ispravnicul Pruncul, a cîrvi n-au încetat;
Şi pentru a sa nepoată ce un grec mucos, bătrîn,
Deşi mică, fără vrîstă, tot au cercat-o la sin;
Şi care vro strîmbătate despre mine n-au păţit,
Ce mai virtos dimpotrivă, îndatorit au simţit...
Am dreptate să mă mîniu, cadi-să ca să-i urăsc
Spune-mi, frate, am dreptate vinzători ca să-i numesc?
Cadi-să şi eu pe dinşii publică lumii să-i fac,
Să-i învăţ ca să cunoască că şi alţii ştiu, dar tac?
Ca să simtă cum că lumea nu-i chioară, cum o gîndesc,
Ci că-n maiuri şi-n rărunchi oamînii ştiu de cetesc,
Şi de nu le spun în faţă, dar le ştiu toate curat,
Că tot secretul, odată agiungi şi vederat.
Într-aceasta, preiubite, dreptate la tine cer
Şi leacuri de mîngîieri la rana de care pier.
Spune-mi, fără făţarie, de am dreptate să strig
Şi să cer la lumea toată o răsplătire de sirg.
Sufletul tău cel durelnic, sufletul cel îndurat
Giudice şi osîndească pe al meu de-i vinovat.
Iar de nu, să iai parte, să defaimi amărit
Pe aceşti vicleni prietini ce sînguri s-au ocărit
Şi îi destul pentru lume tu sîngur să zici că-s drept,
A ta dragosti-mi potoale toată arsura din piept
Şi simţindu-mă odată întru sine-mi răcorit,

Îmi voi bate joc în urmă di-a vrajbii ac otrăvit.

Iar răspunsul mi-l trimite pe aripile de vînt,
Trumbuța vestii răsune al tău minghios cuvînt.

Și cercînd leac ca să puie pi-a sa rană, oaricum,

Dă în cursă negîndită abătîndu-să din drum.

El mă-nșală totdeauna, să rătăcești curînd,

Dă de ripă, de pierzare, adăpost lui și cercînd.

De sînt eu, cu toată-acestea, precum am zis, vinovat,

Acosta-i cătră părinte, cătră soțul și bărbat.

Acopția au dreptate, pot să-mi zică orice vreu,

Obiceiul li slobode, o cunosc și însuși eu.

După părerea obștească, cîntea lor au pătimit,

El mă fie făcut planuri, ei să să fi sfătuit.

Dar Dimitriu, Mirzacu cu a lor cînte soții

Ce avon ca să răsaiie cu sfături așa vii?

Sau ce folos le făcură cu planul cel mult gîndit?

Doct că scoasă-n ivală un lucru prătăinuit,

Făcu casa de ocară; și însuși s-au măscărit

C-au dat sfaturi de nimica, și inimile-au năsprit;

Chiar mă li prins în mîină cu aceea ce folosē

Au bătîndu-mă pe mine cîntea lor o lecuiē?

Și a bate iar nu-i lesnea, nici slobod, fără păcat,

Pe un bătăuș zaconul il știe hoț vinovat;

Toiagul de osîndire numai dreptății li dat,

Iar un Armenopol trufaș degrab agiunge soldat.

Cel ce dă la planuri multe, ș-a sale slugi agiutor,

De pravilă să numești complotari și vinzător

Și supt așa cînstit nume il primblă pe la Sibir

Că-i în Rosia să simtă, și să uite de Misir.

Pi-așa vinzători prieteni, pe așa fățarnici frați

Care toți, spre a mă pierde, într-una au fost legați;

Pi-a lor cucoane cînstite, ce-s și credinții izvod,

Cari-aleargă la Hindichiuri, fie ploaie, fie glod,

Și pe cari grec, în urmă, Dimitriu ce dă plan,

L-au pedepsit de la sine ca un preainalt sultan,

Bătîndu-l singur cu biciul, pînă ce au amortit,

Și dîndu-l la slugi să-l ducă la gazda lui amețit;

Iar spre-ndreptare de cînte oprîndu-i mia di lei

Pe care, poati-ar plăti-o, dar n-o are, dacă vrei.

Și cu cine? Cu Mirzacu cu-al său secretar iubit,
Cu carile și la minte și la casă-i potrivit,
Că și acesta ș-au prins-o pe cucoană la un loc
Cu un căpitan de oaste dintru a Camciascăi polc
Și de cinstea ei cè mari au luat-o și s-au dus
La satul ce în arindă ținea la Nistru de Sus.

Pentru care rezon însă acești doi mișăi bărbați
S-au unit întru aceasta ca niști răi fermecați,
Iaste mai mult decît unul, cum ți-oi povesti la rînd,
Numai ia sama la toate și giudecă ascultînd
Cum ș-a muierilor gînduri, eu iarași li-oi dizvăli
Și din toati adivărul gol curat l-oi lămuri.
Pentru două dar cuvinte, acești bărbați s-au unit,
Care-n loc folos să tragă, ei mai mult s-au măscărit.
Cel întîi: ca printr-această tevatură de curînd
Rîsul lumii de deasupra-și oaricum să-l șteargă vrînd,
Iar al doile: că nebunii, și de interes orbiți,
Socotea că și părăle vor zmulge de la piriți,
Căci știind pe Botezatul cum că-i om capitalist
Și că, fiind și cu minte, nu vrea să gioace la vist,
Au hotărît să-l incurce într-acest curios danț
Ca în urmă să-l tîrască ca pe urși legat cu lanț
Și să zmulgă de pe dînsul, precum zice pilda, puf,
Cinstea grecului s-o facă, în sfîrșit, pe galbeni, sulf.
Giudecă cu ce momeli pe lume să-nșali vreu,
N-au nici rușine de oamini, nici frică de Dumnezeu.
Iar fimeile, vicleni, știind pricina din șanț,
Unde li-au găsit G... stînd, ca cățălile, lanț,
Mai simțînd și celelante a lor cinstite urmări,
De care mai sus vorbirăm oarice, numai virvări,
Au socotit să apuce prăjina-ndată de virf,
Încît cu cinstea streină s-acoperi a lor stîrf
Și pi-a lor bărbați să-i facă ca să creadă negreșit
Cum că ele sint cinstite și acum s-au pocăit
Și că de cinste mișcate eli a răbda nu pot
Ocara să să întindă piste a lor oraș tot,
Ci că strigă să să facă o vegheri mai curînd
Ca eli să nu să afle cu cei greșiți petrecînd.

Ia vezi cinsti lămurită, vezi iscusință de plan:
Curvă pe curvari gonești cu ciudă și cu alean.
Dintr-acestea însă toate poți pricepi ci-au ieșit:

Rabinii era toți gata, dar Iuda au lipsit.
Și dintr-această timplare toți au rămas cufundați
Decit era înainte acum sint mai defăimați.
O minte ce nu-i în scaun, un suflet care-i jignit,
Cum poate la a sa boală să afle leac potrivit,
Că de pi-a sa boală însuși, celalante giudecînd,
Toate strîmb le potrivești dreptul a afla voind?

[TÎNĂRULE, VIN ÎNCOACE, ÎMI STRIGARĂ
CU RĂSTIRE]

Tînărule, vin încoace, îmi strigară cu răstire,
Să-ți-arăt că nu-i aceasta decît numai potriv[ir]
De cuvinte, aruncate și adusă de tîmplare,
Care nicidecum nu iaste ceea ce-i zic vierșunare.
Eu sînt o dumnezăoaie, mă cheamă Dizmeticire,
Eu scot pe tot muritoriu din oarba bezmeticire
Și îl duc să să cunoască și să să cerci pe sine;
Această rară știință să răvarsă de la mine
Fără a mea cunoștință, toți sînt tot și toți nimică,
Toate o-amestecătură ce face milă și frică.
Tu dar nu te-mfla zadarnic, vin mai aproape încoace
Să-ți arăt că nu-i șoim iute tot ce naște în găoace
Și că, deși are-nceputul din ouă rătunde,
Dar firea i-au dat iuțime și un plisc care pătrunde.
Așa zicînd, îmi rădică creștitul cu ușurință
Crierii îmi dăzvălești și-i lasă întru voință
A să rădica dintr-înșii fumegare puturoasă
Ce părerea cè de sine, cu o gură veninoasă,
Avusă vremi să versă în slăbănoaga mea minte,
Încît să cred vierșunari potrivirea de cuvinte.
Și îndată ce acestă fumegare să sfîrșiră
Și gustul di-a face vierșuri din crierii miei ieșiră,
Văzînd îns-acum, iubite, întru dumneta plecare
Ce nu-i părerii de sine, ci o firească îndemnare
Ce alege și sporești la eii desăvirșire
Și pe care orișicine trebuie cu sfătuire
Să o aprinză cît poate, ca să agiungă odată
Să să slăvească pe sine, și pe nația sa toată,
Am hotărit care aceasta să scormolesc întru sine,

Să văz indeletnicirea n-au lăsat bun ceva-n tine
Și după multă nevoie, iată într-un colț de minte
Aflai două rinduiești, ce le zic că ar fi sfinte
La cei ce au duh din fire a scrie învișunare
Și la care fudulia nu ține loc de plecare.
Una iaste că tot viersul, măsurat pe slovenire,
Să păzască cea din mijloc, și cea din urmă lovire,
Adică, nu cumva tonul, suit sus sau gios o scară,
La auzu potrivirea și tot stihul, de ocară
Să-l facă acea armonie ce să naști din [lovire]*
Al rostului care pică întru a sa răsturnare.
Cialantă zic că iaste ca o scriire întreagă
Să fie pe o măsură ce poetul e să-și aleagă.
Din început trebuiești, și pi-aceea s-o păzească
Pin-în sfârșit cu sfințire, fără să o părăsască.
Ori pe opt, ori chiar pe șapte, sau pe-amîndouă unite,
Sau pe cinci, sau și pe șasă, ori unsprecei potrivite,
De aceasta nu ne pasă, măcar și pe șasăsprăci,
Stihul măsurat să fie și te-ncredințaz că trăci.
Am aflat și alte multe despr-a viersurilor legi,
Dar pe acești oricine, avînd gust bun, le alegi,
Iar pravelile sus-numite sînt foarte neapărate
Că făr-acestea nu-s stihuri, ci-s numai zoi tulburate.

*

Iar, făcînd amestecare, fără dreaptă rinduială,
Că faci stihuri potrivite, iaste fără indoială,
Însă-s numai potrivite, iar nu scrieri întreagă,
Pe care cei ce fac viersuri dintr-o măsură încheagă.
Faci, mai pe-nțăles, să o zicem, oarișcare adunare
De multe feliuri de viersuri, ce altă dulceață n-are
Decît fieșticare-n parte, iar nu toate împreună,
Un huiet fără măsură, ce pe auz îl detună.

Nu-ți pai dar de mierare, că de viersuri îți vorbesc,
Căci dorința ci odată avem să li-alcătuiesc
M-au făcut să cerc și pravili, care sînt neapărat
La orice să să păzască, și la viersuri de cătat.
Nu-i mierare ca un tînăr ce inlupnică [?] întăi

* Cuvînt anulat.

Intrînd, ceri ispitire de la naintașii săi.
Vină, braț și mușchi pre stravini, și virtute a avea
Nu-s la un luptaș destule spre a să-ncelesta să vrea
Cu unul care, și poate din fire slăbănogit,
Are însă cumpanire, fiind mult mai ispitit;
Căci mult păzind la virtute un cal nenvățat, sărep,
Cu un om care în urmă cu arcuri l-au dărmodat,
Mai n-ai crezut că să poate pîn'cînd n-ai fi-văzut
Că-n sfîrșit, cu meșteșul, din sărep blind l-au făcut.
Căci vorbind după virtute, prispune să fi văzut
Un cal sărep și sălbatic, putut-ai să fi crezut
Că un om slab, de nimică, va putè a-l învăța
Și făcîndu-l blind ca mielul, pe dînsul va-ncăleca?
Cum putèi întii să cugeți că putea să fie prins
O fiară ce, fără aripi, peste cîmpul cel întins,
Să părea că zboară-n slavă, cu iuțimea lui fugînd,
Și că întreci pe Eol și pe cel mai iute gînd,
Că putè o așă fiară, de cătră om cungiurat,
Nu numai prins în robie, dar și cu șă învățat,
Să fie și să slujească, intru toate umilit
Omului, ce n-are altă decît viclesug cumplit?

TĂLMĂCIRE

Suflarea năstovitoare, ce din duhul ominesc,
 Singură știe să facă instrument melodicesc,
 Nu iubești curți înalte, nici pomele împărătești,
 Ci pe unșii săi alegi din colibele prostesti.
 Căci ci poate fi porfira și aurul grămădit
 Pentru acel ci din ceriuri de curînd s-au pogorit?
 El în bobotă s-aruncă pe singuraticul pom,
 Pe poiata afumată a celui mai sărac om.
 Întră fără îndoire supt un acoperemînt
 A unui păstori netrebnic sau lucrători de pămînt
 Ș-acolo, zîmbind, clocești secretul netîlcuit
 În leagul uns și mirșav și de lacrimi des stropit.

„Homer în brațele roabii cei triste, fără stăpîn,
 Doarme și să încălzăști pi-al său topit și slab sîn.“
 „Acel băiet de supt umbra poieții sale gonit,
 Ci mîna spre pășunare niști capre, uvilit,
 Pe care să îngrijăști că nu li-a putea păzi,
 Acel cu lacrimi pe față va fi Verghil într-o zi.“
 „Acela-i Moisi ci-n apă, spre pierzare aruncat,
 Înnoată cu al său leagăn piste valul turburat,
 Pe care îl luminează fulgerul cel din Sina’
 Din suta de mii de jidovi ci la marmuri răsturna
 Sau care hleiul cel galbîn frămîntînd, îl impietrea
 Spre a ridica morminturi celor care-i asuprea.“
 Tocmai precum începutul ci-n fire stă mistuit,

În sinul mării răscoace mărgăritariul lucit,
Aurul în miezul pietrii, diamantul în pământ,
Unde a sa strălucire stă închis' ca în mormînt.

Slava întru tupilare, slava, fenixul ceresc,
Ci la suta de ani vine nou pe globul pămîntesc,
Născîndu-să de la sine, precum s-au și fost topit,
Vine și să odihnești pe inzul ci au iubit,
Unde acolo și moare ca și-nchipuirea sa,
A căruia cuibari însă nime nu-l poate afla.

Nu te miera dar cînd vine să te trezască din vis
Vrun înger de armonie că din ceriuri îi trimis.
Adu-ți aminte de Iacov! A geniului năluciri
Vin pe fruntea celor care, într-a lor neador iri,
Au drept perină o piatră, ceriul acoperemînt
Și drept așternut supt coaste numai umedul pămînt.

Tot aurul ci nărocul cu defăimare îmi dă
Și toată imbilșugarea în care mă înglobă,
Ah! Cum aș schimba-o vesel pentru un singur menuț
De pe cînd zmochinii, numai, ș-o vie am fost avut.
Pentru cereștile visuri ci-atunci mi să năstăvea,
Ci toată averea lumii a le plăti n-ar putea!

Pe cînd soarele în marea cu mărime apunea
Și maica ca o săracă opaițul aprindea,
Și-mpregiurul său de masa ci cu dragoste ne da,
Numile celui preavecinic începem a-l lăuda,
Bogată fiind de roduri ci cîmpul nostru plodea
Și de pîinea ci spre viață ne-agiungē cît să cădea!

[PE CARDAN ȘI PE SPINOZA ÎI AUZ
BODOGĂNIND]

Pe Cardan ¹ și pe Spinoza îi auz bodogănind
Că muștrările de cuget, fără sfială zicînd,
Ș-a firii strigări acestea toate sînt păreri curat
Ci deopotriva nevoie omului au înșuflat.
O, dîrdiitori zădarnici și însuși vouă vrajmași
Pe care înșălăciunea din tartar vă are trași,
Spuneți-mi acea nevoie de unde ni s-au iscat
Și pentru ce înalta firi în inimi au sămănat
Oaminilor deopotrivă acest puternic năstav
A traiului împreună, au și acesta-i nărav?
Pravelile ce noi facim, lucru a unui menut
Și pe care giudecata pururea li-au prefăcut,
Sînt fragile, nestatornici și schimbate după loc,
După tîmplări și năravuri, după nărod și epoc.
Iacob putea între jidovi să ție două surori
Și David să să disfeti în sute de țititori,
Iar la noi papa nu are nici una spre dizmierdat,
Cînd preutul să cuvine ca să fie înșurat.
Colea părintele-și lasă pre voi-și moștenitori
Și aici întii născutul de toate-i stăpînitori.
Un liah cu musteți și mîndru poate numai c-un cuvînt
Să oprească hotărîrea întregului său pămînt.
Nimică craiul nu poate făr-ai săi electori,
Englezul are credință, papa slavă pîn' la nori.
Toate sînt diosăbite, legi, pravili și nărav,
Iar obștesc fără schimbare, iată-a dreptului năstav.
Pentru toate dar agiungé să fie drept cineva
Și celalante le facă cum i s-a părea ș-a va.

[AL VEACULUI NOSTRU' NESTOR,
AL AMIAZĂZII OMIR]

Al veacului nostru Nestor, al Amiazăzii Omir,
Ci în dulci a lirii viersuri Ț-ai sucit al vieții fir.
Muzile și acum încă impregiuru-ți dănțuiesc
Și căruntețile tale cu cununi împodobesc;
Păn' la Miezul-noptii tocma al tău glas s-au auzit
Și nici a ta agerime, nici duhul nu Ț-au slăbit,
Cînd, cu-a tale cîntări, stihuri și minunate și dulci
Gîndul meu întru uimire cu plăceri îl aduci.

Îngîmfarea cea lumească din inimă-mi voi stîrpi,
Și decît pi-al meu aproape, adivărul voi iubi.
Văz dișărtăciunea lumii, și nimica nu poftesc,
Numai celui ci într-însa află prietini, rîhnesc.
Alerg spre munții acia, sus pi-aceeași țihlă zbor,
Pre cari-a prieteniei tu văzuși sfîntul pridvor.
Un zidi mari mi s-arată și piste a lui întrat,
Numile văz scrisă îmbe a lui Orest și Pilat.
Mi să-nchipuiești încă Piritoi cel credincios.

Dar vai! ci cetesc pe ușa acea de aur frumos!
O, cuvîntare grozavă, prăpădi-ti-ai ca un vis!
„Dispre prieteșug, basna numai vorbești“, văz scris.
Ah! Iată, dar, tot pămîntul un pustiu întunecat,
Și tot ceea ci-i pe dînsul în război stînd încleștat!
Iată că-n toate nu iaste decît numai vicleșug,
Dacă din toati lipsăști dulcele prieteșug.

Și ci-ai vorbit, dar, prin basnă așa viu și lămurit,
Cind tot iaste-nșălăciune, ceea ci m-au preliștit?
Sau darul proorociei în osăbire ți-i dat?
Dar ai vorbit adivărul, cu-aceasta nu-s înșălat.
Noi voim a fi prietini, însă numai în cuvint
Și di-aceea ci s-atinge dispre faptă îi un vint.
Șingur cu-ndărăpnicie după vremi eu jîgnesc
Pe prietinul acela ci îmi pari că-l iubesc.

Cetești o tălmăcire de pe altă tălmăcire,
Făcută și tot în stihuri cu număr și potrivire,
Și de un om ci nu știe nici bine limba rusască,
Dar nici au zărit izvodul sau facire franțuzască;
Că nu-i pricepi nimică nu-mi rămîne îndoială!
Dintr-un întunerice noapte să faci, fără zmințeală!

Volter va fi gîndit una și rusul în tălmăcire,
Lungind sau ciuntînd oleacă, prifăcu acea gîndire,
Apoi Pogor, mai ginjînd-o și-n limba moldovenească,
Socotești în ce stare au trebuit s-o zdrobească!

DISCIOĂLAREA INIMII UNII COCHETE, IAR MOLDOVENEȘTI UNII ȚOLINE

Cucoanilor drăgălași, parte gingașă, nurlie,
Ci amarul vieții mele cumpătați cu veselie,
Dacă prin a mele versuri, cu șagă nevinovată,
Spri-a stîrni învoiușarea cetitorilor, vreodată,
Am scris a voastre năravuri în plecare de iubire,
N-am simțit, ci-i adivărul, de la voi neomenire,
Adesaori, dimpotivă, singure ați ris cu mine
Di celi ci cu dreptate de a rîde să cuvine.

Știind, dar, că cu bici silnic, de rîdire, niciodată
Nu ați văzut a mea mină ca să fie într-armată,
Cit să cate să defaime, să rănească cu cruzime
A voastre năravuri blînde și a voastră gingășime,
Urmați, vă rog cu dureri, a da și acum dreptate
Simțitoriilor mele, care vă sînt închinare,
Și crediți că cea mai vie și mai aprinsă dorinți
Care mă întartă iaste a vă plăcea, cuconiți!

Deși mai toate sînt blînde, cuconile drăgălașă,
Cu plăceri împodobite și la îndurări părtașă,
Vă veți uni că sînt însă unile nelăsătoare,
Ci șaga cea mai ușoară o socot defăimătoare;
Ace[s]tea cu hotărîre pe a meli scriiri toate
Netrebnice le numiră, și-ntr-un cuvînt, vinovate,
Zicînd că oricum voi scrie și cu orice plăzmuire
Voi înfătoșa pe lucruri, prin slaba mea viersuire,
De la dînsile zădărnice voi mai aștepta iertare,
Partea mea fiind prescrisă: vecinica lor defăimare.
O așadar osîndire iaste drept să mă oprească?
Nu! Ci voi lua spre pildă lucrarea cea mai firească

A țarancii ci-și urmează munca sa cu necurmare,
Nestîmpindu-să de grieri, cu toată a lor strigare.

Dar spri-a nu da mulțămire, măcar atît cît să poate,
Celor ci nebune află ale mele scriiri toate,
Voi vorbi acum de lucruri trebnice și serioază;
Pentru ce însă vă pare zicirea mea curioază—?!
Sau vă-ndoiți a mă credi? Dăruiti-mi însă mie
Prielnică ascultare, voi vorbi... di-anatomie.

Dulci frumsăți și cu simțire, nu fiți cu înspăimîntare
De a mea apucătură și de a mea cutezare,
Nu voi întrista, mă crediți, ale voastre priviri line
Cu arătări oaricare de dizgust și sînge pline,
Nici voi răni ale voastre auzuri preadelicate,
Cu acei mari cuvinte ci-s merșteșugului date
Și care iaste zădarnic să le spui, fiind făcute
Pentru rostit foarte greli și la auz neplăcute.

Un doftor, al mieu prietin, spre a-mi face mulțămire,
Mai alantaieri mă dusă la o streină privire.

Acolo un hirurg mari vrea să facă cercetare,
Spre obștească folosință, în obștească adunare,
Inimii unii cocheti, unii tineri și frumoasă,
Care în cît au fost vie, la libovnici priincioasă,
N-au arătat greutate, nici ș-au făcut o mîndrie
Di ceea ci credi lumea în amori statornicie.
Slobodă în a sa voie, slobodă în socotință,
Pe cine ura ea astăzi, mîni îl iubea cu priință,
Îl da uitarii pi-acesta pentru altul, ci sosisă
La ale sale picioare focul său de-și dizvălisă,
Cît, cu grabnica schimbare ci primea în socotință,
Făcea o inchipuire a mării chiar în ființă.
Ea, de zăfiri dezmiardată, să mișcă cu alinare,
Iar zădărită de vînturi aspumă cu întărtare,
Răscolești pin-în funduri bezna umedă, adîncă,
Izbești a sale valuri și le zdrobești de stîncă,
Și gemînd prin fioroasă fierbiri de vijălie,
Pe tot menuntul își schimbă luciul în grozăvie.

Nărod mult să adunasă spre asăminea privire:
Hirurgul în haină neagră și lungă, și de cînstire,
Cu capul supt o perucă, largă, tufoasă și sură,
Cu ochelari largi în nasul ci-i atîrna piste gură,
Cu ochi posomorîți, aspri, și cu măsuri în mișcare,

Luind unelti, incepi a face disciocălare.

Caută cu privigheri să vazi de să pornești
Din inimă cătră gură, precum să cadi, firești,
Șirul de vine suptire, ci faci împărțășire
Între inimă și limbă, spre o dreaptă tălmăcire,
Și dacă (precum făcusa acea damă să să creazi
Prin giurăminturi adesa) în adivăr să păstreazi
Între acesti organe di-aproape o legătură:
Di-au fost din inimă toate cite le rostea prin gură.
Și după multe ispite făcute cu scumpătate,
Anatomistul vestiră, hotărit și cu dreptate,
Că inima și cu limba nu au avut niciodată
Împărțășire di-a dreptul în cucoana răposată.

Să cuvine a vă spune că, îndată ci aflară
Ale inimii potice cu boldul ci le cercară,
Dezbătură torturi multe între sine impletite,
Cît pentru a lor desime să părea nedispărțite,
Dar cătîndu-le di-aproape și cu mare scumpătate
Să vedea unile scurte și mult mai lungi celelante,
Și cînd împingea acestea niști voinți oaricari,
Le și stîmpea celelante din fireasca lor scurtare.
Toți, dar, s-au unit c-acelea au fost singure pricină
Deșanțatelor capriții a inimii fără vină
Și cum că a lor făptură din plăzmuire greșită
Au adus pe răposata a fi ades potrivită
Cu rachetul ci să suie și-n văzduh să rătăcești
Și în mii de feliuri cursul și-l schimbă, și-l șuvăiești,
Că de unde, cu mărime, drept cătră steli să urcă,
Fără zăbavă, îndată, mișcările își incurcă,
Cînd spre dreapta, cînd spre stînga să pleacă, să răsucești,
Cînd să pogoară, să suie și cu trăsните plesnești.

Ființa inimii iaste molcăluță și ușoară,
Cu mii de mii de bortită ci cătră dric să pogoară,
Și care pătrund prin pături cu osăbită măsură,
De inchipuie[s]c pre ele tot feliul de legătură.

Pre a inimii, dar, frunzi, ci era în cercetare,
Să zărea inchipuirea a unii mulțime mari
De libovnici, ci prinsăsi, după vremi, părțicică
Și intru a sa plăceri, vro împărțășire mică.
Inchipuirile însă era atit de slab prinse,
Cît să vor fi șters îndată di-ar fi fost cîtva atinse:

Putea să [s-a] sămănezi cu ceapa ci să lipești
 Pe marmură sau pe sticlă cînd gura li aburești.
 Ci privire deșanțată, ci streină adunare!
 Tineri fulăi, bărbați virsnici sta întru amestecare
 Cu ghegenerali, cu călugări, cu oameni de stări giosite,
 Cu ministri și cu prințipi de vrîste diosăbite.
 Dar fiind foile toate a inimii dezvirtite,
 Profesorul desfăcură pe celi mai tînuite.
 Ne arătară și miezul inimii nevinovate,
 Pe care nu-l cunoscusă nime cu deplinătate.
 Cum gîndiți c-au fost acela? Deșărt cu desăvirșire!
 Dar în deșărtul acesta înota, și cu grăbire,
 Umbrile de diamanturi, de samuri și de manteli,
 De telegari, de carete, de peni și de capeli,
 Într-un cuvînt, de tot lucrul ci-n viața sa dorisă
 Acea tînră cucoană ci acum să prestăvisă.
 O privire așă nouă s-asămăna foarte bine
 Cu hîrzobul ci să cheamă *una treci, alta vine*,
 În cari prive[s]c copiii cu nespūsă bucurie
 Umbrile ci să arată de cetăți, de bătălie,
 De armii, de dobitoace, de munți, de holde rodite
 A lui Adam și al Evii, de gadini neîmblînzite,
 Care le plac cu atîta cu cît sînt de trecătoare
 Și cu cît nu-i pironesti pe vremi prelungitoare.
 Hirurgul, luînd în mîină inima, o căutară
 Și, cu fața spre oglindă puînd-o, ni-o arătară.
 Să văzură, dar, îndată, vinile de ea lipite
 Că inceptu să să umfle cu măsuri diosăbite.
 Cînd, însă, mai cu sporire să făcea acea lucrare,
 Să auzea în zăstîmpuri o ușoară suspinare,
 Tocma ca acea ci pieptul unii feti rușinoasă
 Face ca să ne răsune dintr-o inimă frumoasă.
 S-au zărit apoi o mince foarte mică și ușoară,
 Ci în fum să desfăcură și-n văzduh să rișchirară.
 Cucoanilor, a vă spune, socote[s]c de trebuință,
 Că această inimioară sta înotînd cu priință
 În vecinică umezală foarte limpedi și reci,
 Ci era de o ființă prin cari orice petreci.
 Pe acea dar umezală, Profesorul o turnară
 Într-un șipușor de sticlă și la sipet o păstrară.

Ați văzut acea lucrare ci văzduhul săvirșești
În argintul viu, ci țavea termometrului păzăști?
O asăminea lucrare, dar prin altă mijlocire,
Închipuia scaldatoarea inimii supt ispitire.
Aerul nicicum într-însa nu făcea vreo lucrare;
Trebuia ca să o miște a persoanelor schimbare.
Un om cu înțelepciune, măsurat și de cinstire,
Cînd s-apropia de dînsa, o făcea, cu liniștire -
Să să așezi în fundul șipului care o ține,
Dar, îndată ci un tînăr frumușel, îmbrăcat bine.
Să apropia de dînsa, o făcea, cu turbăciune
Să să arunce spre gitul șipului cu răpejiune.

S-au făcut și mai pre urmă o asăminea cercare
Între tinere și tineri ci era la adunare
Și s-au văzut umezala într-o silnică pornire
Cît să părea cum că iaste o apă în clocotire
Și să mișca așa lesne, cît agiungē o capelă,
Nișcai cerceluși de modă sau singură o cordelă
Ca să o facă să salte, să să turbure îndată
De unde sta lenestită și limpide și curată.

Voind să ciștig această minunată umezală,
Am căutat să o cumpăr cu orișice cheltuială,
Și am rugat spre aceasta pe doftor să mijlocească,
Care au ris foarte tare di-a mea dorință prostească,
Încredințînd cum că toate celi tineri cucoane
Au așa *zavistimetru*, nestatornicii și toane.
Cucoanilor! la aceasta, eu nicicum n-am dat crezare,
Ci i-am răspuns, dimpotivă, că știu cu încredințare
Că sînt mulți nedrepti din oameni carei vă fac vinovate,
Pentru a două-trei dame cevași zburdatice fapte,
Și zic că cu mulțămire urmați florilor frumoase
Ci la oricare din fluturi să le dezmierdi să lasă!

Dar dacă (i-am zis): firești, a damilor inimioare
Să scaldă în așa ape nestatornice, ușoare,
Ce laudă nu să cade cucoanilor înțelepte,
Care, defăimînd aceli și de rînd și proaste trepte,
Unesc cătră frumușăta ci firea le împărțești,
Și lucrarea faptei bune, care le împodobești?

Cînd un trist, un aspru stoic ci toate cernit privești,
Ci, în tot pasul, prăpăstii și iaduri își năzărești,
Îmi strigară: — Om zădarnic! Măgulitori de cucoane!

Care-ți ascunzi socotința cea pentru a lor persoane,
Intră odată în sine-ți, spune fără lingoșire,
Un menunt de desfătare, cu cită nenorocire,
Cu cită amărăciune, cu cită inveninare,
Ți-au făcut o mîngioasă să-l plătești fără curmare?

Caută, adu-ți aminte citi-ai pățit, ticăloasă,
De la cumplita Sirină, ci-ți părea așa frumoasă,
Sau îți uitași luminata și zburdatica domniță,
Ci pent-o zîmbire dulce, pentru un ceas de priință,
Ți-au făcut atîta vremi, ca un fulg în spulberare,
Intr-a virteșului silnic și rapide zbuciumare,
Să rătăcești fără praviz, fără țel de ostoire,
Din loc în loc tirindu-ți amara nenorocire?
Și mai slăvești faptă bună în făpturi așa de slabe,
Ci nestatornice vecinic sînt, și tineri și babe?!
Au doar văzut-ai vrodată în cevași statornicie
De la dinsele ci viața își trec în zădărnice?
Care pururea . . . , Taci (stoic, îi răspunsăi cu răstire),
Nu închide lumea toată într-a mea nenorocire!
Ovidius să pierdură dintr-o așa zburdăciune,
Dar Iulia, părtașă cu dînsul în slăbăciune,
N-au fost și zgincivitoare nenorocirii cumplete,
Ci cu ohtări, cu suspinuri, cu lacrimi neostoite,
Au tînguit totdeauna părerile-ntimiiate
Ci-nre oameni vreu să facă trepti neapropiate.
Las dar orbirea deoparte, las cernita întristare
Ci te faci să vezi lumea supt grozavă arătare,
Oamini răci, nătîngi ca tine, drojdiile omenirii
Sînteți defăimați de lume ca lepădături a firii,
Întoarci-te și privești a firii sfînte canoane,
Vezi și din partea cea bună pe iubitele cucoane!

Prin iubire tot să ține, fără dînsa nu-i nemică,
Fără dînsa tot să darmă, tot să sfarmă, tot să strică.
Pentru iubire Pămîntul pe lingă Soare să-ntoarce,
Pentru iubire ș-acela ale sale razi stoarce,
Și stelile, și planeteji pentru iubire aleargă,
În sfîrșit, făptura toată numai printr-însa să leagă.
Prin tragiri și prin împingiri, zidirea toată să ține,
Fără acestea, în totul și-n lume, n-ar fi vrun bine!
Iubirea pe inimi tragi și sfiirea le stîmpești,
Deși dorind cu căldură, girbirile oțișăști.

Iubirea, dar, la fimei nu iaste vinovăție,
Mai virtos îi faptă bună, mai virtos îi datorie,
Numai trebui să fie de sfiire cumpătată,
Cari în faptele toate iaste de neaparată.

Nestatornicia, iarăși, de fire îi portuncită,
Pentru bărbați și fimei îi podoabă strălucită.
N-au voit nimic statornic, în viața trecătoare,
Ziditoriul, ca să lasă fapturnii cei pieritoare.
Statornicia să află numai întru vecinicie;
Acolo îți vei cunoaște nebuna zădărnicie!
Schimbarea în lucruri iaste care plăceri ne faci,
Cît mai supus la prefaciri, atîta mai mult ne place.
Lutul roditori și negru, al nostru obștelesc părinte,
Ci ne ține, ne hrănește cu a sale bunuri sfinte,
Fiind pururea al nostru în viață și după moarte,
Un material, ne pare, uricios și scîrnav foarte,
Pirpolit însă în feliori de vasă gingaș făcute,
Cît mai lesne stricăcioasă, atît ne par mai plăcute.

Ambiția îi un ghimpe ci pe bărbați îi stîrnești;
Iar dorința ca să placă, pe femei împodobeschi.
Tînt și prost iasti bărbatul ci ambiție nu are,
Și fimeia ci nu știe să ne facă întărtare
Iaste o namilă hîdă, o zidire ticăită,
Lumii spre îngrețoare și de fire osîndită.

Rîhnirea învăpăiată, stidirea în arătare,
Dorința a fi plăcută, voința spre cîștigare,
Gingășimea în iveală, îndurarea spre jărtfire,
Înduplecarea spre lacrimi, nestîmpărarea-n poprire,
Agerimea, istețimea, plăzmuita fudulie,
Îngiosirea fără scrupul spre a inimii solie,
Poliirea de năravuri, invitarea spre mărime,
Vrăjmășia spre cumprire, oțărarea de asprime,
Învăpăierea simțirii, iscusința dezmiardării,
Aflarea închipuirii, dăscălia desfătării,
A gustului ascuțime, a modilor năsloșire,
Dorința cea mai întinsă, cea mai fără îngrădire,
Sînt stihiiile din care să cadă-a fi plăzmuită
O fimei ci să zice că iaste desăvîrșită,
Încît binele cu răul, printr-a slăbăciunii ceață,
Mestecîndu-să, să facă o previliște măreață,
Precum raza cînd străbate prin nori cu apătoșare,

A curcubeului, scoate marea infătoșare.
Sau ca în *calidoscopii*, unde lucruri de nimică,
Niște sfărături de sticlă, puse cite-o părticică,
Fără vreo rinduială, ci toate amestecate,
Prin infringerile razii, fac figuri prèdelicate
Și, în toată învrtirea, scot nouă infătoșare,
Cu văpsăli osăbite și cu altă închegare,
Însă toate regulate, toate nostime, frumoasă
Cit ochiului fac plăceri, măcar că sint mincinoasă.“

HANRIADA

DOMNULUI DOMN MARELE LOGOFĂT ȘI CAVALER
COSTACHE CONACHI

Stăpîne!

M-ai îmbărbătat prin sfaturi *Handriad*-a tălmăci;
V-o supui, spre apărare, supt scutu-v-a se umbri,
Nu doar ca să se dosască multele alunecări,
Ale neștiinții mele adevărate lucrări,
Ci ca, prin a lui scutire, să poată numai a fi
În obște priimită măcar spre a se ceti.

Depărta-veți mica jîrtfă ci-un adevărat român
În curățani-duce iubitelui său stăpîn?
Jîrtfă nu de lingoșire, nici pîrgă de imblinzit,
Ci prinos de datorie ci prin fapt-ați vrednicit.
Al obșteștilor drituri nenfricat apărători,
Nu veți fi și luminării cei obștești ocrotitori?
Cînd dintr-însa știut iaste că poate di-a izvori
Vlaga, care caractiriul nației va întări,
Fără de care nici drituri, nici cinste și nici averi
Pot să fie sprejinite în pravelnici apărări.

Priimește dar, stăpîne, supt brațul apărători
Tîlmăcirea *Hanriadii*. Deși de rău scriitori,
Ea tot poate că să dăi însetatului român
O rouă de adevăruri dintr-al izvodului sîn,
Care poate să-i descurce duhul său din rătăciri,
Fiice a neluminării ș-a prostiei năluciri.

Cunosc bine c-a mea rivnă către un zbor m-au împi[n]s
Unde aripa științii mi-au slăbit cum s-au întins,
Dar, uneori, cutezarea se pari a întări
Și pe însuși slăbăciunea ci stăruie a răzbui,
Ș-o părelnică dobîndă invitează spre dobînzii

Pe acei pe care firea i-au născut pentru izbinzi.

Pasărea citu-i mai mică, mai ușor, de la pământ,
Decît vulturul cel mare, zboară deodată, în vînt,
Dar cu zgomotul ci face prin zădarnici vijiri,
Stirnești spre zbor un vultur ațipit intru pîndiri;
Ea lipsită de tăria trebnică neapărat,
Filfiăști tot pre locul de undă s-au ridicat,
Cînd vulturul cel puternic cu ochiul agir, țintit
Cătră a soarelui raze, de care nu e blăznit,
Se urcă cu lenestire, rotindu-se nencetat,
Cătră acea înălțime ci numai el au călcat,
Ș-apoi cu fală privești pasările celi mici
Cum se-nvăluiesc subt dinsul ca-ntr-un moșunoi furnici.
Și eu dar, prin filfiirea-mi, caut numai a stîrni
Pre acei ce prin talenturi pot înalt a se sui,
Încît fala să-mi rămîie măcar cea de stîrnitori,
Dacă firea nu voiră a mă naști scriitori.
Dar ș-această dobîndire spri-a o putea cîștiga,
Subt a voastră apărare trebui a m-arăta.

Supus și ascultători
Comis Vasile Pogor

CĂTRĂ CITITORIU

Tălmăcirea *Handriadei* în vorbirea românească,
Știu, este, dup-a limbii nelucrare mai obștească,
Obraznic-apucătură. Iar în viersuri potrivite
Și de căderi, de măsură în tot locul strimtorite,
Mulți, fățiș, mă-ncredințară că ori și cu cită trudă,
Nu voi da decît prinsoare pentru rîderea cea crudă.
Simțind și eu adevărul, m-am cuprins de stînjnire
Și condeiu întorsesim spre o altă tălmăcire,
Cînd logofătul Conachi, luminat cu-nvățătură
Și rivnitori foarte mare di-a limbii polietură,
Șcietori înalt la proză și vestit la viersuire,
Înzestrat cu bunătate pre cît este cu simțire,
Aflînd de a mea săială, îmi dădu îmbărbătare
Ca să m-apuc cu diadinsul sprî-a sfîrși a mea lucrare.

Pruncul pin' nu gîngurește cepeleag și cu greșale,
Pe brînci pin' nu se țiraște din neputința de șale.
Nici vorbește, dar nici merge vrodată cu ușurință.
În răsadul slăbăciunii crește rodul de puțință.
Socotii și eu în sine-mi că a face o ispită
Nu poate, de om cu minte, spre ris a fi osîndită
Și că cei cu mari talenturi cetînd a mea încercare,
Vor lua condeiu în mină, spre obșteasca luminare,
Și făcîndu-o mai bună, vor dovedi că se poate
Să se scrie românește a lui Volter frumseți toate.
Că nu atît de cuvinte limba ne iaste lipsită,
Cît de minți care să știe, dintr-acea părăginită,
Lucrîndu-o, să o facă grădină înfrumțată
La cei ci-o voiesc săracă s-o vază îmbilșugată.

Iată dar ca ispitire și mai ales ca-ndemnare
Acelor cu mari talenturi, o dau, cu încredințare
Că iertînd a meli-abateri, de rivnă se vor aprinde
Și, lăsînd pentru tonți risul, condeiul în miini vor prinde,
Ca, prin acela, și mie să-mi dea prilej di-ndreptare
Și obștiei mijlocire de-a spori spre luminare,
Și însuși limbii avere, prin ziceri bine întoarse,
Iar nu prin multe-mprumuturi s-o deprindem calicoasă.
Lucru pestriț frumos este, place în copilărie,
Cel prostatec, făcut bine, îi lucru de bărbăție.

PRESCURTAREA ÎNTÎMPLĂRILOR PRE CARE
SE ÎNTEMEIAZĂ PLĂSMUIREA POEMII
„HANRIADEI“

Focul războaielor civile, ale căroro Franț al II-lea au văzut cele întii scînteii, aprinsese Franța în vremea hevrstniciei lui Carol al IX-lea. Legea era a lor suptchipuire între năroade și pricinuirea între cei mari. Crăiasa-maică, Ecaterina de Medisis, de multe ori adusese în cumpănă mîntuirea crăiei pentru a ține stăpînirea sa, într-armînd partida catolicilor împotriva cei protestante, și pre Guizi împotriva Bourbonilor, spre a împila pre unii prin mijlocirea celorlalți. Franța avea atunci, pentru a sa nenorocire, mulți magnați foarte puternici, după urmare și turburători, năroade în zadar crezătoare și încruzite din turbarea partidei ce însuflă mincinoasa rivnă, craii prunci, în numele căroro pustia țara. Bătăliile de la Crios, de la Sent-Denis, de la Farnac, de la Moncontur însemnaseră nenorocita domnie a lui Carol al IX-lea. Cele mai mari orașe era luate, iar cîștigate, stricate d-a rîndul de către părțile protivnice. Omora pe robii din război cu muncile cele iscusite, bisericile era făcute cenușă de către reformați, capiștile de către catolici. Otrăvirile, zătririle să socotea ca răzbunări a vrăjmași gribaci.

Ziua Sf. Bartolomei au făcut vîrf la atîtea grozăvii. Hanri cel Mare, atuncea crai al Navarii și foarte tînăr, șaf părții reformate, întru care să născuse, au fost tras, cu viclășug la Curte, cu cei mai puternici magnați ai partidei. L-au însoțit cu prințesa Margărita, soră a lui Carol al IX-lea. În mijlocul veselilor acei nunți, în mijlocul păcii cei mai adînci și după jurăminturile cele mai strașnici, Ecaterina de Medisis au poruncit acea căsăpie, a căreia să cuvine a-i vecinici pomenirea (oricît de crîncedă și oricît de dogoritoare este pentru numele franțozesc), pentru ca oamenii,

pururea gata a intra in gilcevi de religie, nenorocite, să vază pină la cîtă mărginire duhul partidii poate să aducă pe om.

Intr-o Curte dar ce să fălea de politețā s-au văzut o femeie vestită despre veseliturile duhului și un crai tînăr de douăzeci și trei ani să poruncească cu sînge rece uciderea a mai mult de un milion din supușii lor. Nația aceasta însăși, care astăzi nu-și aduce aminte de acea fărădelege decît cu mare încrețeluire, o au săvîrșit-o cu bucurie și cu rivnă. Piste o sută de mii au fost zătrîți de către a lor compatrioți și, fără înțeleptele purtări de grijă a citeva fețe îmbunătățite, precum prezidentul Jannen, marchizul de Sf. Herec ș.a., jumătate din franțezi ar fi injunghheat pe cealaltă.

Carol al IX-lea n-a trăit multă vreme după al Sf. Bartolomei. Fratele său, Hanri al III-lea, au lăsat jîlțul Poloniei spre a veni să împlinteze Franța în alte din nou nenorociri, din care n-au fost izbăvită decît de cătră Hanri al IV-lea, acel cu atîta dreptate poreclit „Marele“, de către urmași, carii singuri pot numai să dea acest titlu.

Hanri al III-lea, înturnîndu-să în Franța, au găsit două partide stăpînitoare. Una era acea a reformaților, înviată din cenușa sa, mai silnică decît totdeauna, avînd povățuitori pe Hanri cel Mare, atuncea crai de Navara. Cealaltă era a Clicăi, partidă tare, injghebată încet-încet de către prințipii de Ghiuis, întovărășiți de papi, invitată de Ispania, crescînd în toate zilele prin meșteșugurile călugărilor, sfințită în iveală de rivna legii catolice, dar neșintind decît la recoșire. Incepătorul ei era Duca de Ghiuis, poreclitul „Balafre“, prințip de o vestire strălucită și carele avînd mai mult mari daruri, decît bune, să părea născut spre a schimba fața cîrmuirii întru acea vreme de turburări.

Hanri al III-lea, în loc de a împila amîndouă partidele subt greutatea stăpînirii crăiești, le-a întărit prin a sa slăbiciune, a chibzuit că face o mare lovire politicească vestindu-să începătorul Clichii, dar el n-au fost decît robul ei. Au fost silit a face război pentru interesurile Ducăi de Ghiuis (ci căuta a-l obori din scaun) împotriva craiului de Navara, cumnatul său și moștenitorul închipuit, și care nu lucra decît spre a întemeia puterea crăiască cu atîta mai virtos că lucrînd pentru Hanri al III-lea, pe carele urma a-l moșteni, lucra pentru sine însuși.

Armia pe care Hanri al III-lea au trimis împotriva cumnatului său au fost învinsă la Outras. Joios, favoritul său, au fost acolo ucis. Navareanul n-a căutat alt folos din biruința sa decît a să împăca cu craiul; deși biruitori, au cerut pacea, iar craiul biruit n-au îndrăznit să o primească, atît să temea de Duca de Ghiuis și de Clică. Ghiuis într-aceeași vreme împrăștiase o armie de ghermani. Aceste izbînzi a lui Balafre au zmerit și mai tare pe craiul Franții, ce s-au socotit biruit deodată de către inclicați și de către reformați.

Duca de Ghiuis, învîlfat de slava sa și puternic din slăbiciunea domnitorului ei, a venit la Paris împotriva poruncilor sale. Atuncia s-a întîmplat vestita zi a plingerilor, unde norodul a gonit strejile craiului și cînd craiul a fost silit să fugă din capitala sa, Ghiuis a făcut mai mult, au silit pe craiul de a stringe obșteștile trepte ale crăiei la Bloa; și luase așa de bine măsurile sale încît era gata să împărțească puterea obladuirii cu craiul, prin vrerea acelor ce înfățișa nația, și subt părerea legiuirilor celor mai cinstite. Hanri al III-lea, trezit de această silnică cumpănă, a făcut să zătrească în cetățuia Bloa pe acest primejduincios dușman al său, precum și pe cardinalul, fratele lui, ce era mai năprasnic și mai ambițios și însuși decît Duca de Ghiuis.

Ceea ce s-a prilejuit partidei protestanților după Sf. Bartolomei, s-au întîmplat atuncia Clicăi: moartea începătorilor au inviat partida; inclinații au ridicat obrăzarul; Parisul au închis porțile sale; n-au cugetat decît la răzbunare; pe Hanri al III-lea l-au socotit zătritorul apărătorilor religiei, iar nu ca pe un crai ce osîndise pe vinovații săi supuși. Au trebuit Hanri al III-lea, strîmțorit din toate părțile, să se impace în sfîrșit cu Navareanul. Acești prinți au tăbărit înaintea Parisului, și de acoloa începe Hanriada.

Ducăi de Ghiuis îi mai rămăsese un frate, acesta era Duca de Maian, om fără frică, însă mai dibaci decît lucrători, ce s-au văzut deodată în fruntea unii partide ce își cunoaște puterile sale, insuflețită de răzbunare și de fanatism.

Mai toată Evropa a intrat într-această luptă, vestita Elisaveta, crăiasa Angliei, ce era plină de cinstire pentru craiul de Navara și care au avut o nemărginită dorință a-l vedea, l-au ajutat de multe ori cu oameni, cu bani, cu corăbii și Diuplesis-Mornei au fost pururea carele mergea și solea în Anglia ajutorințele. Din altă parte, creanga Austriei, ce

crăia în Spania, pria Clicăi, în nădejde de a răpi niscai prădări dintr-o crăie sfârșită de războiul dinlăuntru. Papii să războia împotriva craiului de Navara. nu numai prin anateme, dar și prin toate meșteșugirile politicăi, și prin micile ajutoari de oameni și banii ce Curtea Romii poate să deaie.

Cu toate acestea, Hanri al III-lea era să stăpânească Parisul cind au fost zătrit la Sf. Clud de către un călugăr dominican, carele au făcut cea zătrire din singură socotința că ascultă pe Dumnezeu și că aleargă la mucenicie, și această zătrire n-au fost fărădelegea numai celui călugăr în deșărt crezător, ci a toatei partidei obșteasca socotință, și crezarea tutulor înlicaților era că trebuie să zătrească pe craiul lor, dacă era rău cu Curtea Romii. Propoveditorii o striga prin relele lor cuvinte, o tipărea în toate vrednicile de jale cărți ce îneca Franța și pe care abia acum le găsec în oarecare biblioteci, ca niște pomeniri deșănțate a unui veac varvar deopotrivă și întru învățături și în năravuri.

După moartea lui Hanri al III-lea, craiul de Navara (Hanri cel Mare), cunoscindu-să de crai a Franții de către armie, au avut a întâmpina toate puterile Clicăi, pe ale Romii, ale Spaniei, și cu război a-și cîștiga toată crăia. Au tăbărit și au încungiurat Parisul în multe rinduri. Între oamenii cei mari ce i-au fost folositori într-acest război și care să întrebuițase într-această viersuire, să numără marișalii d'Omali și de Biron, Duca de Builion ș.a. Diuplesis-Mornei au fost întru cea mai strinsă încredere pînă la schimbarea religiei acestui prințip, îl sluja cu persoana sa în armii, cu condeiu împotriva anatemei papilor și cu marele său meșteșug în tocmei, căpătîndu-i ajutor de la toți prinții protestani.

Cel întâi începători a Clicăi era Duca de Maian; cel ce avea mai multă vestire după dînsul era cavalierul d'Omali, tinăr prinț cunoscut prin cea sumeție și prin acel lucitor curaj ce alegea cu osebite pre casa Ghiuisilor. Ei au căpătat în multe rinduri ajutoari de la Spania, dar aicea nu este vorbă decît de vestitul conte d'Ermon, fiul admiralului, carele au adus o mie trei sau patru sute lănci Ducăi de Maian într-ajutoari. S-au dat multe războaie, dintre care cel mai vestit, cel mai hotărîtori și mai slăvit pentru Hanri al IV-lea

a fost bătălia de la Ivri, unde Duca de Maian fu biruit, și conte d'Ermon ucis.

În cursul aceștii răzmiriți, craiul prinsese dragoste asupra frumoasei Gavriela d'Estrea, dar curajul său nu s-au moșit nicum lângă dinsa; dovadă spre aceasta, cartea ce și acum să găsește în biblioteca craiului, prin care zice către libovnica sa: „eu de voi fi biruit, tu mă cunoști îndestul pentru ca să crezi că nu voi fugi, dar a mea de mai în urmă cugetare va fi la Dumnezeu, și cea înaintea cei din urmă, la tine“.

În sfirșit, multe alte însemnătoare fapte au urmat care aicea nu să pun, căci neavînd loc în viersuire, nici să cuvine a fi înșirate. Nu să pomeneste nici de venirea în Franța a Ducăi de Parma, ci n-au folosit într-altă decit că au mai prelugit căderea Clicăi, precum nici de cardinalul de Burbon, ci au stătut cităva vreme arătare de crai sub nume de Carol al X-lea, fiind destul a zice că după atitea nenorociri și pustiiri, Hanri al IV-lea s-au făcut catolic, și că parizienii, ce ura a sa religie și proslăvea a sa persoană, l-au cunoscut atuncea de crai.

N.B. S-au însemnat prin viersuri locurile ce către sfirșit, au luări-aminte sau răschinări istoricești.

HANRIADA

Cîntarea întia

Pricinuirea

Hanri al 3-le¹, unit cu Hanri de Bourbon², craiul de Navar, începînd tăbărireă Parisului, trimite pe taină pe Hanri de Bourbon să ceăie agiutori de la Elisaveta³, crăiasa Angliei, împotiva Clicăi⁴. Iroul suferi o furtună. Să aciuză într-un ostrov, unde un bătrîn catolic îi proorocești schimbarea sa din credință și suirea lui pe tron. Prescriire a Angliei și a cîrmuirii sale.

Eu cînt viersuri de viteazul ci în Franța au domnit
Și cu drit de biruință, și cu drept de moștenit;
Ci, prin multe nevoițe, învăță a cîrmui
Împărecherea a Stîngii, a ierta ș-a birui.
Ci, pre Maien⁵ și pe Clică, și Spania înfruntă,
Biruitori și părinte franțozilor s-arătă.

Adivărul slăvite, din ceriuri de sus, pogori
Răvarsă pi-a meli scriiri lumina și al tău zor:
Ale crailor auzuri deprinză a ti-asculta;
Ci să cuvine să știe tu poți a le arăta
Și năroadilor vădești încumplitele ieșiri,
Dintr-a lor împărecheri și dintr-a lor răzvrătiri!
Vestești în ce chip vrajba țara noastră-au hrentuit,
Spuni-a nărodului chinuri și domnii cît au greșit!
Spune! Și de-i drept că basna odată-și amesteca
Al său glas plin de dulceață cu sumeță viersa ta;
Dacă cu gingașă mină capul ț-au împodobit,
Dacă umbra sa deșchide lumina mai liit,
Iart-o cu mine să meargă după pașii tăi cu rod,

Ca să scoată în iveală frumsăta ta la nărod!

Valoa ⁶ domnea încă; dar a sale mîni lăsa
Friile disciocălatii cîrmuiri de să-ncurca,
Pravilile fără vlagă, drepturile să clătea,
Sau mai bine zicînd încă Valoa nu stăpînea.
Nu era mai mult el domnul cel de slavă-ncungiurat
Și de însuși biruința la războaie învățat,
Al căruia spori Evropa în cutremur îl privea
Și a sa patrie toată pentru dinsul să bocea,
Cînd a Nordului năroade, di-a lui fapte să miera
Și la picioarele sale coroane îi inchina.

Mulți străluciți în mici ranguri să sting în rangul întii;
Din voinic oștean stătură și el crai din cei mișai.
Adormit pre jîlțul slavii, într-a molăciunii sin,
Coroana îl împilasă, făcîndu-l rob din stăpîn!
D'Epéron ⁷, Joios ⁸ și Chelus ⁹, Mojiron ¹⁰ și Sent-Megrin ¹¹
Stăpînea supt al său nume Zmocul florilor de crin ¹²,
Pre a lor domn fimeatic în desfrînări implîntînd,
Stricătorii de naravuri țara pustia prădînd.

A Ghiuizilor pripită nărocire să-ngîmfa
Și pisti-a lui îngiosire, mărimea lor își înfla.
Ei, prin pierzătoarea Clică, cari în Paris urzea,
Puterii lui cei slăbite o avalmă zămislea.
Nărodul fără zăbală, celor mari rob ticăit,
Slujea pe tirani orbești, gonind domnul legiuit,
Pre cari, măgulitorii degrabă îl părăsi
Și din Luvra spăimîntată nărodul îl izgoni.
În Parisul plin de zarvă, cel de alt neam alergă;
Tot pierrea, în scurtă vorbă, cînd Burbon să arătă.
Burbon îmbunătățitul, de foc războinic aprins,
Sosind, lumină pre Domnul cel de orbire cuprins.
El îi îndreptară pașii, virtutea îi dișteptă,
Din mîrșăvire la slavă și război îl ridică:
Spre a Parisului șanțuri amîndoi craii păși,
Roma să înspăimîntară, ș-Ispaniulul o teși.
Evropa, eneteresată de așa învirtejiri,
Ochii țintisă spre zidiul cel plin de nenorociri.

Să videa în Paris vrajba spre-a război învierșunînd
Pe Maien și Întrunirea; și sus, din turnuri, chemînd
Al Șpaniei și al Romii agiutorul pierzători,
Acest dimon strașnic, silnic și de sînge vîrsători,

A supuşilor săi iaste vrăjmaşul cel mai cumplit,
Spre pierzarea omeńirii faci plan neco[n]tenit:
Intr-a partidii lui singe, mńinile-şi spală ades,
Zdrobeşti fără cruţare uneltile ci-au ales,
Lăcuieşti ca un tiran în inimi ci au sfărmat,
Şi chiar singur osindeşti păcatul ci-au insuflat.

Pre ţărmurile-nflorite, în partea despre Apus,
Unde Sena şerpuieşte, fugind de Paris în sus.
Loc astăzi al desfătării şi vesăl şi drăgălaş,
Naturii de mulţămire şi măiestriei lăcaş,
Atunci era, de războaie, tăpşan crunt şi fioros,
Acolo-şi strńnge oştire Valoa cel ticălos.
Toţi apărătorii Franńii, acei sumeţi şi slăviţi,
Deşi dezbinaţi în secturi, spre războire uniţi,
Soarta îşi încredinţează lui Burbon, celui slăvit,
Ci, ciştigind a lor inimi, pe toţi i-au fost şi unit,
Cît să părea că ostaşii, precum un şăf cunoştea,
Ar fi fost şi toţi di-o legi, pentru cari să oştea.

A Burbonilor părinte, dintr-al nemuririi sin,
Luiz ¹³ îşi ţintea spre dinsul ochiul cel părintesc, lin,
A moştenilor săi slavă într-insul o previdea,
Plingnd a lui rătăcire, îndrăzneala sa iubea,
Într-o zi, cu a sa stemă dorea a-l încorona,
Îi dorea şi mai mult încă, căci dorea a-l lumina:
„Cu braţul tău toţi vrăjmaşii doresc ca să biruiesc.,
Şi prin a ta faptă bună prieteni s-agonisesc“.

Aşa vorbind, iar viteazul de slava sa rihnitori,
Şi nevrind la biruinţă nici părtaş, nici agiutori,
O adincă mihnăciune, ascultndu-l, au simţit,
Jălind prilejul acela, inimii sale dorit,
Intru care, fără vrajbă, fără vreun agiutori
Şi numai de fapta bună aflndu-să doritori,
Sngur şi cu Conde ¹⁴ numai de răsplătiri-ntartaţi,
Făcea să tremuri Clica şi vrăjmaşii infocaţi,
Dar urmnd să împlinească şi a Domnului său gnd,
Lovirile mńinii sale pe o vreme atńrnnd,
Cununile ciştigate acolo li-au părăsit,
Ş-a să porni cu grăbire curajul ş-au nevoit.
Ostaşii, neştiind ţelul ducirii lui, să-ntrista,
Dar de la a lui venire soarta toţi îşi aştepta.
Ducndu-să el, oraşul, vinovat şi răzvrătit,

Socotindu-l toți de față, și gata de năvălit,
A lui nume tot sta razim Scaunului răsturnat,
Și-mprăștiind încă frica, îl ocrotea nencetat.

Ale Nevstrenilor ¹⁵ cimpuri toati-acum li-au fost pășit,
De Mornei ¹⁶, fiind numai singur întovărășit
De Mornei, credinciosul și nicicum lingușitori,
A părții în rătăcire vrednicul sprijinitori,
Ci a sa înțelepciune și rîvna ș-au dovedit,
Pe Biserică și Franța deopotrivă au slujit,
Iubit pururea la Curte, de curtezani rizitori,
Cinstit și de Curtea Romii, deși Romii gonitori.

Pintre două stînci grozave, unde marea aspumînd,
Vine de-și zdrobești valul cu-nfricoșare gemînd,
Diepul, înfătoșindu-și al său vad lin, răsfățat,
Corăbierii pre poduri să-nghisuiă nencetat,
Vasul ci supt a lor mină valuri multe au învins,
Era gata ca să zboare piste luciul întins,
Crivățul, vîntul cel silnic, în fumegăniî legat,
Lăsa marea supt suflarea zăfirului alinat.

Să pornesc, urșii ridică, și departe de pămînt,
Țărmurile Engliterii să văd prin ceața de vînt.
Cînd steaua strălucitoare a ziii să-ntunecă,
Vîntul mugea, tuna ceriul, undile să ridică.
Crivățul să dizlegară piste valul întărtat,
Tunetul trăsînd răsună prin nour întunecat.
A fulgerului strălucire, în valul cel ponegrit,
Corăbierilor moartea li-arată necontentit.
Viteazul ci turbăciunea mării îl învăluia,
Întru cumpăna aceea ci pre toți li spăria,
Nu gîndea decît la răul ci țara îi împila,
Și spre dînsa întorcîndu-și ochii săi, trist lăcrăma,
Împilat întru gîndire, să părea că probozea
Crivățul ci stinghireală în praviz îi prilejea.
Pri-ale Ipirului țărmuri, atunceă cînd să lupta
Pentru stîpînia lumii, ci de dîns să spăimînta,
Încredințînd piste valuri Achilonilor turbați
Și soarta a tot pămîntul, ș-a romanilor bărbați,
Și pre Neptiun și Pompei zădărindu-i la hereți,
Așa ca Hanri întocmai, însă puțin mai simet,
Chesar au pus înaintea viforului înturnat,
Numai paviza scutirii nărocului învîlfat.

Atuncea domnul făpturii, ci să poartă preste vînt,
Ci noianul răscolești și văzduhul prin cuvînt,
Cari cu înțălepciunea cè nestînsă în vecii,
Naști, ridică și sfarmă a lumii împărății,
Ci hrănești și viiazi ale zidirii țării,
Din jilțul unde stă toate a făpturii visterii,
De unde lumea să pari zburînd ca un humberuz,
Privirea sa își intoarsă cătră vitcazul franțuz,
Singur îl povățuiești, vijulii însămnînd
Ca corabia să-i ducă cătră țarmuri în curînd,
Unde Jersăi¹⁷ să pari că zbucnești din talaz,
Acolo adus de ceriuri stătu franțuzul viteaz.

Nu prea departi de țarmuri un codru jilav, umbros,
Supt a sale crengi urzești un adăpost răcoros,
O stîncă ci îl dosăști di-a talazului șăvoi
Și pre vînturi le înfringi di-al turbura prin vijoi,
O peștiră iasti-aproape de fiări săpată-n stan,
Căria îi și datoare de podoabă și de plan.
Un bătrîn vrednic de cinste, de la curte depărtat,
În lăcașul acel umed liniștea ș-au fost cătat;
Slobod dispre toată grija și de oameni neștiut,
Spri-a să cunoaști pre sineși îndeletnic s-au făcut,
Acolo își jălea vremea ci pierdusă în zădar,
Împilat în desfrinare, bat de libovul amar,
Preste jmalțul di verdeață, lingă șipotii firești,
Călcînd supt picioare toate patimile omeneschi,
Aștepta în leniștire ca să vie, cînd va vrea,
Moartea, ca să-l întrunească cu Dumnezeu, ci dorea,
Cu Dumnezeu ci spri-a sale bătrîneți îndurat,
În pustiul cel sălbatic înțălepciunea i-a dat,
Carile îi dărnicișă cereștile visterii,
Deschizîndu-i cartea soartii a sfintei proorocii.

Bătrînul pe malul verdi unu părăuț curat,
Gătești ospaț prostatic de roduri imbilșugat
Viteazului ci-i sosisă și pre care, cunoscut,
Prin duhul proorociei, ceriul i l-au fost făcut.
Printîpul cu așa masă să afla obicinuit
Căci de mîndria coroanii adesaori obosit,
Supt streășina cea zmerită unui plugari de pămînt
Fugea de huietul Curții, singur pe sineși cătînd.

Răzvrătirea, ci atuncea pe creștini îi dihona,
Au fost lor supchipiurea voroavii ci dijghioca.
Mornei, într-a sa sectă aflindu-să impietrit,
Calviniei, razim tare să arăta neclătit.
Hanri, întru îndoială, pre Dumnezeu îl ruga,
Prin raza luminii sale, ochii de a-i dezlega.
El zicea că totdeauna sfântul adivăr au fost
Încurcat prin rătăcire de omul cel slab și prost.
„Așteptînd eu de la Domnul, și năstav și agiutori,
Fi-voi de căile sale pururea neștiutori.
Dumnezeu ce-i ziditoriul a omului ticăit,
Di-ar fi vrut a lui slujire, n-ar avea-o nezmîntit?”

Închipuirile vecinici a proniei să slăvim,
Iar di-a omului greșale pe dînsa să nu hulim.
Am văzut, au zis bătrînul, în Franța cînd s-au născut
Calvenismul slab și gubav și tupit necunoscut,
Gonit într-a noastre zidiuri fără vreun căpătăi,
L-am văzut ciujdit prin hudîți, rătăcind fără temei,
Din pulberi, din cenușă ridicîndu-și în sfîrșit,
Namila acea grozavă, fruntea dîrză am zărit,
Apoi suită pe Scaun, pe muritori defăimînd,
Și ale noastre oltare cu piciorul răsturnînd.

Atunci depărtat de Curte într-acest birlog tupit,
A legii mele ocară să o jălesc am venit,
Și-ntr-a meli bătrîneți o nădejdi mai hrănesc
Că o așa sectă nouă, fiind lucru ominesc,
Nu va pute lungă vremi să să ție pre pămînt,
Ci de adivăr s-a ștergi ca praful de cătră vînt.
Lucrul omului, ca dînsul, iaste fragid, stricăcios,
Dumnezeu cînd vrea, îl sfarmă ca un atotputincios.
Și în vremi ci pămîntul privești ca un puhoi,
Sectorile fără număr încleștate în război,
Adivărul stînd supt jîlțul vecinicului ziditori,
Foarte rariori lumineazi pe un falnic muritori.
Cine-l cată cu diadinsul într-o zi îl va găsi.
Vei fi luminat odată, căci tu dorești de a fi!
Dumnezeu, ci ti aleasă, sîngur ti-a povățuit
În războaie și pre jîlțul lui Valoa ti-a suit.
Glasul său cel ca de tunet, cel strașnic, au poruncit
Biruinții să-ți gătească drumul slavii netezit,
Dar până cînd adivărul duhul nu-ți va lumina,

Să nu gîndești cu mărire în Paris că vei călca!
Ferești-te dar cu grijă de slăbiciuni omenești,
De nadă otrăvitoare să nu te adimenești.
Temi-te de patimi foarte, ca să poți în vreo zi,
A învinge desfătarea, pre amoriu-al imblinzi!
Și-n sfîrșit cu agiutoriul celui atotputincios,
Cînd vei birui pe Clică și pre sine-ți mai virtos,
Cînd după încunjurarea cea vestită în vecii,
Vrăjmași vor lua hrană dintr-a tale dărnicii,
Atuncea ticoloșia ștatului va înceta
Și spre Domnul ridicîndu-ți ochii, t-ei încredința
Că o inimă curată îl cîștigă scutitori
Și cel ci-i samină iaste sigur di-a lui agiutori.“

Tot cuvîntul ci bătrînul cu acest chip răspundea,
Într-al viteazului suflet ca săgeata pătrundea,
Să socotea într-aceli fericite vremi, răpit,
Cînd Dumnezeu să vorbească cu omul s-au îngiosit,
Cînd prostatica credință singură făcea minuni,
Da năroadilor poruncă, da și crailor cununi.

În sfîrșit, cu intristare de bătrîn să dispărți
Și-mbrătoșîndu-l de ducă, lacrimile-l năpusti.
Au simțit dîndată zorii ci încă nici nu-i zîmbea,
Ziua care lumina pentru dînsul aducea.
Mornei întru mierare rămasă dar neclintit,
Căci Dumnezeu despre dînsul darul ș-au fost tăinuit,
În zădar să socotiră înțelepciunii lăcaș,
Căci cu toată fapta bună rătăcirii fu părtaș.

În vremi, dar, ci bătrînul, de Dumnezeu luminat,
Vorbea inimii înfrînte a franțuzului bărbat,
Vînturile celi silnici di-al său glas să domoli,
Soarile să arătară și unda să potoli,
Și atuncea, păr' pre țarmuri pogorîndu-l pre Burbon,
Iroul pornînd zburară spre șăsul din Albion.

Privînd Anglia să miară de schimbări ci-au înșămnat
Într-acea împărăție, că spre bine s-au lucrat,
Unde ră-ntrebuîntare a înțeleptilor legi
Și pe crai nenorocisă și năroadile întregi.
Pre teatru crunt, pre care iroi sute au pierit,
Pre Scaunul de pe care atîți crai s-au povîrnit,
Supt a sale tălpi, pe soartă, o fimei au legat
Și cu a sa cîrmuire lumea au înspăimîntat.

Elisaveta aceea ci cu mintea au silit
 La alegirea sa, toată Evropa de s-au unit,
 Și jugul său îl făcură pe englezi de a-l iubi,
 Carei nici pot să robească, nici știu slobozi a trăi.
 Nărodul supt al său schiptru pagubile ș-o-mplinit,
 Cîmpii, cu cirezi, cu turme plodoas-au acoperit,
 Prosiile lor cu griie, marea de vas-au implut,
 Pre uscat iaste de groază, pre mări stăpîn s-au făcut.
 Flotile sale puternici, pre Neptiun țiind supt jug,
 De la marginile lumii averi și aur aduc.
 Londra, varvară odată, măiestrii acum cuibari,
 Lumii iaste magazie și lui Mars slăvit oltari.
 Într-a Vestmenturului ¹⁸ zidiuri trei puteri să osăbesc,
 Sîngure întru mierare de nodul ci le unesc,
 Craiul adică, boierii ș-a obștii deputați;
 Rezlețiți în enteresuri și de pravilă legați,
 Mădulari trusteli sfinte, trupului nebiruit,
 Primejduios pentru sineși, de vecini însă sfiit.
 Fericit iaste nărodul di-al său podvig învățat,
 Cînd cinstești cirmuirea cît să cadî neapărat.
 Încă mai fericit craiul, dulce, politic și drept,
 Ci a obștiei cinstești slobozânia-ndărept.
 „Cînd vor putea și franțujii, strigă Burbon întristat,
 Ca și voi slava și pacea s-o unească strîns legat!
 Ah, ce pildă spre rușine pentru voi, crailor toți,
 O fimei ci închisă ale răscoalilor porți,
 Și izgonind la voi vrajba războiului încumplit,
 Pe nărodul ci iubești îl făcură fericit!“
 În sfîrșit, Hanri agiungi la acel mari oraș,
 Ci slobozânia-l faci indestulării lăcaș:
 Turnul lui Ghiuliom ¹⁹ zărești sus pre Tamiza zidit
 Și Curtea unde domnești Elisaveta slăvit.
 Mergi să o întîlnească singur și cu Mornei:
 Fără zădarnice pombe, fără zgomot a hui,
 De cari cei mari în sine toți să găsesc măguliți,
 Iar adivărații iroi le privesc nemulțamiți.
 El vorbești ș-ativărul faci limbuția sa,
 Spune nevoile Franții, făr-a tainui ceva.
 Până și la rugăciune inima ș-au umilit,
 Dar și-ntr-a sa cucerire, mărirea ș-au dezvălit.

„Cum! Pre Valoa să poate ca să-l slujăști, ea au zis,
Au doar pe malul Tamizii acela vă v-au trimis?
Cum! Vrajmașilor săi însuși Hanri iaste scutitori,
Și vine ca să mă roagi pentru al său gonitori!
De la asfințit, vorbești, și până la răsărit,
Lumea de a voastră vrajbă și acum neconținut;
Și pentru Valoa, astăzi eu îți privesc, într-armat,
Brațul de cari acela adesa s-au spăimintat!“
„Nenorocirile sale, răspunsă Hanri, au stins,
Vrajbă și ura cea mari ci-ntre noi s-au fost aprins.
Valoa atita vremi au fost rob nenorocit,
Acum abie sfărămară fiarale ci l-au muncit.
Fericit ar fi fost dacă, în mine încredințat,
Apărarea sa în sine și-n mine ar fi cercat,
Dar el cu fățărnicie, viclesuguri îmi mrejea,
Și vrăjmaș mi-au fost de frica și slăbăciuni ci avea.
Am uitat a sa greșală, primejdia sa văzind,
L-am biruit, vreu să-l apăr, răul cu bine plătind.
Puteți, prea Înaltă Doamnă! vecinic ca să proslăviți,
Prin agiutoriu ci-ți cerim, pe Anglia ci-o iubiți;
Să vă-ncoronați virtutea, dreptul nostru apărind,
Din defăimare, pe mine și pe craiul răzbunind.“

Elisaveta atuncea să-i povestească[-l] pofti
Zarva cea înfricoșată ci pe Franța năpusti,
Vrînd să afle legiuirea și războiul cel ascuns,
Ci în Paris așa mari schimbare au fost adus.

„Păn-acum, în multe rinduri, vestea m-au înștiințat,
De singeroasle lupte ci-n Franța s-au întimplat.

„Dar fiind că a sa gură, birfitoare mai ales,
Adivărul cu minciuna îl amestică ades,
Lepădînd a sale spuniri, nevrednice de crezut,
Voi, ce gilceville toate le și știți, li-ați și văzut,
Ci, lui Valoa cînd razim ați fost, cînd biruitori,
Tălmăciți-ne pricina nodului întrunitori,
A schimbării necrezute, care vă putu uni:

Pentru sine-ți, numai singur vrednic ești a vorovi!

Depănați-mi cite una a voastre nenorociri,
Și faptile-ncoronate prin cununi de fericiri,
Socotiți că viața voastră va să rămîie-n vecii,
Tipari crailor din lume acelor cu vrednicii.“

„Ah! răspunseră viteazul, mă văz iarăși nevoit
 Să-mi aduc aminte timpul acel grozav și cumplit,
 Pre cari ceriul, de scirbă, în vecie, aș dori,
 Întru adîncă uitare, lumii a-l acoperi.
 Pentru ce vreți a mea gură să vă spuie dezvălit
 Nenorociri ca acelea cari trist au ticăit
 Pe prințipii cei di-uh sînge cu mine și pre nărod,
 Lucrări crude a mîndriei ș-a deșartii credinți rod!
 Inima mi să-ncrețăști gîndind a le pomeni
 Dar de vremi ci vrei, Doamnă, sint silit a mă uni.
 Altul întru povestire cu chipuri ar înviri
 Și a lor vinovăție și slăbiciuni ar dosi.
 Eu însă urăsc minciuna, adivărul il spun gol,
 Vorbesc slobod ca ostașii și nicidecum ca un sol.“

Cîntarea a doua

Supchipuirile

Hanri cel Mari povestești crăiesii Elisavetii istoria nenorocirilor Franției. Să suie pin' la a lor obirșii și întră întru amăruntirea uciderii făcute în ziua ci să numești a Sfintului Vartolomei.

Virful rărilor în care Franța acum s-au suit
 Iasti cu atit mai groaznic, cu cit izvoru-i sfîntit.
 Rivna legii într-armeazi pe a franțujilor brați,
 Ea neomeniți îi faci pre acești viteji bărbați.
 Între Jeneva și Roma nu întru să hotăresc,
 A lor partizani nu-mi pasă cu ce nume să fălesc.
 De îmbe părțile însă înfiorat am văzut
 Viclenia și turbarea că virtute s-au făcut,
 Și fiindcă vicleșugul iasti-al rătăcirii plod,
 Iar în vrajba ci dihoară pe al Evropii nărod,
 Uciderea și vînzarea minciunii iaste scutari,
 Și pri-o parti și pre alta cruzimii cunosc tipari.
 Amîndouă în orbire, amîndouă în pacat,

Căci în cruntă rătăcire pe nărod au incurcat.
Cît pentru mine, al țării scutirea îmbrătoșind,
Iar a răsplătirii grija pururea la ceri lăsînd,
N-am cutezat niciodată puterea mea să pășesc.
Nici cu mina mirșăvită cadelnița să minjesc.
Fie în veacuri să piară politiciii ei voiesc
Să ție supus pre cuget schiptrului despoticesc
Și de mincinoasa rîvnă sau de interes orbiți,
Cred că slujesc Zeul păcii prin ucideri încruziți.

Măcar di-ar fi voit Domnul, ei legea-i cat a-i afla,
Să fi socotit ca mine și curtea lui Valoa.
Însă amîndoi Ghiuisii, cu cugetul impietrit,
Voievozii acei falnici a unui nărod răbștit,
Supt pricinuirea legii, tăinuind a lor folos,
Au tras în cursă nărodul cel pornit și furios
Și cruda lui cucerie împotivă-mi întărtind,
Am văzut frate pe frate cu rîvnă înjunghiînd.
Gloatile cu foc în mină în război cum să jărtfesc,
Pentru zădarnice ziciri, ei nici pricep, nici gicesc.

Doamnă! Cunoașteți nărodul, cît poate, o chibzuți,
Cînd, cu hobotul credinții, ochii lui îmbrobodiți,
Socotind că ocrotești a cerjului enteres,
Aleargă, ca drept spășire, să stingă vreun eres.
Și cînd frîul ascultării apucă de-l zvirle gios,
Că rumpe atunci și sfarmă tot lucrul cuviincios.
O simțiți, Doamnă, prèbine, căci cu ochi privighetori,
Ați nădușit din născare acest rău zmerduitori.
Abie să-njgheba în ștaturi un vifor așa întins,
Și prevăzîndu-l cu grija, cu virtutea l-ați împins,
Și acum domniți în Londra, legile vă înfloreșc,
Dar a Medisiei²⁰ potice cu totul să osăbesc;
Simțătoare fiind, Doamnă, la tristele povestiri,
De vreți a ști ei felii fusă ale Medisiei gîndiri,
Le veți asculta din gura unuia ei o știa,
Căci au vorbit mulți de dînsa, dar puțini o cunoștea.
A inimii sale pături prè puțini li-au cunoscut,
Dar eu, carile în curtea fiilor săi am crescut,
Cei ani douăzeci pre urme-i furtuni născînd am privit,
Cu primejdii mari a meli, s-o cunosc au trebuit.

Soțul său în floarea vieții, spre vecinicie trecînd²¹,
Și ambițiilor sale drum deschis și larg lăsînd,

Din fiii săi, orișicare, supt a sa mină crescut,
 Cum au domnit fără dînsa protivnic i s-au făcut.
 Pe lingă tron, a sa mină sămăna amestecat,
 Cînd vrajba, cînd clevetirea, cit putea mai infocat.
 Înceșta fără zăstîmpuri pre Condea acel vestit
 Cu Ghiuis, cum și pe Franța cu Franța, neconțenit.
 Tama era să să-mpaci cu vrăjmașii săi curînd,
 Și prietini și rivalii și enteresuri schimbînd.
 Desfătării era roabă, falnică fără hotar,
 În sectu-și-rău-crezătoare și bigotă în zădar.
 Într-un cuvînt avea toate greșalile fimeiești
 Și puține dimprotivă dintr-a lor daruri firești.
 Iartă-mă că îmi scăpară un așa de greu cuvînt,
 Dar nici nu vă număr, Doamnă, cu femeile în rînd!
 Slăvita Elisaveta, înțelepciunii izvor,
 Lipiciul îl ari numai și drăgănelile lor.
 Cериul v-au făcut, stăpîină, lumea de a cîrmui
 Și pre noi toți de la tine vrednici a ne pildui.
 Evropa deopotrivă vă are cu drept cuvînt
 Cu toți acei mai mari oameni ci au stătut pre pămînt.
 Franț al doile ²², tînăr, brudiu și slăbănog copilaș,
 La a lui Ghiuis capriții fiind pururea slujbaș,
 Fără a i să cunoaști în obștie viderat
 Fapta bună, sau greșala, au fost curînd săcerat
 De soartă neprăvăzută, și-n mormînt s-au pogorit
 După tatăl său, ci încă nu de mult era vîrit.
 Carol ²³, și mai tînăr încă, numile de crai purta;
 Medisi domnea în Franța, de dînsa toți asculta.
 Prin politică, puterea își sporea neconțenit
 Pi-a fiului său pruncie prelungînd fără sfișit.
 Și făclia răzvrătirii, cu mina sa aprinzînd,
 Iar domnia sa cu sînge și cu moarte însămînd,
 A două secturi avalme turbarea au întărtat.
 Driu ²⁴ văzură a lor steaguri dezvălindu-să-ntr-armat,
 Unde au fost și teatrul celor dintii înceștări
 Și Montmoransi ²⁵ în prejma crăieștilor îngropări,
 De o războinică mină, cu plumb ucigaș tăiet,
 Ce di-o sută de ani trudnici carier-au închiet.
 Supt Orlean, Ghiuis însuși cu viclesug fu zătrit.
 Nenorocitul meu tată ²⁶ la curte înlăntuit,
 Foarte slab și fără voie pre vrăjmașa lui slujînd,

În defăimări a sa soartă nencredințată tirind,
Și cu mina sa urzindu-și nenorocite prinsoni,
Bătu război și muriră pentru-a lui prigonitori,
Moșul meu Condea ²⁷ viteazul și înțeleptul bătrin,
Luîdu-mă, îmi slujiră de părinte și stăpîn:
Tabăra lui mi-a fost leagăn și în trude ostășești,
Am crescut supt umbra slavii cununilor vitejești,
Defăimînd și eu ca dînsul a curților molăciuni,
Războiul a fost a meli copilărești zburdăciuni.

O, Jarnac ²⁸, o, cîmpii triste, o, fulger omoritori!
Monteschiu! ²⁹ fiu al cruzimii, nu ostaș, ci zătritori,
Căci rănit Condea de moarte, cu turbare l-ai zătrit,
Eu am văzut și lovirea, am văzut cînd s-au sfîrșit,
Dar, vai! Fragid fiind încă, cu brațul copilăresc,
Nu am putut ca să-l apăr, nici măcar să-i răsplătesc.

Ceriul, care a mea viață în primejdii o cruța,
Creștirea mea tot în mină de iroi încredința.
Gașpar Coligni ³⁰, cel vrednic a lui Condea următori,
Mie și partidii noastre s-au făcut apărători.
Lui sînt datori pentru toate, Stăpînă, mărturisesc,
De puțina faptă bună ci-n Evropa îmi găsec.
Și lucrurile de care, însuși Roma s-au mierat,
De la acea umbră sfîntă prin pildă li-am învățat.
Crescînd supt a lui videre, al meu curaj tineresc,
Fu ispitit cu asprime supt podvigul oștenesc.
Mă învățară prin fapte acel mari merșteșug
Prin care iroii scapă dintr-al patimilor jug;
Priveam pi-acel oștean aprig și în trude înălbit,
Cum sprejinea și-mprotiva nărodului înăsprit,
Și-mprotiva violenței cari Medisi urzea,
Obșteasca noastră pricină, de care singur grijea.
Iubit de a sa partidă, de cealaltă cinstit,
Nenorocos cîteodată, dar pururea di-ngrozit;
Întălept întru războaie, la-napoiști știutori,
Iar biruit, mult mai mare, mai slăvit și-ngrozitori
Decît au stătut vrodată sau Gaston ³¹ sau Diutnoa,
În prilejul biruinții, cînd soarta îi ajuta.

După zăci ani mai bine de pierdiri și biruinți,
Medisi ³² văzînd cu spaimă cîmpii toți acoperiți
Di-o partidă iar născută, ci gîndea c-o va zdrobi,
Obosită a să bate și-n zădar a birui,

Au vrut fără să mai cerci vâlmășaguri și nevoi,
C-o lovire să sfârșască războiul cel dintre noi.
A Curtii favor, vicleana, că ni dă s-au prefăcut;
Neputînd să ne răpuie, cu noi pace au făcut:
Ci pace, ah, Doamne sfinte, Doamne drept răsplătitori!
Cu cît singe să stopiră al său maslin pierzători!
Ceri înalte, să cuvine, chiar pentru supușii săi,
Craiul singur să deșchizi a fârdilegilor căi!

Coligni, credincios foarte, pe craiul său îl iubea
Cum și pe Franța, cu care, atuncea, să războia,
Și doritori de prilejul cari să înfătoșa,
Fiind spre folosul țării, grăbi a-l îmbrătoșa.
Un irou prè rar prepune al viclenii venin,
Între vrăjmașii săi mergi de incredințare plin.
Chiar pîn-în Luvra viteazul pașii mi-au povățuit,
Medisi plîngînd cu lacrimi, în brață-și m-au priimit.
Frăgizimea ca de maică pe mine mă îmbună,
Și o dragoste vicleană lui Coligni arătă,
Zicînd că di-a sale sfaturi să să îndreptezi vrea,
Și cu vrednicii, cu daruri că-l cinstești să părea:
La toți ai miei, de nadejdi, îmbunați prin vicleșug,
A fiului său favoruri le dărnicea cu bilșug;
Noi credeam că multă vreme vom petrece fericiți.
Unii însă cu prepusuri, chiar de daruri îngroziți,
A vrăjmașului pocloane li să părea de temut,
Dar craiul, simțînd prepusuri, să lingusea și mai mult.
Medisi, în umbra tainii, l-au fost deprins de curînd
La prefăcături vicleni și călcări de giurămînt.
Căci spre pîngăriri, răbștire, spre daune, spre păcat,
Din cea mai fragidă vrîstă, inima i-au îndreptat,
Și din fire spre cruzime tînărul fiind pornit,
Într-a ei cumplită școală foarte lesne au sporit.

În sfîrșit, ca să ascu[n]zi secretul înfricoșat,
Pe sora sa îmi dădură, și mă făcură cumnat.
O, nume ci mă-nșalară! O, nod sîngeros grozav!
O, nuntă ci fusăși sămnul de zătriri și de istrav!
Făclia, pe care ceriul în urgie au aprins,
Uciderea maicii mele îmi luminași denadins!
Nu sînt atît de năprasnic, cît Medisii să-mputez
Și zătrirea maicii mele: dimpotrivă, dipărtez
Și prepusurile drepti, spre a nu năpăstui.

Maica-mea însă muriră; și nu poci tăgădui . . .
Iertați-mi acești lacrimi ci suvenirul cruntat
Dintru ai miei ochi le stoarce di-atuncea neincetat.
Tot, în sfârșit, să gătisă, și menutul au sosit
Pe carile, spre zătrire, Medisi l-au fost menit.
Semnul s-au dat fără huiet, pe taină și într-ascuns,
Într-al nopții întunerice sălbatic și nepătruns,
A lumii acei cumplite provodnicul schimbători,
Parcă-și ascundea de groază obrazul luminători.
Coligni într-al odihnii brați fiind leniștit,
Și somnul vărsind pre dînsul dormitatul buimăcit,
Deodată, a mii de glasuri huietul îngrozitori
A sale simțiri stîrniră din visul înșelători;
Sari, caută și vedi pis-tot locul alergînd
Zătritorii cei sălbatici, și încruntați, ucigînd.
Petrutindenea zărești lucind arme și făclii;
Palatul său tot în pară, nărodul în grozăvii,
Slugile sale în singe și în foc înădușiți;
Ucigașii, în mulțime spre zătrire încruziți,
Strigînd: „Nu cruțați pe nime, ucideți neosăbit
Dumnezeu, Medisi, Craiul aceasta au poruncit“.
Răsunînd, aude, foarte, numile lui Coligni,
Zărești în depărtare pre tînărul Teligni³³,
Cari, prin iubire, mîna fiicii lui au vrednicit,
Razim ș-a partidii sale ș-a familiei menit,
Spircuit și plin de singe că de ostaș să tira
Și mîinile întinzindu-i răsplătire îi cerea.

Viteazul fără scutire și de arme dizbrăcat,
Văzînd cum că va să piară, și încă nerăz bunat,
Au voit incai să moară precum au și fost trăit,
De slavă și faptă bună pururea acoperit.

A ucigașilor oardă răbștit acum silnicea
Ușa casii întru care și viteazul să găsea,
Cînd el sîngur le deșchide, le să-nfătoșazi lin,
Cu fruntea sa cea măreață, cu ochi ager și sînîn,
Așa precum în războaie, stăpîn pe sine, viteaz,
Stîmpea sau grăbea omorul fără silă și necaz.

Dintr-al său cuvios aer, din tîmpenișul măreț,
Ucigașii să cuprinsă de respect și de îngheț;
O mîină necunoscută turbarea li-a potolit:
„Tovarășii, sfîrșiți lucrarea, le-au zis cu glas leniștit,

Acest păr alb, încruntați-l cu singile înghețat
Ci în patruzeci ani moartea în războaie l-au cruțat.
Loviți, loviți, nu vă temiți, Coligni vă iartă tot,
Viața mea îi puțin lucru; iată că v-o las de tot ...
Aș fi vrut s-o pierz mai bine în războaie pentru voi“ ...
De acești vorbe, tigrii cei crunțați să făcu moi.
Unul, cuprins de mierare, armile își zvîrle gios,
Altul picioarili-i spală cu lacrimi, plîngînd duios,
Încît de zătritori însăși, marile om cunjurat,
Să părea un crai puternic de nărod împresurat.

Bezmă³⁴, care în ogradă aștepta al său prinos,
Văzînd prelungindu-și vina, aleargă sus, minios
Și pre ucigașii trîndavi să-i învierșunezi vrînd,
Pre toți în genunchi aflîndu-i, gios, pe lîngă viteaz stînd,
Și asămînea privire singur neînduplecat,
Ca unul ce niciodată de milă n-au fost mișcat,
Socotîndu-o drept vină, că vîndi pre Medisi,
Di s-ar fi lăsat mustrarea cugetului a simți;
Printe oșteni năvălești, aleargă cu pas pripit
Spre Coligni ci-l așteaptă cu suflet neîngrozit,
Și îndată îi înfînge paloșul crunt chiar în piept,
Nămila înverșunată, înturnînd capu-ndărept,
Temîndu-să că vederea cuviosului bărbat
Să nu-i îngheți curajul și brațul însingerat.

Dintre franțoji cel mai mari așă trist avură sort
Că-l batjocure franțojii, sîngerat fiind și mort.
Trupul său pătruns de săbii, de îngropare lipsit,
Păsării spiruitoare hrană de hoit au slujit,
Iar capul său să supusă Medisii cald și tăiet,
Vrednic sămn de biruință de dînsa, di-al său băiet.
Ea, cu nebăgari-n samă, la dînsul au căutat,
Ca cînd de așă privire nicicum nu s-ar fi mișcat.
Fără plăceri sau ztruncin de așă lucru duios,
Să arătară deprinsă cu acel felii de prinos.

Cine poate ca să spuie feliurimea de cruzii
Ale acei nopți cumplite și plină de grozăvii!
A lui Coligni zătrire au fost un mic început
O ispită foarte slabă cătră cîte s-au făcut.
Ale nărodului oarde, zătritorii încrunțați,
De rivnă, de datorie spre omor învierșunați,
Mergera cu fierul în mînă și cu ochii scinteînd,

Piste leşuri sîngerate, pe fraţii lor junghiînd.
Ghiuis li era povaţă, de minie clocotea,
Ş-a părintelui său moarte spre toţi ai miei răsplătea.
Nevers, Conde şi Tavane³⁵, în mîine cu gol cuţit,
Întărta neomenia ucisului încruzit
Şi ducîndu-le-nainte izvoadile vinei lor,
Îi povăţuie la jirtfe şi-i invita la omor.

Nu vă voi mai spune zvoana de ţipeti şi strigări:
Păraie curgè de sînge cu aburi şi aspumări.
Fiul ucis piste taică şi fratile piste sor',
Maicile cu prunci la ţiţi, cum sugè laptile lor,
Soţile îşi da duhul supt podul lor cel aprins;
Copilul zdrobit supt pietri şi de risipiri cuprins.
Din turbarea ominească acestia sint di-aşteptat,
Dar ceea ci şi urmaşii n-or pricepi neaparat,
De care cu greu şi însuşi puteţi fi incredinţaţi,
Iaste că aceli gadini de omor înviersunaţi,
Întărtaţi de cătră preuţi, ci aspuma invitînd,
Striga-ntr-agiutori pe Domnul, pe fraţii lor ucigînd.
Şi cu braţi încruntate de singi nevinovat,
Cuteza o aşă jirtfă s-aducă Celui curat.

Ciţi viteji prin viclenie atuncea s-au prăpădit!
Pardelan³⁶ şi cu Reneli³⁷ între morţi s-au povîrnit,
Şi Gherşi³⁸ cel fără frică, Lavarden³⁹ cel înţălept,
Vrednici de o altă soartă după tot cuvîntul drept.
Dar din toţi nenorociţii ci cumplirea acei nopţi
I-au prăpăstuit în bezna lăcaşului celor morţi,
Marsiliac⁴⁰ şi cu Subiza⁴¹ văzînd că neapărat
Vor să piară, vitejăşti zilile ş-au aparat,
Plini de sînge, plini de rane, abieluţa răsuffînd,
Au străbătut pin' la Luvra bătîndu-să şi luptînd.
Au roşit cu a lor sînge acel pingărit palat
Cerînd agiutori la craiul ci-i viclenea, defăimat.
Medisi de sus din curte vijulia întărtînd,
Privea liniştit sărbarea, mulţămire arătînd.

RĂSPICAREA ÎNTELEGIRII UNORA DIN CUVINTE
ÎNTREBUINȚATE ÎN TĂLMĂCIREA „HANRIADII“

Avalm, potriv[n]ic, rival; cuvînt tras din „d-avalma“, ci însemnează într-adevăr rivalită, d.p., „întru toate s-au luptat, au lucrat d-avalma cu mine“.

Alean, văicărare, tînguire, jale.

Aplec, supui vițelul la vacă cînd iaste slab și nu știe să sugă. Hrănesc cu lapte un vițel ci n-are țîță să sugă, asămăluitori se zice de un învățători că-și aplecă ucenicii cu hrană sufletească.

Arătuiesc, apăr, ocrote[s]c, scutesc.

Baflenchi, răsuflat, ticăit, mișel, matuf.

Beznă, o prăpastie a căria fundul iaste neștiut.

Bleştesc, d-abia mă mișc, mă tirăsc de osteneală.

Blăznesc, ademinesc, înșăl și întunec, apui ochii prin viclenie sau prin mare vrenicie și strălucire.

Bodogănesc, vorbesc încurcat și cu minie, cu sfială și încet, spre a nu fi înțales sau auzit.

Bori, aburiri calde.

Borhei, măruntaile și înlăuntrurile trupului, mațile ș.c.i.

Brudi, în fragidă vristă, iar asămăluitori se zice de un slab de minte.

Buimăcit, amețit, năuc, ci nu știe ci face.

Buluc, mulți oameni stoliți grămadă.

Bătogire, zvîntare, veștezire, opăritură de brumă, asămăluitori se zice pentru un om slăbănogit, răsuflat.

Birlog, culcușul, vizunia fiarălor sălbatice și spircuitoare.

Bîntuiesc (și mă), turbur, stîrnesc, riscolesc.

Viersuez, cînt cu viers, căci în ființa cè adivărată însămnează glas.

Iar stih să zice numai asămăluitori pentru că iaste alcătuire potrivită pe cadența viersului sau menită a fi cîntată cu glas oaricare.

Virtute sau *vertute*, după obștească, dar rea întrebuițare, însămnază tărie, putere; adivărata însă înțelegire a cuvîntului iaste o bărbăție sufletească, acea tocma ci elinii înțălegea prin cuvîntul *andria* și *areti*.

Virtej, învirtejire ci face vîntul de ridică prav și apă ca niște stîlpi de la pămînt pîn' la ceri — și unealta ci să învirtești în juru-și.

Gadină, fiara salbatică vârsătoare de sînge, ca leu, tigru ș.a.

Gazdă, patronul unii case. Casa în care lăcuiești.

Ghermet, neastîmpărare, îmboldire, din care am tras graiul *mă inghermătez*, spre a însemna că dintr-o nestîmpărare caut să mă lupt, să mă herețesc.

Ghizdav, vechi cuvînt însămnători frumos, împodobit foarte.

Gligan, mascurul sălbatic, partea bărbătească ci la cei lumești nici îl numesc ger.

Gubav, slab, galbîn, puhav.

Gudură (se), cîinele cînd se linguşăște cătră stăpîn; iar amelețitori, pentru omul ci se linguşăște cu viclenie.

Gurguț (mă), mă urc fără vrednicie sau fără vreme la o treaptă ci nu mi se cuvine.

Gîrbovit, îngheboșat, incujbat de vîrstă.

Daună, zmințeală, poznă, pagubă, stricăciune în bucate.

Dezbîrnează, rump, răsar prin lovitură silnică.

Destire, sfială, rușinarea feciorască și obștește a fimeilor.

Dezlînat, rărit, slăbit, obosit.

Desciocălat, scos din toate închieturile, dezbrăcat de toate înveliturile.

Dihoc, tai de pe picioare o ființă vie în bucăți.

Dogorît, pîrpolit, rumenit de foc, asemăluitori se zice pentru cel ce di rușine se rușăști.

Dugliș, foarte leniș, trîndav, din care: *mă duglișesc*.

Dărmolesc, obosesc prin trudă, dezvlăguiesc un dobitoc sirep, sălbatic, pentru ca să se îmblînzască și să-l învăț.

Duși, plecări, năstăviri, și ființa ci ni-ar însufla năstăvuri, precum și acea ci ne-ar da arătire, ocrotire, ca acea ci elinii însemna prin demon.

- Drăgănele*, ci trag dragoste, nur; d.p.: nu este frumoasă, dar are drăgănele ci însuflă plăceri, are năvalnic, care te trage, te lipește.
- Zambilă*, cochetă, fimeie ci se silește să robească, fără ea se pătimizească. *Zambilie*: cochetăriile.
- Zarovă*: gilceavă, turburare.
- Zburat*, se zice despre un om zmintit de minte, tonos.
- Zătresc*, omor, ucig prin violenție sau pre ascuns cu nedreptate.
- Zăresc*, abia văz în depărtare, prin piclă, încit nu poci bine osebi lucru.
- Zăriști*, risipi, dărămături, ruinuri.
- Zmerduit*, mînjit, feștelit, molevist.
- Zdrobșesc*, sau *strobșesc*, fac zdroburi, sfărîm în bucăți.
- Zor*, silă, putere.
- Zulum*, mare vâlmășag, silnicie.
- Iebrănesc*, plătesc de istov, eșofilse[s]c o datorie, sîrșesc un lucru.
- Clanță*, au păsările cele ciupitoare, cele spîrcuitoare, iar plise, toate celalante.
- Clică*, întrunire, tovărășie spre a. izbîndi la un pravaz, mai obicinuit, spre rău, spre nelegiuire.
- Cotun*, parte dintr-un sat răzlețit adesa și cu nume osăbit.
- Crușesc*, vopsesc cu boia mohorită, roșie.
- Crîng*, țendrul unui loc, rădiiaș.
- Crîncenez (mă în)*, mă-ncrețaluiesc, mă izțăresc de nelegiuire sau de cruzime.
- Crînced*, cu totul necopt, crud; amelețatori se zice despre o faptă cu totul neomenită.
- Căinez*, jălesc, tînguiesc.
- Cărăbănesc*, aduc na cu căru, asămăluitori se zice pentru lucru ci cu silă, cu greutate și fără voia sa, îl ridic, îl trag, îl duc.
- Cumpătez*, fac suferit, stîmpăr: un șpriț ci iaste tare se cumpătează cu apă.
- Leit*, lustruit, netezit, strălucit, după care să zice: acest lucru iaste leit și poliit, adică lustruit și aurit.
- Luptari*, acest cuvînt l-am inchipuit din luptă pentru ca să însemneze locul în care se fac luptele.
- Loitru*, telpiz, viclean, ademinitori și podlogariul ci prin înșălăciuni fură.
- Meserie*, braslă, meșteșugul cu care un lucrători se hrănește.

Măiestrie, iscusință — *măiestru*, iscusit.

Mituire, cumpărare, cîștigarea prin dare a unui giudecători sau alt dregători obștesc.

Măcilărie, căsăpie, cărnărie.

Nadă, peștișorul sau rîma ci se pune în undiță spre ademinit peștile; asămăluitori se zice despre tot lucru prin care se poate cinevaș ademeni, înșăla.

Namilă, arătare îngrozitoare.

Născocesc

izvodesc, iscodesc ceva nou.

Năsloșe[s]c

Nărodnic, cuvînt închipuit spre a însemna pe cel ci vrea să placă nărodiului, popiuler.

Năvalnic, numile unii buruieni, se zice pentru persoanele ci au lipici.

Oteșesc, stîmpesc, opresc deodată dintr-o mare pornire.

Ostioiesc, alinez, potol.

Picur, dormitez, pic de somn.

Podvig, canon, datorie, lege, polzan, cuvînt alcătuit spre a însemna imiteos.

Popor, o parte, o despărțitură din totul nărodului.

Pripor, partea unui munte sau deal pornită, se osăbești însă din ponor, căci pripor să zice locurile pietroase și ponor la celi lutoase.

Prelîștesc, ademinesc, înșăl, abat, clintesc pe oaricine din legea, din credința sa.

Pripășesc, oploșesc un dobitoc strein, ca să-l fac al meu.

Prinos, lucru dus la biserică, precum colivă și alte roduri.

Proklet, blestemat, anatematăsit.

Păpălugă, inchipurile ci se fac pentru ca să îngrozească păsările de pe la sămănături și pomete, asămăluitori pentru orice lucru închipuitori.

Părăduiesc, pustiesc, stric, stîrlesc un loc lăcuit sau lucrat, lăsîndu-l să se facă paragină.

Palancă, tabără închisă, loc întărit spre apărare în război.

Pîngărit, spurcat cu nelegiuire.

Pîrgă, prinos adus spre ardere.

Pup, sărut cu dragoste.

Pîndesc, păzesc cu previgheri și în tăceri pentru ca să descopar ceva.

Pleană, o particică de fier ci nu iaste bine fiartă cu trupul cel mare și care se dezbină, adică la fierării iaste pleană aceea ci la lemnării înțălegem prin așchie.

Răpștire, silnică pornire, răpire, asprime.

Recoșire, burzuluire, întărtarea nărodului, răscoală, revoluție.

Repaos, odihnă, liniște, din care iese cuvîntul răposat.

Rășfulg, boală a oilor, de care intru cel mai îmbilșugat ghiurluc cicnesc; dintr-acest cuvînt, dar ameletitori, am inchipuit graiul *rășfulgindu-se*, ca să însemneze că intru îndestularea avuției se înflă și murea de foame.

Rondocol, cuvînt vechi însemnători globul pămîntesc.

Rîhnesc, pizmuesc altuia pentru un lucru ci are, rîhnirea dar iaste aceea ci zicem zaluzie.

Rîvnesc cu rîvnă și fierbințele, doresc, urmez.

Rișchir, răresc, imprăștiu.

Săhăidace, un feli de tulbe ci se atîrna la coapsa calului denainte, între care era cîteva sulicioare scurte ci se arunca din mînă; de acestea obicinuia strămoșii noștri în războaiele călărești. Acest cuvînt mai în urmă luase întindire asupra a toată înarmare, încît zicînd săhăidacile, se înțălegea toată gătirea înarmării unui oștean.

Sineț, iaste vechea numire a puștii purtate, iar pușcă se numea tunul.

Spîrcuiesc, rump cu răpștire, cu sălbăticie, fac spîrcuri dintr-un trup întreg.

Spîrc, partea sau membrana ci acoperi iile, iar ocăritori se zice pentru orice artan de carne slabă, fără grăsime.

Spîntarnic, zburdatic, nestatornic, ușor la minte.

Stan, trupul, mîgla cea mare de șatră a căruia părțile cele ascuțite se numesc stînci și cele dezbinăte bolovani.

Stînjînesc (mă), mă siesc, mă îngrijesc, nu cutez, mă îndoiesc a face cevaș.

Stîrv, trup mort și puturos, laș părăsit fără îngropare.

Strîștie, silnicie îngrozitoare, strîmtorire, asprime piste măsură.

Sup-cumpăt, tainic, prèascuns.

Sup-pămîntesc, cuvînt alcătuit spre a însemna un lucru ci se află supt pămînt.

Sfetesc, din multe lucruri, menite spre același praviz, sfetesc pre unul.

Talazi, unda apii cea mai mare și silnică, valurile celi mai turbate.

Tingă, supărare, necaz, jălanie.

Tonos, furios, caprițios, cu năzărituri, cu păreri.

Troian, zăpadă stivită de viscol, de spulbărătură, tot feliul de dilme ridicate de pământ.

Timpsc, unui lucru ascuțit când îi îngroș sau îi indoiesc virful sau simceaoa.

Tii, fără simțire, fără pricepire; natar, uimit, buimac.

Uvilit, zmerit, întristat.

Ulicăit, jalnic, tinguitori.

Umlăci, o uneltă alcătuită din două beți legate cap în cap, cu care umblătesc legumi și alte bucate, asămăluitori se zice pentru un trup ci nu poate să se sprijinească, ci se mlădoaie și se compănești încotro îl tragi greutatea sa.

Umizire, cea dintii zimbire a zilei, deci zicem întâi se umizești de ziuă, apoi se răvarsă zorile, și în urmă, răsare și soarele.

Ursit, lucru hotărit să fie. Din care zicem ursitele ființilor sortitoare.

Urși, gadinile numite așa; fierile cele grele cari priponesc corăbiile în mijlocul mării, anghire.

Fumegăanii, ripi, prăpăstii, crăpături în munți a căroră fundul iaste neștiut și din pricina adâncimii se par că scot fum neconținut.

Harnic, silitor, om vrednic.

Hemeiesc, aduc în ametală, în nedumerire, cunoștința mi se întunecă.

Hămesesc, slăbesc pe cineva prin foame.

Hereș, zădăritori de război, cel ci luptă cu altul singur, monomah, numirea unui feli de venderei.

Hereșesc (mă), mă lupt cu arme.

Hoardă sau *oardă*, adunare de familii mutătoare, o mulțime de oameni fără vreo rinduială între dinșii.

Holotă, o mulțime de oameni care amestecați și fără rinduială aleargă, vorbesc sau lucrează.

Horopsesc, asupresc, silnicesc, maltratarisesc.

- Hrentuiesc*, slăbesc, stric din toate închiiturile, din toate înghinările.
- Hău* și *haul*, prăpastia fără fund și fără margini, caos.
- Hetaș*, diră, potică, cărare pe unde umblă fiarele sălbatice prin țihleșul munților și a codrilor.
- Hid*, urit, slut, grozav.
- Imbuibare*, ghiftuire, mîncare cu lăcomie, piste saț.
- Inverșunez* (și *mă*), aprind, îndemn, pornesc cătră cevaș.
- Invingire*, biruință, luptă de cuvinte, filonichie.
- Inghisuiesc*, strimtorez, string, grămădesc, indesesc, ticesc, ghemuiesc.
- Încujbez*, mlădoi, indoiesc ca să-l fac ca un cerc, girbovez.
- Înăsprit*, riguros.
- Împielețat*, intrupat, tot spre rău, diavol împielețat.
- Întețesc*, stîrnesc, indem[n], indesesc stăruința.
- Împutez*, bănuiesc, dojanesc.
- Întrămez*, înfiripez, întăresc prin hrană un trup slab, hămesit de foame.
- Întrunire*, unire într-una a multora.
- Înhăitez*, anunț, stîrnesc întrunirea multora spre un rău praviz.
- Înșfac*, năpădesc pre oaricine fără vesti, îl trag, tirăsc fără voia lui.
- Șatră*, numirea vechi a cortului, din care avem și dregătoria de șatrari mare, carile era rinduatoriul taberii.
- Șivoi*, îi zicem și *șioi*, rapide, silnica corgire a unii ape, iar *năvoi* numim cea dintîi năvălire a apii, de neprasnă, fără vreme și veste, a unui puhoi.
- Șugobăț*, făcători de daune, primejduincios, nestatornic în cuvîntul său; era din vechi și un fel de dregători ci se numea *șugubinari*, adică cercetători șugubinilor urmate în țară; iar alții, *dăbinari*, zapcii pentru havalele, căci havaleaoa să numea moldovenește, din vechi, dabină.
- Tel*, semnul prin care se poate cinevaș îndrepta să neme-rească pravizul său. Sinețile au pre țăvia lor țeluri ca căutînd de dînsile, să poți nemeri la ținta ci-ți închipuiești.
- Tiu*, partea cea virfuită sau ascuțită, țiu corăbiei iaste partea cea dimprotiva cîrmii, țiu biltagului stă în preajma muchii sale.

Țiglă și țiglău, virful cel mai înalt, totodată și simnerat, ascuțit, a unii stînci, a unui munte; însemnează că țihlă se numește pădurea ce mănuntă și deasă, din care avem cuvîntul țihleși; osăbirea, dar, stă că cea întii are *g* și cea al doilea *h*.

Ciujdesc (și *mă*), fac să se tupile cu sfială, să se forcasă de frică-mi.

Ciucă, m[u]l [loratec], *ciuchi*, virful mu [n] telui, ci de departe se pare ca o movilă rătundă care să numește și măgură — năravul ci are oarecine, d.p., așa îi iaste ciuca; ciuchi, cu luare în ris, se zic șuvițile de păr nepieptănite și negrijite, d.p., îi spînzură ciuchii pre ochi.

Cinstire, respect, evlavie: cinstea o are cinevaș de la sine, iar cinstirea i-o aduce, i-o dă altul, din care omul respectablu se numește cinstiș, adică ci știe a însufla sau a-și trage cinstirea altora.

Ceată, clit, stol sint numiri oștenești, ceată iaste trupul unei feli de arme, d.p., ceata aprozilor, a hînsarilor, a pandurilor, clit, un poclu dintr-o ceată, și stol, o roată.

Ciocoi, lingoșitori, măgulitori, viclean; dintr-acesta am alcătuit cuvîntul ciocoinic, adică curtezanul cel fără cinste, fără prețuire de sine, cel tirit.

CĂTRĂ CINSTITA EPITROPIE A ȘCOLILOR DIN
PRINȚIPATUL MOLDOVIEI

Fruntea rodurilor sale, lucrătoriul de pământ,
Cu dragoste că aduce prinos la pristolul sfint,
Nu că ceriului de dînsul vro trebuință i-ar fi
Sau că pîrga pieritoare mărimea i-ar măguli,
Nesecat izvor de bine și a toate dătători,
Ce-i rămîne să aștepte de la omul muritori?
Dar acesta de-atît bine văzîndu-se-mbelșugat
Și pătruns de îndurarea proniei ci i l-au dat,
A sale dintr-ale sale ca la dînsa aducînd,
El pre sineș măgulește, altui om bine făcînd.
La altariul poleirii Patriei cel priincios,
Din privigherile mele aducînd și eu prinos,
Fac tot aceea ce face orișicare lucrători,
Mă arăt că nu-s cu totul numai troinic șezători,
Nu-i pre bunătatea jertfii în primire vreun ales!
Lucrătoriul duce roduri așa precum le-au cules,
Iar rîvna lui prețuită se primesc precum le-au dat.
Deci, și eu îmi aduc lucru prost, precum l-am înjghebat,
Deși foarte mic folosul ce din talantul meu scot,
Nu-l îngrop în pămînt însă, ce fac cu dînsul ce pot.
De vor urma mulți ca mine, se va face mult folos,
Căci din picături s-adună oricare izvor frumos.
Din tradusa *Hanriadă* șasă cărțuții aduc.
Dorînd între scriitorii moldoveni vreun loc s-apuc,
Prin păstrare-n bibliotecii acestei slabi tălmăciri
A cărții ci-n epopei fulgeră cu străluciri.

A cărții tălmăcitor
Comis Vasile Pogor

1838, august 2, Iașii

ZAIRA

Din tragediile lui Volteri, tălmăcită acum în limba
moldovenească de comisarul Vasile Pogor, 1837

OBRAZILE

OROZMAN. Sudan al Ierusalimului.

LIUZIGNIAN. Prințip de sînge din craii franțozăști ei domnă
n Ierusalim.

ZAİRA }
FATIMA } roabe a Sudanului.

NERESTAN }
ŞATILION } cavaleri franțozii.

CORAZMIN }
MELEDOR } ofițări ai Sudanului.

UN ROB
SIUITA

Sena să urmeazi în seraiul Sudanului, în Ierusalim.

ZAÏRA

traghedie

ACTUL ÎNTII

CORTUL ÎNTII

ZAÏRA, FATIMA

FATIMA

Frumoasă, jună Zaïro, năicum nu m-am aşteptat
La noile simtimenturi ci-acest loc Ț-au însuflat.
Ci nădejdi măgulitoare, sau care sorți nărocoși
Din zilele neguroase Ț-au zîmbit zori seninoși?
Cu pacea inimii tale, și nurii — Ți să înmulțesc.
Pi-a ochilor strălucire lacrimile n-o cernesc;
Nu-Ți întorci mai mult privirea spre climatul fericit,
Unde voinicul acela să ne ducă-au fost voit,
Nici îmi mai vorbești vrodată de acel frumos olat
Unde fimeia, slăvită de nărodul luminat,
Capăt-acea tămiiare, datoare ochilor tăi,
Unui soț tovărășită, iaste doamnă-n ochii săi,
Slobodă, fără necinste, înțeleaptă, nesilit,
Făr-a fi datoare fricii de virtute-și ticăit.
Slobozănia aceea văz că mai mult n-o dorești.
A Sudanului seraiuri, în care te veștezăști,
A lui tristă înăsprime, trufia de difăimat,
Cruzimea, neomenia, ura nu Ț-au întărtat?
Dar în numele de roabă nu-i nimic de oțărit?
Sau decit Țărmura Senii, Solimul ai îndrăgit?

ZAÏRA

Nu pot să doresc aceea ci năicum n-am cunoscut;
Pi-a Iordanului Țărmuri să trăiesc ceriul au vrut.
Din cea mai fragidă vîrstă închis-aici, în serai,
Vrînd-nevrînd, a mea plăceri s-au deprins într-așa trai.
Celălant pămînt cu totul pentru noi necunoscut,

M-am dat Sudanului numai, celui ci ne-au oploșit.
Nu cunosc decît puterea și slava unui Sudan,
Deci nici am decît nădejdea a trăi supt Orozman.
Celelante toate-s visuri.

FATIMA

Au doar uitării ai dat
Pe franțozul acel darnic, ci de rîvnă îndemnat.
Lanțurile a ne rumpe adcs ne făgăduia?
Cît ne mieram de sumeța îndrăzneală ci avea!
Cîtă slavă ciștigară într-acele bătălii
Care, supt Damasc, zdrobiră a creștinilor țării!
Orozman, biruitorul, di-a lui curaj înmierat,
Pe vorba sa îl lăsară di-aici de s-au depărtat
Și noi îl așteptăm încă; căci prin dărnicia sa,
A scăpării noastre prețul de a se faci urma.
Au doar zădarnice numai nădejdi am închipuit?

ZAÏRA

Poate că făgăduința puterea i-au covirșit.
Mai mult de doi ani trecură și încă nu s-au întors;
Un necunoscut, Fatimo, rob de război, ticălos,
Multe zice, puțin ține și poate de a-și ierta
Și giurămînturi, ca numai din robie di-ar scăpa.
El urma să dezrobească zăci creștini cavalierei
Sau să vie să-și primască a lui lanțuri și dureri.
Di-a sa zadarnică rîvnă eu mă mieram cu prisos,
Să nu mai tragim nădejde.

FATIMA

Chiar de v-ar fi credincios,
Dar di-ar veni să-mplinească giurămîntul ci-au făcut,
Au nu vei voi?

ZAÏRA

Fatimo, acea vremi au trecut.
Acum toate sînt schimbate.

FATIMA

Cum? Ci vrei să spui? Zi tot!

ZAİRA

Pas! Mai mult, soarta Zăirii a ț-o tăinui nu pot!
Taina Sudanului încă trebui ascuns a sta
Dar inimii mele-i place să se-ncreazi într-a ta.
Vor fi ca trei luni aproape, atunci cînd ti-au depărtat,
Cu alte roabe, de malul Iordanului turbat,
Cînd ceriul, vrînd să sfirșească a noastre nenorociri,
Aliase pri-a unei patimi silnicele mijlociri.
Orozman, acest prea mîndru, Sudanul acest sumeț,
Ci pre creștini biruiră... el mă iubești măreț...
O, înțeleg, ți-i rușine... Dar departe di-a gîndi
Că, spre a-i robi ohtarea, am putut a mă-ngiosi,
Sau c-alerg să sufăr numai luciul nenorocitori,
Primejdia și rușinea unui amori trecători!
Sumeția, ci stîdirea o sprejînești în noi,
În inima mea-ntr-atîta nu se minti pîn-apoi;
Cît aș fi văzut mormîntul, fără să mă-ngălbinesc,
Mai lesnea decît mîndria inimii să-mi îngiosesc.
Spre mierarea ta, învață cum că sumeția sa,
La slabile drăgănele-mi prinos curat știi-a da.
Că dintre toate acelea ci să-i placă se sillesc,
Privirile sale numai eu putui să-i țintuiesc.
Nunta, cufundînd în grabă cumplitetele învrăjbiri,
Inima lui mi-a supuni-o și rivalile zidiri.

FATIMA

Nurii, virtutea, frumseța sint vrednice di-așa preț,
Inima mi-i măgulită, fără să mă spăimîntez.
Fericirea, de se poate, fie deplină a-ți fi!
Între supusle tale, bucuroasă ți-oi sluji.

ZAİRA

Fii pururea deopotrivă, gustă fericirea mea;
Împărțindu-o cu tine, mult mai dulce mi-a părea!

FATIMA

Ah! binevoiască ceriul nunta-ți a se isprăvi!
Fie ca acea mărire, în care vrei a pași,
Ci cu-a fericirii nume mincinos o poreclesc,

În inima-ți să nu nască muștrări ci o ponegresc!
Nu cumva te dosidești vrun ascuns, vrun tainic rost?
Nu cumva-ți aduci-aminte cum că creștină ai fost?

ZAÏRA

Ce spui! Ci-mi mai stârnești iarăși năstavul acel poplind?
Știu eu, iubită Fatimo, au doar știu eu cine sînt?
Voit-au ceriul vrodată ca să-mi facă cunoscut
Sîngele acel din care au iertat de m-am născut?

FATIMA

Nerestan, ci nu departe s-au născut de acest loc.
Din drepti creștini a te naști, spune c-ai avut năroc.
Ș-apoi ce zic! Acea cruce ci pre tine s-au găsit,
Podoab-a prunciei tale, ci cu grije s-au păzit,
Sfînt semn a creștinătății, ci-i de merșteșug ascuns
Supt a lucrării lucire, spri-a nu fi de ochi pătruns,
Crucea aceea cu care ades ti-am împodobit,
Poate-n mina ta rămase, de cătră ceri pozvolit,
Ca un zălog a credinții cu care, neapărat,
Erai domnului datoare și pe care l-ai lăsat.

ZAÏRA

Nu mai am altă dovadă; ș-apoi cum inima mea
Să slăvească o credință ci libovnicu-mi n-o vrea?
Pravila și obiceiul pleacă fragizii miei ani
La credința nenorocită a bunilor muzulmani.
După creștirea ce-n vîrsta prunciei noastre primim,
Simțitorii și năravuri și legi ne-nchipuim.
Pe Ganghis, aș sluji zăii cu hindianul poplind,
La Paris aș fi creștină ș-aici muzulmană sînt.
Tot face învățătura; și-ntr-a noastre slabi simțiri,
Mîna părinților scrie cele întii sloveniri.
Vremea în urmă și pilda le scrijilează afund,
Cît Dumnezeu nu mai poate să le șteargă în curind.
Roabi, într-aceste locuri, închise, atunci am fost
Cînd prin vîrstă, întărindu-și giudecata al său rost,
Spre luminarea credinții, a sa făclie ț-au dat:
Eu de muzulmani robită, chiar din leagăn m-am aflat,
Încît legea creștinească prea tîrziu am cunoscut,

Dar nici ura împotriva-i în mine nu s-au născut,
Dimpotriva-această cruce, ades, și fără a vrea,
De cinstire și de frică au împlut inima mea.
Am și rugat-o în taină, până a nu apuca
A lui Orozman în minte-mi chipul di-a se însemna.
Cinstesc și iubesc acele preamilostivnice legi
Ci ne le spunea aicea Nerestan zile întregi,
Și care, ticăloșia izgonind de pre pământ,
Face frați, de-ntregi năroade, orișiuunde și oricînd,
Datori ca să se iubească și fericiți crez c-or fi.

FATIMA

Împotriva lor, dar, astăzi, di ce vrei a te vesti?
La legea otomănească, robindu-te, în sfîrșit,
Creștinilor gonitoare te vei face negreșit.
Cu-a lor biruitori falnic tu vrei a te mărita.

ZAIRA

Dar darul inimii sale cini poate-a-l lepăda?
Toată a mea slăbiciune trebui a-ți mărturisi,
Fără amoriul acesta puteam creștină a fi,
Puteam la a ta credință și eu să fi tămiiat,
Dar Orozman mă iubești și-acum toate am uitat.
Eu nu văd decît pe dînsul și sufletul meu, uimit,
Se umple de fericire de a se simți iubit.
Gîndești la a lui daruri, la a lui isprăvi și braț,
Biruitori în războaie de atîția împărați,
La drăgălașa lui frunte, ci slava i-o-ncunună!
Nu-ți vorbesc nemic de schiptrul ci dragostea lui imi dă,
Nemic; căci recunoștința răzbun e neputincios,
Iaste un bir cătră libov prea puțin cuviincios.
Pre Orozman iubesc numai, coroana lui nu rîhnesc,
Dragă Fatimo, într-însul numai inzul lui slăvesc.
Năluciri măgulitoare voiesc poati-a mă-nșăla,
Dar, dacă ceriul, spre dînsul dezvălînd urgia sa,
Supt lanțul ci purtai jalnic pe dîns l-ar fi încujbat,
Dacă supt a meli pravili Siria s-ar fi aflat,
Sau dragostea mă înșală, sau Zaira, umelit,
Ca să-l ridice la sine, la dîns s-ar fi îngiosit.

FATIMA

Vine cineva aice, negreșit că el va fi.

ZAİRA

Inima mi-l prevestești că-i place de a-l iubi.
De două zile, Fatimo, lipsit din acest palat,
Iată a lui libov fragid, la dorinți iar mi l-au dat.

CORTUL AL DOILE

OROZMAN, ZAİRA, FATIMA

OROZMAN

Preavirtuoaze Zaïro, înainte di-a uni
Ale noastre inimi soarta și soții a ne vesti,
Gîndesc di-a mele proiecturi, de tine, di-al meu amori,
Ca un muzulman ivelnic că a-ți vorbi sînt datori:
Sudanii, la care cată în genuchi nărodul tînt,
A lor drituri și năravuri mie izvoade nu-mi sînt,
Știu că a noastră credință prielnică la plăceri
Ne deschide tăpșan slobod și întins spre desfrînări;
Că poci a mea frăgizime în voie a dărnici
Și tămieri de la multe libovnice a primi;
Arătînd a mea voință de aicea, din palat,
Poci să-mi cîrmuiesc supușii, în defrînări impilat,
Dar moliciunea de-i dulce, sfîrșitul său iaste crunt,
Văz biruiți, împrejuru-mi, mulți crai de dînsă-n curunt.
Pe a lui Mahomet însuși, văz becisnicii urmași,
Pe califi, tremurînd astăzi într-al mării sălaș,
Nămoliti supt risipirea unui oltari, unui tron,
Cu nume, fără puteri, dugleşind în Babilon.
Ei, ci-ar fi putut să fie cu bunii lor într-un rost,
Stăpîni, zic, a toată lumea, dacă pe sini-ar fi fost?
Builion, Ierusalimul și Siria le răpi,
Dar pe o sectă vrăjmași, ceriul vrînd a pedepsi,
Au stîrnit în grabă brațul viteazului Saladen,
Tatăl meu, dup-a lui moarte, au intrat și în Jurden.
Eu dar, slab moștenitoriul mării ci mi-au lăsat,
Stăpîn, nentimiat încă, al acestui clătît ștat,

Văzind creștinii obraznici de prădăciuni insetați,
 Di pi-al Apusului țarmuri, spre a noastre inhăitați,
 Când trîmbița răzmeriții și cînd ostășescul pas,
 Din Nil pîn' la Pont, pămîntul fac să răsune un glas,
 Nu voi mergi, ci jaf numai unui molatic amori,
 Voi topi a mele zile în harem dugleșitori!
 Marturi chem să-mi fie slava, Zaïra, și al meu foc
 Cum că ti-am ales soție și Doamna acestui loc,
 Că voi trăi al tău frate, libovnic, soț și că voi
 Să împart a mea plăceri între tine și război.
 Dar nici a soții mele, despre cinste privigheri,
 Li-oi încredința vrodată l-al Aziei arăteri,
 La defăimătorii paznici a curților sudănești,
 Robi urți ai desfrînării ș-a cruzimii stăpînești.
 Știu să te prețuiesc bine, cît știu să te și iubesc,
 Deci paza virtutei tale în sine-ți o sprejnesc.
 Dup-așă mărturisire, simțăști că-n inima mea,
 Numai la tine putură fericirea sa să-și dea.
 Pricepi apoi și de cite grozave amărăciuni
 S-ar veștezi a mea viață, tîrită în mîhniciuni,
 De ai primi hărăzirea, care eu acum îți fac,
 Numai cu simțiri di-acelea ci faciri de bine-și trag.
 Ah! Eu te iubesc, Zaïro, și dar, de la tini-aștept
 Dragoste, ca să răspunzi la văpaia mea din piept.
 Inima mea, îți spui iarăși, tot ci vrea, vrea înfocat,
 Deci, aș socoti-o ură, de m-ai iubi măsurat.
 Ale simțirilor mele haractiri mărturisesc
 Că voiesc cu prisosință să-ți plac și să te iubesc.
 Dacă dar de așă libov, sufletul tău iasti-aprins,
 Viu ca să te ieu soție, cu acest preț înadins
 Ș-a nodului nunții noastre strînsul primejduincios,
 De nu-ți va da fericirea, mă va face ticălos.

ZAÏRA

Pe tine, ticălos, Doamne! Ah, dacă inima ta
 Într-a mele santimenturi au pus fericirea sa,
 Dacă-ntr-ativăr atîrnă di-a mele văpăi firești,
 Ce muritori fu vrodată fericit așa cum ești?!
 Dragile și sfinte nume de libovnic și de soț
 La îmbi ne sînt deopotrivă, dar eu am mai mult un sort,
 Am și dulcea mulțămire dintru care mă hrănesc,

Că tot ci am sint din mina Domnului care-l iubesc,
Că bunătățile sale sint sortii miei cei senini,
Că-s făptura fericită a slăvitelor lui mîni,
Că serbez, că iubesc încă un irou ci proslăvesc,
Cînd din inimile toate, care ție îți robesc,
Ochii tăi alese pîrga a meli ce ț-o închin,
Cînd alegirea-ți slăvită...

CORTUL AL TREILE

OROZMAN, ZAIRA, FATIMA, CORAZMIN

CORAZMIN

Doamne! Acel rob creștin
Ci, pe credință-și, să margă la Franța l-ați fost lăsat,
Sosînd în ceasul acesta, ceri a fi ascultat.

OROZMAN

Poate să între. Aicea di ce nu l-ai slobozit?

CORAZMIN

La poarta întii stătură, acolo iaste oprit.
Am socotit că de ochii Domnului său, n-ar putea
Într-acești locuri sfinte, un creștin a se vedea.

OROZMAN

Las să între! În tot locul, cu respectul cuvenit,
Orișicine să mă vazi di-acum poate, neoprit.
Defăim grozavile pilde, ci ferindu-i, nezăriți,
Pe crai și-mpărați, de lume, îi fac tirani impietriți.

CORTUL AL 4-LE

OROZMAN, ZAIRA, FATIMA, CORAZMIN, NERESTAN

NERESTAN

Vrăjmaș sfielnic, ci însuși și creștinii te cînstesc,
Viu, a mele giurămînturi ș-a tale să despletesc;
Gata-s să împlinesc toate; rămîne să te unești!

Ți-am adus răscumpărare a Zăirii, ci privești
 Și pă-aceea a Fatimii și a zăci cavaleri,
 Într-a Solimului zidiuri, robi străluciți și-n căderi.
 Slobozânia deplină au fost de a le se da
 Îndată ci eu aicea voi veni a mă arăta.
 Sultane, ține-ți cuvîntul, ei mai mult nu sînt a tăi,
 Din ceasul acesta însuși, vor fi sloboziții mei!
 Dar cînd prin a mea silință a lor lanțuri s-au zdrobit,
 Spri-a-ți plăti răscumpărarea și starea mea s-au sfîrșit
 Și nu-ți dosesc că nădejdea acea dulce am pierdut,
 De a faci pentru mine cit pentru dinși am făcut.
 O nobilă sărăcie iaste tot ci mi-a rămas;
 Dar pe creștini din robie și din temniță i-am tras,
 Dar împlinii giurămîntul, cinstea, dătoria mea,
 Deci e destul pentru mine. Iată-mă, fă ci vei vrea!
 Vin să-mi ieu lanțul robiei, viu ca să rămîi zălog.

OROZMAN

Preamulțămît sînt, creștine, di-al tău curaj, di-al tău foc!
 A ta însă sumeție putut-au a s-alinta
 Că în dărnicii pe mine aici mă va-nturna?
 Ia-ți, dar, înapoi averea și slobozânia-ți ia,
 Lîngă care mai sporești și din dărnicia mea.
 Că-n loc de cavaleri zăci, ci datori eram a da,
 Iată,-ți dăruiesc o sută, pe care vrei a lua.
 Margă cu tine, vestească în pămîntul franțuzesc
 Că și în fundul Siriei ceva vertuți se găsesc;
 Și-apoi giudece și cine mai bine învrednicea,
 Din franțoji și dintre mine, acest olat a ținea.
 Dar cu cavalerii care bunătatea mea ț-au dat
 Numai Liuzignian nu iaste di-a urma ție-n păstrat.
 Dintr-acei ci pot să-ți dei, singur iaste osăbit,
 Numele lui cătră mine, de prepus iaste mînjit,
 Fiind din sîngele care Solimului crai au dat,
 Și avînd la Tron dreptate, di-aceea-i și vinovat.
 A soartei, ci toate face, hotărîrea așa ia,
 De m-ar fi învins pe mine, vina ar fi fost a mea.
 Deci, dar, Liuzignian în fiară viața lui o va sfîrși
 Și a soarelui lumină nicidecum nu va zări.
 Îl jelesc, dar și nevoiei sînt silit a mă pleca
 Și această răsplătire și asprime a-i ierta.

Pentru Zaira, mă credi, fără de a te jigni,
Că iaste de un preț care în putința ta n-a fi.
Cavalerii Franții tale, precum și toți domnii lor,
În zadar, ca să mi-o iei, ar întruni a lor zor.
Poți să te pornești.

NERESTAN

Ci vorbe! Ea creștină s-au născut,
A ta și a ei parolă s-o răscumpăr am avut
Cînd de Liuzignian Bătrînul, cel de fapte bune plin,
Putè-va!...

OROZMAN

O vreu să fie! Înțelegi ca un creștin!
Eu cinstesc a ta virtute dar și acest tarz fudul,
Care-mi plăcea înainte, mă supără îndestul.
Ieși, și mine deminează, cînd soarile va luci,
Pe Iordan, pe aice, cată a nu te găsi! (*Nerestan iese.*)

FATIMA

Dumnezeule, agiută-i!

OROZMAN

Zairo, pas și te du,
Ia înalta stăpînire; poruncești-n harem tu!
Poruncești ca sultană și eu iar voi rîndui
Pomba nunții, care astăzi urmează a ne uni.

CORTUL AL 5-LE

OROZMAN, CORAZMIN

OROZMAN

Corazmine, spune-mi, robul necredincios ci voia?
Suspina... și ades ochii cătră dinsa-și întorcea,
Luatu-i-ai sama bine?

CORAZMIN

Stăpine, Doamne, ci zici?
Ci te supui la prepusuri de zaluzii așa mici?

OROZMAN

Eu rihnitori! Într-atita mindria mea s-a-ngiosi
A unii munci rușinoase grozăvia di-a simți!
Eu știu iubi pe cit alții să urască veninos!
Prepuielnic cine iaste, de a-l vidè, dă ponos.
Libovnica mea-i robită numai la dragostea mea.
Eu o iubesc. Corazmine, idolatru sint di ea.
Decit facirea de bine mai mare-i amoriul meu!
Nu sint zaluz, Corazmine... și di-am fost vrodată, eu...
Dacă-n inima mea... însă, așa gînd trebui-mpins,
De disfătare mai dulce sufletul meu e cuprins.
Pas' și fă tot să gătească pentru ceasul fericit,
Ci are să mă unească cu acea ci am dorit!
Mă duc un ceas despri-a țării trebuinți să mă-ngrijesc
Ș-apoi rămășița zilii Zairii să o jărtfesc.

SFIRȘITUL ACTULUI ÎNTII

ACTUL AL 2-LE

NERESTAN, ȘATILION

ȘATILION

Viteazule Nerestane și darnice cavalier
Ci, la osîndiți atîția, sfărmi obezile de fier.
Tu, izbăvitoriul nostru, ci Domnul mîntuitori
Te trimise! Vin și gustă pravăzul veselitori!
Vin de vezi pi-ai tăi tovarăși împrejurul tău plingînd
Și mina izbăvitoare cu pornire sărutînd!
La a saraiului poartă acolo ti-așteaptă toți:
Dă viderii lor viteazul ci singur a le da poți!
Încît uniți totdeauna supt așa izbăvitori...

NERESTAN

Şatilioane strălucite, cumpăteaz-acest onori...
Eu împlenii datoria a unui franţoz de rind...
Făcui ceea ci în locu-mi te v-om fi văzut făcînd.

ŞATILION

Negreşit că tot creştinul şi cavalier simţitori,
Pentru creştini, pentru legi să se jărtvească-i datori;
Pentru inimi ca a noastre, a lor fericire e
Pi-a lor însuşi s-o jărtvască ca altora să o dè.
Fericè căroră ceriul le sloboade-nchipuiri
De a-şi împleni ca tine aşă sfinte-ndatoriri!
Pentru noi, giucării triste a soartei ci ne-mpilă,
Ticăloşi franţoji, ci Franţa robi în Solim ne uită,
Părăsiţi d-atîta vremi în fiară făr-agiutori,
Supt care ne încujbase Neradin cel răbştitori,
Fără tine, niciodată Franţa nu vam fi zărit.

NERESTAN

Dumnezeu, mîntuitoriul, de mîna mea s-au slujit,
Pi-a lui Orozman asprime providenţa i-au muiat,
Dar ce trist-amestecare fericirea ni-au tăiat!
Îndurarea cea urită a sumetului sultan,
Pi-a sale faciri de bine, ci venin varsă avan!
Dumnezeu vedi şi ştie, ştie că inima mea,
Afară di-a lui mărimè, praviz altul nu avea.
Toate făcèm pentru dînsul şi nădăjduiem a-i da
O tinără frumuseţă, ci-n brudia vîrsta sa,
Cu mine deîmpreună crudul Neradin robi,
Cînd a sfintei legii noastre acel duşman năpădi
Şi pe Liuzignian învinse în Chesaria de gios,
Stropînd cu a nostru sînge toată Siria duios.
Eu, de la păgîni, în urmă, de creştini răscumpărat
Şi iar în lanţul robiei, de trei ani, acum picat,
Am fost slobozit în Franţa numai pe cuvîntul meu
Şi mă măgulesc, stăpîne, cu voia lui Dumnezeu,
De a duce pe Zaïra în palatul fericit
Unde, Luiz, a vertutei, şiderea au ţintuit.
Şi crăiasa, cu priinţă, spre fierbinte rivna mea,
Mîna sa ocrotitoare, de sus, din Tron, îi tîndea.

Dar cînd se apropiase de menutul cel dorit
De a se zmulge din sînul robiei cel încumplit,
Cari-o ține... Ce zic însă... Ah! Și Zaira, uitînd
Pe creștini, pentru Sudanul, ci să găsești iubind...
Să nu mai gîndim la dînsa... Un refuz și mai cumplit
Cu mîhniciune de moarte sufletul mi-au ponegрит.
A creștinilor nădejdi de tot s-au desființat.

ȘATILION

Iată, îți dau pentru dînșii viața care mi-ai dat,
Fă ce vei voi cu dînsa, cu slobozania mea.

NERESTAN

Pe Liuzignian, vreu, stăpîne, rob în Solim a-l ținea,
Pe acel mezin din trunchiul cel de viteji roditori,
Ci, cu slava sa impluse pămîntul tremurători.
Pe nenorocitul irou, pi-a lui Builion urmaș,
La a creștinilor lacrimi nu-l dă păgînul vrăjmaș.

ȘATILION

Ți-i zădarnic, dar, favorul, dacă lucru iasti-așa,
Căci, care soldat nevrednic lanțul său va lepăda
Cînd șaful lui în opreală și-n fiară va fi ținut?
Liuzignian ție nu-ți iaste ca mie de cunoscut.
Dă ceriului mulțămire, care s-au milostivit
Pentru a ta fericire, tîrziu di ti-au zămislit.
După cumplitele zile, în veacuri de blăstămat,
De nenorociri și singiuri ci-n cursul lor s-au vărsat,
Pe cînd am văzut supt giugul varvarilor fioroși
Căzînd zidiurile sfinte, cîștigate de strămoși.
Ah, di-ai fi văzut oltariul acel sfînțit, părăsit
Și pe al Domnului nostru mormîntul badjocorit,
Părinți, fiicele, copiii ș-a noastre soții țîpînd
Supt jărtvelnicele sfinte în foc și văpăi pierînd!
Cel din urmă crai al nostru, de vîrstă împovorat,
Pristi-ai săi fii, dîndu-și duhul, fără milă dihonat!
Atunci Liuzignian, mezinul dintr-acel trunchi strălucit,
Însuflețînd cu-ndrăzneală a nostru curaj clătît,
Prin grozavile risipe de pară învăluîți,
Printre toți biruitorii, prin morți și murînd striviți,

Strașnicul, luind în mină paloșul infricoșat,
 Ci în păginescul singe în tot ceasul s-au plintat,
 Și cu cealantă mină, arătînd cutezători
 A sfintei credinții noastre semnul cel îngrozitori,
 Striga la noi cu glas mare: franțozi, fiți tot credincioși!...
 Umbriți, fără indoială, de îngerii putincioși
 A celui prè-nalt, ci astăzi ne izbăvești pre noi,
 Mergea, înainte drumul netezindu-i, prin nevoi,
 Și a creștinilor jalnici mulțimea povățuind,
 În Chesaria veniră, pe protivnici spîrcuind,
 Unde noi toți cavalerii grăbirăm a ni-aduna
 Pre Liuzignian alesărăm, praveli spre a ne da.
 Preaiubite Nerestane! Dumnezeu, ci ni-au smerit
 Într-această scurtă viață și deșartă, n-au voit
 Să ne dărnicească prețul ci vertutei is datori,
 În zădar, într-a lui nume, făcum război, stîrpituri.
 Grozav-aduceri-aminte ci mă roade nencetat!
 A Solimului cenușa fumea încă-ntristat,
 Cînd, în apararea noastră, loviți fum și vecleniți,
 Di-un grec vînduți la vrăjmașii cei silnici, neomeniți,
 Și para ci ardea încă Sionul trist, părăsit,
 Într-a Chesariei zidiuri, se întindea îngrozit.
 Acesta fu cel din urmă din jalnicii treizăci ani,
 Unde și Liuzignian fuse în fiară pus de tirani.
 Neîntristat de căderi, mare în nenorociri,
 Jălea cumplitele numai a fraților săi piiri.
 Di-atunci pîn-acum, stăpine, acest părinte duios
 A creștinilor să află într-un hău întunecos.
 Despărțit de noi cu totul, gemînd în lanțuri legat,
 De Azia și Evropa, uitării cu totul dat.
 Așa iaste a sa soartă. Apoi, care dintre noi
 Va primi slobod să fie, cînd el rămîne-n nevoi?

NERESTAN

Adivărat că urmare de crudă inim-ar fi
 Cînd aș uri și eu soarta ci de dîns' m-ar despărți!
 Cît m-au lepîtat cătră dînsul povestirea ci-ai făcut!
 Eu cunosc acè-ntîmplare, că într-însa m-am născut
 Și cu mare turburare o ascultai și acum;
 A lui ș-a voastră robire, și Chesaria în scrum

Sînt celi întîi supvediri ci și-acum le văz ca-n vis,
Care-mi spăimintară ochii, cînd abia s-au fost deșchis.
Am văzut fiind în leagăn cruntele supchipuiri
Cuprinse într-ale tale mîhnitoare povestiri.
Atunci, dintr-o mînăstire, în care eram închiși,
Cîtiva copii și eu însuși, dintre creștinii uciși,
De niște mîini încruntate, ci de omor fumeșă,
Răpiți am fost de la pieptul maicilor ci tremura,
Ș-aduși aici, în seraiul încumpliților sudani,
Întru acest palat, unde ne videm între tirani.
Cu Zaira dimpreună mă crescură Neradin
Care di-atunci... Dar mă iartă că din inimă suspin,
Care di-atunci, rătăcită într-acest loc pierzători,
Pentru un barbar lăsară pe Domnul mîntuitori.

ȘATILION

După a lor pierzătoare sistimă, turcii slesc
Pe creștinii robiți tineri, cît pot, de-i adiminesc.
Mulțămesc ceriului care, la țealu neprîincios,
Te scăpă-n copilărie-ți dintr-a lor mreji, credincios!
Dar după toate, stăpîne, Zaira, ci părăsi
Pe creștini, pentru Sudanul ci pe dînsa o iubi,
Cu trecirea cătră dînsul să ne slujasc-ar putea;
Ci ne pasă prin ce mînă ceriul să ni-ajute vrea?
Crezi că din nenorocirea și din fărdălegi, un drept
Iaste slobod ca să tragă folos, ca și-un înțelept?
Tu ai putea pri-a Zairii favor întrebuița
Pe Orozman să-l îndure și inima a-i pleca.
Di-a ne slobozi viteazul, ci-a tîngui au știut,
De care singur să miară și nu-i iaste de temut.

NERESTAN

Dar și-acest viteaz voi-va di-a se întrebuița
Chipuri așa rușinoase, din fiară spri-al dizlega?
Și măcar de ar voi-o, iaste în putința mea
Un menut de întîlnire cu Zaira di-a avea?
Credeai că Orozman poate aceasta de a ierta?
Că la glasul meu seraiul s-ar deșchide, di-a intra?
În sfîrșit, și înainte-i di-aș putea a mă ivi,
De la fimeî pîgină ci poți a nădăjdui?

La cari-a mea-nfătoșare loc de afront v-ar ținea
Și rușinea sa pre frunte-mi a o ceti vor putea?
Pentr-o inimă măreață iaste aspru și amar,
De la acei ci uraști să aștepti vreun har;
A lor refuz grozav iaste, iar darul spri-a dogori.

ȘATILION

Ah, la Liuzignian gindești! Gindești de a-l sluji!

NERESTAN

Fie! Dar ce drum la dînsa să mă ducă ar putea?
Cineva cătră noi vine. Ce văz? Ceriule! Pri ea?

CORTUL AL DOILE

ZAIRA, ȘATILION, NERESTAN

ZAIRA

(căt-re Nerestan)

Ție, franțozule vrednic, vin să-ți vorbesc dezvălit.
A te turbura-nceteazi! Sudanul au pozvolit.
Inima, ci de-ntîlnișu-ți tremură, spri-a-mi întări,
Dojana și tinguirea din ochi cată-ți a goni!
Nesfiit unul de altul, amîndoi ne dogorim,
Eu și doresc și mi-i frică privirea să ne-ntîlnim.
Chiar de la naștirea noastră, între noi am fost lipiți
Și amîndoi în pruncie într-o temniță păziți.
Supt aceleași lanțuri soarta ni-au încujbat pri-amîndoi,
Ci ni le făcea iubirea mai ușoare pentru noi.
Au urmat după aceea să ohtez de lipsa ta,
Cînd, pe țăr murile Franții, ceriul, pașii îți purta.
Apoi, în Solim, di-al doile, prinsă-n război, ti-am văzut
Cînd ș-a-ți vorovi mai slobod, atunci prilej am avut.
Într-a robilor mulțime afundată petrecem,
Di-a Sudanului videri necunoscută trăiem.
Fie mărime sau milă, fie mai bine-n sfîrșit,
A curatei iubiri faptă, că degrabă ai voit
Din slăvita-mpărăție Franții de supt Apus,

Răscumpărarea Zăirii acei triste di-ai adus,
A tale faciri de bine ceriul au zădărnicit,
Departe de tîni-aice să mă ție au voit:
Dar deși împrejurarea îmi dă slavă și năroc,
Despărțirea ta mă face ca să vărs lacrimi de foc.
A ta dulce bunătate pururea voi pomeni
Și a tale fapte bune în viață-mi voi iubi,
A săracilor necazuri la tine voi ușura
Și pe creștini, ca o maică iubindu-i, voi apăra!
Tu mă faci să-i iubese foarte și acești nenorociți...

NERESTAN

Tu vei să aperi creștinii, tu care i-ai părăsit,
Tu, ci călcînd în picioare cenușa lui Liuzignian...

ZAÏRA

Viu s-o cinstesc, dimprotivă, viu să vă dau, Nerestan,
Pi-acel mezin dintr-un sînge scump vouă și preadorit:
Liuzignian slobod vă iaste, îl veți vedea negreșit!

ȘATILION

Ceriule! Și-a nostru razim și părinte vom vedea!

NERESTAN

Un așa cap scump creștinii de la tine vor avea!

ZAÏRA

Fără nădejdi, a-l ceri, cu frică, am îndrăznit;
Mărețul Sudan să-l dei vouă bine au voit
Și-ndată îl vor aduce.

NERESTAN

Sufletu-mi muia curund.

ZAÏRA

Lacrimile, fără voia-mi, privirea lui îmi ascund:
Ca acest bătrîn în fiară și în temniți m-am sfrijit.
Cine nu cumpătimesti de răul ci-au suferit?

NERESTAN

Cite virtuți, Doamne sfinte, în suflet necredincios!

CORTUL AL TREILE

ZAİRA, LIUZIGNIAN, ȘATILION, NERESTAN

și mulți prinși în război, creștini

LIUZIGNIAN

Ce glas mă scoate din hăul morții cel întunecos?
Au doar cu creștini mă aflu? Pașii mei îi sprejiniți,
Slăbănogi mai mult di chinuri decât de anii trăiți.

• (Șezând gios.)

Iasti adivăr că-s slobod?

ZAİRA

Ești, ești, cu adevărat!

ȘATILION

Trăiești, alină-ți durerea ci rărunchii ni-au secat!
Toți triștii creștinii noștri...

LIUZIGNIAN

O, zi! O, ce dulce glas!
Șatilion, pe tine, frate, te mai văz într-acest ceas!
Tu, mucenic ca și mine, a credinții strămoșăști,
Domnul ci slujim curmat-au chinurile păginești?
În ce loc ni-aflăm? Agiută-mi ochii cei slăbănogiți!

ȘATILION

Acest palat zidit iaste de ai tăi moși străluciți:
Fiul lui Neradin are într-ins' lăcaș pingărit.

ZAİRA

Stăpînul acestor locuri, Orozman nebiruit,

Ci cunoaști fapta bună cinstind-o neprefăcut,
Acest franțoz mare-darnic, ci-ți iaste necunoscut,

(arătînd pe Nerestan)

De pe ale Franții țarmuri, de slavă povățuit,
A zăci cavaleri prețul să plăteasc-au fost venit.
Slobozindu-te Sudanul, ca dîns de cinste-ndemnat,
Credi și-n marinimie că i s-au asămănat.

LIUZIGNIAN

Așa iaste haractiriul franțojilor cavaleri,
Trebnică mi-au fost și dragă nobleța lor în dureri!
Cavaleriule preavrednic! Mările ai înodat
Spri-a ne ușura durerea? Cum, tu lanțul ni-ai sfărmat?
De o așa slujbă rară, ah, spune-mi, cui sint datori?

NERESTAN

Nerestan iasti-al meu nume! Nărocul prigonitori
Mai din naștirea mea încă la fiară m-au osîndit.
Nu tirziu împărăția Polunii-am părăsit
Și într-a lui Luiz Curte curajul m-au îndreptat:
A războiului supt dînsul ispitire am cercat.
Averea și a mea treaptă, dar, a celui monarh sint,
Mare pentru vitejie, iar pentru credință sfînt:
Păn' pre a Șarantei maluri i-am urmat în bătălii,
A dîrzului englez unde sumețile vitejii
Învinse di-a noastră silă, amorfîtă-ndelungat,
Căzînd, au dat răzbunare Crinilor ci-au defăimat.
Vin, Prințipe, s-arați față la cel mai mari din crai,
Preavenerabile semne a fierilor ci purtai.
Parisul va videa iarăși pre a crucii mucenic
Și Curtea lui Luiz iaste scăpării crailor, dric.

LIUZIGNIAN

Vai! Slava Curtii aceea odinioar-am privit,
Cînd la Bonovină, Filip biruînt-au țintuit.
M-am luptat deîmpreună atunci cu Mont-Moransi,
Cu Melun, D'Estang, De Neslă și cu vestitul Cusi.
Nu mai nădăjduiesc însă la Paris să mă mai duc,
Vedeți cum că sint aproape în mormînt să mă astruc.

La Domnul domnilor astăzi vreau dar să cer umilit
Plata durerilor care pentru dîns am suferit.
Voi, preaslăviților marturi dării sufletului meu,
Ascultați-mi, citu-i vreme, ruga către Dumnezeu!
Nerestane, Șatilioane, și tu... a căria plîns
Cinstești a meli chinuri, ci m-au secat și m-au stîns!
Madamă! ai îndurare de cel mai nenorocit
Din părinții ei urgia ceriului au suferit,
Ci-nainte-ți varsă lacrimi care vremea n-au putut
Să le usuce în ochii ei vor s-apuie curund,
Trei feciori și cu o fiică, a meli nădejdi prèdulci,
În cea mai fragidă vîrstă mi s-au răpit despre turci
Și, iubite Șatilioane, minte ți-i fi aducînd?

ȘATILION

De a ta nenorocire mă vezi ș-acum tremurînd...

LIUZIGNIAN

Robit cu tine-mpreună, cînd Chesaria ardea,
Ochii tăi pierînd văzură doi fii și soția mea.

ȘATILION

Brațu-mi nu putu din fiară ca să le dea ajutori.

LIUZIGNIAN

Vai! Că eu, fiind părinte, nu putui măcar să mor!
Privegeți de sus, din ceruri, pre voi vă chem, iubiți fii,
Asupra fraților voștri, dacă vor fi încă vii!
Cel mai mic fiu ș-a mea fiică, spre lanțuri fiind cruțați,
De varvare mîini și crunte, spri-a robi au fost păstrați,
Departate di-a lor părinte, ei au fost povățuiți
Chiar într-ăcest palat însuși, în care sîntem uniți.

ȘATILION

Într-adevăr că, în groaza aceluși menut cîmplit,
Pe fiica ta, abia-n fașă, eu aflîndu-mă țiînd
Și neputînd s-o scap, însumi m-am grăbit și am vîrsat
Pi-al său creștit sînta apa botezului luminat.
Cînd atunci seracinenii, afumegînd de omor,

Dintr-a mele mâini smunciră, încruntații, prada lor,
Fătul tău cel mai mic, iarăși, ci soarta i-au fost sfetit
Patru ani de vîrstă numai, de tot deznădăjduit,
Fiind destoinic să simtă cumpăna ci ni-au răpus,
Cu soru-sa dimpreună în Jurden au fost adus.
Di ce aduceri-aminte sufletul mi-i spîrcuit!
În Chesaria și însumi l-așa vîrstă m-am găsit
Cînd, atunci, scaldat în sînge și supt lanțuri încujbat,
A creștinilor mulțimea pîn-aicea am urmat.

LIUZIGNIAN

Tu aice în seraiul acesta ai fost crescut?

(Căutînd la dînșii.)

Ah, pe copiii miei, Doamne, nu cumva i-ai cunoscut?
Di-a ta vîrstă ar fi astăzi; și poate că ochii miei...
Madamă, dar ci podoabă strein-aici între lei!
De cînd o ai? Și de unde?

ZAÏRA

De la cine viața țin.
Dar pentru ce? Și de unde acest din suflet suspîn?

LIUZIGNIAN

Întru a meli mâini slabe pleacă-ti a-încredința...

ZAÏRA

Ceriule, ce tulburare! Di ce-ncep a tremura?!

LIUZIGNIAN

O, ceriule sfinte! O, ai mei ochi îngrețați!
Nădejdea mea cea fricoasă, dar dulce, nu-mi înșălați!
Fi-va prin putință oare? Ah, eu cunosc... nendoit
Darul ci a mea soție din mîna mea au primit,
Ci a fiilor mei capul pururea încorona,
Cînd a naștirii lor ziua acea dintîi se serba.
Ah! mai văz... pic supt lovirea ceasului neașteptat.

ZAÏRA

Ce auz? Ce pripus silnic mă frămîntă întărtat?
Ah! Doamne?

LIUZIGNIAN

Doamne, n nădejdea, ci ca prin ceață zăresc,
Nu mă lăsa, vezi-mi, sfinte, lacrimile ci suriesc,
Doamne, mort pi-această cruce și pentru noi înviat,
Vorbești, desăvirșăști al tău lucru minunat.
Cum! Madam, această cruce în mîna ta au rămas?
Cum! Prinși îmbi-vă-n robie, din Chesaria ci-au ars?

ZĂIRA

Așa, domnule!

NERESTAN

Se poate!

LIUZIGNIAN

Ș-a lor rostire și chip
A maicii lor întru toati iast-asămînatul tip.
Dumnezeule înalte! Tu vrei, tu ierți să zăresc...
Simțirile-mi întărești, ci-n bucurie slăbesc!
Ah, madamă... Nerestane... țineți-mă... Șatilion!
Nerestane, spune-mi, dragă, cînd ti-au adus în Sion.
Aveai în pieptu-ți o rană, ca cu fier însingerat,
Supt ochii miei ț-o făcuse un seraciniu turbat?...

NERESTAN

Aveam și-i port ș-acum semnul.

LIUZIGNIAN

Doamne cel mari-ntre zei!

NERESTAN

(aruncîndu-se în genunchi)

Ah! Domnule! Ah! Zairo!

LIUZIGNIAN

Veniți, veniți, feții mei!

NERESTAN

Eu, fiul! Eu, fiul tău!

ZAİRA

Doamne!

LIUZIGNIAN

Ceasuri ci mă luminați!

Fiică, fiu, pi-al vostru taică, veniți de-l îmbrățișați!

ȘATILION

Di-așa năroc cum îmi saltă inima mea ca un fulg!

LIUZIGNIAN

Fiii miei! Dintr-ale voastre brațe nu poci să mă zmulg!

În sfârșit, soarta voiră, feții mei, di-a vă vedea!

Tu, fiul meu, moștean vrednic! Dar tu... vai! Tu? fiica mea!

Împrăștie-mi acea groază, ridică-mi acel prepus

Ci mă-mpilează în vârful nărocului cel mai sus!

Tu! ci-ai povățuit singur al său noroc ș-al meu, vai!

Tu, Doamne, ci mi-o dai astăzi, au și creștină mi-o dai?

Ah! tu plîngi, nenorocito, ah, tu taci, suspini din piept!

Am înțales, îți pleci ochii. Ce păcat! Ceriule drept!

ZAİRA

Supt a lui Orozman praveli... Nu poci a te înșăla,
Pedepsăști a ta fiică... că muzulmană era.

LIUZIGNIAN

Fie fulgerul cu trăsnet numai pe mini-a lovi!

Di-așe auz, fără tine, fiule, eu aș muri!

Șasăzeci ani pentru slavă-ți, Doamne sfințe, m-am oștit,

Ț-am văzut căzînd oltariul, pomenirea Ț-au pierit.

Douăzeci ani într-o beznă grozav-am fost lăpădat,

Pentru triștii miei fii numai întru lacrimi ti-am rugat:

Și cînd prin a ta minune, făcuși fiii a-mi afla,

Cînd găsec pe a mea fiică, o găsec vrăjmașa ta!

Sînt nenorocit, sînt foarte... Tatăl tău, Zaïro, eu,

Temnița mea îți răpiră legea și pre Dumnezeu.

Fiică! Și supchipiurea durerilor ci mă frîng,

Gîndești măcar, gîndești la al singelui podvig,

Gîndești la acel sînge ci să-nvrîtești fierbînd

Întru ale tale fleve și preș vine-ți izbucnind,

Că a douăzeci crai iaste, toți, ca mine, crezători,
Că-i a iroilor sînge, a legii apărători,
Cum că-i de mucenici sînge... o, fiică iubită mult!
Au, doar, cunoști a ta soartă, pe maică-ta ai știut?
Știi tu cum că în menutul ci coapsa sa au plodit
Acest rod mai de pre urmă, de libov nenorocit,
Am văzut-o dihocată de un braț crunt și turbat,
De o mină dintre hoții căroră acum ti-ai dat?
Frații tăi și mucenicii ci supt ochii-mi s-au răpus,
A lor brațe sîngerate îți întind din cer, de sus!
Domnul, pe care-l vinzi, Domnul, pe care-l blestemi cumplit,
Pentru tine, pentru lume, într-acest loc s-au jertvit,
Într-acest loc unde brațu-mi adesa l-au răzbunat,
Undi-a lui sînge prin glasu-mi îți vorbești-nfricoșat!
Vezi acest zidi, vezi oltariul, prădat de stăpînii tăi,
Îți vestesc pre Dumnezeu răzbunat de unchii mei.
Lîng-acest palat privești, iat-acest mormînt,
Iati muntele pre care, fărdelegile spălînd,
Au binevoit să moară supt mîna de păcătos:
Chiar di-aice inviară ca un atotputincios!
Nu vei putea pas a face, nu va clepi ochiul tău
Într-acesti locuri sfinte, făr' să-ți vezi pre Dumnezeu!
Nici vei rămînea aicea fără a te lăpăda
De tatul tău și de Domnul ci vrea a te lumina!
Te văz într-a mele brațe că tremuri, plîngi umelit,
Pre a ta frunte căința Dumnezeu au tipărit.
Simțesc cum că adivărul inima ta au împlut,
Iată, găsesc a mea fiică după ce o am pierdut!
Și eu capăt a mea slavă, capăt fericirea mea,
Mîntuindu-mi al meu sînge din păgînatatea grea.

NERESTAN

Așadar, văz pi-a mea soră!... și-al său suflet...

ZAÏRA

Taic-al meu!

Dătătoriul vieții mele, ci urmeazi-a face eu?

LIUZIGNIAN

Să-mi ștergi rușinea și scîrba și dosada, c-un cuvînt:
Să zici cum că ești creștină!

ZAÏRA

Așa, domnul meu, eu sint!

LIUZIGNIAN

Primești-i mărturisirea, Doamne, dintru slava ta!

CORTUL AL 4-LE

ZAÏRA, LIUZIGNIAN, ȘATILION, NERESTAN,
CORAZMIN

CORAZMIN

Madamă, di-aici îndată trebui a te dăpărta,
Sudanul îmi porunciră ca să viu și să-ți vestesc,
Și de acești creștini mirșavi să stau să te dispărțesc.
Franțujilor, toți urmați-mi, am să răspunz pentru voi.

ȘATILION

Ah, ce trăsnet ne detună, Doamne, unde ni-aflăm noi!

LIUZIGNIAN

Prietini! Acum curajul trebui a ne-nsufleți!

ZAÏRA

Vai! Domnul meu!

LIUZIGNIAN

Tu, pre care nu-ndrăznesc a te numi,
Jură-mi, pierzătoarea taină, dar sfântă, di-a o ținea!

ZAÏRA

Îți jur!

LIUZIGNIAN

Ceriul, rămășița a impleni va urma!

SFÎRȘITUL ACTULUI AL DOILEA

ACTUL AL TREILE

CORTUL ÎNTII

OROZMAN, CORAZMIN

OROZMAN

De îngroziri, Corazmine, zădarnic ti-ai spăimîntat,
Luiz nicidecum, împotrivă-mi, armile nu ş-a-nturnat.
Franţojii se obosiră di-a cerca nepriceput
Clime care pentru dînşii Dumnezeu nu li-au făcut.
Nu-şi mai lasă a lor ţară roditoare, de acum,
Ca-n Aravia secie s-alergi, să piară-n scrum,
Să vie şi să stropească cu a lor sînge urit
Hurmaliu, pe care firea pentru noi au odrăslit.
Ei acopăr de corăbii pe ale Siriei mări
Şi Azia-nfricoşază dintr-ale Chiprului scări.
Craiul lor se dipărtează, cum auz, di-a noastre scări
Şi înfricoşază numai pi-ale Eghiptului şcăli.
Celi întii veşti di-aceasta acum de sîng am luat
Că, spre mamuluci, curajul franţojii ş-au îndreptat.
Că pre Meledin îl cată, pre al meu tainic vrăjmaş;
Tronul meu să întăreşti di-a lor război lăturaş.
Nici Eghiptul, nici Franţa mai mult nu mă îngrozesc,
Ci-acum, duşmanii mei înseşi puterea mea întăresc.
Şi, prè darnici di-a lor sînge ci-ar trebui a cruţa,
Zătrîndu-se, nu fac altă decît de a-mi răzbuna.
Las', prietene, creştinii ci-am fost zis, di-ai slobozi,
Să plac lui Luiz mi-i voia, lăsîndu-i de a trăi.
Voiesc presti mări să-i ducă cătră Luiz, negreşit,
Să mă cunoască şi legea să-mi cinstească nendoit!
Du-i pre Liuzignian şi-i spune că pe acela i-am dat,
Ci după naştere iaste cu coroana lui legat,
Pre acel ci-n două rînduri tatul meu l-au biruit
Şi în lanţuri îl ţinură ferecat, cît au trăit.

CORAZMIN

La creştini drag al său nume...

OROZMAN

Mie nu mi-i de temut...

CORAZMIN

Dar, dacă Luiz, Sudane...

OROZMAN

Nu-i vremi de prefăcut,
E destul că-l vrea Zăira; deci, slobozind brațul meu
Pre Liuzignian, îl închină biruitorului său.
Est' puțin Luiz la mine, pentru Zăira tot fac,
Nimănui ca ei puteri în inimă-mi nu-i impac.
Îndestul o am scirbit-o, sînt datori a-i îndulci
Mih[ni]ciunea cea de moarte ci-au trebuit a simți
Cînd pe vestea mincinoasă, despre a Franții gîndiri,
Creștinilor le făcurăm oarișcare silniciri.
Ce zic, acești menuturi ci-n sfaturi am prăpădit,
A nunții noastre gătirea cea măreață-au zăbovit.
Un ceas, prietine, încă, fericirea-mi va stîmпи;
Să-l întrebuițăm, însă, numai spri-a o mulțami!
Zăira ceri să aibă cu acel creștin, fățiș,
Cu Nerestan, cu franțozul, mare darnic, întilniș.

CORAZMIN

Ș-asemenea întilnire, stăpîne, ai mai iertat?

OROZMAN

Robi amîndoi, din pruncie, împreună s-au aflat,
Au purtat a mele lanțuri; mai mult nu se vor vedea
Și de la mine Zăira refuzuri nu poati-avea.
În sfîrșit, nu mă mai apăr, ci în picioare stropșăsc
Ale serailor strîștii și strîmtoriri ci urăsc.
Eu defăim aceli pravili, a cărora înăspriri,
Cearcă să nască virtutea din cumplite îngrădiri.
Nu sînt zămislit din singe nicicum aziaticesc,
Născut înt[r]e stînci și scale a sinului tavricesc,
Ale schitilor, strămoși-mi, sumeția o păstrez,
A lor năravuri și patimi și dărnicia urmez.

Vreu ca Nerestan s-o vazi, vreu ziua bună să-și ia,
Vreu toți mulțamiți să fie pentru veselia mea.
După acest ceas și singur știrbat din amoriul meu,
Celelalte vor fi toate apoi spre răsfațul său.
Las' dar să intre creștinul ci se află așteptînd,
Grăbești a lor vorbire, pe Zaira ascultînd.

CORTUL AL DOILE

CORAZMIN, NERESTAN

CORAZMIN

Intr-acești locuri încă un menut vei aștepta
Și-naintea ta Zaira îndat' se va arăta.

CORTUL AL TREILE

NERESTAN

(singur)

O, ceriule, în ce locuri, în ce stare voi s-o las!
O, légi, o, frăgizime, o, părinte trist și ars!
Dar iat,-o văz!

CORTUL AL PATRĂLE

ZAIRA, NERESTAN

NERESTAN

Surioară, eu poci, dar, a-ți mai vorbi?
Ah! Ceriul în care vremi au voit a ne uni?!
Nu vei mai vedea, Zaire, pre tatul nenorocit.

ZAIRA

Doamne! Pre Liuzignian! Doamne!

NERESTAN

Iaști-aproape de sfârșit!
Văzîndu-ne, bucuria, prin silnice smuncituri,
A vieții sale rumse slabile încordături
Și apoi cea mișcare ci sufletul i-au săltat,
Ale traiului izvoară îndată i li-au secat.
Și-n ceasul său cel din urmă, spre vîrf la nenorociri,
De fiica sa să-ndoiești și de ale ei gândiri,
Moare cu amărăciune, moare în necrezămînt,
Întreabă di ești creștină și plînge amar ohtînd.

ZAÏRA

Cum? Fiînd eu a ta soră, cum să poată-a socoti
Că credința și-al meu singe voi putea a negui?

NERESTAN

Iubită sor', cea legi încă nu iaști a ta;
Abia îți zimbești ziua ci vrea a te lumina,
Că nici i-ai primit zălogul cel tainic, neprețuit,
Ci ne spală de pacatul strămoșului vinuit,
Și care curați ne suie în ceriul veselitori,
În brațele desfătate a celui nemuritori.
Jură, dar, pi-a noastre chinuri, pre neamu-ți, pre mucenici,
Ale cărora ești fiică în tot locul și aioi,
Că voiești să primești astăzi pecetea lui Dumnezeu,
Care ne-mpacă cu dînsul, de la slujitoriul său.

ZAÏRA

Mă jur, în mîinile tale, pri-acel zeu necunoscut,
Pre legea lui ci o caut și pîn-acum n-am știut,
De a petreci supt dînsa. Dar spune-mi, frate iubit,
Ci trebui?

NERESTAN

Să te lepizi di-ai tăi stăpîni, negreșit!
Să slujăști, să iubești zeul pre care ai noștri buni
Răzbunîndu-l, cîștigară a mucenii cununi!
Carile născut aicea, au și murit pentru noi,
Care mă povățuiră și ne-ntilni pi-amîndoi.

Și ce să-ți vorbesc di-acestea, eu mai puțin învățat
Decît credincios, cu rivnă, eu ci sînt născut soldat?
Un preut poate să vie, poate a te lumina,
Poate ochii să-ți deșchiză, viața vecinică a-ți da.
Gindești la giurămintu-ți, cît a botezului dar
Să nu-ți dea vecinica moarte și blestemul cel amar.
Ceri voie ca-mpreună cu dînsul să viu și eu!
Dar aceasta de la cine? O, vecinice Dumnezeu!
De la cine să o cei într-acest serai profan?
Tu ai douăzeci crai sînge, tu, roabă lui Orozman!
Rudă cu Luiz cel Mare, tu, fiica lui Liuzignian,
Tu, credință, a mea soră, tu roabă unui sudan!
Mă-nțelegi... mai mult a zice nici nu poci, nici nu-ndrăznesc:
Păstratu-m-ai a fi, Doamne, tot spre rîsul pagînesc?

ZAÏRA

Ci taci, crudele, sfirșăști! Tu nu știi, încredințat,
Al meu secret și necazuri, a mea vreri și pacat.
Frate, frate, fie-ți milă di-a ta rătăcită sor',
Că suspin, arz în văpaie și fără nădejdi mor!
Vai, frate, eu sînt creștină și sfîntă apă aștept
Inima să-mi lecuiască, să-mi stingă para din piept!
Nevrednică n-oi fi poate de al meu frate iubit,
De ai mei strămoși, de mine, de tatăl nenorocit.
Dar, spune, acum, Zăirii, fără de a-i tăinui,
După legea creștinească, ci pedeapsă poate fi
Pentru o nenorocită ci din slabă vrîsta sa
De parinții săi lipsită, în robie s-ar afla
Și găsind razim și milă de la un varvar păgîn
Se var însoți cu dînsul, ar iubi pi-al său stapîn?

NERESTAN

O, ceriule! Ce spui, soro?! Cea mai cumplită din morți
Ar trebui...

ZAÏRA

Destul iaste. Omoară-mă, ca să poți
Di-a întîmpina rușinea!

NERESTAN

Ah, sor'!

ZAÏRA

Eu mă pirăsc

Că vrēm să mă-nsoțesc astăzi cu Orozman, ci iubesc.

NERESTAN

Să te însoțești? Cu dinsul? Cериule! Ce zemintic!
Tu! ale crailor fiică?

ZAÏRA

Lovești, că-l iubesc, zic!

NERESTAN

Ocare nenorocite a singelui strămoșesc,
Ticăloaso, tu cei moartea ș-o vrednicești, cum simțesc!
Și de mi-aș asculta slava numai și rușinea ta,
Cinstea neamului, a taicăi, cum și pomenirea sa,
Dac-a zēului tău legea, ci-a cunoaști nu vei ști,
Precum și a mea credință brațul nu mi l-ar opri,
Aș mergi acum îndată în palatul încumplit
Și aș junghia cu fierul varvarul ci ti-au blăznit,
Și din mirșava sa coapsă, l-aș înfibge într-a ta,
Dintru care, cald scoțindu-l, într-a mea l-aș implinta.
Doamne! Cînd Luiz, pre care lumii spre pildă l-ai dat,
Nu mergi război să facă pre Nilul înspăimîntat,
Decît numai ca să poată și aici singur răzbi
Ș-a zeului său mormîntul de pagini a izbăvi,
Zair-atunci, a mea soră, cum și rudenia sa,
Tiranilor celor silnici prin nuntă vrea a se da!
Și eu să vestesc voi mergi, lui Liuzignian, ci stă les,
Că pri-un tatar a sa fiică drept Dumnezeu ș-au ales.
Tatul tău și-n ceasul morții, acum se află strigînd
Zairo, ș-a ta spāsire de la Dumnezeu cerînd.

ZAÏRA

Stăi! Stăi! Preaiubite frate, cunoaști-mă un menut,
Poate vrednică de tine și Zaira s-au născut!
Mai stîmpără dojenirea! Îmblînzești-al tău cuvînt,
Mînia ta și ponosul, ocări mai cumplite sînt
Și mult mai pătrunzătoare decît silnicul omor
Ce-l cer ș-ale tale brațe a mi-l dărnici nu vor.
Starea în care mă aflu împileazi-al tău curaj,

Tu suferi, o văz prèbine, dar eu sufăr mai vrăjmaş!
Măcar di-ar fi voit ceriul, prin al său ajutori crunt,
Să-mi fi închegat prin vine singele-ntr-acel menut
Cînd, de pîngarita pară inima mi s-a-nfocat
Şi creştinescul meu sînge d-Orozman s-au fermecat!
Ziua-n care a ta soră d-Orozman s-au îndragit...
Dar să mă ierti creştinii, cine nu l-ar fi iubit?
Inima lui mă aliase, pentru mine tot făcea.
Simţeam că a sa dîrjic înainte-mi să-ndulcea
Ş-a creştinilor nădejdea singur au însufleţit,
Datoare-i sint de plăcerea că iarăşi ti-am întilnit.
Iartă: că a ta minie, taina, al meu giurămînt
Şi cugetul, frăgizimea, slăbiciunea, toate-mi sint,
Toate-mi sint cumplită muncă, ah, şi astăzi sora ta
Moare mai mult de căinţă decît de dragostea sa!

NERESTAN

Te jelesc şi nu te laud, şi încă pronia crez
Că n-a lăsa-n fărdelegi ca să piei şi să te pierz.
Îţi iert, îţi iert, surioară, vâlmăşagul pîngărit,
Că biruitori braţ ceriul încă nu ţ-au dărnicit,
Acel braţ ci dă puteri curajului împilat,
Va sprejini păşorul cel de viscol holburat.
N-a suferi niciodată al tău suflet năcăjit,
Între légi şi un varvar ca să fie despărţit.
Focul care te topeşte, botezu-l va potoli
Şi, sau vei trăi creştină, sau mucenică-i muri.
Sfîrşaşti fără zăbavă jurămîntul început,
Sfîrşaşti-l, şi-n grozăvia ci inima ţ-au pierdut,
Lui Luiz făgăduieşti, Evropii, tatălui tău,
Celui ci-ţi vorbeşti-n suflet, preasfîntului Dumnezeu,
Jură-le că însoţitul pîngărit nu-l vei lega
Păn' cînd preutul aicea ochii nu-ţi va lumina
Şi, păn' cînd, faţă cu mine, întli, nu ti-a mirui
Şi, din mîinile lui, Domnul, supt scutul său, ti-a priimi!
O făgăduieşti, Zăiro?

ZĂIRA

Ah, iată, făgăduiesc:
Fă-mă slobodă, creştină, întru toate mă unesc!
Mergi, peuplele închide iubitului născători;
Mergi, aş vrea să viu şi însumi, ca cea mai întăi să mori.

NERESTAN

Iată, mă duc, surioară, cînd lucru nu-i putincios
Să te zmulg, după dorință, din palatul rușinos,
Și de sîrg te voi întoarce, ca prin botez, să apuc
Să te scoț măcar din tartar și-n sine-ți să te aduc.

CORTUL AL CINCILE

ZAİRA
(*singură*)

Iată, singură mă aflu, Doamne! Ci am să mă fac?
Doamne! Cugetul îndreaptă-mi să nu te vinz, ci să-ți plac!
Musulmană-s sau franțeză, sînt fiica lui Liuzignian?
Creștină sînt sau sultană, soție lui Orozman?
Libovnică-s sau vrăjmașă? O, giurămînt, giurămînt!
Vă voi mulțami, părinte, cum și tu, al meu pămînt!
Fatima nu se mai vedi și-ntr-acest ceas turburat,
Lumea mă părăsi toată și în sine-mi m-au lăsat.
Inima mea fără razim putè-va de a purta
Sarcinile datoriei ci vreu a-i împovora?
La legea ta, Doamne sfinte, sufletu-mi s-au închinat,
Dar depărtează din ochi-mi libovnicul lăpădat!
Libovnice preaiubite! Putut-am a socoti
Demineată cum că astăzi di-a te videa m-oi sfii?
Eu, carele de văpaie, cuprinsă cu drept cuvînt,
N-avem altă fericire, altă griji sau alt gînd
Decît a vorbi cu tine, dragostea a-ți asculta,
A te vedea cu dorință, sosirea a-ți aștepta.
Dar vai! Eu te slăvesc încă ș-a te iubi e pacat.

CORTUL AL ȘASILÈ

ZAİRA, OROZMAN

OROZMAN

Arati-te, toate-s gata ș-al meu libov înfocat
Nu suferi prelungire, de izbînda sa cuprins!
În serai făclia nunții acum întii s-au aprins.
Mirezmile, tămliarea, geamia au afumat

Și pri-a lui Mahomet zeul prin rugăciuni l-au chemat
Să-mi primască giurământul și să vazi al meu foc;
Nărodul să ți se-nchine ti-așteaptă într-acei loc.
Toate supt talpe îți pică cite potrivă-ți mergea,
Mindrile rivale care inima mea-ți gâlcevea
S-ar socoti fericite dacă te vei îndura
Ca să le lași să-ți slujască și să facă voia ta.
Mina mea, tronul, serbarea, a nichiahului [?] cevrea
Toate-s gata, vin și-ncepi astăzi fericirea mea.

ZAÏRA

Unde sint, nenorocita! O, frăgizime! O, chin!

OROZMAN

Vino!

ZAÏRA

Unde m-aș ascunde?

OROZMAN

Ce zici?

ZAÏRA

Ah, dulce stăpin!

OROZMAN

Zaïro, vin de-mi dă mina și primești-a mea să iei!

ZAÏRA

Ah! Ci poci de a-i răspunde, zeul părinților miei?

OROZMAN

A birui, cât îmi place, stidirea ci simt că ai,
Cu cât îmi [in]tartă para ș-a mea fericire!

ZAÏRA

Vai!

OROZMAN

Cît mai dragă mi te face acest sfielnic zefir,
El a virtuții înalte iaste dulce haractir!

Vrednică supchipuire de statornicia mea,
Vino, dar, fără zăbavă!

ZAÏRA

Sprijinești-mă, Fatma...

Doamne!

OROZMAN

Ceriule, ci iaste?

ZAÏRA

Acest nechiah prëslăvit
Face nalta fericire sufletului meu uimit.
Tronul, slava și mărimea nicidecum nu li-am vînat!
Ah! Ci santiment mai dulce sufletul mi-au îmbătat!
Ah! Aș fi dorit, unită numai cu virtutea ta
Al Aziei tronuri toate pentru tini-a lepăda,
Singură-n pustietate lingă soțul meu a fi
Și să fi putut cu tine în picioari-a le stropsî!
Domnul meu, însă... creștinii...

OROZMAN

Creștinii... Iubita mea!
Libovul meu cu-acea sectă ci-amestic poate avea?

ZAÏRA

Acel Liuzignian, bătrînul, de dureri împilat,
Își sfirșești acum viața și chinul îndelungat.

OROZMAN

Ș-apoi! Ci interes sîlnic ș-atîț de amăritori
Poate inima-ți să simtă pentr-un bătrîn muritori?
Tu nu ești nicicum creștină, crescut-aici, în serai,
A strămoșilor mei legea din copilărie ai.
Un bătrîn ci să sfirșești, de vrîsta sa împilat,
Trebuia să ponegrească al tău năroc luminat?
Drăgălașa îndurare, ci pentru dînsul simțești,
Nu-i drept ca să mă mîhnească acum, dacă mă iubești!

ZAÏRA

De ț-am fost dragă, stăpîne, dacă fragid m-ai iubit...

OROZMAN

Di-mi ești dragă? Doamne sfinte!

ZAÏRA

Lungești-a nunții sfișit...
Iartă că acești noduri, făcute de mina ta...

OROZMAN

Ceriule! Cine vorbește? Zaïra, cu gura sa!

ZAÏRA

Minia sa să o sufăr, ceriule, cum voi putea?

OROZMAN

Zaïro!

ZAÏRA

Îmi iaste strașnic, stăpîne, di-ați desplăcea...
Uitarea pe toate soarbe, toate se desfac în vînt,
Tot, cu orice sînt datoare cum și tot ceea ce sînt!
Nu poci să rabd grozăvia ci mă fulgeră curund
Nu poci... Ah, iartă, stăpîne, departe-ți, ca să ascund
A mele lacrimi amară și chinul cel incumplit
Voia-mi, deznădajduirea și groaza în care sînt!

(*Fuge.*)

CORTUL AL ȘAPBILE

OROZMAN, CORAZMIN

OROZMAN

Am incremenit cu totul și glasul meu amortit
Nu răspunde la pornirea sufletului ce-i rănit!
Mie oari îmi vorbiră? Oari bini-am preceptut?
Cum doar ea de mine fuge? Ceriule! Și ci-am văzut?
Corazmine, ci să fie acest premenit întreg?
Cum o scăpai de fugiră! Singur eu nu mă-nțeleg!

CORAZMIN

Singur ti faci turburarea și încă te făluiești.
Clevitești o inimioară în care împărătești.

OROZMAN

Pentru ce atâtea lacrimi? Acel vălmășag aprins?
Fuga, chinul cel sălbatic, ci-n ochii săi era strîns?
Nu cumva oare franțozul!... Ce strîștie, ce prepus!
Ce grozavă-nchipuire inima mea au pătruns!
Eu, vai! mi-am depărtat singur dreptul neîncrezămînt;
Un varvar, un rob să aibă cutezu-așă pingărit!
Prietine! Suferi-va un sudan, un serachin
Să tremure, să se teamă de un rob, de un creștin?
Dar zi, tu-i văzuși obrazul și mai bine-i fi putut
A ochilor săi vorbirea ca să o fi preceput!
Nu-mi tăgădui nemica, focul meu iaste-nșelat?
Vestește-mi nenorocirea... dar tu tremuri... ti-ai schimbat...
Mi-i destul...

CORAZMIN

Mă tem prepusul de a nu ți-l întărta.
Intr-adevăr că vărseră din ochi lacrimi cîteva;
Stăpîne, însă, din toate, eu nemic n-am însemnat
Ce s-ar fi părut...

OROZMAN

Di-afrontul acesta încă-s cruțat!
Nu! De mi-l făcea Zaira, acum s-ar [fi] ispitit
Prin vicleșug să-mi adoarmă erezămîntul ațipit,
Tainica nemulțămire unui suflet frămîntat;
De ar fi fost viclean suflet, cum s-ar fi desfășurat?
Ascultă-mă, pre Zaira nu trebui s-o prepui,
Dar acel franțoz ohtiazi și suspină, cum îmi spui:
Și ce-mi pasă, după toate, de ale sale ohtări,
De unde știu că amoriul stoarci-a sale lăcrămări?
Ș-apoi ce am a mă temi despre un rob ticăit
Ci se desparte de dînsa mîini, de voie sau silit?

CORAZMIN

Împrotiva legii noastre, stăpîne! Nu ai iertat
Al doilea oară s-o vazi, singur aici, în palat?

OROZMAN

Cum? Di-a drăgălașii mele videri, acel vânzător
Să se bucure aicea s-arătă cutezători?
I-l voi da, dar murind însă, dar chinuit, dar bătut,
Dar supt ochii ei vârsindu-și sîngele ci m-au vîndut,
Dar spîrcuit dinainte-i, mîna mi, ci sîngi-a pica
A libovnicului sînge cu al ei va mesteca...
Iartă-mi această pornire că-i din suflet bîntuit,
Ci, pornit fiind din fire, iubesti și e rănit.
Cunosc a mea slăbăciune, de răbștire-mi mă-ngrozesc,
În turburări rușinoase mă micșorez, o simțesc.
A prepune pre Zaira, într-acest chip, iaste mult,
Sufletul ei de a faci vînzări nu iaste născut,
Dar pîn' la atît nu credi, nici pri-al meu că s-a-ngiosii
Să suspine de capriții și-năspriri a suferi.
A mă plîngi, a primi iarăși, și credința a mai da,
Dovedirile, de mine nevrednic m-ar arăta!
Mai bine iaste asupra-mi stăpînire ca să ieu
Și să uit și pre Zaira, să uit și numile seu.
Mergi, și seraiul să-mi fie de-a pururea oprit
Și groaza să ocolească a lui porți necontenit!
Tot aicea să simțască a robiei strașnic friu;
A răseditului iarăși vechiul obicei să ieu.
Spre roaba-și cineva poate, sumeția sa uitînd,
O rază de bunătate să arunce cînd și cînd,
Dar iaste foarte rușine di-o zambilă-a tremura.
Apușenilor, ocara aceasta o vom lăsa.
Fimeia, primejduioasă, ci vrea tot a jugui,
Di domnești in Evropa, aici trebui-a robi.

ACTUL AL PATRULE

CORTUL 1

ZAIRA, FATIMA

FATIMA

Cît te tînguiesc, stăpînă, totodată cît mă mier!
Zeul creștinilor numai, ci-ți dă inimă de fier,

El îți va da și tărie brațului slăbănogit,
A rumpe nodul acesta și puternic și iubit.

ZAÏRA

Această strașnică jirtfă putè-voi a o sfirși?

FATIMA

Ceri a sa îndurare și milă-ți va dărnici!
Di-a ta inimă infrintă îngrijire va lua!

ZAÏRA

Niciodat-a mea nevoie n-am avut de mila sa.

FATIMA

Familia strălucită dacă nu-ți vei mai videa,
Zeul, în care crezi astăzi, fiic-a sa te va avea,
Într-a lui brațe te afle; vorbești-n sufletul tău
Și dacă acel sfint preut, cinia lui Dumnezeu,
Nu var putea ca să intre în acest palat profan.

ZAÏRA

Ah! Eu am răvărsat moartea în sînul lui Orozman!
Ah! A-i rumpe inimioara cu cruzime am putut!
Ce defăimare, Fatimo, și ce încumplit menut!
Tu ai poruncit-o, Doamne!... fericită v-aș fi fost...

FATIMA

Cum! Mai jălești încă lanțul acel rușinos și prost?
Îți primejduiești izbînda după ci-atît ti-ai luptat?

ZAÏRA

Izbîndă nenorocită, prinos crunt și-nfiorat!
Ah! tu nu simțâști, Fatimo, aceea ci eu jărtfesc,
Amoriul acest puternic, din care viața-mi hrănesc
Și din care fericirea, vai, putem a-mi aștepta
Întru toată infocarea încă nu se arăta!
Că traduc a mele rane zeului fără sfirșit
Și cu lacrimi vinovate aceste locuri stropind,
În care sălășluirea, că ș-au ales, îmi spunîi,
Rîdică-mi, îi strig, amoriul, lacrămînd din ochii miei,

Îmi plimbă de tine-ți, Doamne! Stîngi-a mele rîhnituri!
Dar, Fatimo, în menută, a iubitului meu nuri,
Drăgănelile acele ci pururea le văz eu,
În sufletu-mi se ridică între mine și-ntre zeu.
Ei bine, viță crăiască, din care naștirea-mi țin,
Creștinilor, taică, maică, tu, Doamne, al meu stăpin,
Voi care mă lipsiți astăzi de scump libovnicul meu,
Luați-mi duhul vieții, dacă nu mai iasti-al seu!
Ca să mor nevinovată și mina ci am rîhnit
Să-mi închize măcar geana ochilor ci au iubit!
Ah, dar Orozman ce face? Nu cercetează, și drept,
Dacă departe de dînsul viață sau moarte aștept?
Fuge de mine, mă lasă și eu nu mai poci trăi.

FATIMA

Cum! tu, a crailor fiică, ci dorești a-i urmări,
Tu, într-a Domnului brațe, ci-i al tău apărători...

ZĂIRA

Di ce n-a fi pentru dînsul născut ș-al meu iubitori?
Sau Orozman făcut iaste jirtfă a lui spre a fi?
O inimă-așă măreață poate Zeul di-a uri?
Drept și făcători de bine, darnic și de vertuți plin,
Ci putea mai mult să fie de se naștea și creștin?
Măcar de var voi Domnul, ca sfîntul mijlocitori,
Ci sufletul meu dorești, cuviosul slujitori,
Să poată să mă răpască din turburarea ce simt!
Dar nu știu, cu toați-acestea, nădăjduiesc, în sfișit,
Că zeul, pe cari-atîta mi-l vestiți de îndurat,
N-a osîndi niciodată un nechiah așe curat.
Poate că el de Zăira fiind tainic proslăvit,
Iartă așe vâlmașaguri sufletului meu rănit.
Poate pe tronul Siriei pre mine mă va lăsa
Și prin mine, pre creștinii Aziei va apăra.
Ah! Fatmea, tu știi prea bine că Saladen cel vestit,
Ci pri-al meu singe din jilțul Jurdenului au gonit,
Ci ca Orozman mărime spre mirare ș-au făcut,
Din sînul unei creștine ca și mine s-au născut.

FATIMA

Ah! nu vezi c-acestea toate sînt spre a te măguli?...

ZAİRA

Lasă-mă, că le văz toate și mor fără-a mă orbi!
Văz că singile, moșia-mi și legea mă osîndesc.
Văz cum că sînt Liuzigniană și pre Orozman iubesc!
C-a mele dorinți di-a sale nu se dezlipesc nici pic:
Și îmi vine, cîteodată, la picioare ca să-i pic
Și să-i fac mărturisirea curat de ceea ce sînt.

FATIMA

Că poți pierdi pri-al tău frate prin aceasta-i de gîndit;
Că primejduiești creștinii, ci numai tu-i sprejînești,
Și vinzi Zeul, ci-ți gătești desfătările cerești!

ZAİRA

Ah! Inima di-ai cunoaști acestui biruitor!

FATIMA

A credinții musulmane el iasti apărători
Și pre cît el te iubește, pre atît n-a-ngădui
Să ți se vestească Zeul, care-i datori a goni.
Preutul aici în taină după puțin va intra,
Tu îți știi făgăduința...

ZAİRA

Urmeazi a-l aștepta!
Am jurat făgăduința, taina de a o păzi,
Pre care di-al meu libovnic tristă voi tăgădui
Și spre vîrf nenorocirii nici iubită nu-i mai sînt.

CORTUL AL 2-LE

OROZMAN, ZAİRA

OROZMAN

Au fost o vreme, cadîno, cînd sufletul meu blăznit,
Simțimenturi drăgălașe răbdînd fără-a se roși,
O socotea drept vertute în fiară-ți a dugleși.
Credem că mă iubești fragid ș-al tău stăpîn îngiosit,
Ohtînd supt tălpile tale, s-aștepta a fi iubit.

Nu m-ai auzi vreodată, ca libovnic rihnitori,
Să mă pornesc împotrivă-ți cu ponos dogoritori.
Rănit foarte cu cruzime, dar dirz di-a mă tingui,
Prea curat și mare foarte di-a căta a șuvăi,
Că nebăgarea în samă cea mai mare, îți vestesc,
Va fi prețul ci a tale toane pustii vrednicesc.
Nu te găti gingășimea nicicum a-mi mai înșala,
Nici lingușiri viclenite și cuvinte a căta,
Care al tău refuz crinced să poată de a-l văpsi
Ș-un libovnic răcit astăzi iarăși a-l ademeni,
Și carile, pentru grija di-a nu se mai rușina,
Ș-a refuzului pricina nu voiești-a cerceta.
S-au sfișit, cadino, toate, vreo alta s-a sui
În rangul ci al meu libov să sîrguia a-ți găti.
Asta va avea simțire ș-a cunoaști va putea
Ca ce preț la a mea mină de a pune se cădea.
Poati-ar fi scribelnic pasu, dar însă sînt hotărit:
Să știi că Orozman iaste spre orișice prea gătit!
Voiesc să te pierz mai bine și de ochii-ți depărtat,
Să mori întru mihniciune pentru că te-am lepădat,
Decît să te cîștig, dacă urmeazi credința ta,
Un suspin strein de mine pe furiș a îneca.
Ochii mei mai mult frumseța-ți nu vor vedea, în sfișit . . .

ZAÏRA

Al suspinului meu martur, Zeule, tot mi-ai răpit!
Pierdutei simțirii mele singur vrei să poruncești!
Vai! dac-ntr-adevăr, Doamne, mai mult nu mă mai iubești . . .

OROZMAN

Cinstea mea imi poruncești; și iaste adevărat
Că ti-am iubit foarte, foarte și di-acum că ti-am lăsat,
Cum că mă leapăd de tine și că iubirea tu stîngi,
Că supt a ta ascultare . . . Zairo, dar ce? Tu plîngi?

ZAÏRA

Ah! Doamne! Ah, măcar, Doamne, să nu crezi cum că jălesc
Rangul înalt de sultană, pe care îl prăpădesc,
Ci plîng că te pierd pre tine, dar soarta mea au voit
Dar inima mea, dar, Doamne, nu o cunoști, în sfișit...!

Pedepsească-mă-n veac ceriul ci mă osindești-avan,
Dacă jălesc, fără numai, inima lui Orozman!

OROZMAN

Și cum, mă iubești, Zairo?

ZAİRA

Zeule, de-l iubesc? Vai!

OROZMAN

Ce toană neîntăleasă! Ce capriție dar ai?
Iubindu-mă, de ce, crudo, într-atîta te silești
Inima unui libovnic credincios să o rănești?
Ah! Eu mă cunosc rău foarte; deznădăjduirea mea
Că am puteri mai mare preste sine-mi o credea,
Dar inima mea-i departe di-un zor așa pierzători,
Zairo, ah, niciodată ceriul cel răzbunători
Libovnicului ci se află în lanțul tău ferecat,
Să nu-i deai chip să uite al tău amori infocat!
Cum? Eu! Pe tronul meu alta să se suie, s-au putut
Aseminea pierzătoare gîndire să fi avut?
Iartă, ah, miniei mele cele-nadins nepăsări,
Așă-n grabă dezvălite și mințite prin urmări!
Cè singură neplăceri ci din parti-mi vei simți,
Iast-această ci-acum ceriul ți-au făcut a ispiți!
Te voi iubi totdeauna... Dar di ce inima ta,
Părtașe văpăii mele, fericirea-mi depărta?
Spune-mi, iaste năzărire, iaste frica di-un stăpîn,
Di-un Sudan, ci lingă tine de toată puterea-i spîn
Sau iaste meșteșugire? Cruți-te, di-aceasta, vai!
Tălpizlîcul nu-i de tine și nici vreo nevoie ai!
Sfîntul nod ci ne unește fie fără beteșug!
Oricare meșteșugire se tragi din viclășug
Și nu l-am știut vrodată! Așa a mele simțiri
Di-așa libov curat pline...

ZAİRA

Sînt în deznădăjduiri,
Te iubesc cu covîrșire ș-această dragosti-a mea
Pentru inimă iaste osîndirea cea mai grea.

OROZMAN

Pentru Dumnezeu, dar spune-mi; tot ai a mă chinui?
Se poate?

ZAÏRA

Ah, Doamne sfinte! Căci nu poci a-i dezvăli!

OROZMAN

Dar ce taină deșanțată păzăști, Zairo, în sin?
Nu cumva mă viclenești pe ascuns vreun creștin?
Mă vindi-oarecine? Spune-mi!

ZAÏRA

Și poati-a te vicleni!
Intri-acela și-ntre tine nu-î nemic de îngrijit.
Răul iaste pentru mine, numai eu sînt de jălit.

OROZMAN

Tu de jălit! Ceri înalte!

ZAÏRA

Iartă să-ți cer în genunchi
O milă, întru durerea ci mă sacă la rărunchi.

OROZMAN

O milă! Ah! Poruncești, ceri-mi și viața mea!

ZAÏRA

Cu a mea să se lungească ale tali zili-aș vrea!
Orozman... Iartă-mă astăzi, iartă-mă, stăpîne lin,
Să șaz departe de tine, singură într-al meu chin,
Ca cu ochi mai singuratic nărocul meu să-l privesc,
Ca plînsul cel supărelnic de auzu-ți să-mi dosesc,
Și tainile mele toate mîini ți se vor dezvăli.

OROZMAN

Cu ce neastîmpărare voiești a mă mai munci?
Putè-vii?...

ZAÏRA

Dacă amoriul te insuflă, mă iubești,
De mila ce-ți cer, stăpîne, te rog să nu mă lipsești!

OROZMAN

Ceea ci voiești, Zăiro, trebui să o voiesc,
Cu toate că scump mă ține, dar iată că mă unesc.
Pas, dar, îți adă aminte că și acum ți-am jărlfit
Menuntul vieții mele cel mai neprețăluit.

ZAÏRA

Cu acești vorbe, Doamne, firul inimii imi tai!

OROZMAN

Așădar, mă lași, Zăiro, mă lași, te duci...

ZAÏRA

Doamne! Vai!

CORTUL AL 3-LE

OROZMAN

OROZMAN

Un adăpost singuratic prea de sîrg fu a-și căta
Ș-a mea slabă bunătate spre rău a-ntrebuința.
Cît mă chinuiesc cu gîndul și încă tot n-am pătruns
Al amărăciunii sale mișcătoriul cel ascuns.
Pe tronul împărăției trase de amoriul meu
Și în sinul fericirii poftit sufletului seu,
Lîng-al ei dorit libovnic, ci-n genunchi îi suspina,
Ochii săi plini de iubire întru lacrimi se-neca!
Sînt nevrednicit atîtea capriții de a videa:
Și eu însă strîmbătate mai puțin putui avea?
Nu mă făcui înainte-i și vinovat și fudul?
Mi se cădea a mă plînge? Mă iubești și-i destul.
Cu trecirea de vederi se cuvine a spăla
Pornirea rîhnirii mele, ci poati-a o defăima.
Mă-nduplec că văz într-însa suflet fără vicleșug,

Că firea-i insuflăști vorba fără meștersug.
Într-a nevinovăției timp, se află fericit,
Curăției [i] se cade ca să dau increzământ.
Mă iubești, n-am greșală, înainte-ți am cetit
Dragostea cea pentru mine în ochii săi nendoit.
Sufletu-mi simți arsura ci mă-frige nencetat,
De mii de ori pre buzi-i, taina-și să-mi spui-au zburat.
Inim-așă de vicleană și-ngiosită poți-a fi
Ca libov s-arati atita fără nicicum a-l simți?

CORTUL AL 4-LE

OROZMAN, MELEDOR

MELEDOR

Acest răvășel, stăpîne, la Zaira îndreptat,
Prins fiind di-a voastră strajă, în mîna mea au fost dat . . .

OROZMAN

Dă-mi-l! . . . Cine-l ducea? . . . Dă-mi-l!

MELEDOR

Îl aducea un creștin
Dintr-acei ci bunătatea-ți slobozi din lanț și chin.
Să intri-n serai pre taină și furiș s-au ispitiț,
Prinzindu-l, l-au pus în fiară.

OROZMAN

Vail Amar ci-am de cetit?
Mergi! . . . Mă-nfiorez de spaimă!

CORTUL AL 5-LE

OROZMAN, CORAZMIN

CORAZMIN

Poate a te lămuri
Răvășelul prins, aceasta, și focul a-ți potoli.

OROZMAN

Să cetim! Tremură-mi mina și sufletul meu uimit
Presimte că el cuprinde pentru mine sort' cumplit!
Să cetim... „Dragă Zairo, vremi-i de a ne videa:
Iași-o tainică ieșire în partea despre Mecet,
Poți, fără a fi văzută, pi-acolo, ieșind încet,
A-nșala previghitorii și nădejdea-mi a împlea.
Rivna mea ți-i cunoscută, urmeazi-a primejdii:
Ți-aștept; voi muri îndată, credincioasă de nu-i fi.“
Ei, iubite Corazmine, ce zici?

CORAZMIN

Mare împărat,
De prisosul grozăviei eu sînt de tot spăimîntat!

OROZMAN

Vezi vinzarea vederată?!

CORAZMIN

Vicleșug îngrozitor!
Doamne, dup-așă ocară, fi-vei tot nesimțitor!
Tu, care mai înainte, di-un prepus nedovedit,
Inima di-așa dureri vie ți-au fost otrăvit?
Ah, nu iaste îndoială că viclenia cea grea
Ți-a lecui de amoriul ci slava ți ponegrea.

OROZMAN

Aleargă la dînsa-ndată, pas de zboară, Corazmin,
Pas și arată răvașul... Tremure... Și al său sin,
Străpuns de mii de cuțite, moară ea și toți ai săi,
Pînă a nu lovi, însă... Ah! prietine, mai stăi,
Stăi, nu iaste vremi încă! Acel creștin, voiesc eu
Să fie dus înainte-i! Ba, nemica nu mai vreu...
Mor... mă pierz, căci prisosința turbării m-au otrăvit!

CORAZMIN

Așă afront și ocară niminea n-au suferit.

OROZMAN

Iată, cunoscut, dar, iată, secretul ci-o îngrozea!
Secretul ci al său suflet vînzători îl chinuia!

Supt marama-mprumutată temutului prefăcut,
Puțină vreme, departe de mini-a fi, s-au cerut.
Mi-am făcut această sîlă, am lăsat-o di-a ieșit,
Ea s-au dus plîngînd cu lacrimi, însă spri-a mă vecleni.
Ce, Zaira?

CORAZMIN

Tot aleargă vina di-ai ingreua,
Stăpîne, nevinovată jirtfă-a fi nu s-ar cădea
Ș-a măririi simtimenturi mai trezindu-le puțin...

ORAZMAN

Acesta iaste viteazul Nerestan, de cinste plin,
Cel creștin care cu fală Iersulimul implea
De o virtute înaltă, cu care ochii blăznea,
De care mă mieram însuși în sufletu-mi turburat,
Că un creștin în virtutea cu mine s-a sămănat.
Cît de scump va să-mi plătească ștalveracul acest slut!
Zaira, Zaira iaste vinovată mult mai mult!
Ea, roabă fiind creștină, ci putem a o lăsa
Fără vreo îngiosire în robi-a duglișta,
O roabă! Ea simte bine pentru dînsa ci-am făcut
Ah, ticăloasa!

CORAZMIN

Stăpîne, dac-al meu zel, cunoscut,
Dacă într-aceli strîștii, care pentru-a te munci
Veți voi...

OROZMAN

Dar vreu îndată, vreu s-o văz, vreu a-i vorbi!
Pas, robule, zboară, adă-mi, ad' pe Zaira aici!

CORAZMIN

Vai! Doamne, într-așa stare ci vei putea ca să-i zici?

OROZMAN

Nu știu, prietine, nu știu, să o văz însă voiesc.

CORAZMIN

În pornirile miniei ci te deznădăjduiesc,
Vei îngrozi-o, te-i plinge, lacrimile-i vei porni,

Improvă-ți bunătatea-ți arme li va dărnic
Și inima ta blăznită, deși lucru dovedit,
Li va căuta cuvinte pentru dezvinovățit.
Di mă ierți să-ți dau sfat, ține tănuit acest răvaș.
Fă-i-l ca să i se deai prin vreun om lăturaș
Ș-așa cu tot tălpizlicul, cu orișice prifăcut,
Vei putea de a cunoaști țalul ci va fi avut
Ș-a inimii sale pături vederat vei dezvăli.

OROZMAN

Și socotești că Zaira poate a mă vecleni?
Fie orici-ar fi să fie, vreu soarta să-mi ispitesc,
Vreu virtutea pin' la uscă[?] s-o împing și s-o silesc,
Vreu să văz o îndrăzneală fimei pin' [la] ce țenghi
Poate ca să opintească curtezul său cel mehenghi.

CORAZMIN

Temu-mă, stăpîne, foarte, de întilnișul di-acum,
O inimă ca a voastră...

OROZMAN

Nu te îngriji nicicum!
Inima mea, vai! Ca dînsa nu se va fățarnici,
Am însă statornicie ș-a mă cumpăni voi ști!
De vremi că mă-ngiosești a cunoaști un rival,
Ține răvașul acesta, pentru cîtetrei fatal,
Caută și-l dă în mîna vreunui rob credincios
Și fă ca să-i dea răvașul acest crînced, pe dîndos;
Mergi... Voi face mai mult încă, voi fugi de ochii săi,
Să nu mai vie la mine... Dar iat-o! O, dumnezei!

CORTUL AL 6-LE

OROZMAN, ZAIRA, CORAZMIN

ZAIRA

Mă inspăimîntași, stăpîne! Ci pricină, ci cuvînt
Spre cea grabnică poruncă, ci m-aduse vrînd-nevrînd?

OROZMAN

Zăiro, e-n trebuință deschis a mă lămuri:
Aceasta-i mai de nevoi decît poți a socoti;
Mi-am luat sama... Și unul, prin altul, nenorocit
Trebui a fi, într-o vorbă, sortul meu ș-al tău sfetit,
Cît-am făcut pentru tine se poate c-ativărat,
Sumeția mea uitată, schimtru ție închinat,
Respectul meu, bunătatea, grija, un crezămînt
Să fi răpit, de la tine îi datori cu cuvînt.
Sufletul tău, în tot ceasul, de stăpînul tău cernut,
Robit prin faciri de bine, că-i di-amori, va fi crezut.
În inima ta, cu tine, vremi iaste a ceti,
Păturile ei la mine trebui-a se dezvăli.
Giudecă-te, și-mi rostești adivărul, cum simțăști,
Cu care, măcar, datoare curățaniei îmi ești.
Dacă vreun libov altul, puternic, ce biruit,
Covîrșăști-a mele grije sau măcar li-au cumpănit,
Mărturisăști și-ndată, iertarea-n inima mea
Iaste gata, te așteaptă, spune și o-vei avea!
Jărtfești credinții mele pe cine ti-ar fi iubit!
Gîndești că te văz încă, că mă aflu vorovind,
Că fulgerul meu de glasu-ți poate a se înturna,
C-acesta-i singur menutul în care mai poci ierta.

ZĂIRA

Tu, Doamne! Ai îndrăzneală într-acest chip să-mi vorbești?
Să ții, crudule, c-această inima ci necinstești
Și ceriul cu-atîta strîștii voiești a o certa,
De nu ti-ar iubi, că iaste născută a te-nfrunta!
Nu mă tem, ah, decît numai de al meu foc pierzător,
Împutează lui, ci-mi arde sufletul pătimitori,
Amoriului împutează, ci-ar trebui a-l uita,
Rușinea și îngiosirea, di-a voi a mă-ndrepta.
Nu știi încă dacă ceriul, ci tot a mă vindea vrea,
Au hotărît pentru mine ticăloasa viața mea,
Dar oricum să se întimple, eu pe cinstea mea mă jur
Ci ca libovul meu scrise întru al inimii, jur!
Mă jur, dar, cum că Zăiră, în sine-și di-ar mai intra,
A crailor mai puternici privirea ar defăima
Și oricare, după tine nesuferit îmi va fi,

Vrei mai mult a mă cunoaști, voiești și mai mult a ști?
Vrei ca inima aceasta amărăciunii în jaf,
De față să-și răscolească al increțirilor vraf?
Să știi că de mult, în sine, fără nădejdi, durea
Acea ci înainte-ți a dezvirtii acum vrea!
Cum că ohta după tine, până a nu năvăli
Ale tale zambilicuri slăbiciunea a-i vădi,
Că îți ardea la picioare, că-ți jirfè prinosul eai,
Că-n sfârșit, te iubea încă pe cînd nu mă cunoșteai,
Că n-a avut iubit altul, nici că va avea, mă jur,
Și chem martur însuși ceriul, pe care poate-l injur
De cumva, a sa urgie vecinică am vrednicit,
De-i vinovat al meu suflet, pentru tine au greșit!

OROZMAN

Cum! De focul cel mai silnic ea mă-ncredințează? Ah!
Ce ponegrire; Zairo!... Nedrept giurătoarea! Vah!
Cînd dovezile vinzării într-a mea mină le țin!

ZAÏRA

Ce zici? Ah, ce turburare cutremură al tău sin?

OROZMAN

Nu-s nicicum în turburare, dar mă iubești?

ZAÏRA

Gura ta,

Cu rost atît de sălbatic, poate de a cuvînta
De focul ci totdeauna să-ntărta mai arzători?
Tu m-ai înghețat de spaimă vorbind acum de amori.

OROZMAN

Mă iubești?

ZAÏRA

Și mai poți încă di-aceasta a te-ndoi!
Dar te-ntreb ce turburare într-atît te-nghesui?
Ci cătări spăimîntătoare îmi arunci, di mă-ngrozesc,
Sau te îndoiești de mine?

OROZMAN

Ba nu mă mai indoiesc.
Mergi! Întră-n harem, cadîno!

CORTUL AL 7-LE

OROZMAN, CORAZMIN

OROZMAN

Viclenia-și, în sfîrșit,
Și-n creștitul grozăviei nici ca cît nu s-au mințit:
În fărdelegi leniștită, minciuna dulce spunea
Pir' în uscă ponegrire cu mărime-și spijinea.
Găsit-ai robul? Slujit-ai turbarea domnului teu?
Cunoaști-voi deodată vina și defăimul meu?

CORAZMIN

Am urmat după poruncă: crez însă că-i înceta
Dup-acele drăgăneli de acum a mai ohta.
Cu nebăgare în samă socot că o vei vedea,
Că în locul răzbunării căința nu va-ncăpea,
Că-n zădar sigeți amoriul va mai zmulge cum a zmult.

OROZMAN

Crezi c-o slăvesc, Corazmine, decît [o] iubesc mai mult?

CORAZMIN

Tu! O, ceriule! Tu! Doamne!

OROZMAN

De nădejdi-o zari văz.

Mîrșavul creștin acela, prietine, eu o crez,
Fiind tînăr, cu răpștire, năzăratic și ușor,
Au putut lesnea să crezi a inimii sale dor.
Că a dragostii orbire putut-a a-l îndemna
Ohtări și cutezătoare în năroc a îndrepta.
Vreo clipă di-a Zairii au putut de a-l orbi

Că-i lesne făr-îndoială de a se ademini.
Poate că iubit se credi, c-a mă defăima, el vrea
Fără să fi fost vro vorbă între dînsul și-ntri ea.
N-au văzut nicicum Zaira biletul nelegiuit
Și pe mine turburare prea cu pripă m-au răpit,
Ascultă-mă, Corazmine... întunericul umbros
Cum va da fărădelegii al său hubit neguros.
Și îndată ci creștinul cel de mine miluit
Se va ivi supt seraiuri, Nerestan cumva tupit,
Să ai grije ca să-l prinză străjile neapărat
Și să fie gati-n singi acel mai înfricoșat,
Și însărcinat de lanțuri să fie la mini-adus.
Pe Zaira, pentru toate, las-o, că nu-i în prepus.
Văz inima mea; văz bine pînă încît o iubesc!
Turbarea mea iaste mare și singur mă îngrozesc.
Mă rușinez de durerea în care m-ai implîntat,
Dar vai de nenorociții ci mă vor fi defăimat!

SFÎRȘITUL ACTULUI AL 4-LE

ACTUL AL 5-LE

CORTUL ÎNȚII

OROZMAN, CORAZMIN, UN ROB

OROZMAN

Acum au înștiințat-o, degrabă se v-arăta:
A stăpînului tău soartă, vezi, c-o ții în mîna ta!
Dă-i răvășelul acesta ci-i scris de un vînzători,
Pîndești tot, să-mi dai samă, fii aminte luitori:
Să-mi aduci răspuns îndată! Vine oarecine, ea.

(Cătră Corazmin.)

A unui ticălos prințip, prietine, vai di ea,
Vin, ajută-i să strunească a turbării sale vînt.

CORTUL AL 2-LE

ZAIRA, FATIMA și ROBUL

ZAIRA

Cine poate să-mi vorbească în starea în care sînt?
Cîni-ar putea să mă scoată dintr-a grozăviei teu?
Seraiul închis să află; dar di-a fi fratele meu,
Dacă acelu zeu, mîna, credința spri-a-mi apăra,
Prin creștini ascunși l-ar face pîn' la mine a intra,
Ci rob necunoscut oare să arată-n ochii mei?

ROBUL

Acest răvaș, dat la mine de cunoscuți di ai tăi,
De toată a mea credință poate a te-ncredința.

ZAIRA

Adă-l! (*Ea cetești.*)

FATIMA

(*deoparti*)

Puternice Doamne, dezvălești mila ta,
Fă-ți să se pogoare darul într-acest lăcaș avan,
Răpești pe a mea Doamnă de la crudul Orozman!

ZAIRA

(*cătră Fatima*)

Vreu ca să-ți vorbesc în taină!

FATIMA

(*cătră rob*)

Tragi-te deoparti-a sta,
Lasă-ne, dar să fii gata, că-ndată te vom chema!

CORTUL AL 3-LE

ZAIRA, FATIMA

ZAIRA

Cetești, vai! răvășelul, spune-mi și ce-i de făcut:
Ai frățni-mi-o poruncă s-o împlinesc aș fi vrut!

FATIMA

Zi mai bine că porunca vecinicii Dumnezeu,
Care vrea să te primească astăzi la oltariul său,
Nu-i Nerestan ci te cheamă, ci vecinicii împărat.

ZAİRA

O știu bine și la glasu-i supusă m-am arătat.
Eu am făcut giurământul, dar a băga s-ar cădea
Pe frati-mi-o și creștinii într-o cumpăn-așă grea?

FATIMA

Nu-i cumpăna lor de care inima s-au turburat,
Sufletul tău să clintești de amoriul cel turbat.
Îți cunosc inima bine, ea ca dînsii ar gîndi;
Tot ar pune în primejdii dacă rănită n-ar fi.
Ah! cunoaști rătăcirea-n cari ti-ai învăluit!
Te temi s-atingi un libovnic ci te defaimă cumplit!
Cum! nu vezi a lui cruzime, nu vezi a lui răutăți
Ș-a unui tătar crunt suflet zbucnind pîntre bînătăți?
Nu vezi, tigru tot sălbatic și-n sinul de fragizimi!
Libovnica îngrozindu-și, proslăvind-o în mărimi...
Și a ta inimă încă nu se poate dezbrîna,
Tot mai suspini după dînsul.

ZAİRA

Și ce poci a-i imputa?
Eu l-am supărat pe dînsul, eu, pe care m-au zăvut [?]
Dorind astăzi pierzătoarea nunta ci s-au început?
Tronul astăzi era gata, mecetul împodobit,
Libovnicul cu iubire și eu tot am prelungit!
Eu, ci se cade să tremur aici supt puterea sa,
Pornirea simțirii sale îndrăznii a înfrîna:
Am supus a sa iubire, îmi faci orice-nvoiri
M-au jărtfit și-a sale însuși amarezate răbștiri.

FATIMA

Amoriul care-ți răniră sufletul tău cel prea blînd,
Poate-n menutul acesta să cuprinzi al tău gînd?

ZAÏRA

Ah! Fatima tot aleargă spri-a mă deznădăjdui,
Știu cum că din serai nime nu poati-a mă izbăvi.
A creștinilor vream locul, să văz, acel fericit,
Vream să las olatul care sufletul mi-au rătăcit!
Dar într-aceeași menută, grabnică a mă minți,
Simpt tainică mulțămire di-aici a nu mai ieși.
Ah, ce stare! Ah, ce muncă! Sufletul meu turburat
Nici cu ce-i datoriu știe, nici ci vrea adivărat!
O strașnică spăimintare cuprindi-a meli simțiri,
Doamne, toarnă de la mine cernitele prevestiri!
Doamne, de creștini ai milă, de iubit fratele meu,
Păzăști-i de sus din ceriuri, dorit și scump capul seu.
Mă duc să-l întilnesc, iată, mă duc numai să-l ascult,
Dar cum s-a porni di-aicea, făr-a prelungi mai mult,
Sigură di-a lui scăpare, îndrăzneată a vorbi,
Cătr-al meu libovnic taina îndată voi dezvăli,
Îi voi mărturisi legea de care-i inima mea
Și în inimă cetindu-mi, va avea milă di ea.
Dar să știu măcar la singiuri că mă va da în menut,
Nu voi vinde acel singe dintru care m-am născut.
Mergi, tu poți s-aduci aicea pre iubit fratile meu,
Cheamă pe robul acela.

CORTUL AL 4-LE

ZAÏRA

(singură)

A strămoșilor mei zeu,
Zeul neamurilor mele ș-a taicăi nenorocit,
Mina ta să mă îndrepti pe calea de mîntuit!

CORTUL AL 5-LE

ZAÏRA, ROBUL

ZAÏRA

Paș, și creștinului spune, ci ti-așteaptă negreșit,
Cum că inima mea astăzi nu-l vinde pîn- [în] sfîrșit,
Că Fatima-l va aduce pe cunoscutul lui drum.

(*In osăbi.*)

Nenorocito Zairo, întărești-te acum!

CORTUL AL 6-LE

OROZMAN, CORAZMIN, ROBUL

OROZMAN

Ci zăbavnice menute, Doamne! În turbarea mea...

(*Cătră rob.*)

Ei bine! Ci-ai zis? Grăbești! Spune, vorbit-ai cu ea?

ROBUL

Nime n-au simțit vrodată, stăpîne, așa spăimntări!
Tremurînd, să-ngălbîniră, ochii vărsa lăcrămări.
M-au făcut să ies afară, în urmă iar m-au chemat
Și cu inimă infrîntă, cu glas slab și tremurat,
Lîngă acest loc, stăpîne, au zis că va aștepta
Pre acel ci-n astă-noapte la dînsa vrea a intra.

OROZMAN

(*Cătră rob.*)

Mergi, că mi-ai spus îndestule... (*Cătră Corazmin.*)

Și tu, pas, din ochii miei,
Du-te, că toți muritorii îmi sînt urți, îmi par răi!
Pas, îți zic, lasă-mă singur în turbarea-mi să dospesc
Lumea mi-i nesuferită și pe sine-mi mă urăsc.

CORTUL AL 7-LE

OROZMAN

(*stngur*)

Unde sînt? Ceriule! Unde? Unde să-ntorn al meu dor,
Soț Nerestan și Zaira... Soț cumplit! Soț vînzător!
Nemulțămitori, răpiți-mi, scurtați-mi amarul trai,

Acest trai ci-l otrăvirăți!... Zăiro! Zăiro! Vai!
Nu te vei bucura însă... Vîno, Corazmine, vîn!

CORTUL AL 8-LE

OROZMAN, CORAZMIN

OROZMAN

Ah, preacrudule prietin, cum mă lași singur, în chin!
Arătatu-s-au, vîn, spune-mi, acel avalm vinovat?

CORAZMIN

Nime nu s-au ivit încă...

OROZMAN

Noapte! Noapte de-ntristat!

Cum împrumuți al tău zobon la așa nelegiuiri?
Zaira!... Necredinciosul!... Dup-așă milostiviri!
C-o față nevinovată, cu ochi țintit în senin,
A singelui meu cădere aș fi privit, tot mai lin,
În grozăvia robiei a păzi aș fi putut
Liniștea mea și curajul, fără zare di temut.
Dar a mă videa di-aceea ci iubesc, așă-nșălat!

CORAZMIN

Și ci socotești a face într-așă grozav păcat?
Care îți iaste țintirea?

OROZMAN

Corazmine, ci auz?

CORAZMIN

Stăpîne...

OROZMAN

U[n] strașnic huiet loviră al meu auz?

Vîne...

CORAZMIN

Ba nimic nu mișcă, nici suflă vrun muritori,
Seraiul plintat să află în tăcut amortitori,
Tot e leniștit, tot doarme și noaptea întunecat'...

OROZMAN

Vai, făr' d[e]-legea privigheazi și de groază-i sînt urmat!
L-așă uscă să împingă cruntă cugetarea sa!
Inima-mi și frăgizimea n-o cunoaște cineva!
Cît te iubesc! Ci văpaie! Ah, iubite Corazmin!
O singur-a sa privire m-ar fi izbăvit din chin!
Nu pot să simpt fericirea, nici să răbd, decît prin ea,
Fie-ți milă și aleargă... Ah, cruda, iubita mea!

CORAZMIN

Ah, ce privesc, Orozmane, ceriule, plîng ochii tăi?

OROZMAN

Iată celi întii lacrimi ci se curg din ochii mei!
Tu privești a mea soartă, privești și rușinea mea,
Dar lacrima iaste crudă, moarte vine după ea.
Plîngi pe Zaira, pe mine, c-al meu plîns otrăvitori
Singelui ci-a să se versi iaste întiul-mergători.

CORAZMIN

Ah, eu tremur pentru tine.

OROZMAN

De a meli pătimiri,
Tremură di-a mea iubire și di-a mele răsplătiri!
Vin, apropii-te, ascultă, auz, nu mă-nșăl mai mult.

CORAZMIN

Pe oaricine supt ziduri mergînd îmi pare c-ascult.

OROZMAN

Pas, și pe Nerestan prinde-l, fă de a-l încătușa
Și împovorat de lanțuri, adu-l înaintea mea!

CORTUL AL 9-LE

OROZMAN, ZAİRA și FATIMA,
mergînd prin tuneric, prin fundul teatrului

ZAİRA

Vîn! Fatimo!

OROZMAN

Ci-ascult, Doamne! Ah! Acesta-i acel glas
De cari-ntr-atitea rînduri în uimire am rămas?
Glasul care viclenești focul meu cel legiuit?
Acest glas fără credință, vîinii organ încumplit?
Vînzătoare! Răsplăti-m-vei! Ea însuși, oh, grozav sort!

(Tragi zamgeriul.)

Zăira însuși, o, Doamne... Eu scap cuțitul ci port!

ZAİRA

(cătră Fatima)

Iată, pe aici e drumul! Ah, agiută-mă, Fatma!

FATIMA

El va veni!

OROZMAN

Ceastă vorbă stîrnești turbarea mea!

ZAİRA

Eu merg de fiori cuprînsă, sufletul mi-e spăimîntat...
Au, doar tu ești, Nerestane, ci atît ti-am așteptat?

OROZMAN

(năvălînd cătră Zăira)

Eu sînt, pe care-l vînzî, crudo, eu, nelegiuito, piei!

ZAİRA

(căzînd în dosiri)

Mor, mă sfîrșesc, Doamne sfînte!

OROZMAN

Să mă duc di-acum di-aicea, răzbunăi ochilor miei
[...]*, dar nu poci... ah, ci-am făcut?
Nemic decît drept... să mergim, osîndii păcatul slut.
Iată și al său libovnic, iată, soarta mi l-au dat
Ca să-mi plinesc răzbunarea și bucuria cruntat!

CORTUL AL ZĂCILE

OROZMAN, ZAIRA, NERESTAN, CORAZMIN, FATIMA, ROBI

OROZMAN

Vin aproape, ticăloase, tu carile mi-ai răpit,
Ci mi-ai luat în vecie pe-acea care am iubit.
Tu, dușmane defăimate, ci arăți, înșălători,
Cutezarea unui irou cu suflet de vînzători;
Care mă blăznîi aicea, cu gînd di-a mă necinști,
Iată, vezi, prețul că-i gata, poți și tu a te găti!
Chinu-ți va fi deopotrivă cu-acel în care m-ai pus
Cu a ta nemulțămire, cu groaza ci ai adus.
Rînduit-ai schingiuirea?

CORAZMIN

Toate-s gata în minut.

OROZMAN

În fundul inimii tale, el acum s-au început.
În tot locul cați vicleana, ti nevoiești a videa,
Care te iubea pre tine și care mă necinstea.
Vez-o, că iaste aicea!

NERESTAN

Ci spui! Ci uimiri grea!

OROZMAN

Vez-o, îți zic, cat-aicea!

* Lacună în manuscris.

NERESTAN

Ah! ci văz! Ah! Sora mea!
Zăira!... mai mult nu iaste! Ah, gadină! Ceas cumplit!

OROZMAN

Sora lui! Ci auz, Doamne! Iaste de închipuit?

NERESTAN

Varvare, adivăr iaste: vino și scurgi turbat
Din coapsa mea rămășița singelui prealuminat!
Liuzignian, nenorocitul, părintele ei au fost,
În brațe-mi își săvârșise sortul cel mare și prost.
Ale mortului părinte, vinem să-i aduc, mihnit,
Celi din urmă voințe, iertarea de dispărțit.
Vinem, în inima slabă și simțitoare, cuvint
A creștineștii credințe să-i iarte odorul sfint.
Nenorocita, și legea, și pre Dumnezeu jignea,
Și-acel zeu o pedepsiră, căci pe tine te iubea.

OROZMAN

Zăira!... mă iubea încă? Fatima, i-ativărat
Că mă iubea... a sa soră?

FATIMA

Crude, iat-al ei păcat!
Tigre însătat de singe, ai grăbit a-njunghia
Pre cea care, decît legea, pe tine mai mult iubea!
Măgulindu-se că ceriul, zăul strămoșilor săi,
Va primi birul de lacrimi ci vărsa din ochii ei,
Că va priivi cu milă amoriul nenorocit
Și că să va-ndura poate să vă unească-n sfrîșit.
Vai, într-așă covîrșire inima i se-nșăla
Și di-așa dulce nădejdi pîn-acum să adăpa,
Și p-al zeu covîrșăi însuși într-al ei suflet uimit!

OROZMAN

Destul cit mi-ai spus! O, Doamne! O, Doamne! Eram iubit!
Pas, n-am mai mult trebuință a ști, a mă-nștiința!

NERESTAN

Crudule, ci stai pe gânduri, satură-ți turbarea ta!
Nu rămii decît eu sîngur din singele cel slăvit
Cu care tu ș-al tău tată acest loc au plămădit.
Unești nenorocitul cu jalnică casa sa,
Cu viteazul, ci-a sa fiică au junghiat-o mina ta!
Schingiurile sintu-ți gata? A le răbda eu voi ști,
Pe cel mai cumplit din toate mă făcuși a-l suferi,
Dar a singelui meu sete, ci te arde nencetat,
Mai ierta-va cinstii voia de a-ți vorbi nengăimat?
Răpindu-mi acum viața, pi-acei creștini nu-mpila,
Ci îmi făcuși giurămîntul fierile a le sfărma!
Într-a sa sălbătăciune, al tău suflet nendurat
Putè-se-va a fi vrednic di-așă lucru lăudat?
Zi, cu așă preț pot încă moartea bini a-mi cuvinta?

OROZMAN

(mergînd spre trupul Zairii)

Zairo!

CORAZMIN

Ah, vai, stăpîne, nu, de vrei a te-ndrepta,
Întră, de durere mare sufletul îți otrăvești,
Lasă ca Nerestan, Doamne...

NERESTAN

Varvare, ci poruncești?

OROZMAN

(după un îndelungat zăstîmp)

Să-l disferice din fieră, ascultă-mă, Corazmin,
Slobozi toți ai lui tovarăși dintru al robiei chin!
Săracilor creștini astăzi fă-li a mele dărnicie,
Și împovorați de bine și-ncărcați de avuție,
Și pîn' la Găvanul Iopii să-i povățuiești tu, vreau!

CORAZMIN

Dar, stăpîne...

OROZMAN

Pas, ascultă, timpinări nu voiesc eu!
Pas de-mplinești porunca ci, ca un Sudan, ț-am dat,
Și voia unui prietin ci te iubești curat!
Mergi, dar, și nu pierdi vremea, ieși, supune-te...

(Cătră Nerestan)

Și tu,

Nenorocit decît mine mai puțin, pas și te du!
Las' singeratilor locuri și du în patria ta
Trupul ci a mea turbare l-au lipsit de viața sa!
Craiul tău și toți creștinii, di-a tale nenorociri
Auzind, nu le vor spuie decît a me [...] * tînguiri.
Dacă, însă, adivărul de tine s-o povesti,
Urîndu-mi vinovăția, poate că mă vor jăli.
Du la ai tăi și cuțitul ci al meu braț rătăcit,
În stînul, ci sfînt să-mi fie să cuvinea, l-am înfipt
Și le spune tuturoră că am zătrit prin omor
Cea mai vrednică fimei, pi-a ta vertioază sor',
Pi-a căria față, ceriul toți nurii lui i-au fost pus
Și că eu a meli ștaturi la picioare-i i-am supus.
Spune-le că-ntr-al său sînge, acest braț s-au încrunțat,
C-o slăvesc piste măsură și singur i-am răzbunat.

(Se înjunghie.)

(Cătră ai săi.)

Cinstiți iroul acesta, urmați de a-l îndrepta!

NERESTAN

Doamne mare, uimit cu totul, grăbești a-mi ajuta!
Poate-se-a lîi turburare spre mierare-a mă sili
Și-ntr-a mē nenorocire singur eu a te jăli?

SFÎRȘITUL ZĂRII

* Lacună în manuscris.

TRAGODIA LUI IDOMENEU

Din facirile lui Crebillion

PARTEA ÎNȚII

PERDEAUA 1-A

IDOMENEU

(singur)

Unde mă aflu? Ce frică, înspăimîntînd, mă urmează!
Ce cutremur, cer înalte! Și ce noapte mă-mpilează!
O, dumnezăi preputernici! Cruțați Critul plin de groază
Scoateți-l din gura morții, care de tot vra să-l piarză!
Ah, tu ești, o, Sofronime?

PERDEAUA AL 2-LE

IDOMENEU, SOFRONIM

SOFRONIM

Idomene! Ce privire!
Ce cutremur! Ce furtună! Ce fulgere cu-ngrozire!
Stăpînul meu, de ce huiet acest loc răsună tare?

IDOMENEU

De-atîtea necazuri ceriul cum nu obosaști oare?
De șasă luni astăzi tocma, o spăimîntare opștească
Pe Zăf și Neptiun, de-a rîndul, îi întartă să-ngrozască,
Fulgerul este ce însuși stă în cer, ce ne lucești
Și Neptiun, cu-a sale valuri, a ne îneca voiești.
S-au sfîrșit; Critul să pierde tot, în deznădăjduire
Parcă vra ca să-l înghiță pămîntul, cu îngrozire,
Parcă a să să cufunde, parc-a să să prăbușască
Într-a pămîntului sînuri ce-s gata să-l mistuiască.
Oțărît, în toată ziua, de priviri întristătoare,
Moartea săceră supușii, cu mare neîndurare:

Pân'la brațul meu ajunge soarta că amărătoare
Și pe însuși mă-nfioară simceaoa omoritoare.
Zăfs! Asupra mea răvarsă toată a ta răsplătire,
Iar de locuri să aibi milă că sint a ta moștenire!
A meli năroade toate nădăduiesc tot la tine,
De Ț-am greșit eu, ah, Doamne, trăsnești-mă chiar pe mine
Pentru nevinovăție al tău fulger îl aprinde
Și în jilt pe crai detună, trăsnești-l și îl pătrunde!
Cu palaturi, cu coroană, cu schiptrul de stăpînire,
De-s greșit, fă-mă cenușă, adu-mă în nefiire!
Cruță numai pe năroade că le spircuiesc pe toate
Sămănînd inspăimîntare, focul, sabie și moarte.

SOFRONIM

Nu te socoti pe tine rălilor noastre pricină,
Că pornești cereasca mină împotrivă-ți, fără vină,
Că ceriul de multă vreme asupra noastră trăsnești
Și întru a sa minie numai pe tine păzăști.
De răutăți indosite, mila ta ne ocrotești,
Numai pentru tine ceriul stă, de nu ne prăpădești.

IDOMENEU

În zădar voiești ceriul pe mine să mă păzască,
Căci ucigînd tot nărodul, un crai ci-a să folosască?
Și ce fel de milă este pentru un crai cu simțire,
Cînd privești tot nărodul osîndit la pătîmire?
Este destul să mă împlie de dureri și de frică,
Cînd săciră tot nărodul fără milă și mi-l strică?
Agiunge-atîta strigare, atîtea glasuri duiosă
A nărodului ce arde în muncă înfiorosă!...
Dar sint eu, cu toate acestea, acel crai cu pingărire,
Ce răvârs pe-aceste locuri groaza că cu omorire?
N-aș tingui, cînd și ceriul, spre a lor strașnică soartă,
Cu citu-i grozav acuma, var fi și drept vreodată,
Dar nu îi lovești ceriul, ce eu îi trăsnesc mai tare
Cînd sint supus, poți să giudeci, la cea de cuget mustrare.
Că simțitoare dureri socotești că mă cuprinde,
Cînd privesc cu întristare nărodul ce să ucide?
Și de urgie ce rabdă, cu toate că-i fără vină,
Mă temi mai mult tu pe mine, căreia eu sint pricină?

Roagă, dect pentru mine, ceriul cel cu nemblinzire
Ca pe nărod să ferească de cumplita sa lovire.

SOFRONIM

Cum să fii tu, ah, stăpîne, acestor nevoi pricină,
Cînd tot Critul de la tine așteaptă a sa hodină,
Cum la cereasca urgie acest nărod să jertfești.

IDOMENEU

Nu eu însuși, ce-a mea vină îi face de pătimești.
Nu vei crede, Sofronime! Ce te vei spăimînta foarte
Cînd vei vedea acum citu-s de fapta bună departe,
Dar așa va fi de-acuma a mea soartă hotărită.

SOFRONIM

Idomene! Ce greșală, atîta de amărită,
Toată a ta vitejie turbură cu neîncetare
Și face să să clătească statornica ta răbdare?
Pe moșul tău, zic, pe Minos și pi-al tău însuși părinte,
I-ai întrecut cu lucrarea faptelor celor slăvite.
Întru tine aflăm toate, un împărat și părinte
Ocrotitori cu căldură, pravelilor celor sfinte.
Din ce tîmplare, stăpîne, ai putut să vinzi un nume
De slavă și vitejie, atît de poftite-n lume?

IDOMENEU

Dumnezăii...

SOFRONIM

Ce greșală întartă a lor minie?

IDOMENEU

Nu-i nevinovat acela carile lor nu le place,
Căci cătră cei greșiți numai, ceriul trăsniul întoarce.
Între ceriuri și-ntre mine, giudecă tu, Sofronime,
Și ascultînd cu răbdare, nu pîrtini cătră nime.
De douăzeci crai odată, Troada, încungiurată,
Au văzut a sale țarmuri a să cuprinde deodată.
După zăci ani de zile, ci-au stătut cu-mpotrivre,

Au fost, în sfârșit, căzută în cursa cè de piire
Și după ce am văzut-o cu pământ asămănată,
Eu m-am pornit cătră Criti, cu corabia, îndată.
Prens Merion fiind gata, au alergat înainte,
Planul răpirii de scaun avînd hotărit în minte.
Dacă a lui răzvrătire nu ar fi stricat-o toată,
Fiul meu, precum la Samos, mi-au trimis vesti îndată.
Eu închipuiesc rău foarte furia inimii mele
Păn' ce, de la vrăjmaș însuși, luai veștile acele.
A fiului biruință mi-au fost mai de bucurie
Decît a Troadei toată acè vestită robie.
După zăci ani în care am fost deportat de-acasă,
Mă grăbesc să văz nădejdea și razămul ce-mi ramasă.
De a agiunge la Criti mă silesc cu nerăbdare,
Neștiind primejduirea ce-ngroază a mea pierzare...
Din rușinile acele ce greșalile trecute
Aduc într-a noastră spiță ocările cele multe,
Nici una nepuînd-o, Sofronime, înainte,
Nici din defăimări vreuna aducîndu-ț-o aminte,
Tu știi ce pîngirătate a mea viță ponegrești
Precum Pasifa și Fedru din greșeli să pomenești,
Și dar prè mult socotești ce Minos și Afrodite,
Cînd a noastre greșeli toate ție îți sînt prevestite.
Dintr-acel dar, grozav singe, născut fiind supt minie,
S-au tîmplat într-a mea vremi și a Troadii robie.
Dumnezăoia dar, plină de poftă, de răsplătire,
Au întărtat împotrivă-mi ceriul plin de îngrozire,
Și supt acest titlu jalnic și pîngărit, deodată,
A revărsat împotrivă-mi cruda răsplătire toată.
Critul să părè că însuși aprinde-a mea zaluzie,
Descoperînd acum bine poarta despre Cadonie,
Dar ceriul nu-mi dă această privire vesălitoare
Decît să fac-a mea poftă cu totul nerăbdătoare.
Un nour ponegrit foarte, întinzîndu-se pe mare,
Au ascuns de-a mea videri privirea vesălitoare.
Într-a noianului sinuri, moartea cè cu îngrozire
La toți ne arăta drumul de mii de ori prin piire.
De vîntul cel cu hrăpire, valurile cel-îmflate
Păn' la ceriuri, din adîncuri, să izbucne aspumate.
În văzduhurile-aprînsă, corabia aruncată,
Priiveam a noastră moarte cu totul incredințată.

Intr-un potop de văpaie, cu fulgere piste ape,
În luciile-nfocate, eram de pierzare-aproape.
Intr-acè ticăloşie, Posidon, cu întărtare,
Ne-arăta, drept mîntuire, stînci grozave, spre pierzare.
Spre-a potoli, dumnezăii rugam, supt făgăduinţă...
N-am făgăduit nimica, Dumnezău... cu necredinţă.
Neptiun singur îi pricina aceştii făgăduinţă,
Căci, spăimîntînd al meu suflet, m-au scos şi din cunoştinţă.
De n-ăr fi năstăvit gîndul acel varvaricesc foarte,
Eu n-aş fi dat niciodată suflet ominesc la moarte...
Din primejdia cumplită, răpeşti-ne cu grăbire,
Ah, dumnezăi prèputernici, am strigat cu îngrozire!
Pe cel dintîi din supuşii-mi, intîlnind, voi face jărtfă
Lui Posidon pentru mine, pe oltariu lui, cu vilfă.
Cruda mea făgăduinţă au dat la val liniştire,
Dar, cine putè să dei şi inimii cu-îngrozire?...
O sudoare îngheţată să răvârşa întru toate
Şi îngheţai deodată cînd văzui ţărmuri uscate,
Dar le aflai tot deşarte, toţi fugind de grozăvie,
Numai un om văz c-aleargă pe ţărmuri fiind pustie,
Să părè că le stropeşti cu-a sale lacrimi fierbinte...
Mă apropii... văz că-i fiul... fiul meu... ah, Doamne sfinte!
El aleargă cu grăbire, îmbrăţoşa cu dureri
Pe al său părinte care gătea a lui junghieri.
Socoteşti săvârşirea la o aşă întîmplare...
Am rămas fără simţire, impietrit, fără mişcare.

SOFRONIM

Grozavă făgăduinţă!... Ce, cumplită auzire!...
Ah, nenorocit părinte!...

IDOMENEU

Dragostii, cu-mpotrivire,
Eu plinesc făgăduinţa, dar dragostea părintească
M-au silit să uit îndată groaza cè dumnezăiască.
Eu nu punem înainte nici giurămînt, nici furtună,
Nici gîndesc la răsplătirea braţului care detună,
Scăldam cu a mele lacrimi creştitul cel iubit foarte
A lui Idamant ce groaza îl hotărisă spre moarte.
Ceriul, în zădar voiasă, prin tine, a sa pierzare,

Căci pe dumnezăi toți firea li aduce în uitare.
Dără, vai! Oricine poate a lor puteri să hulească
De-a lor, însă, răsplătire, nu poate să să dosască...
Abie mă suii pre țarmuri și le văz însingerate,
Acoperite de trupuri omenești murind și moarte,
Înălțam la ceri cu lacrimi jalubile cu-ntristare,
Dar, vai! Din el pârținești lui Posidon foarte tare.

SOPRONIM

Și ce așteptai din ceriuri, când nu le-ai păzit credință?

IDOMENEU

Ca numai însuși pe mine urgia lui să mă-nghiță,
Să obosască vrodată, di-o nedreaptă răsplătire
Și să pedepsască numai pe cel greșit, cu grabire.
Ah, să nu fie vrodată urgia dumnez[ăi]jască
Ca prin mina mea un sînge neprețuit să jărtfască!

SOPRONIM

La acest scopos, stăpîne, ai pus o împiedecare,
Căci, prin Eghisip, la vrajă tu ai făcut întrebare,
Ș-apoi, auzind nărodul de a fiului tău soartă,
Sîngele lui îl vor ceri spre mîntuire și plată.

IDOMENEU

N-aștepti ceriu sau Criti, pentru a lor întărtare
Să vază o așa jărtfă junghietă spre-mpacare!
Dumnezăilor cu frică fac această întrebare,
Cu toate că vrajba-n mine este scrisă cu-ntristare.
Eu li întreb și pe dînșii, că nu am ce face altă,
Neputînd să defăim voia nărodului meu deodată.
Un nărod împilat foarte, prin înalta sa strigare,
Cu toată împotrivirea, m-au adus la-nduplecare.
Ah, tu vezi cu ce preț mare pentru opșteasca pîire
Sînt datori cu întristare a face lor mulțămire.
De-s împărat, au să cade, ah, Dumnezeule sfinte,
Să mă dizbrac și de nume și de firea de părinte?
Dar ce mă turbur zadarnic; ceriul să vorbască poate
Cu toate că într-asta, el n-are ce să arate,

Sau a vorbi sau nu, ceriul, la cruda mea întimplare,
Pe Eghisip ca să tacă n-oi pute să-l silesc oare?

SOFRONIM

În zădar va tăcè, dacă ceriul, pornit cu minie,
N-a tăcè ca și Eghisip de frică și de urgie.
Pe Eghisip la tăcere poți ca să-l silești, stăpîne,
Dar cîte grele și groază vor năpusti piste tine;
Călcări de legi, necredință, silnicii nelegiuite,
Stăpîne, sau răsplătire cu osîndiri pîrcumplite.
Ah, această necredință, acesti huli rāvārsate
Silesc ceriul să pornească stihiiile întārtate,
Silesc ceriul să detune cu fulger de osîndire,
Pe tot acela ce calcă pravila cu nengrijire.
Fulgerile rāsplătirii ce zdrobāsc pe crai, stăpîne,
Mă fac să tremur de frică, mă fac să plîng pentru tine.
Căci cînd caut la greșala care te-nvinovățești,
Cînd privesc că și nārodul pentru tine pătimesti,
Sint silit să cred, stăpîne, o grozavā sāvīrșire
Că poate-i fi rāsplătirii pildă întru vecuire.

IDOMENEU

Tu mă plîngi, dar împotriva dragostii cei cu credință
Nu vei avea totdeauna această dulce priință,
Cînd vei ști tu chiar pricina rărilor ce mă-mpresoară,
Și că într-aceste este ș-uni amori ce mă omoară...
Dar! Văd a ta faptă bună și dragostea cu lipire
Că s-au dezbrăcat de mine întru mîrșava vestire.
Că ți-oi servi prin aceasta eu însuși mă temem foarte,
Fiind a meli greșale pingărite pîn' la moarte...
Merion, a sa greșală, la-ntoarcirea din Asie,
Că au spălat-o cu sînge îți este cunoscut ție.
Cînd fugem de acè jărtfă, dumnezăilor menită,
A celui măreț prentip, viața îi era sfîrșită.
Cît m-au ținut! A sa fiică, la acele locuri dusă,
Inima mea, Erixena au făcut-o ei supusă,
Inima mea cè crescută tot în primejdii cumplite,
Crezi că n-au putut să rabde a sale videri plăcute
Și că slujesc cu dureri, cu rîvnă și cu credință
A singelui lui Merion prējalnica rămășiță?

SOFRONIM

Și-ntr-atîtea chinuri greli, încă și iubești, stăpîne?

IDOMENEU

Acest amori de la Samos este așezat în mine.
Merion, de săvîrșirea războiului, cu-ntărtare
Fiind împilat cu totul, întru neîncredîntare,
Acolo, ca-ntr-o scapare, pe-a sa fiică o trimite
Să fi'-afară de groaza soartei lor cei amărite.
Acolo, povățuită de Arcas, o văz odată
Și inima mea răpită i să supune îndată.
După mine fac s-o aducă purure biruitoare,
Cu a frumuseții rază, legat în lanțuri mă are...
O fiic-așă de iubită, în ticăloasa simțire
Trebuiè, pi-al său părinte, să-l scape de la piire.
Dar Venus, spre răsplătire, împotriva mea pornită,
Face pe amori s-ațiți dragostea cè pingărită,
Pe Merion fac să-l taie, în zadar dragostea arde
Spre favorul lui, în mine, inima care să bate.
Venus, care mă pîndești cu drăgostea arzătoare,
M-au făcut să dau viața prințipului la pierzare.
Într-al său singe, gîndisăm, ca să înec deodată
Dragostea și ura care ține inima legată...
Însă, vai! A mea simțire, de mînie obosită,
Să află, cu grozăvie, de amori mai biruită.
Dar, dacă după necazuri, nu l-am simțit să să nască,
Să defaim a mea simțire că s-au lăsat să-l cunoască?

SOFRONIM

Înfricoșat totdeauna di-o soartă îngrozitoare,
Mai hrănești încă în sine ș-o dragoste pierzătoare?

IDOMENEU

Nu o hrănesc, dimpotrivă, o urăsc cu îngrozire,
Dar aceasta-i cè mai mare dumnezăiască lovire
Că nu poci să scap di-această amăritoare săgeată.

PERDEAUA AL 3-LE

IDOMENEU, IDAMANT, SOFRONIM, POLICLIT

IDOMENEU

(Incet către Sofronim)

Iată fiul meu că vine, să sfîrșim vorba îndată!
Eu ți-am descoperit toate, și dragostea, și jărtfirea,
Tăgăduiești-le bine, pînă la a mea piire...
Ce cați, fiul meu iubit, într-așa cumplită noapte?

IDAMANT

De multă vreme, di-un huiet, înspăimîntat întru toate,
Tremurînd în toată ziua de necazul ce sporești,
Mă află fără odihnă de frica ce te-ngrozăști,
Ingrijăt de-a tale zile, vin să te caut, părinte...
Dar ce întorci de la mine ai tăi ochi, o, Doamne sfinte?
Ce am făcut, o, stăpîne? Te temi de-a mî-nfățșare?
Ce primire! Dup-o lipsă cu-atîta îndelungare!

IDOMENEU

Nici o privire în lume nu-i mai dulce pentru mine,
Nimic nu am, fiu iubite, nimic mai scump decît tine!
Ah, nu poci să te văz fără inima să să-ngrozască
Nu cumva, spre răsplătire, ceriul cel crud să-mi răpască
Un bine...

IDAMANT

Primesc să fie, și prin jărtfa mea, stăpîne,
Numai răul să-ncetezi de a te-ngrozi pe tine.
Ar da încai sfîrșit moartea unii vieți cu pătimire
A căria, tu, prin lacrimi, arăți jalnica piire.
Deznădăjduit, trist foarte, tu cauți să mori, stăpîne,
Și apoi aceasta este dragostea ce pentru mine?
Ceriu-n zădar depărtează de tine a sa mînie,
Cînd tu-ți faci acele care nu-ți face a sa urgie.
El te-au dat l-a mele lacrimi cînd te avem în pierzare
Și tu vrei să-mi răpești darul ce mi l-au dat cu-ndurare.

IDOMENEU

Ah, ticăloșia noastră obosăști-a mea răbdare.
Vezi că pierd toată nădejdea di-al aduce la-ndurare!
Fericit aș fi cînd ceriul, îndoind a mea dorire,
Nu m-ar uni cu supușii într-aceeași pătimire.

IDAMANT

Pentru dîșii, decît ceriul, ești mai cu nenduplecare
Gătindu-le așă soartă, tristă și pătimitoare.
Nu-s toți dumnezeii încă porniți așă cu urgie,
Cînd un crai ne mai rămîne, cu atîta bărbăție
Pazăști-l, dar, ah, stăpîne, spre-a plînsului conține,
Căci și ceriul, fiind, poate, spre dîșile cu simțire,
Va talmăci mai în grabă ș-a pleca cu umilință...

IDOMENEU

Ah, de n-ar mai vădi ceriul vrodată acê știință!

PERDEAUA AL 4 [-LE]

IDAMANT, POLICLIT

IDAMANT

Ah, dintr-această primire, ce poci s-aștept, Policlite?
A sa grozavă tăcere îmi dă prepusuri cumplite!
Ce-mi vestești-al meu părinte? Văzindu-mă, să scribești,
Oare n-au aflat săcretul care lui i să dosăști?
Nu știe oare amoriul ce inima-mi stăpînești?
Dar, vai, de alte griji multe, acest crai să-nvăluiești
Și împovorat de slavă, neubind el niciodată,
De urăsc, nu vrea să știe, nici de iubesc acê fată.
Nu știe el că un singe ci-au aprins a sa minie,
Prin dragostea Erixenii, mă ține-n lanț de robie.
Cum nu-mi este iertat mie să știu c-a dragostii plată
Va fi silnica urgie și cumplirea unui tată!
Eu clivittii pe Merion, strîmb sau drept, de era foarte,
Și craiul, plin de minie, îl jărtviră cu grea moarte.
Pirga unii însoțire, l-amîndoi prăpăditoare,
Pirga unii dragosti încă cu totul îngrozitoare!

PERDEAUA AL 5-LE

IDAMANT, ERIXENI, POLICLIT, IZMINIA

IDAMANT

Madamă, ce fericire! Crezut-am să aib' vrodată
A te vidè nărocirea, într-așă noapte turbată?

ERIXENI

În zădar trăgem nădejde să mă bueur di-o urgie
Ci-avè, într-această noapte, să dè răsplătire vie
Singelui care roșăști pământul cu nedreptate
Și care, din ceri, răstoarnă trăsnițile înfocate,
Că ceriul, de-a sa vărsare, pornit fiind cu-nfocare,
N-a lăsa neosîndită o greșală așă mare!
Dar, vai! Nădejdi ticăloasă, unii minii cu pornire,
Cînd cu atîta zăbavă i să face răsplătire,
Spre-a te pedepsi pe tine, în zădar tot îngrozăști,
Cînd încă p-întărtătorii rălilor meli păzăști.

IDAMANT

Nu știem, în cer, pricina ce vinovați ne arată,
Nici știem aceea care minia lui o întartă.
Știu, însă, că acel singe, ci-a tale lacrimi pornești,
Nicidecum spre noi, madamă, urgia nu întărești.
Pin' a nu stropi pământul, singele ce ți-i scump foarte
Ceriul trăsne cu-al său fulger, îngrozind a noastre soarte,
Așă, spri-a ta răsplătire, n-aștepta din cer nimică,
Dacă nu cumva amoriul... nu-ți dă vro nădejdi mică.
Că prin ochii ce, cu pară, inimile săgetează,
El tot ceea ce voiești, spre favorul tău lucrează.
Măcar urgia cerească, din orașele vestite
Să facă păduri și cîmpuri și pustietăți cumplite.
Măcar grozavile umbre a Stixii să înfioare
Și fricile din iad, toate, acest loc să împresoare,
Toate-mpreună pot face o mai mică răsplătire
Decît cè ce dorești inima ta cu pornire.
Amoriul poate să facă a ta voi și-așteptare...
Eu am ucis pe-al tău tată, mă dă gata spre pierzare...

Până vei porni din ceriuri săgeata răsplătitoare.
Amoriul face în mine toată a ta-ndestulare.

ERIXENI

Cum? Și tu iubești, stăpine?

IDAMANT

Amoriul, cred, niciodată
N-au aprins atita pară de dragoste infocată,
Fără nădejdi, în lanțuri, încujbat, mă văd, de tine.

ERIXENI

O, părinte, al tău singe va fi răsplătit prin mine!

IDAMANT

Dacă și amoriul poate un singe să răsplătească,
Îi mulțămăsc pentru jărtfa ci-au hotărit să gătească:
Fericit încă că suferi să primești a mè jărtfire,
Ce inima infocată ț-o face cu mulțămire,
Eu simțăsc c-a tale lacrimi ostindesc a mea iubire,
Jălesc și eu acel singe ce tu îl plingi cu dorire.

ERIXENI

Ah, crudule, ce mai superi o inimă junghiată,
Înfășurată de scirbe și de fier îngreuiată?
Jălnica și trista stare supt care este venită,
Au nu-i drept să o îndemne la răsplătire cumplită?

IDAMANT

Spre datoriile mele și a Critului păzire,
A sa moarte îi făcută supt pravili de leguire.
Păzirea craiului nostru au legiuit a sa moarte
Și despre mine-i făcută cu mare dreptate foarte.
Așa Merion muriră cu o moarte legiută,
Care, făr-a ta iubire, nu ar fi nicicum greșită.

ERIXENI

Fie, măcar noi să zicem că a sa cumplită soartă
Este una dintr-aceea ce vrtejul lumii poartă.

Dar, stăpîne, făr-a pune pricinile morții sale,
În inima mea răsună cruzimea faptilor tale.
Dac-acestor triste locuri, prèjalnica moștenire
Are să aibă cu Minos o mare împărtășire,
Dacă mortul meu părinte, ce să trăgè dintr-o viță
A acelu neam din care și voi sinteți o mlădiță,
Au fost, în sfârșit, să fie supus la pravila sfîntă,
Prin Idomeneu, cu moarte și cu osîndă cumplită,
Care nădejdi mă-ndeamnă la dragostea difăimată
Sau plecarea, ce vrăjmașul, plin de sînge îmi arată?
Riul lacrărilor mele a ta mină îl deșchisă
Și acum, spre a le ștergi, foc în pieptu-ți să aprinsă.
Să știi că aceste lacrămi pururea-s despărțitoare
Între ucigaș de tată și fiică tînguitoare.
Supt loviturile tale, cu cumplită turbăciune,
N-am sosit decit la darea ceî din urmă iertăciune.
Își da sufletul Merion cînd geana tremurătoare
Abia îi ierta puțină lumină întristătoare,
Al său sînge curgè încă, curgè supt a ta lovire,
Varvar crud, într-așă stare, cum îmi vorbești de iubire?
Focul care te topești, răsplătitori va să fie
Erixenii cei cercate și dreptii sale minie.
Ah, este mult pentru mine a-ți da vreme de voroavă,
Ca una ce socotești răsplătirea a sa slavă!

PERDEAUA AL 6 -LE

IDAMANT și POLICLIT

POLICLIT

Ah, trebuia să spui taina aceasta prăpăditoare?
Erai dator să-i spui încă?

IDAMANT

Și să putè să tac oare?

Lingă persoana ci-atîță atîta foc întru mine,
Puteam să păzesc amoriul pururea tănuit bine?
Ce zici tu? Cînd plin de-această aprindere cu uimire,
Nărocul, fără de marturi, implini a mea dorire,

Voiëi să înaduș încă inima ce pătimești
Și care întâiaj dată cîștigă chip de vorbești?
Di-un lipici așa puternic cum putè ca să ascundă
Pătimașă mea iubire ce trebui să s-audă?
Dar ce frică oare-mi imple inima de grozăvie?
Să căutăm prin palaturi, craiul aici va să fie!
Haideam, că această noapte, ce-i puțin acum duiosă,
Va să descoperi lucruri grozave și tunecoasă,
Aceste jori strălucite, ah, ce jale vor să facă,
Că Eghisip poate astăzi, negreșit, să să întoarcă.
Lîngă tatăl meu să cade să fiu cu îmbărbătare,
Ca să săvîrșim cereasca poroncă mîntuitoare.
Ce năstav! Î-aștept aice într-un loc de grozăvie,
Unde toate, pân' și-amoriul, trag a ceriului urgie.

SFIRȘITUL FAPTEI ÎNTII

PARTEA A DOUA

PERDEAUA ÎNTII

ERIXENI și IZMENIE

IZMENIE

Madamă, de ce aice, neîncetat, rătăcești?

ERIXENI

Statornică, a mea ură, în cumplite loc păzăștil
Loc roșit de acel sînge ce m-au adus în viață,
A tiranului de Criti, însîngerată piață,
Veșnic mormînt unii ure ce purure să aprinde,
Loc grozav, martur la moartea jalnicului mieu părinte,
Unde-ndrăzni să-mi arăti dragostea cè vinovată,
Dă tu, la a mea minie, puteri îmbărbătată.
Adu-mi nencetat aminte acè jalnică privire
Spre acest amori cu vină, dă-i firii o sprijinire!
Fi-voi nencetat vinată de-a ta ură, Afrodită?
Mai potoale acè pară întru care sînt zvirlită,

Sau trebuie ca în locul, plin de a ta măgulire,
Inimile să nu ardă, nicidecum de răsplătire?
Și und-a fi răvărsată amara ta veselie,
Inimile să nu guste sfînta nevinovăție?
Iartă singelui lui Minos acest afront, acea groază.
Pentru acest slăvit singe, a ta ură să să vadă!
Iartă singelui lui Minos, lui Merion, al meu tată,
Curățania să-mi fie întreagă și fără pată!

IZMENIE

Ah, mama mea cea bună, ce pornire întru tine,
Di-o dragoste vinovată, te înfrunzi tu pe sine!

ERIXENI

Toate înfrunzează focul ce pe mine mă topești,
Căci am zămislit amoriul ce cugetul meu urăști.
Am simțit cu frăgizime durerea care topești
Inima ce vrăjmașască ce pe mine mă iubești.
Într-a gelatului mină am dat a mea, singerată,
Cînd pentru Idamant arde inima mea ce turbată!
Am vindut, dar, prin aceasta, a părintelui meu singe,
Am luat împărțășire la rana lui care curge!
Ah, curge! Mustrare cruntă! Ah, veșnică osîndire!
Pentr-un vrăjmaș, cum să poate să uit dreapta răsplătire,
Pentr-un văsători de singe, cum să uit al meu părinte?
Cum să-i iubesc ucigașul, o, Dumnezeule sfinte?!
Este dar că, prin această, mă fac cu dînsul părtașă...
Ah, și fiică... cum să poate... ș-a de tată ucigașă?
Cum să mă cruntez cu dînsul într-acele singe fierbinte,
Cum să plîntez a mea mină în singile de părinte?

IZMENIE

Într-a gelatului mină!

ERIXENIE

Ah, acesta, cu lesnire
Au știut ca să prifacă ură mea întru iubire!
Nu m-am temut că m-a pune mina lui în legătură,
Avînd atîta pricină de răsplătire și ură,
Căci, gîndind la a mea soartă, la datorile sfinte,

A răsplăti vreodată singile unui părinte,
Nu socotesc cum că poate să mă prifacă vrodată
Din pizmașă uritoare, libovnica lui în faptă...
Dar, vai! În brațile mele, când murea al meu părinte,
Când moartea lui cè cumplită mă făcè să plîng fierbinte,
Ochii, fiind cuprinși încă de-acea grozavă privire,
Idamant mi să părură de-atunci vrednic de iubire.
Astăzi, în sfîrșit, amoriul au biruit întru toate!
Eu m-am supus, Izminio, că într-alt fel nu să poate!
Cînd prințipul mi-au spus astăzi a sa pară arzătoare,
Au răpit toată răbdarea inimii pătimitoare.
Ah, a mea inimă slabă, de dragoste biruită,
Au iertat și lui să ardă de focul ce ea-i topită!
Prin plînsul ce făcèm jertfă pomenirii unui tată,
Amoriul găsi prilejul a mă uni cu-a lui soartă.
Lîngă prințip fiind încă, duhul meu cu pătimire
De toată faptă cè bună au făcut o părăsire,
Cînd s-au trezit întru mine, ah, a cinstăi cunoștință,
În inima mea cu jăli plîngem a mea biruință.

IZMENIE

Ah, inima ta nu mai poate de acum să biruiască
Focul ce să cădè încă de-nceput să-l potolească!
Și de vremi ce atuncea n-au putut să-l încetezi,
Fă, acum, înțălepciunea măcar să-l mai micșurezi!

ERIXENI

De m-aș temi cum că poate acest foc să să vestească
Vreodată între oameni, în cunoștința opștească,
În mormintul care este în tot ceasul gătit mie,
Aș ascunde acè taină supt țărna mea în vecie.
Măcar că-ntr-a mea videri Idamant îi iubit foarte,
Dar decît fapta cè bună, mai gios va fi păn' la moarte.
Di-un amori ce mă tem însuși, el mai mult să să-ngrijască,
Căci mai puțin de-a mea ură putea ca să pătimească...
Nu, părinte, al tău singe, ce-i vărsat cu nedreptate,
Nu-l voi vinde niciodată vrăjmașilor, păn' la moarte!
Ah, Doamne al răsplătirii, dreptate dumnez[ăia]ască,
Ce împrejmuiești puterii numai simțirea firească,
Ce știi a da în nefaciri la dreptate biruință

Și pre-a ei vrăjmași puternici îi supui cu umilință,
Care ai unealtă firea și simțirea lucrătoare,
Spre a face-a lor puteri de tot nefolositoare,
Tu îmi arunci la picioare pe al meu vrăjmaș de moarte,
Gol de toat-a sa puteri, plecat și umilit foarte,
Și-ntre năroadile sale, între armii cu trufie,
Îl faci pîrgă răsplătirii, jărtfă la a mea minie.
Dragostea acé fierbinte, care pre el îl topești,
Agiută pornirii mele și soartei ce îl gonești.
Prin acest prilej puternic, voi ști a-mi răsplăti bine,
Dar să tăcem, Izminio, că craiul aice vine!

INFĂȚOȘAREA A DOUĂ

IDOMENEU, ERIXENI, SOFRONIM, IZMENIE

IDOMENEU

Madamă, stă, nu te duce, Erixeni, stă îndată,
Merion, printr-a sa moarte, au șters a mea ură toată.
Așadar, tu nu te temi de a mea întîmpinare,
Că de acum nu mă turbur de a ta infătoșare!
Merion mi-au fost drag foarte, dar facirea mea de bine
N-au putut să imblinzască răutatea ce de sine.
Tu știi, nemulțămitoriul, că în loc de răsplătire,
Au îndemnat împotriva-mi nărodul, spre răzvrătire.
Pentru greșala lui, însă, au fost osîndit cu moarte,
Singile lui îmi agiunge spre-ndestularea mea, foarte.
L-am văzut spălînd greșala cu a lui singe fierbinte,
M-am scîrbit, dar, c[u]-a lui moarte, eram datori celor sfinte.
Frumșăta ta, Erixeni, cu raza de strălucire,
Au șters dintru mine toată dorința de răsplătire.
Pravila ne poruncești pentru neamul tău o ură
Din neam în neam următoare păn' la a iadului gură.

ERIXENI

Dacă prin a sa piire, ura ta ce-nveninată,
În singile unui irou să stînge îndestulată,
Pe a mea, același singe o veșnicești în mine

Și privindu-te, să-ntartă și s-aprinde cătră tine.
Pătruns de a tale rane, am văzut al meu părinte
Dîndu-și sufletul, o, Doamne, și n-oi uita, ah, ceri sfinte!
Apoi, de-au fost a sa moarte nedreaptă sau legiuită,
La mine să pare, însă, o cruzime încumplită
Și minia mea nu poate așa pravili să slăvească,
Nici pe crai într-al meu suflet ca să-l dizvinovățească!
Cu pravili de legiuire văpsînd a ta osîndire,
În zădar vrei să mă-ndupleci a-ți da dezvinovățire.
Ceriul, carile cu mine împotriva ta să-ntartă,
Îți va răsplăti păcatul prin cè mai strașnică soartă!
De multă vremi un vifor împotrivă-ți să gătești
Și di-a meli silnici plînsuri, fortuna să întărești.
Măcar ceriul cel puternic, pătruns de a mea oftare,
După cum doresc întocma, să facă a ta certare,
Și măcar de-ar veni vremea, în zădar să fac silință
Ca să te scot din necazuri, de milă și umilnță.

IDOMENEU

Încetează, ah, madamă, di-a blăstăma cu căldură!
Nu mai spori înecarea ș-a ta puternică ură!
Nu știi, ah, a tale lacrimi încît sînt de putincioasă!
Nu da și aceste arme soartei cei inveninoasă!
Erixeni, nu mai ceri de la ceriuri răsplătire,
Că n-au fost alt crai în lume într-așă nenorocire!
De soarta cè împotrivă nu am de ce mă mai temi,
Ca să mă plîngi și tu însuși va veni în grabă vremi!
Acei ochi plini de simțire, ce vor privi a mea moarte,
Nu vor cruța atunci lacrimi și ohtări jalnice foarte!
Neîndurata minie, ce-i spre nărod răvărsată,
Decît durerile mele este mult mai îndurată.
Pentru singile lui Minos, dumnezeiasca urgie
Au zămislit întru mine o strașnică grozăvie.
Mă sfășuie cu cumpfire săcirea cè infocată
A dragostii care este cu otravă adapătă!
Nenorocită persoană, răsplătirii, cu cruzie
Mult m-ei mai prazmui încă cumplita statornicie?
Toate a meli necazuri le-aș răbda fără-ntristare
Dacă inima n-ar arde di-un amori făr-îndurare.

ERIXENI

Crudule, și puțin este că tatăl meu, cu necinste
Au sfinșit a sale zile nenorocite și triste?
Nu-i destul că a ta mină, cu totul însingerată,
Murind, au dat pe Merion la a sa duioasă fată?
Dar a singelui său, încă, ticăloasa rămășiță
Pân' și în min-o gonești ura ta cu sîrguință?
Căci amoriul ce te arde și s-au aprins întru tine,
Eu îl socotesc o goană și o ură pentru mine.

IDOMENEU

Acè mică rămășiță din singile lui îmi pare
Decît viața mea mai scumpă într-această întimplare.
Priimește, dar, iubită, un amori cu frăgizime
Să mă împace cu dînsul, să uite a mea cruzime!
Madamă, te iubesc foarte, ț-am spus-o cu-ncredințare,
Socotești că Merion este mort întru pierzare...
Și cum nimica nu poate inima ta să-mblînzască,
Ori și-n tine lăcuiești răutatea părintească?
Oare și dragostea încă va avè aceeași soartă
Cu facirea mea de bine care acum este moartă?
Vede-ti-voi în menuta ce amoriul te cuprinde
A săvirși și greșala ce urgia mea aprinde?

ERIXENI

A face așa greșală, aceasta ar fi o faptă
Putînd ca să răsplătească, pentru părinte, o fată
Vrednică de acel sînge a lui Minos, ce jălești
Pe ai săi urmași supt giugul tiranului ce-i muncești,
Și de ai prins pentru mine o dragoste infocată
Să știi că-i spre răsplătirea prèdoritului meu tată!
Învață-te, fiară crudă, că în mine nu să stînge
Dorința de răsplătire a părintescului sînge!
Aceasta va fi o ură, între noi nedizlegată,
Care va opri unirea și amoriul totodată.
Tremură pe jîlț, tirane, așteapt-a mea răsplătire,
Așteaptă a ta surpare și grozava ta piire!

A ceriului braț puternic, pentru mine te-a pătrunde
Cu fulgerul răsplătirii gonindu-te orișunde,
Și cât oi fi în viață, de n-a vre să-mi înlesnească
Prilejul de răsplătire pentru fapta vărvărească,
În iad ti-o tragi la Minos, la dreapta lui giudecată,
Să dai răspuns pentru moartea a doritului meu tată.

PERDEAOA AL TRIILE

IDOMENEU și SOFRONIM

SOFRONIM

Stăpînul meu, esti vremi sufletul tău să să lasă
La pornirea unii patimi, unii patimi ticăloasă?

IDOMENEU

Iartă-mă, cînd vezi prè bine că o dreaptă giudecată
Nu poate să înceteze patima mea niciodată,
Nici poate să cîrmuiască o inimă rătăcită
Întru a dragostii cursă în care-i învăluită!
În zădar fac bărbăție, căci para mea cè cumplită
Înădușă întru mine fapta bună, ce, slăvită,
Zdrobești prè cu lesnire sufleteasca bărbăție
Și toată a lui mărime o sfarmă cu tiranie.
Toate simțirile mele, de otravă biruite,
Slujăsc plecărilor răli unii pofte pingărite.
Sămțăsc a aceștii pofte următoarea grozăvie,
Dar, vai, iubesc focul însuși, ce mă arde cu tărie.
Chiar para ce mă topești o iubesc cu pătimire,
Și pe care al meu suflet o gonești cu cumplire.
De multi ori, plin de frică, nu cumva să stăpînească
Fapta cea bună, amoriul care vra să mă topască,
Am dat război împotriva cugetului, cu minie,
Ca nu cumva să mă scoată din lanțul cel de robie.

SOFRONIM

Așă să cade, stăpîne, un viteaz să vorovască
Și o inimă măreață într-așă lanț să robască?

Și putut-au ca să aibă a Afroditei urgie
Puteri pe așa lanțuri, să te ție în robie?
Biruatoriul Troadiei să cade ca să slăbască,
Să poți așa de lesne un amori să-l biruiască?
Unde-i bărbatul acela ce, plin de slavă înaltă,
N-avè spre asemănare puteri în lumea altă,
Care singur era groaza unii cetăți prēmăreață
Și a grecilor lumină într-a războiului ceață?
Viteazul ce și pre moarte, de mii de ori, în războaie,
Cu sabia strălucită au făcut-o să să moaie,
Au știut să îngrozască orice soartă nendurată,
Prin vitejia cè rară, în războaie arătată,
De a căruie glas numai grecii luind îndrăzneală,
Au făcut ca să să uite cumplita morții suială
Și singur să să slăvească într-a năroadilor gloată,
Sîlindu-le ca să uite slava lui Ahile toată?
Au, doar el acum robești cu atîta defăimare,
La fragida pătîmire a dragostii, cu plecare?
Amoriul, defăimînd toată bărbăția acè mare,
Au ascuns vrăjmașul nostru supt lanțul de împilare...
La puterea sa cè slabă, Idomene, nu supune
Slava cè strălucitoare a faptilor celor bune.
A inimii noastre numai defăimata slăbăciune
Alcătuiești puterea dragostii cu turbăciune.
Măcar că au dumnezăii o deplină stăpînire,
Pe inima și plecarea omului cu pătîmire,
Măcar să crez că ei, poate, ne dau orice cugetare,
Și că au putut s-ațițe și-n tine acè plecare,
Cearcă, cu toate aceste, sila acè lăudată,
A birui întru tine o patimă înfocată,
Bate război împotriva voinții cu nepriință,
Căci îi iertat spre aceasta un război cu sirguintă,
Cînd nu-i pornit despre alte hotărîri defăimătoare,
Ce numai spre-a faptii bune, nevinovata cruțare!...
Apoi să poate amoriul să-ți dei poronci și lége?
Un copil să te defaime și în lanțuri să te lege?
Titlul de libovnic este unit cu stema vrodată
Sau, pentru amori, să poate să-ți uiti slava așa-ndată?
Dar cui i să cade oare pe Idomeneu să-nveți
De datoriile sale, de-a sale fapte isteți,

Pe dinsul carile esti născut intru fapta bună
Și a căruia vestire în toată lumea răsună?

IDOMENEU

Ah, în cugetul meu, lasă însuși vremea să lucrezi
Și ea să darme amoriul fără să mă rușinezi!
Vorba ta îi cu asprime, m-au străbătut cumplit foarte,
Măgulești-mi slăbăciunea ori îi plînge a mea moarte;
Fii simțitori la durerea ce cumplit mă chinuiești
Prin focul ce Afrodita în pieptul meu înmulțăști!
Fii cucernic la necazu carile mă spăimîntează,
Căci nu poci să scap de mina ce acum mă împilează!
Nici Pasifae, nici Fedrul, de a lor neomenie
Nu s-au rușinat atîta împilați [de] grozăvie!
Dar ce zic? Ah, destul este că mă rușinez în sine
De lanțul ce al meu suflet în defăimare îl ține!
Ce, nădejdi va să aibă o inimă înghețată
Di-o dragoste chipuită supt priviri-ntunecată.
Împotriva voii mele și a fragidii plecare,
N-am cerut a Erixenii dorita încoronare.
Leapăd fragida nădejdi ci putē s-o amăgească,
De acum, de-a mea coroană, altul va să să-ndulcească.

SOFRONIM

Să nu vădești vreodată o așa primejduire.

IDOMENEU

Nu mă poți opri di-aceasta ori și cu ce sfătuire.
Tu nu cunoști cum că toată a mea inimă duiosă,
Fără griji este dată unii porniri ticăloasă,
În sfîrșit, lipsit de titlul a unui crai cu mărire,
Nu sînt acum decît slugă la defăimata iubire.
Fiul meu de acum este împărat stăpîn pe toate
Și noi, slugi ascultătoare, osîrdnice și plecate.
Să ne silim cît să poate de a scăpa di-o urgie
Ce ceriul au hotărit-o pentru noi cu strășnicie,
Și dacă a sa minie o voi să să-mblînzască...

SCHINA 4*

IDOME[NEU], SOFRONIM, EGHISIP

IDOMENEU

Ce videri, ce față de îngrozire!
Eghisip vine, să-ntoarce, trist, afundat în gîndire!
Ce să pripui, Sofronime, ceriul cu nenduplecare
Au arătat a sa jărtfă cè de sînge vărsătoare?

EGHISIP

Ce jărtfă! Cîtă ohtare, cîte plingeri, cîtă jale
Ceriul acesta ț-a face prin hotărîrile sale!
Cînd cugetez, mă cutremur!

IDOMENEU

Eu te-ascult, dar socotești,
Taina aceasta la nimeni să nu o spui, te păzăști!
Știu săcretul acest groaznic decît ceriul, și mai bine,
Căci cu oftări și cu lacrimi să [...]** dă mine.

EGHISIP

Dar să-ți spui!

IDOME[NEU]

Nu-i trebuință! Nu am nici o îndoială
De hotărîrea cè crudă nu am griji, n-am sfială,
Dar spune cu toat-aceste...

.....

EGHISIP

La poalile unui munte
Unde Jiupiter, odată, din scîrbi și necazuri multe,
Au aflat a sa scapare, dosnică, încredințată,
Acolo și eu, cu frică, cu inima înghețată,

* În manuscris, greșit, 6.

** Ștersătură în manuscris.

M-am dus să fac întrebare pentru chinurile noastre
Și ca să fac încetare scribii și mihnirii voastre.
Popa, hotărit spre taine, să tirăști cu sfiire
Lingă gura unii peșteri ce gemea cu îngrozire.
Dischide... bezna adîncă, cu mii de glasuri răspunde.
Niști tonuri turburate, un huiet care pătrunde.
Un gemît ce faci groază, o răsulare duiosă,
Niști sughițuri prèjalnici, niști oftări fiorosă
Închipuie niști glasuri grozave, înfricoșate,
Dar care vini la mine ca pierdute și deșarte.
O negură să întinde, o pîclă întunecoasă
Răpit fiind din simțire, nici privirea nu mi-o lasă,
Ascunde de-a mea vedere închipurile toate
Și mă faci, în viață, a privi groază de moarte.
Dar cu toată buimăcirea, eu ascult cu deșteptare
Și, după multă zăbavă, aud mai cu a'inare
Un glas ce tot covîrșești și adunînd întru sine
Toate celelante tonuri, strigă, strigă pentru tine,
Strigă și te tot bocești, lăsînd cu rosturi duiosă,
De mii de ori, să s-audă: „O, craiule ticăloasă!“
Pătruns dar de-atîta groază și deșteptat deodată,
Caut, văd și altă frică mă cuprinsără îndată.
Iată, văz, popa să zbate sub un boz ce-l împilează,
Și, căutînd cătră mine, să turbă, să-nfiorează,
Cu pletile rășchirate, cu privirea turburată,
Asudat, slăbit cu totul, cu gura sa aspumată,
Cu un glas foarte salbatic, cu un rost de stăpînire,
Zice și iar poftorești trisnica [?] sa hotărîre:
„Împăratul tău cunoaști prè bine a sa scăpare,
Știe și toate ci ceri puternicul Dumnezeu,
El este stăpîn pe Crita și a sa soartă își are
Sîngi lui Idomeneu“.

TRAGHEDIA „DON PEDRO“

ACTUL ÎNȚII

CURTUL ÎNȚII

ALMANZA și DON PEDRO

ALMANZA

Nu! Nu! Nu, iubite Pedro! Nu alerga cu orbire
După diznădăjduirea ce te trage spre piire!
De s-au pierdut fericirea, cinstea încă ne rămîne,
Cari nu puțină poartă mingiieri întru sine,
Pentru că viața noastră, slobozânia, averea,
Fericirea, înălțarea și mărirea, și puterea,
Toate spînzură de soartă, la prifaceri sînt supusă,
Izbucnesc dintr-o timplare, de alta să văd răpusă,
Iar sufleteasca virtute, a plăcării îndreptare,
A haractiriului nostru mărime sau micșurare
Sînt puținți deînălăuntru, de la noi cer plăzmuire
Și cinstea sau defăimarea, pentru a lor cîrmuire,
Numai nouă ni să cade, nouă drept ni să cuvine
Și nimine nu-i în stari a ne răpi acest bine.
Vezi copacii ci acopăr munții care ne-nconjoară,
Pi-a căroră crengi să pari că soarile să pogoară
Din vechime neștiută; a lor tulpine vînjoasă
Stau împotriva furtunii cei silnici și minioasă.
Vicolul cu turbăciune le încujbă, le dijghină,
Le zbućiumă, le zdrobește, le zmulgi din rădăcină,
Dar nu poate niciodată dintr-însle să răpească
Mlăduirea care iaste a lor puteri firească.
Așădar, și pe noi, soarta poate să ne prigonească,
Poate ca să ne dispartă, poate să ne osîndească,
Dar plecările, gîndirea, nu poate să ne strămute
În cîtă vreme noi însuși li-om păzi neprifăcute.

PEDRO

Ah! Nu-i soarta ce voiești asămenea dispărțire,
Ci a ta neîndurată inimă cu impietire!
Ea iaste cari voiești dispărțirea incumplită,
La temeuri învechite fiind foarte pironită.
A tâmplărilor legare (din care soarta să-ncheagă)
Ieșirii sale să vedi că-i dă simțire întreagă.
Oricum dar acea simțire și ar fi alcătuită,
Fie din celi mai groaznici întâmplări închipuită,
Tot avînd simțătorie, va fi avînd și-ndurare,
Și n-ar putea să minească duioasa noastră pierzare.
Dacă tu, nemilostivă, dacă tu, neîndurată,
Nu i-ai da întru aceasta îndemnare viderată!
Soarta cică-i vinovată cînd ne pune înainte
Chip ca acela din care să ne folosim cuminte.
Iată, luna ne lucești și calea ne o arată,
Pădurea ne dizvălești scăpare incredințată!
Eu aș lăsa cu lesnire tabăra cea pingărită,
Lasă și tu o cetate ci să cadă-a-ți fi urită
Din pricină că oprești a noastră dulce-ntîlnire
Și libovului celui fragid pune stavili de oprire,
Și iată, sintem îndată în fericire deplină,
Trăind prostiți oariunde viața dulce și lină.
Ci folos avem din toate cînd mulțămire lipsăști,
Acea ci toată dulceața vieții alcătuiesti?

ALMANZA

Din năroade osăbite, dar legați strîns prin iubire,
Două datorii s-aducim să cade în împlenire.
Cea întii iaste iubirea slobodă, neatîrnată,
Să o păzim, di să poate, pururea nevătămată.
Cea al doilea, datoria cătră nărodul din care
Ținem și legi, și rudă, și ființă, și chemare.
Și măcar că între sine sint protivnici nelegate,
Dar noi să păzim să cade sfînta lor deplinătate.
Iubind pe Pedro, spagniolii sufletul meu îi urăști!
Fă dar pentru mori întocma și pe Almanza iubești!
Iubind-o, însă, nu-i ceri o jărtfire pentru care
Gingășimea sa în veacuri îi va faci imputare.

Indestul nenorocită iaste cînd să hotărăști
Unii închidiri cumplite și de tine să lipsăști.
Dar, deși nenorocită, iaste-ncai nevinovată,
Plîngi-a sa nenorocire și în cuget îi curată!
Cit însă să va supune patimii ci-i dă năvală
Și va pierdi liniștirea cugetului prin greșală,
În inima veștezeită di-a lui cumplită muștrare,
Nu credi că mulțămirea va avea cîndva intrare;
Ci pururea în dosadă ea va fi nenorocită,
Și în loc de fericire, desăvirșit osîndită!
Nu mă sili la o faptă ci iubirea-mi pozvolești,
Iar sufletul cu-ngrozire de dînsa să oțărăști!
Cruți-mi nevinovăția, plîngi-mă nenorocită,
Socotești-mă că-s moartă, decît invinovățită,
Căci mi-i videa lingă tine topindu-mă di-ntristare
Și în toate, și în tine neafîlînd decît muștrare!
M-ei vidè ca o făclie ci sfișîndu-să, să stîngi,
Vei voi ca să răscumperi liniștirea mea cu singi,
Dar nici lacrimi, dar nici trudă, nici silîntă, nici jărtfire,
N-or putea să lecuiască cruda mea neliniștire!
Pojarul cînd să aprinde tot ardi și mistuiești,
Și pămîntul de podobă, cînd cuprinde, pîrjolești.
O ploaie însă agiungi pe fire s-o înlesnească,
Ca să-l facă iarăși puhab și verdeața să-i sădească,
Dar viața noastră toată cu greu ne fîgăduiești
Pacea inimii pă care o greșală ni-o răpești.

PEDRO

Nu te silesc la greșală, te îndemn la faptă bună,
Cine slujăști iubirii mulțămirea ia cunună,
Dar dacă a ta păreri, cu atîta infocare
Din sfatul meu plăzmuiești potop groaznic de muștrare,
Dacă de pe acum încă, a ta inimă fricoasă
Îți arată în urmare icoană infioroasă,
Vrînd a păzi și-al tău cugit slobod dispre dosădire
Și a înlesni și țalul fragidii noastre iubire,
Ia o mijlocire alta, cu totul nevinovată,
Cari și de cuviință și de pravili îi iertată,
Pică la al tău părinte, dizvălești a ta pară,

Mărturisăști-i durerea, a noastră stare amară!
Fă-l să simtă îndurare, fă-l să să milostivască,
Fă, pentru noi, să să miște dragostea cea părintească!
Abdarah iaste un tată, iaste om, simte dureri,
Are fiică, o iubești, oricât cuprins de păreri
Și legat cu părtinire di-a nărodului său soartă,
O simțiri de dureri în inima sa îți poartă.

ALMANZA

Creminia ci supt picioare cind o strimtorim scrișnești
Și a cailor potcoave-scintei o fac de prisnești,
Nu iaste nici mai virtuoasă, nici mai neînduplecată
Decît statornicul suflet a iubitului meu tată.
El au văzut întristarea și a mea neliniștire,
Au ascultat povestirea fragidii noastre iubire,
Au văzut însă și lacrimi piste fața mea să cure,
Fără să să imblinzască și fără să să îndure.
După adincă tăceri, după o aspră ochire,
Trăgînd din teaca sa șișul cu o răci hotărîre,
Au zis: „Iată, îți dau leacul patimii ci te muncești,
În inima ta cea slabă, cu acesta o stîrpești.
Mori, fiica mea, mori mai bine, mori fecioară și cinstită
Decît să faci o pășire nevrednică și hulită!
Neamul, legea și năravul, singele meu îți rostesti,
Hotărîrea încumplită care te încriminești.
Arabja năsipoasă, supt arșița cea fierbinte,
Au plăsmuit așa aspru ș-așa drept pi-al tău părinte,
Ea i-au dat feliul simțirii cu împietrită tărie,
Spre dragoste sau spre ură vecinic cu statornicie,
El te-a zămislit pe tine.“

PEDRO

Statornică și duioasă,
Pe cit plină de simțire și agiră, și frumoasă.
Așadar, fiind tu fiică lui Abdarah, în dreptate,
Pentru ce vrei să faci astăzi singelui tău strimbătate?
Nu iaste de cuviință o vecinică necetire
Să-ncununezi cu cinste statornica ta iubire?

ACTUL [AL] 2-LE

CORTUL ÎNTII

DON ALFONZ și PEDRO

ALFONZ

Viu să-ți aduc o veste, inimii tale plăcută,
Că au sosit acum ceasul spre a faci cunoscută
Toată a ta vitejie, virtute și fierbințeală,
Rivnă patrioticească și în război îndrăzneală.
După știința mea, negrii au să facă o ieșire
Și sfatul oștirii încă, întru a sa hotărâre,
Aceasta întli ispită, au găsit de cuviință,
Și cinstea nădăjduită acei întli biruință
Ca să Ț-o păstrezi ție, vrînd așa să te sporească
Cătră slava cè neștearsă și vestirea strămoșască,
În șirul neamului nostru și pe tine c-o lucrare
Vrednică de istorie precum și de neuitare.

PEDRO

Prin alegirea aceasta, nu rămîne îndoială
Că vrea sfatul să trezască tinereasca îndrăzneală.
Și neamului meu de faci și cinste și răsplătire,
Cînd dintre toți cavalerii mi se dă precovîrșire,
Oare cinstirea aceasta, ci numai lui să cuvîne,
Poate să m-adimenească, poate să deștepti-n mine
Numai sfînta datorii ci-ar trebui să mă-nvingă
Și în război pentru țară și pentru neam să mă-mpingă?

ALFONZ

Eu, bătrînul tău părinte, innălbit întru războaie,
Simpt picioarele supt mine că tremură, să mlădoaie,
Și că puterea trupească îi dăparte di-a răspunde
La virtutea sufletească, ci vrea primejdii și trude.
Inima mea le rîhnești, că în ele îi hrănită,
Dar vinjoșirea lipsești, fiind stoarsă și slăbită.
Cînd însă puterea-n mine n-ar minți a mea voință,
Aș cerca în război astăzi sau moarte sau biruință.

Căci a patriei voință să cuvine ca să fie
Pravilă nestrămutată și pentru noi în vecie,
Și numai ea să cuvine ca să aibă ascultare
Într-un suflet care poate cîrmui a sa plecare.

PEDRO

Dar a sufletului nostru și a inimii voință
Ascultare niciodată să aibă nu-i cuviință?
Dar o inimă ci poate într-a simțirii iuțală
Cu datoriile toate să stei în cumpăneală?

ALFONZ

Nici una nu-i cuviință să te robească pe tine,
Cînd acelea niciodată nu m-au stăpînit pe mine.
Orice patimă a noastră, rămîind fără zăbală,
Slăbiciunea sufletească ni-o arată lumii, goală
Și nu iaste vrednicie a sili s-o dizvălească,
Ci oricine să slăbești cînd cată s-o dărmolească.
Patimile noastre toate au și vremi, au și trepti
Și înțelept îi acela ci știe să le îndrepti,
Și cari, după prilejuri, sămțăști să le măsoare,
Să le stingă, să le-aprinză și, cînd vrea, să le omoare.
Dar acel care să lasă de ele di să tirăști
Și pornirilor urmează fără cuvînt și orbești,
Ca o plavie pe apă, ci de valuri să împinge
Și curgirea sa o schimbă de la orice mal s-atinge,
Care fiind fără cîrmă, să zbuciumă, să izbești
Și neavînd rădăcină, de șivoi să tiriești,
Așa și el fără pravăz, fără friu, voinții sale,
Ca un zălud rătăcești întru-a petrecerii cale
Și al său trai i să face o tristă amestecare
De turbăciuni și de pofte silnici, fără măsurare.

PEDRO

Sîmțasc, bunul meu părinte, al sfătuirii puteri,
Sîmțasc că-i adivărată, sîmțasc cum că-i din dureri,
Dar sîmțasc cum că și soarta cè crudă, neominită,
Pierzarea vieții mele astăzi o are menită.
Oricine pierdi nădejdea toati le are pierdute
Și datorii cît de sfinte, în inima lui sînt mute.

ALFONZ

Fiul meu, dar ce dureri atît de pătrunzătoare,
Asupra simțirii tale să vedi stăpînitore?
Au putè-voi vreodată socoti, fără rușine,
Că a războiului frică s-au încuibat întru tine?
Sau moartea, pe care brațul tatălui tău, în războaie,
Di-atîtea ori îl simțiră, să-l cruță și să să moaie,
Au putul ca să însufle atîta groază și spaimă
În inima ta ci astăzi văz fățiș că mă defaimă?
Șăzi dar, fiul mieu, aicea, în război eu mă voi duce,
Că vreau să mor pentru țară și pentru legi și cruce!

PEDRO

Un cuvînt numai, părinte... moartea nu mă îngrozăști,
Ci inima mea nu știe nici ci vrea, nici ce urăști,
Și mai virtos, dimpotrivă, întru a mea întimplare,
Numai moartea îmi arată chip prielnic de scăpare;
Și cit a muri, sint gata, căci tatăl meu poruncești
Și datoria o ceri și soarta mea o voiești.

CORTUL AL DOILE

DON PEDRO

(singur)

În sfîrșit, iată și ceasul cel incumplit că sosiră,
Întru care și Almanza, și nădejdea îmi lipsiră.
Grenada încungiurată și cu tabire încinsă,
Pe Almanza mea o ține înlăuntrul său închisă;
Pedro, libovnicul fragid, inarmat, dă năvălire
Ca să surpe o cetate ci, într-a sa ocolire,
Păzăști supchipuirea dragostei cei infocate,
Ci odat', acești zidiuri, cernite și singerate,
Pentru a lui inimioară i le făcea ca să fie
Pricină de fericire și izvor de bucurie.
Ah, în cite rînduri, noaptea, prin potici întunecate,
Ferindu-mă de pîndirea străjilor înfricoșate,
Cînd agiungeam la zidirea ceastă cu mușchi căptușită,

Sărutam cu-nfierbîntare marmura ei c e crușit 
 Și socoteam c a dintr-însa fericirea izvorăști,
 Căci știam cum că Almanza î[n dosul ei l cuiesti,
 Și supt umbra sa c e deasă, tupit , tremurătoare,
 Mă așteaptă să-mi plătească cu o dulce sărutare!
 De câte ori plin de griji și cu hainile schimbate,
 C nd zăream această poartă, simțam inima că-mi bate
 Și departe di-a mă temi de moartea î[nfricoșat ,
 Ci ținea, pisti-al meu creștit s cirea sa sp zurat ,
 Însuflețit de nădejde c-o-i să v z a mea iubită,
 Înfruntam cu vitejie a morții groază cumplită.
 Iar acum, deîmpotriv , învins de altă simțire,
 Aceleași zidiuri și marmuri, Pedro faci năvălire,
 Nu mai mult să le sărute, ci voind să le zdrobească,
 Ca patria din robie și din lanț să-și m ntuiasc .
 As menea și Almanza, silită ca să păzască
 A nărodului său parte și poronca părintească,
 Pi-aceleași zidiuri supt care m-aștepta cu nerăbdare,
 Ca să-mi dei a iubirii dovezi dulci și-mbr toșare,
 Acum cu lancea î[n mină stă gata să mă zătrească
 C nd voi faci năvălire cu oastea ispagnioleasc .
 Ce cumplită-mpotrivire, ce strașnică î[nțimplare!
 Cum va fi soarta lui Pedro, căre-i a Almanzii stare?
 Inima mea o iubești, iar mina nelegiuită
 Caută ca să o facă î[n veacuri nenorocită!
 Ișpania, obosită de răbștire și robie,
 Cu glas duios și cu lacrimi cheamă fiii săi să vie,
  i cheamă ca să alergi, î[ntr-armați s-o izb vasc 
 Din lanțul î[n care gemi supt trufia pagineasc .
 Ferdinand și Izabela, la a patriei strigare,
 Pe toți vitejii Castilii  i cheamă la adunare.
 Don Alfonz, al meu părinte, înn lbit î[n biruință,
 Să m-aducă și pe mine o găsi de cuviință,
 Hot r nd ca să mă vază sau încoronat cu slavă,
 Sau săcerat de simceaua negrilor, fără zăbavă.
 Ca fiu lui Alfonz, ca Pedro, ca ispagniol, să cuvine
 Să jărtfesc î[ntr-aș  luptă tot singile meu din vine,
 Dar ca libovnic Almanzii, cum voi î[ndrăzni, cu arme
 Să năvălesc la Grenada și să fac ca să să darme
 Întăririle acelea după care să păzăști
 Preaiubita mea Almanza, ci îndoit pătimești

Și dispre amoriul fragid, și dispri-al său crud părinte,
 Ci, decît război și ură, n-are podviguri mai sfinte?
 Ah! datorii împotivnici! Ah, patrie! Ah, iubire!
 Cum aș pute pi-amîndouă să vă aduc în unire?
 Cum aș pute pi-amîndouă să vă slujăsc cu credință,
 Ca și țării, și Almanzii să mă arăt cu priință,
 Și cum poci fi ostaș vrednic, ispagniol în bătălie,
 Avînd protivnic amoriul, Almanza ș-a sa urgie?
 Și cum poci să rămii iarăși libovnic cu fragizime
 Privind a țării robie și a negrilor cruzime?
 Dar Alfonz, al meu părinte, carile mi-au dat ființă,
 Că-mi strigă cu hotărîre, sau moarte sau biruință?
 Dar Almanza ci va zici cînd va privi din cetate
 Împotiva stării sale, brațul meu cum că să bate?
 Dar eu, cum voi răbda, iarăși, să pitrec în nemișcare,
 Cînd atîția viteji tineri, la a patriii chemare,
 Aleargă ca să vădească a lor braț și vitejie,
 Și să cîștige sau moarte sau cununi în bătălie?
 Dar, luînd arme în mină, dragostea mea ci să faci
 Vrajmășia cu iubirea cum vor pute să să-mpaci?
 Dar atîtea giurămînturi de iubire și credință,
 Ci am date la Almanza să-i fiu vecinic cu priință?
 Dar Pedro cum poate, iarăși, fără cuget să mințască
 A strămoșilor vesteire și nădejdea părintască?
 Ah, Doamne, ce-mprotivire! Ah, Doamne, ce mestecare
 De datorii, de simțire, de cinste și de plecare!

CORTUL AL TREILE

GORMAS, PEDRO

GORMAS

Te urez cu mulțămire de soarta ci să vestești
 Că în virful fericirii a te înălța voiești.
 Izabela te iubește, vrea să te incredințezi
 Și spre treapta ci-ți gătești vrea să te înaintezi.
 Vitejia ta cè rară ș-a ei fragidă iubire,
 Piste toți tinerii noștri îți dă astăzi covîrșire.
 Iaste, dar, după dreptate, să te fericesti în sine

Di-un amori ci cu nărocul întovărășit îți vine
Și pe a lor aripi grabnici sint gata ca să te suie
Într-o stare ci și pizma aspumind să să supuie.
Dacă nu cumva Almanza, gingașa noastră vrăjmașă,
Prin vreo lucrare vicleană a soartii cei patimașă,
Poate încă să stirnească vro scirbelnică umbrire
La raza care-ți răsare cu deplină fericire.

PEDRO

De prisos iaste, Don Gormas, să cauți, cu iscusință,
Ca să zgîncelești o rană ci, după a sa ființă,
Îi destoinică să dei dureri omoritoare
Unii inimi acuprinsă de pară mistuitoare.
La dragostea Izabelii poate alții să rihnească,
Care au și vrednicie și drepturi să-i măgulească,
Iar nu eu, pe care, poate, ea încă nu mă cunoaști
Și nici las închipuirii acest fel de gînd a naști.

GORMAS

Cu o așă tălmăcire mie îmi faci nedreptate.
Și vredniciilor tale nu mai puțin, strîmbătate.
Socotind cum că pe mine vreo surdă zaluzie
Mă pleacă la micșurare și la fapte cu cruzie,
Că prieteșugul nostru poate fi dat la uitare
Și că-ți faci mîhniciune a ta slavă și-nălțare,
Precum și a tale fapte, al tău neam și vitejie,
Neștiinții și uitării cum că date pot să fie...

PEDRO

Cu asuprire, Don Gormas, vorbile nevinovate
Le tălmăcești drept muștrare și învingiri defăimate.
Fără să cerc a ti-atinge, apăr a mea cugetare
Di-o zmerduire ci poate să m-aducă în pierzare.
O inimă care iaste silnicilor chinuri pradă,
Să ferești, prin cît poate, în altă cursă să cadă.
Și un om care nu știe vrerii lui hotar a pune,
Primejdiii totdeauna fără folos să supune.
Cînd îmi zici că Izabela să pleacă să mă iubească
Și soarta pentru aceasta stă gata să mă slăvească,
Și cînd mă urezi anume pentru așă întîmplare,

Nu-i a pătrunderii lucru a simți că-i defăimare;
Cum și cînd zici că amoriul Almanzii nu să impacă
Cu acei care soarta pentru mine vrea să facă,
Viderat că cerci să afli, prin chipul de iscodire,
La indoieli oricare, dovadă și lămurire.
Dar în zădar, ostineala pe mine nu mă cuprinde,
Zădărnicia aceea ci alte inimi aprinde,
Căci, măsurînd a mea stare, nu las iubirea de sine
Din crugul ei să mă zboare pe unde nu să cuvine.

GORMAS

Sînt vinovat, ai dreptate, puțina mea socotință
Dă loc la gîndiri di-acelea ci-ntr-ativăr n-au ființă.
Slobozănia cea mare, între prietini iertată,
Adesaori în vorbire pune slabă giudecată.
Întru a mea, credi însă, că adivărul lucești
Și nici vicleșug, nici risul într-însa nu să dosăști.

CORTUL AL 4-LE

GORMAS și GONDER

GORMAS

Pornirea minii meli, aprică, neînfrînată,
Pune ades în ivală cite dreapta giudecată
Ar ceri vecinic să fie tainii cei mai adinci date
Și în inima mea numai închisă și îngropate.
În loc să vînez cu chipuri a lui Pedro socotință,
Eu dezvălii nebunești tainica mea neputință.
El au simțit zaluzia ci mă roade, mă muncești,
Poate prepune și para ci într-ascuns mă topești.
Și corăbierul însă, cînd îi vijulia mari,
Atunci poate să arăti iscusința sa ci are.
Îndrăzneală nu să cheamă cînd primejdia lipsăști
Și nici iaste suflet mari cel ci de ea să sfiști.
Nelăsînd, dar, să slăbească cumplita mea hotărîre,
Să gonesc, îi trebuință, a lui sau a mea piire.
El, sau încă nu simțăști nărocirea lui menită,
Sau di dragostea Almanzii, inima lui, buimăcită,

Nu știe preț ca să puie prilejului care poate
Să-l rădice la o treaptă fericită întru toate.

GONDER

Dar ce pricină, Don Gormas, negreșit otrăvitoare,
Vitejia ta silești la măsuri oțăritoare?
Sau Pedro, cu defăimare, s-au arătat cătră tine,
Sau te cheamă la vro faptă ci ție nu să cuvine?

GORMAS

Ah, ce ti silești, Don Gonder, să iscodești a pricină
Ci, după povești bătrine, treci drept păcat și vină?
Alte vremi, alte năravuri, păreri ruginite,
Din veacul nostru, cu totul sint scoase și izgonite.
La povești di așa fire, mic fiind, dam ascultare
Dar acum îmi par deșarte lingă dreapta cuvintare.

GONDER

În toată vremea și veacul, fapta bună îi slăvită,
Iar cea ră îi defăimată și la ură osindită.

GORMAS

Cel ci faci pentru sine vro faptă folositoare
Cu folosul și pe cuget îl muțăști de mustrare,
Care apoi, și aceasta, nu mai puțin îi păreri
Cînd cugetul de la sine n-ari nici năstav, nici vreri,
Ci amîndouă sint lucru tipării ci primești
Din științele cu care după vremi să hrănești.

GONDER

Aceasta poate să fie, în parte, dar nu la toate,
Cînd cugetul îi obștești la a pămîntului gloate
Și, deși sint oaricare mișcări a lui cîștigate,
Dar are celi mai multe în sineși înființate.
Briliantul de tot locul, impietrindu-să din tină,
Are tot aceeași fire și început, și pricină.
Meșterii pot ca să-l tai, dar nu să-l și izvodească,

Muchile dar sint streine, iar ființa i-i firească.
 Dumnezeu dar, la tot omul, cînd îi dă duh de ființă,
 În inima lui sîdești tot acel fel de sîmintă,
 Apoi el, orice va faci, oricum să le plămuiască,
 Feliul lor nicicum nu poate să-l schimbe sau să-l stîrpească.
 Păgînii ca și creștinul știu că iaste faptă bună
 Și glasul dumnezăirii și-ntr-a lor inimi răsună.
 Au și ei ale păcate dup-a lor feli de credință,
 Și de dreptate tot omul are năstăv și știință.
 Dumnezeu dar, fapta bună, păcatul, sfînta dreptate,
 Într-a cugetului fire, obștești sint însămnațe.
 Și el îi pus ca o strajă, cu dosădiri într-armată,
 Ca pe om de la acestea să nu-l lasă să s-abată.
 Ticălosul dar, ce știe pe cuget ca să-l muțască,
 Iaste fiul piericiunii și defăimarea obștească.

GORMAS

Don Gonder, dar ci pricină într-atîta de sîlești
 Ca să întări al meu cuget, ci ș-așă mă cehăiești?
 Învățăturile tale pot fi pusă în lucrare
 De un suflet ci nu fierbi în venin și turburare,
 Dar al meu, carile află astăzi numai turbăciune,
 Cum poate gusta din roduri de paci și molăciune?
 Iubirea de slavă, cinstea și dragostea defăimată,
 Rînite, cer răsplătire, fie măcar încrunțată!
 Pentru dînsile nu-i legi, nu-i nici pravilă, nici vină
 Cînd iaste de răzbunare a lor vreri și pricină.
 Eu sint gața, dar, în singe să mă înec și pe mine,
 Și cugetul cu muștrare, și legea cu a ei bine,
 Și nărvitul netrebnic, și podvigurile sale,
 Și virtutea, și dreptatea, și-nvățăturile tale.
 Izabela pe Don Pedro astăzi simții că-l iubești,
 Apoi, ci-mi mai spui de cuget și el ci bodogănești?
 Pedro îmi era prietin, fiind mai mic decît mine,
 Dar acum, cînd îmi răpești ceea ce mi s-a cuvine,
 Îi un viclean, îi un dușman carile mă asuprești
 Și spre răsplătire, moartea din mîna mea vrednicești.
 Slava mea ceri surparea soartii ci lui îi gătită,
 Și supt zdrobirile sale, fie ș-a mea prăbușită!

CORTUL AL CINCILE

ELVIRA și IZABELA

ELVIRA

Don Gormas, de mult, stăpină, silești cu chibzuire.
Supt bunăvoința voastră să cîștige vro umbră.
Pravizul său cel obraznic, precum simțesc, să întinde
Pin-a cugeta ș-o pară mai silnică a aprinde.
Și această nălucire de ci mergi îl orbești,
Cît și fericit aieva că ar fi să năzărești
Și după așa păreri, își dă aer de trufie,
Cît o cred defăimătoare mulți cavaleri din urdie.

IZABELA

Zădărnicia lui Gormas la toți iaste cunoscută,
Încît și a sa păreri nu poate a fi crezută,
Și, deși nișcai zburatici ca dinsul îi dau crezare,
Aceasta nu vrednicești nici griji, nici înfrinare.
Mai virtos păreri di-acestea știu ades să zădărască
Spre fapte mari și înalte simeția tinerească,
Pe care ca cu o pară neîncetat o aprinde
Prin iubirea cea de slavă ci nemărginit să-ntinde
Și însuflă totdeauna, prin simțiri de zaluzie,
Dorința precovîrșirii ci naști pe vitejie.
La așa, dar, vălmășaguri, în loc di-a pune oprire,
Să cuvine totdeauna a le da foc de pornire.

ELVIRA

Adivărul îi acesta, numai coarda de mișcare,
Nu vă fie spre mihnire, nepotrivită îmi pare.
A vostru nume și slavă, de a fi amestecate,
După a lor strălucire, nu vor fi prea micșurate?
Vro altă supchuire nu v-ar fi mai potrivită,
Încît a voastră mărire să nu fie-ppleticită?

IZABELA

Sînt și alte multe coarde ce mișcă pe simeție,
Osăbite în ființă și potrivite-n tărie,
Însă precum toati-acestea cîștigă a lor puteri

Numai din deșărtăciunea și a omului păneri,
Apoi cea mai putincioasă iaste ce-n obicinuință,
Fiindc-aceea și mișcă mai silnic a sa dorință.
Și politicul cu minte, după vremi pironști
În mașina cirmuirii, dreava ci să potrivești.
Di-al său chip, de al său nume, de puteri, di-avuție,
Di-a sa dragosti, de titluri face tot negustorie,
Toate le vinde în vremi, toate le dă, le împarte,
Numai și numai să poată inimile să întarte,
Numai și numai să poată într-ai săi supuși să ție
Un vâlmășag fără margini di-o deșartă simeție,
Prin care, apoi, îi mișcă, îi imbată,-i zădărăști
Și la a sale folosuri cum îi place îi jărtfești.

ELVIRA

Fiind însă că acești adimeniri osăbite
Cirmuirii sint de treabă și nărodului rihnite,
Întru a lor împărțire, trebui să să păzască
Scumpătatea ce le pune nălucirea ominească,
Și precum ele în trepti să văd a fi împărțite,
Și spre răsplătiri de slujbe, după vrednicii menite,
Urmează ca totdeauna, pi-o măsură oaricare,
Să fie și dărnicate feților ci-s rihnitoare,
Căci într-alt chip, de la sine buimăcirea să disface
Și ceea ci-i pohtit astăzi mine nimărui nu place.
Dacă oșteanul di cėti, fără vreo osăbire,
Pentru ale sale slujbe își va primi răsplătire
Întocma cu al său hatman, ci și cu trup și cu minti
Într-a războiului arșiți să aruncă înainti,
Apoi ci pricină poate pi-acest hatman să-l boldească
Decit soldatul în cumpeni mult mai mare să girbească?
Așădar, și lui Don Gormas; dacă, fără vrednicie,
Îi veți pozvoli să zboare în năluciri de mindrie,
Vitejii care aleargă de la Dunăre la Sena,
Ci apără slăbiciunea pe la Omb și pe la Lena,
Ci s-au adunat aicea, cu sînge să răsplătească
Negrilor cari știrbasă coroana împărătească,
Și atîta viteji alții ce au cărunat supt arme,
Și din neam în neam, cu morii bat războaie, ca să-i darme,
Cari-au frămîntat pămîntul Castiliei cu-a lor sîngi

Și pojarul lor într-insul au făcut de a să stingi,
Ci pot mai mult să aștepti, cînd un tînăr fără fapte,
Și îngîmfat de trufie, cu dinții săi cei de lapte,
Poate, fără vro sfială, la o treaptă să cutezi,
De la care și gîndirea ar fi drept să-și infrînzezi.

IZABELA

Iaste chip și iaste vremi spre a să pune zăbală
Nălucirilor lui Gormas, cînd vor zbucni în ivală,
Iar pîn-atunci nici să cade singură să stîrnesc zvoană
Și să amestic în vorbă a mea slavă și persoană.
Lasă-i vremi să alergi și singur să să vădească
Că-i buimăcit di-o păreri zădarnică, nebunească,
Ș-atunci îmi va fi în voi a-l pedepsi stăpînești.

ELVIRA

Dară indestul, stăpînă, el gîndirea își vădești,
Căci îndată ce-aziră di-a lui Don Pedro numire
Spre a mergi să infrîngă a morilor năvălire,
Cu cuvinte de învingeri, au pus curat în ivală
Și oarba lui zaluzie, și proasta sa socoteală.

CORESPONDENȚĂ

CĂTRE I. HELIADE RĂDULESCU

Iași, 1838, febr. 4

Domnul meu,

Două scrisori a dm. din 16 dechemv. și din 13 ianuar tot-odată li-am luat întovărășite și cu un eczemplari a *Hanriadii*. Întârzierea priimirii și, după urmare, a răspunsului meu, s-au prilejit din pricina neafării mele în oraș. Acum înturnindu-mă, capăt și mulțămirea de a vă înștiința că din tratajii trimiși îmi lipsesc, pin' la îndeplinirea cărții, de la foaia n.16 pin' la 57, o parte adică din cîntul 1, tot cel al doile și parte din al 3-le. Cu toate acestea, am început a însemna alunecările ci s-au putut strecura în tipărire. Spre mierarea mea însă, începînd cercetarea de la foaia 57 și înainte, tot întîmpinai schimbări și în cuvinte și întregi viersuri, precum: *Enric d'Aumal* și al. asămînea și viersul următoriu:

„asfel, vulturii și șoimii după fruntea lui Caucas,
dup-a Atonului virfuri necălcate de vrun pas“.

Socotesc, dar, de datorie, a vă înștiința, domnul meu, că într-acest viers însemnezi: 1. că *după*, avînd înțelegire de *în urmă*, *din dos* și *asămînea*, nicicum *deasupra*; de s-ar închipui că vulturii zbura din dosul fruntei Caucasului și Atonului, alcătuitorii nu putea să-i vazi cum să răpăd, cînd el să închipuiești dispre fața fruntelor acestor munți și dar trebuia *de prea* sau *de pe*, iar nicicum *după*. Al doilea: „*lui Caucas*“ nici iaste zicire românească, ci o mare greșală, în idiotizmosul vorbirii. Noi zicim: „*din virful*“, „*din țigla*“, „*din măgura*“, „*din măgla*“, „*muchia*“, „*din zarea*“, „*din pleșul Caucasului, Parnasului, Carpatului*“, neputînd nicicum zice „*din virful lui Carpat*“ fiindcă acest fel de zicire iaste iertată, precum

îmi pare, numai la mădularile trupului și la celi privitoare la om, adecă, „de pe fruntea lui Pogor, din mâna lui Eliade“, iar îndată ci ne întoarcem a vorbi despre alte ființi, lui să pune pururea pă cuvint, drept pildă: „de pe fruntea *calului*“, iar nu „de pe fruntea lui cal“, „de pe vârful *zidului*“ și nu „de pe vârful lui zidiu“. *Al treile*: mai însemnez și un neadivăr: „*necălcate de vrun pas*“, în vremi cînd toate virfurile Atonului nu numai sint călcate, dar și minăstioară iaste zidită în țigla cè mai înaltă și mai ripoasă.

2. Puteți giudeca dar dacă asăminea nebăgări în samă simțindu-le, poci să le primesc pe socoteala mea. Nu bărănesc că nu vor fi asăminea scăpări făcute și de însumi, dar încai am liniștirea aceea că nu le pricep pîn' cînd altul cinevaș mi le va dezvălui.

Foaia 59, rîndul 3, „adîncimile științii amîndoi și *le sleia*“ îmi pare nepotrivită vorbă „sleia“ la adîncimi, am putea zice, îmi pare: „le dizvălea, le storcea, le usca“ pentru că să poate slei numai un material scos, iar nu izvorul sau adîncimea din cari să tragi.

Foaia 62, rîndul 10, „voi fugiți, voi ai miei oaste“, mi se pare că Mornai, închipuit ca un ostaș, nu putea să zică că franțujii era a sa oaste, ci numai a săi frați de arme, tovarăși sau *soațe*; pe lîngă aceasta, *ai miei oaste* îmi pare și un solichizmos, s-ar fi convenit măcar a zici: *voi a mea oaste*, căci cuvintul oaste, înțelegîndu-se di ramul fimeiesc, nu se însoțăști cu *ai miei*, ci iaste de feli bărbătesc.

3. Cu toate acestea neînțelegiri în socotința mea, le șupui la a dm-voastre giudecată, și de le veți afla că nu sint greșale, binevoiti a mă lumina și pe mine, pentru ca să mă leniștesc, iar la deimprotivă, să întoarciți chibzuirea pentru a lor îndreptare.

Noul format a *Curierului românesc* mi-a foarte plăcut. Eu vă sint unul din abonați și împreună cu plata tipăritului *Hanriadii*, vă voi trimite ș-aceea a foaiei zise.

De ar fi fost toată scrisă românească, mă înduplec a credi că ar fi fost și mai bogată și mai plăcută.

Nu știu ci-i pricina că îmi lipsesc cîteva numeri și formatul vechi și [...]*.

* Finalul scrisorii nu se păstrează.

Domnul meu,

Scrisoarea domniii-voastre, fără însemnare de velet, împreună cu două foi ale *Curierului*, n. 3 și 4, și întovărășită de tragodia *Alzirii*, li-am luat cu bucurie.

Am cetit și luările-aminte ci-mi însămnați despre oarecare cuvinte întrebuințate în tălmăcirea *Hanriadii*.

Nu ca să înțeleștez o luptă literară, ci eu nu mă socotesc destoinic a o sprejini, ci în privire de sfătuire, priitoare învățaturii, îmi voi ierta, domnul meu, oarecare socotinți.

1. Iaste netăgăduit că toată limba are, sau trebuie să aibă, cuvinte alese pentru un stil înalt, și pentru prujituri, și pentru ridiri, și pentru o vorbire a prostimii, și că alcătui-toriul *Hanriadii* s-au ferit de rostiri provințiale și gascoane, și că asăminea ar fi trebuit să urmăz și eu. Îmi rămîne dar asupra aceștii incungiurări a vă face o luare-aminte.

Volter avea în mîna sa, spre povățuire de întrebuințarea și alegerea cuvintelor, pe lângă mulțimea scriitorilor celor mai vechi decît dînsul, și un cuvintari al Academiei, care acela iaste arbitrul întrebuințării ș-a cuvintelor inosebi, ș-a rostirilor năvădite dintr-însfle.

Noi, găsindu-ne în lipse de acestea, ni-am aflat în datorie de a cerni ș-a lămuri întrebuințarea cuvintelor limbii. Un asăminea însă pravăz, departe de a-l nemi prin singuratica chibzuire a oricui, socotesc că sineșia lesne poati a ne abate în calea ridirii ș-în loc de folos și unire, face să se înțalenească bărănirea oarbă a fieșticăruie asupra gîndirii sale, dacă mai întli n-ar mijloci o sfătuire, o tălmăcire și o învoire între acei ci se bizuiesc a-și da în obștie scriirile noastre.

Nu mi se pare îndestul a osîndi ca prostesc un cuvînt numai pentru că în dialectul meu sau nu se întrebuințazi nicicum, sau să găsești priimit într-o altă înțălegire decît aceea obicinuită în vecina rostire; gîndesc că ar fi de trebuință mai întli o tălmăcire, o pătrunzătoare cernire și, în sfîrșit, o învoire. Obicinuița face pe un moldovan să i se pară deșăntat cuvîntul *gheară*, cînd în dialectul său iaste obicinuit cu *unghie*. Nu iaste însă cuviincios pentru aceasta să-l ș-osîndească, deși în vorbirea sa să întrebuințazi numai spre luare

în ris și-l aude din gitlejul celor mai proști. Asăminea, *flacăra* în loc de *văpaie*, *amerințat* în loc de *amelețat*, *colcăiești* în loc de *clocotești*, *ușure* în loc de *ușurel* sau *ușor*, *asfel* în loc de *acești feli*, *p-aci* în loc de *pe aice*, *ferice* în loc de *fericit*, *ardică* în loc de *râdică*, și altele multe. Nu iaste însă și cuviincios a le preveliști ca vorbe gascoane, mai virtos văzindu-le născute și din condeiu unor Eliadi, unor Aristia, unor Cîrlova, Alecsandrescu etc., etc; dimpotrivă, gîndesc că ar trebui să le socotească ca cuvinte întrăbuințate de un nărod întreg, sfințite printr-o obicinuință îndelungată și întărite de scriitori vrednici de cinstire și de urmărit, și ca niști asăminea, departe de a le urî, să le întrebuițazi.

De-ar rămîne să răspunz pentru cuvintele ci dm.-ta ați binevoit a mi le însemna ca provențiale, sau ale prostimii, aș începi a ceri un cuvînt potrivit la puterea însămnării sale cu acela *baflenchi*. În vorbirea noastră, iaste adivărul că nu se întrebuițazi spre laudă de oricare, însă alt cuvînt potrivit însămnării aceluia, în stilul și cel mai înalt poreclitul, n-ar avea loc a se mulțami. *Baflenchi*, domnul meu, să înțelegi „matuf“ și matuf nu iaste nici „nesimțitori“, nici „poplînd“, nici „nerod“, nici „tont“ nici „mișăl“, nici „ticăit“, nici „mangosit“, nici „fermecat“, nici „izmenit“, ci, pierzîndu-și vietatea ci avea odinioară, *s-au baflenhit*, ca cînd ați zice că s-au veștezit.

Avan, deși are un aer ci-l arată născut între proști, n-are însă, între cuvîntile de bun neam, potrivit. În zădar v-ar căuta a-l priboi cu *hapsîn*, *silnic* și *neselnic*, căci nici unul nu-i cumpănesc înțelegirea. *Spîrcuiesc*, cu greșală s-ar asămăna cu *sfășuiez*, cu totul altă înțelegire tipărești cel dintîi decît cel din urmă. Din cuvîntul *sfășuiez* eu înțeleg că dintr-o piele sau trup, că tai sau despărțasc, *sfășui curele* sau *caiușuri*, întru toate, însă, se înțelegi o lucrare oarecum regulată și gîndită. Iar de va fi vorba pentru lucru oblu, că îl desfac, în vremi cînd cuvîntul *spîrcuiesc* îmi dă a înțelegi curat numai că, pe un trup viu, cu mare silnicie, îl rump în bucăți. Eu *sfășuiez* o coală de hîrtie; *sfășuiez* și-un băț, pentru ca să fac dintr-însul cercuri; dar cînd leul sau lupul, sau o altă gadină să răpedi în turmă, nu face altă decît *spîrcuiești*, adică rumpe artamuri de carne cu piele și cu oase. Biruitoriul, cînd învinge pe vrăjmași, îi *spîrcuiaști*, că nu-l încape vremea să-i sfășuiezi.

Și David, sau oricare ar face altfel, în dialectul moldovenesc, ar greși sau ș-ar slăbi rostirea, căci *spîrcuiesc* iaste și mai silnic, și mai iute decît *sfășuiez*.

Pe *scîrnav*, pe *mîrșav*, nîcicum nu-l vei tălmăci, nici de agiuns, nici pōtrivit, prin cuvîntul *nîmicnicit*.

Prin *scîrnav* și *mîrșav* eu înțăleg un lucru ce nu iaste curat, ci iaste *întinat*, *feștelit*, *mînjit*, *unsuros*, *greșos*, iar prin *nîmicnicit* înțăleg un lucru *micșorat*, *îngiosit*, *desfîișat*, carele s-au făcut de nîmică vrednic, și cu greșală dm.-ta nu-l vei pune în buzile lui Pavel, căci alții mai înainte l-au pus, căci Sfînta Scriptură nu se oțărești a zice că oaricine zace în mîrșăvia păcatilor și că buzile păcătosului sînt întinate, rostiri pe care dm.-voastă nu le vei putea tălmăci cu cuvîntul *nîmicniciei*, căci *zace în nîmicnicia păcatilor* nu însemneazi nîcicum ceea ci tipărești *mîrșăvia* sau *năroiul fărdelegilor*.

Avalm intru adivăr eu l-am întrebuintat în loc de *rival* și l-am tras din cuvîntul nostru *di-a valma*; oricarile dintre noi mă înțălegi tare lămurit că zicîndu-i: „m-au întrecut di-a valma cu dînsul pentru ca să facim un lucru“, voiesc să-i zic că m-am vălmașuit în rivnă cu el, care de care să izbîndească și aceasta iaste adivărata înțălegire a cuvîntului *rivalită*. Am voit să sporesc în limbă un cuvînt dintr-însa tras, iar [nu] să o îmbogățesc pūrurea din împrumutări. De-l înțăleg pe *rival* milioane de năroade, îl pricep în limbilor, aș dori ca și ai noștri să înțăleagă, în vorbirea lor, cu *avalm* ceea ci mulțimea cealantă înțălegi prin *rival*. Și că aceasta să va întimpla negreșit, am încredințare însuși cuvîntul *nîmicnicit*, despre care binevoiești a lua știință că iarăși de mine iaste plămădit. Din *nîmică* am închipuit o rostire *nîmicăță[s]*. Oaricarile, mai scurtînd-o, au zis-o *nîmicesc*, dom.-vs., mai innădîndu-o, ați făcut-o *nîmicnîcesc*, cu toate acestea, iată trei vorbe adăogite. De va fi aceasta o greșală și niști asămînea s-ar putea îputa și altora, prin cuvîntul *dezmărginit*, *dezboltit*, *sitivit*, *prennoit*, *înrîvnit*, *răspîndesc*. În sōcotința mea însă mult mai mult prețuiesc pe aceste trase din izvorul limbii decît pe acele zadarnic romănite.

Foarte cu nedreptate osîndești cuvîntul *dărmolit* pentru că nu s-ar găsi în Sfînta Scriptură, poate că prilejul n-au cerut să-l întrebuintăzi.

Intru adivăr, cuvintele din tălmăcirea Scripturii trebui să le priimim di bune, dar nici pe acele ci într-însa nu s-ar întimpina, s-ar cădea de tot să le lepădăm, căci atuncea o mare parte din cuvintele astăzi bine întrebuințate am căuta să le rășluim. (Poate că nici acest din urmă să nu să găsească în Scriptură, dar pentru aceea socotesc că nu-i drept a-l lepăda.) O fiară sălbatică (zicim noi, moldovenii) nu iaste cu puțință să se domesnicească și să se îmblinzască, dacă nu va fi *dărmolită*. Cu care oare cuvînt am putea dară să pribuim pe acest *dărmolit* într-o asămînea rostire? Cu *îmblînzit*? Negreșit, nu, căci întii trebui să-l *dărmolim* și apoi să să poată îmblinzi. Cu *mlădoit*, cu *slăbănogit*, cu *chinuit*, cu *hămesit*? cu *pedepsit*? nici atîta, căci acele toate tipăresc în gînd o lucrare numai asupra țăriii cei firești, iar nu ș-asupra năstavului, nici a năravului, cînd prin *dărmolit* eu înțăleg un mijloc cu care din sirepia și din răbștirea sălbăticeii se mlădoae spre domesnicie. De aceea, nu socotesc că aș vorbi lucru neînțăles, nici prostatic, cînd aș zice că prin biruința ci au făcut lumina, au început a să *dărmoli* înăsprimea și strîștia vărvariei.

2. Socotiți că cuvîntul de *crai* ar trebui să să lase într-o întrebuințare numai pentru luare în ris sau ocară, din pricină că s-ar fi obicinuit de la o vreme și într-asămînea înțălegire. Las a zice că această nu atîrnă numai de la noi, dar chiar nici temelnicia pricinuirii nu o aflu destoinică, pentru că oaricine prujitori au voit a face această asămănare, fi-va cu dreptul să părăginim noi un cuvînt din vechi priimit de toți aniscri[i]torii nărodului nostru? După asămînea temei, pentru că un altul au zis unii făpturi puțin cinstite *baronadă*, s-ar cuveni oare ca toți baronii să-și părăsască titlurile; sau, în sfîrșit, pentru că s-au obicinuit a porecli minciunile cu cuvîntul *brașoave* și năucia cu acela a *neroziei*, ar urma Brașovul și nărodul să-și prefacă numirile lor?

Nu vă iaste necunoscut că pe vremi ci Miron lăgofăt scria aniscrielnicul său, în Polonia, Ungaria, Bohemia și c.l., toate documenturile diplomaticești să scrie latinește, limbă ci și lui Miron îi era prea cunoscută. Pentru ce oare acel scriitori nu le da titlul, ci ei și-l păzea prin documenturi, de *rex* sau măcar de *rigă*, ci pururea îi numești *crai* și stăpînia lor, *crăii*? Dovadă că idiotizmosul nu-l suferea și nici el nu să cearca să-l ghiuldească.

3. Pentru numile chemătoare sau proprii, eu nu mă socotesc în datorie ca să mă pilduiesc de ceea ci ar face un franțoz cînd ar tîlmăci pe Ștefan în *Etien* ș.c.l., nici de la un gherman cînd tîlcuiești pe *Luis* în *Liudovic* și pe *Hanri* în *Henric*. Pupvigul meu mă ceri a pîndi duhul idiotizmosului limbii mele. Văz că tîlmăcitorii Scripturii românești nu s-au pilduit nicicum de la latini, ca să românească numirile eghiptienești, asirieneste, evreiești, persești și c.l., precum nici scriitorii lumesteți pe cele sirbești, bulgărești, leșăști, ungu-rești, otomanicești, tătărăști și c.l., pentru care cuvînt eu să nu urmez acelora și tocmai în veacul al 19 să aflu greșită urmarea lor?

4. Mă iartă că tot mă simt îmboldit de îndurare în folosul lui bietul **κ**. Eu socotesc că nu iaste drept să zicim: *te cunosc* (precum închipuiești dm.-vos.), ci *ti cunosc* (adică cunosc pe tine și, după urmare, pentru ca să nu pie[r]dim izvodul lui „tine“, să cade să zicim: *ti-am cunoscut*, iar nu *te-am cunoscut*, precum urmăm cînd punem în urma graiului *supchîpuirea* împreună și grăire ajutătoare, adică cînd zicim: *cunoscutu-ti-am*, iar nicicum *cunoscutu-te-am*. Pe lîngă aceasta, mai chem într-agiutoriul său și toate gitlejurile slavilor între care **κ** a priimit înființarea sa, petrutîndinea îl rostesc ca *ie: dielaio, miesto, niescolăko, niemă, glaznoie, bolieznă* & după urmare. Dar cînd vom scrie *o fimei* cu articolul înșămănători, ar trebui să o sfîrșim cu **κ**, iar nu cu **κ**, ca cînd i-am zice *fimeia*, sau mai dezlinat *fime-ia*, căci articlu *fimei* iaste **κ**; drept pildă: *împărăteasa Ecaterina au slăvit Rosia, ia au desăvîrșit ceea ci Petrul cel Mare urzise*.

5. Întru schimbarea lui *e* în *i*, la fața al doile a grăirilor, ai dreptate că la noi, din ră deprindirea scrisului, să alunecă foarte des această greșală, care numai temei își trage vița din felicul rostirii, întru care la această împrejurare cufundăm sau prefacem pre **ε** într-un *u* glasnic, adică fără alegire, zicem: *tu scrii și el scrii* în loc de *scrie*. Și tocmai pentru niști asămînea scăpări a condeiului, eu vă rugasim să le îndreptați la așazarea slovilor.

6. Eu mă unesc la adivărul celor cuprinse în despărțirea al 6-le, că iaste de nevoia să dăm la fieșticaria înțelegiri cîte un nume, nu mă unesc însă întru a schimba pe cele ci avem pentru altele străine. *Guvernul* are tragera sa dintr-un *guvernail*, precum și *cîrmuirea* noastră dintr-o *cîrmă*,

apoi care ar fi cuvîntul logicesc să lepădăm *cirma* noastră pentru *gubernailu* strein? Asămînea și pe *viteaz*, pentru *erou*. Ne rămîne dar de sarcină ca, prin felul întrebunțării, să le lipim înțelegirile ei voim ca să aibă, iar nu prin zădărnice împrumutări să o păstrăm. Acel ei întii au iscodit cuvîntul de *erou*, acel ei au poreclit oblăduirea cu *gubern*, credi, domnul meu, că n-au avut nici mai multă dreptate, nici mai întinse împuterniciri decît avem noi în dialectul nostru. O îndelungată și potrivită întrebunțare au sfîntit și înțelegirile ei și păzesc. Ar fi dar o curată umilință și dovadă de neștiință și prostime de a părăsi cele ei avem și a ne lenevi să scornim sau să închegăm dintr-ale noastre pe celi ei ne lipsesc, mergînd vecinic cu talgirul în mîna și cerînd pomană de la alții. Din partea mea, cu mare mulțămire priimesc pe *Brațalba* și pe *Argintarcatul, Lungizbitori, Piciorager* & ale domnului Aristia, fiind înjghebate din cuvinte românești, dicît toate cuvintele streine, cele fără nevoie românite, căci știu bine cum că acel ei au închegat *mîniștergura*, din *mîine* și *șterg*, n-au avut nici o osăbire de mine, cînd aș vrea să zic *gîtlegău* în loc de *podgalistic* și *suptalpic* în loc de *υποποδιον*, și de nu l-ar înțelegi deodată românii ca pre *avalm*, tot mai digrabă vor prinde rădăcină decît celi curat streine cuvinte.

Vers, nu-i tăgadă că și are tragirea din cuvîntul latinesc, însă neamnează *stih*, pentru aceasta însă nu iaste nici o dreptate de a nu-i învoi și înțelegire ei obicinuința i-au sfîntit, adică de *glăsuire* sau *cîntare*.

Noi foarte ne înțelegim cînd zicim că Cucuzel au avut un viers îngeresc și că viersurile pasărilor și ciripitul lor mă adorm. Întru așa întrebunțare cuvîntul *viers* însă neamnează *glas*. Cînd dar înțeleg prin *viers glăsuirea* și *cîntarea*, ei greșală va fi să trag un grai dintr-însul *viersuiez* sau *viersuiesc*, fiind și de înțelegire aproape și în sine mai bine răsunători decît săciul *cînt*? Apoi, dm. meu, *cînt pe eroul* nu iaste nici cum românesc, se cîntă numai lucrurile, dar nu și fețile. Noi putem cînta *Domnului Dumnezeului*, dar nu putem și cînta *pe Dumnezeu*, adică putem cînta numai faptele sau mărimea lui. Mai putem cînta *de dor, de bucurie, de danț*, dar nicicum *pe dor* și *pe danț*. Așadar, eu nu putem nicicum cînta *pe eroul* ei-au domnit în Franța, că s-ar fi miniat, luînd drept ridire în loc de sărbare.

Să ne înturnăm acum ș-asupra propunerii cei mai obștești, adică unirii, pentru ca să să poată închipui unimea. O asămine mare lucrare cum ar putea să se desăvârșească fără un hotărâtor? Și pe cine dintre văiețitorii acum scriitori să-l încununăm cu coroana căpiteniei? Cu care ispitire? Cu care îngrădiri? Și prin care mijlociri? Asăminea pentru care împrejurări să ne îndreptăm la dînsul? Și că iaste neapărat, într-o așa privire, să leguim mai întii un asăminea creștin, socotesc lucru fără tagadă și mă iertați să vă și dau din celi multe o singură pildă de gilceavă. Luăi aminte chiar în scrisoare dm. că zici: „cei ci au tălmăcit cărțile sfinte n-au avut vreme nici poate *aplecare* a tălmăci“. Cuvîntul *aplecare* în dialectul moldovenesc nicicum nu se poate întrebuița în loc de *plecare*, căci *plecare* să înțelegi o pornire firească sau năvăreasă spre cevaș, iar *aplecare* iaste chipul de a deprinde pe un dobitoc a sugă. Noi zicim: „am *plecare* la zugrăvit, la învățătură etc.“ și totodată zicim: „chiulpecii au nevoie nu numai de *aplecare* toamna, dar și de un adăpost piste iarnă, căci într-alt chip ciclesc“. Zicim: „sînt nevoit de două ori să-mi *aplec* vițalul pe zi, căci iaste atît slăbănog, încît singur nu poate sugă“. Apoi, după această înțelegire a cuvîntului *aplecare*, mai obicinuim, însămnători, a zice: „acest cuvios, din pruncia sa, au fost *aplecat* la laptele Sfințelor Scripturi“. Care dar din acești imponcișate întrebuițări urmează a fi priimită, a dm.-v. sau a noastră, socotesc că trebui să o hotărască oarecine desăvîrșit și în dialectul moldovenesc, și într-acele muntenesc, și într-acele ardelenesc, și într-acele ucrainesc, cum și în cel cuțovlăcesc; căci a totului limbii părticelile se găsec imprăștiate în toate acești vorbiri și dacă un asăminea bărbat nu vam putea întîmpina, o adunare de mai mulți, și din toate acești țanduriri se cuvine a să înjgheba și a se ridica în drituri hotărtoare.

Dm.-v. voiți să ne îngrădim în singure cuvintele ei aflăm în tălmăcirile Sf. Scripturi, foarte bine, dar cuvintelor ci nu se află într-acele și care, precum am zis, să află într întrebuițare, ci să le facem? Să le scoatim, îmi vei zice, ca provențiale sau ca gascoane, să lăsăm să le vorbească neînvățații fieșticăruie dialect. Iar noi, cei ci ne socotim învățați, ci să facem? Avem nevoie neapărată de dînsile, sau de altile ca ele. *Chiulpec*, drept pildă, să numești minzul

născut despre toamnă, *cicnești* să zice pentru piirea dobitoacelor, căci omul moare și dobitocul *cicnești*. Eu sau altul voiesc, într-o odă foarte înaltă, într-o scriere ca a lui Vergilie, să prescriu o herghelie a minzilor de primăvară, le voi zice minzi și va fi priimit cuvântul, căci Scriptura zice că mintuitorul au încălecat pe minzul asinii; pe aceștia dar, îi voi prescrie zburdind cu ușurință ca zefirii, cu agirime ca șoimii, cu nestimpărare ca apa. Dar totodată, voind să inchipuiesc și ceea dimproтивă lucrare a firii și tot în felul acestor dobitoace, iată-mă-s nevoit a agiunge la minzii de toamnă. Pentru care dar pricină voi fi strunit de a numi așa precum obștea îi cheamă? Ci rușine voi simți cînd ca *herghelgiu* voi zice: „iar bieții *chiulpeci* strîmbătății, dentr-un dișințat joc al firii, să văd ca săriimaniî cei unviliți supt asprimea unii neselnice maștihi, slabi, abia legănîndu-se, împleticîndu-și fragidile picioare și departe în urma herghelii, cu doios rîchiz strigînd pe maicile lor ca să nu-i părăsască în prada *cicnitului* ci pe tot menutul îi săciră, ca pe niște stîrpituri a firii“. Mai de cînte și mai de laudă îmi va fi oare să alerg să caut în limba franțuzască sau în cea englizască (pentru ca să mă arăt învățat) vreun nume pentru *chiulpeci* și vreun grai pentru *cicni*?

Eu doresc să lustruiesc cuvîntul cel ruginit, să fățuiesc pe cel cîtoros al neamului meu și din aluatul limbii să împletesc pe celi ce-mi lipsesc, ca să mă poci întru adivăr numi lucitoriu limbii mele, iar nu împiestritoriul ei.

Dar aș voi oaricine să s-afle în dreptate a-mi zice: „Pogor, părăsăști-te dă a mai scrii *cicni*, căci iaste prea ruginit și oricît îl vei lustrui, tot să vor cunoaște mîncăturile ruginii, priimești pe acela *instrument*, căci au început a-l înțălegi toată lumea“. Totodată să zică și celorlanți: „Fraților, ci vă oțărîți de cuvîntul *cetate* și tot voiți să ne găvozdiți în locul lui *șitadela*, și de *ostrov* pentru ca să-i locunpleniți cu *inzula*?“ Și cu acest chip să să mlădoaie oaricum bărănie, să incuiplebezi neînduplecarea și să poată protivnicile mărghini a se uni ca să impuiască un șar din totul dialecturilor, lucru pe care critica, ridirea, putirea și herețuirea, niciodată, nici au putut, nici vor putea isprăvi.

Ziceți „limba bisericii iaste frumoasă și cei ci scriu acum au tipul și limba bisericii“. Eu dimproтивă zic: „limba bisăricii iaste frumoasă și în scriirile dm.-v. trebuie să urmă-

riți izvodul ei". D-aceea, prescurtările, de care furnică scriirile dm.-v. nicicum nu le întrebunțazi, iar prescurtările cuvintelor, departe de a împrăstia pe o limbă apa lucirii, o infiereazi cu bourul vârvăriei. Luați sama, toate limbile în poala vârvării aflindu-se, sau spre căderea într-însa plecându-se, s-au slujit și să slujăsc de prescurtări și niciodată în vremea înfloririi lor. Limba elinească, în pelincile vârvării, au zămislit pe Orfevs, pe Omir și pe Irodot, și în scriirile viermafoise prescurtările. Tuchididi și Dimosten nicicum nu li-au întrebunțat, iar îndată după căderea împărăției grecilor, cetiți *Vizatida* și veți vedea numile prescurtărilor și a grechizmosului cuvintelor turcești, venețianești și italienești cum să ridică și cit de hidă și urită să infățușazi.

În limba franțuzască și în limba rosianescă, veți însămnna asăminea cele dintii două împrejurări. Dumnezeu să le ferească despre cea al treile. În vecinătatea dm.-s., să află sîrbii, bolgarii și sclavunii, căutați în ce treapta de sivilizație să găsesc și ce fel de prescurtări întrebunțazi în graiul lor!

Lăpădați dar prescurtările, lăpădați-le, căci sînt și urite și de rîs însămnătoare. Mai părăsiți și mulțimea romănitului de cuvinte, că agiungem în treapta în care era strămoșii, noștri cu aceli grecești și turcești și care, ca în scriirile lor, împreună ca fumul au pierit. Măsura iaste în tot lucrul mai bun și mai cuminte.

Vă mulțămesc foarte pentru trimitirea tragodiii *Alzirii*, asăminea și pentru făgăduința autorilor clasici, pe lingă care te rog să-mi alătorezi și aniscrielnicul românesc, ci să tipărești acolo, împreună și cu socoteala de prețul lor, ca să vi-l trimit.

Să vedi că în cartea mea am greșit însemnînd *Alzira* în loc de *Zaira*. Deci te rog priimești osteneală a mă înștiința pentru *Zaira* de iaste talmăcită. Ci se atinge de foile tipărite, adică acelor întii trei cîntări din *Hanriada*, poruncești, te rog, să se iar tipărească după izvodul meu și pentru socoteala mea, căci nu voiesc, din pricina dragostii și-a prieteșugului meu, să rămîi în pagubă, mai virtos cînd eu fac lucru pentru gustul meu și nu pentru neguțătorie. Despre tipărirea scri-sorilor acestor de sfātuire între noi, de socotești că nu vor întărta luptă literară și nișcaiva atingiri, de care eu mă

feresc, poți să le publicarisăști. Priumiți mărturisirea lipirii și a cinstirii mele pentru domnia-ta și socotiți-mă pentru totdeauna

plecată slugă.

1838, mart. 20, v.s.

Domnul meu,

Mă iartă că am întârziat cu răspunsul la cărțile dumitali, din pricină că am voit împreună cu dînsul să vă alăturez și toate celi spre îndeplinirea lucrării. Veți găsi dar aicea, întâi, hărăzirea tălmăcirii *Hanriadii* către dmli. marele logofăt și cavalier Costachi Conachi, al doile, prezicirea către cetitoriu, al treile, alunecările ci am aflat în tipărire și al patrule, răspicarea înțelegirii unor din cuvinte ci li-am socotit mai puțin obicinuite sau nu bine întrebuintate de unii din scriitori. Deci poftesc și binevoți a le pune supt tipar spre săvîrșirea lucrării. Am priimit eczemplariu cel legat în broșură, pe care l-am aflat potrivit cu orighinalul manuscrisul[ui] meu; am băgat numai în samă că mi-ați dat un rang de boierie pe care eu nu-l am, adică mă numiți spatari, cînd eu nu sînt decît comis, și această schimbare a titlului nici mulțămire, nici cinste nu-mi pricinuiști, căci de sieșnumitori nu doresc nicum a fi. Te rog, dar, prietine, îndrepteazi această mare greșală cum vei socoti, pentru ca să nu-mi pătezi numele. Îmi pare că-n manuscrisul meu să va fi aflînd „tălmăcit de comisul“ și nu de „spatariul“ Pogor, după care poate că vreun V. Pogor, ci vor fi spatari, cu dreptate să zică că iaste tălmăcirea a sa, dovedindu-mi cu aceea că el iaste spătar, iar eu sînt comis. Poate și însuși cirmuirea să mă bănuiască ca unui sieșnumitori și eu să nu fiu în stare a mă îndrepta decît prin privileștirea rușinii mele. În catalogul ci mi-ai trimis, de cărțile ci aveți la tipografia dm., am văzut că mi-ați făcut cinste a treci și tălmăcirea aceasta a mea, cu însemnare că cine va dori a o avea să se îndreptezi la mine. De nu va fi cu îngreuieri, de socotiți că se pot afla doritori și în Valahia de a o ceti, închiind socoteala și văzînd cît mă caută fieșticare eczemplari,

puteți a opri cîte veți socoti, și pentru mine n-aș ceri decît cheltuiala tipării. De le veți putea treci cu ceva folos, îmi vor fi de plăceri să-l tragiți în socoteala dm.-v., fără vreo bănuială din partea mea. Binevoiiți a-mi face știut într-a cui primire veți îndrepta cărțile după ce se vor găti și dacă rămășița banilor, ci vi se vor mai face, după răfuirea socotelii, voiți să-i răspund aicea sau să vi-i trimit acolo. Dacă însă nu aveți a dm.-v. corespondent, apoi v-aș pofti să le porniți pe numile și în primirea dm. Alecsi Emanoil, căruia să-i alăturați și îndeplinita socoteală, pentru că și eu l-am insarcinat din partea mea, cînd, din împrejurări, nu mă v-aș alfa în oraș, îndată ci-i vor sosi cărțile, să vă izbrănească și socoteala.

Ca unul ci am încredințare că toată stăruința v-ați țaluit-o spre înfrumșetășarea și poliirea limbii, nu mă stînjinesc, ca un asăminea doritori, a vă face oarecare luări-aminte ci-mi pare că n-ar fi de prisos a se chibzui ș-a se pune în lucrare spre înlesnirea cetirii. Noi avem diglasnice și triglasnice. Acestea însă să scriu prost numai cu slovine din care sînt alcătuite, fără vreo osebite spre cunoștință, și aceasta di să pare lesne pentru cei născuți români, iaste foarte încurcătoare și mai piste putință pentru cine din streini ar voi să înveți limba românească, iar în scrierea viersurilor îmi pare neapărat și pentru însuși aci născuții.

De pildă *oa*, în cuvîntul *poate, toate, zloate*, iaste diglasnic și face o singură slovă, iar în cuvintele *ploa, a doa, a noa, oate* fieșticare din slove trebuie a fi osăbit răsunată. Din ce dar *poate* un strein să cunoască asăminea diosebire, cînd și într-unile și într-altele din cuvinte, felicul scrierii iaste tot același? Cuvîntul *fiară* alcătuești două sloveniri, dar tot pe acesta putem să-l întrebuițăm și drept *trei, fiara*. Din ce dar se *poate* dumeri cetitoriul român cînd trebui să o rostească drept două și cînd drept *trei* sloveniri, încît să poată să-și cetească stihul deplin, și nici să-i lipsască, nici să-i prisosească din închieturile lui?

Asăminea să întîmpină cu *ia*, cu *ie*, cu *io*, cu *iu*. Socotesc dar în tipării că ar trebui neapărat diglasnicile să se osăbască cu un semn oaricare, precum o fac elinii și însuși latinii.

Nu mai puțin socotesc că ar fi de nevoie ocșile îndreptătoare sprejănirii tonului să se puie iarăși întru întrebuițare,

de vremei că avem pîn' la trei trepti de suire a lui și la multe întimplări și însuși noi ne greșim întru sprejinirea tonului. De pildă: *zmulge* și *zmulgè*, *fuge* și *fugè*, *am nevoie* și *anevoiè*. Pin' ci nu vei simți adivărata înțelegire a zisăi, nu poți ști unde să-ți sprijinești glasul și pe loc faci un *автiкpовiщoc*, în vremei cînd, dacă ar fi tonisite cuvintele, din cea întâi videri ai ști a li rosti drept și nici ti-ai încurca în cetire, nici ti-ai zăbovi a pătrunde înțalesul.

Netrebnică iaste tot feliul de modă, oricît de nouă, dacă în loc de trebnieie pricinuiesti vătămare. Și cît de ponosit lucru vechi, dacă iaste bun, are preț, numindu-se antică.

Nu de puțin folos, spre îndulcirea și suptierea rostirii limbii, ar fi să scoatim din întrebuițare pre *ă* și pre *i*, de nu din toate cuvintele deodată, măcar din cele mai multe, căci acești secții și gînice glasnice sînt mai cu denadinsul acele ci ne depărteazi de armonia limbii italienești și socotesc că ar fi lesne pre *ă* să-l priboim cu *e* și pre *i* cu *i*, adică în loc de *pămînt*, să zicim *pemint* sau *pamint*, *mînă*, *mane* sau *mînea*.

Aceasta însă a se face s-ar cuveni mai întâi o înțelegire cu toți scriitorii și în scris o sfătuire către obștie.

1838, iulie 2/14

Domnule,

După cuprindirea scrisorii d.-t., am priimit atît eczempliarile *Hanriadii*, precum și cărțile ci ați avut bunătate a-mi trimite, pentru care vă sînt foarte mulțămitori și totodată m-am făcut și unul din cei mai învăpăiați mierători a rîvnii cu care vă jărtfiți pentru luminarea națiii. Fie să aibi pilduiți și următori, că cu asăminea bărbați degrabă românii s-ar trezvi și nu numai s-ar simți, dar s-ar și asemena strămoșilor lor!

Din nenorocire, lada în care au fost cărțile s-au udat la drum și 265 eczemp. s-au vătămat de jilăvală.

Vei priimi de la dm.-l. logof. Lupul Balș rămășița ci ai aflat din socoteala dintre noi, adică cincisprezăci galb.

la osăbirea cursului, din care se adună în cea mai mare parte zisa sumă, deodată amîndoi avem dreptate. Eu adică, ca unul ci tocmala s-au închiat în Iași, mă ținem de cursul acest de aici, iar dm., ca unul ci ai și cheltuit, ai și făcut să lucrezi la București, ai dreptate să te ții de cursul de acolo.

În sfîrșit, cunoscînd temeiturile dm. mai bine, și buna mea cunoștință și mulțămirea cu care vă sint îndatorit, făcîndu-mi pravilă de a nu te jigni întru cit de puțin, iată izbrănesc socoteala după a dm.-tale însemnare, recomen-duindu-mă la bună plăceri și dragostea voastră, și avîndu-mă în numărul mierătorilor d.-t., binevoiți a mă socoti al domniitale plecată slugă.

V. Pogor, com.

CĂTRE MANOLACHI SERGHIADIS

1838, dec[hemb]rie, 10

Din 4 ale trecutei luni noiembrie, cinstită scrisoarea dm.-talii, am primit. Am văzut celi scrise pentru eczemplarele tălmăcirii lui *Jil Blas*. Am zăbovit a vă răspunde, nădăjduind a vă vesti o mai bună ispravă, dar acum urmați a vă înștiința că toate trupurile primite li-am așezat la libreriul de aicea, chir Alecsa Emanuil, și i-am dat voie a vinde din ele cu prețul abonamentului, din pricină că, după cercetarea ci am făcut, numai cei gios însemnați, dintr-amîndouă foile s-au aflat, pe care, deși prin înadins i-am încunoștiințat de sosirea cărților, poftindu-i să trimită prețul abonării scris și să-și ia ei cărțile, pînă acum văd adîncă tăcere.

După stăruitoare pofta ci în multe rînduri mi-au făcut d[omn]ul logofăt Lupul Balș, eu nu voi părăsi interesul dmn.-talii, și oricîți bani se vor aduna, fiți leneștit, că fără zăbavă vi-i voi și trimite.

Deși mă aflu în mare mîhniciune că prelejul nu m-au norocit cu falnică cunoștință, cel puțin mă bucur, măcar prin scris, să mărturisesc stima osebită ci am pentru tălmăcitorul lui *Jil Blas*, care cu puterea și dulcelele frazuri și cu cuvinte înflorite ci au întrebuițat, au adaos mult piste frumușața originalului alcătuitoriului.

Domnule,

Cuvîntul propus prin *Gazeta Albinii* socotesc că iaste *grtul*. De mă greșesc, mă rog să aibi iertăciune. Dați-mi

voie să propun eu, prin gazeta dm.-le, cimilitura următoare,
spre dezlegare:

Trăiesc fără a avea viață și după moarte trăiesc

Și-n viață și după moarte de-a pururea slujesc.

Mai ușoară decît apa, eu într-însa m-acufund

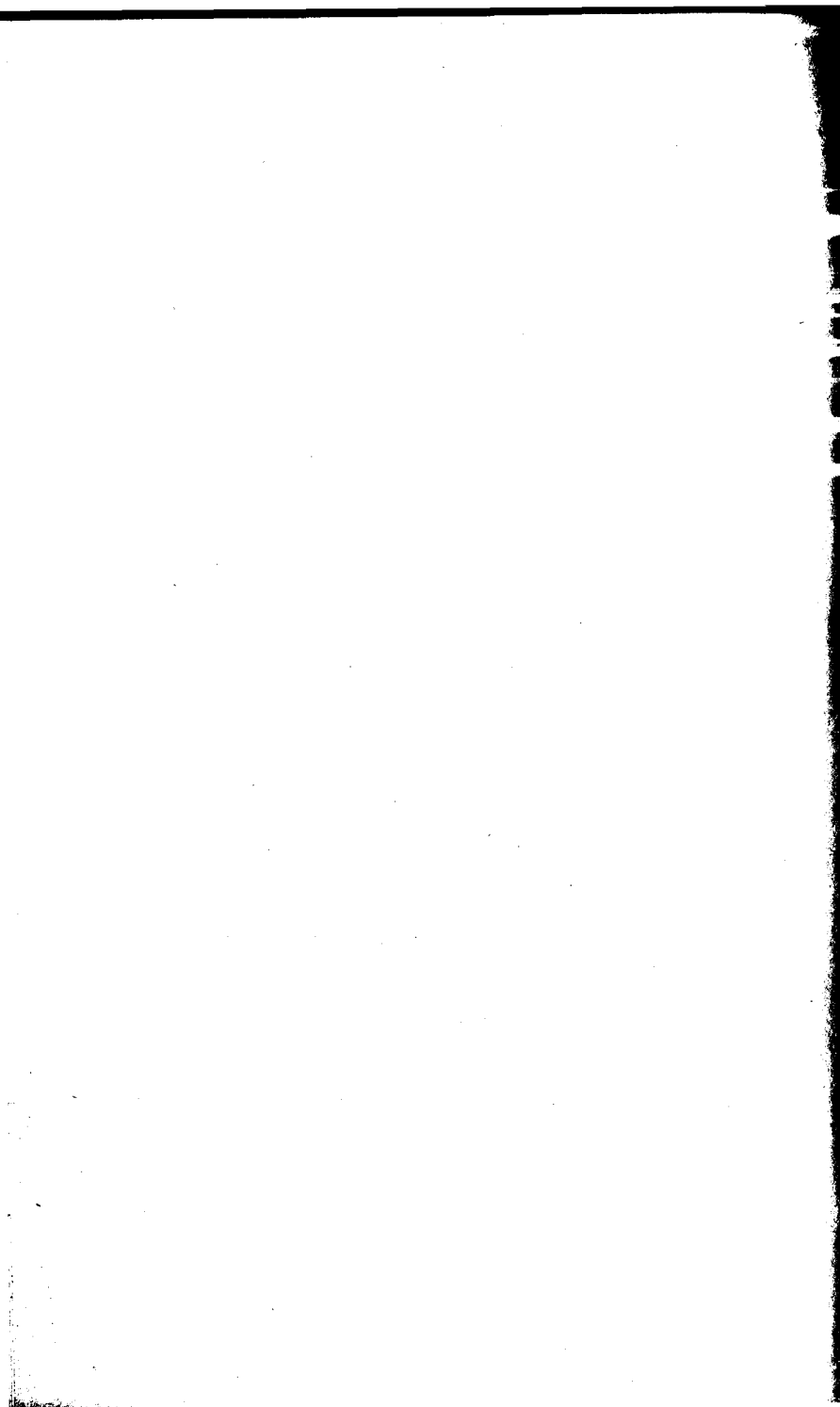
Și, mai grea decît văzduhul, zbor printr-însul și pătrund.

Puțin băgată în samă mă aflu, cit viețuiesc.

Murind, sînt de trebuințe pentru traiul omenesc.

Capăt atîta virtute încît și zidiuri obor,

Mulțor inji sînt mintuirea și pri-o mulțime omor.

OBSERVAȚIE

Capul 1

LUMEA

Pe la mijlocul prădulcei primăveri, cari însuflețaiți totul; cînd pămîntul să vedi împodobit prin înverzirea cîmpiilor, cu înflorirea copacilor, cînd pasările împărățesc prin codri, prin a lor cîntece, precum și toate celelalte fapături prin învioșirea sămțirilor, omul, carele ca un domnitori al pămîntului prin puterea înțelepciunii lui începe cu veselie lucrul său, celelalte dobitoace asămene să văd zbierînd și alergînd în toati părțile. Întru-o zi după amiază, primbîndu-mă eu printr-o vale întinsă îndestul de verzie și înfrămusățată cu feliori de flori, mărginită de un codru îndesăt și împodobit de felioritele flori a copacilor, unde obosînd de umblare, m-am pus să mă odihnesc pe o moviliță aproape de un izvor limpede și de un părăuț ce avè o curgiri foarte lină și desfătătoare. Și privind cu o nespasă plăcere la frumusețea aceștii văi ce îmi desfata sămțirile, la verdețea și florile acele din a căror amestecat miros sămțăm o osăbită dulceță, la copacii acei ce-mi înfățășa privirea unor zidiuri văpsăti cu osăbiti coloruri, de unde conțertul cel dulce a pasărilor îmi lovè neconținut auzul, pătruns de o asămene plăcere și cufundat în oareșcari gînduri, am adormit. Iar sluga ce avèm cu mine, văzînd timpul cătră sară și soarile apropiindu-să cătră orizont, ca să nu-l învinovățesc pentru întîrziere, m-au trezit din somn, de a căruie îngrijăre mulțămît, m-am sculat să beu puțină apă din izvorul ce era alături, după care, primbîndu-mă puțin, m-am pus iarăși pe acè moviliță.

Cînd însă soarile, părăsînd cu totul emisfera noastră, au început a urma și oareșcare tăcere, un aer răcoritori,

intovărășit de mirosul florilor, nu numai îmi desfăta sămți-
rile, dar de iznoavă le deștepta. Conțertul pasărilor de zi,
deși au conținut, dar au început al celor de sară. Eu, tras de
o asemene plăcere, am zăbovit până ce au început a stăpîni
noaptea, cînd urma și o tăcere cu totul afară de glasul privi-
ghitorii și a bufului de noapte, dar totodată mi s-au infăță-
șat o altă privire mai vrednică de luat-aminti.

Rădicîndu-mi ochii cătră ceri și ațintindu-mă cu luare-
aminti în niști defundate adîncuri, în acest deșert nemărginit
și privind cu mirare la strălucirea, mulțimea și rotirea a
atite milioane de stele, luceferi, comiți și al. și gîndind la
acest tot universul din ce materie poate fi plin, undi ar fi
marginili lui, oare cînd s-au început și cînd să va sfîrși, aici
am rămas în uimiri și ca un mut. Pătruns însă de furia ima-
ginației asupra a atîti obiecte ce ni se infățășază în natură,
am zis întru sîni-mi: Oare aceste ce ne sînt prin putință
a le privi, a le pipăi, a le sămți și a le gusta și cari ni să infă-
țășază cu atîta vioșie în privire și întru însuși întrebuintările
noastre, ele toate de sîni să să fi zidit și să să fi regularisăt?
Aceste globuri, pe citi ochiul nostru le poate zări, ele de sîni
s-au statornicit întru urmare unui curs a lor regulat ce îl
vedem ce neconținire de atite veacuri? Oare ele de sîni
s-au așazat într-un echilibru ca să nu să mai poată strămuta
niciodată și s-au regularisăt în chipul următori, despărțin-
du-să fiișticari materie îndeosebi prin puterea proprietăților?
(Cînd, din împotrivă, ar fi o amestecătură.) Oare pămîntul
nostru de sîni s-au așazat într-un spațiu de cătră soari,
atît de potrivit ca să poată naști atîti soiuri de copaci,
de ierburi și de flori cu osăbiti marimi și formi? (Cînd, din
împotrivă, fiind mai departe de soari sau mai aproape, ar
trebui neaparat să rămîi sau ca o vatră de foc, sau ca un
vălătuc înghețat.) Oare pămîntul e tras sau împins de pute-
rea celorlalti elemente sau de sîni ș-au regularisăt cursul
revoluției lui împregiurul soarelui, așa de potrivit, spre a-l
putê lumina și încâlzi pe toati părțili și de a aduce potriviți
timpuri în tot locul pentru însuflețirea vietăților și creștirea
veghețalilor, intovărășit și de o lună care îl luminează în
partea ce îl părăsești soarile? Oare atîti soiuri de dobitoace
ce le vedem pe pămînt și osăbiti formi și cu niști însușiri
atît de potriviți organizației și slăbăciunei sau puterii lor,
și, în sfîrșit, aceste toati ce le vedem zidite mișcînd și vie-

țâind supt un scopos înțelegători a unii adfnci taini și mai presus de mintea omului, de stni ele s-au organizat și s-au născut? De s-ar fi născut de sini toate aceste, oare stihiile au înțales că boului și altor asămene dobitoace le va trebui spre hrană iarbă după organizația lor, pe care le-au și pregătit-o, și că lipsind boului altă armă de apărare, îi vor fi de nevoie și neapărat trebuințioasă coarnile ce le poartă? Și că leului și altor asămene fiară ce sînt sortiti spre a să hrăni cu vinat, au știut că le va trebui niști gheară ascuțiti și dinți iuți ca să poată lesne apuca vinatul și a-l sfărâma? Au știut ele stihiile că pasările neavînd aripi, ele vor fi jărtva și prada celorlalti fiară și nu-și vor putè ține soiul lor? Au știut ele că pasărilor sortiti spre a să hrăni cu vinat le va trebui un asămene clobanț și cângi ascuțite? Au știut ele că dobitoacelor ce nu au cunoștință, nici chip spre a-și cruța viața despre frig, le va trebui o firească îmbrăcăminte de păr? Au știut ele și cum au cunoscut că omului îi va fi de prisos o asămene firească îmbrăcăminte sau armă, căci el prin puterea înțelepciunii și a organizației lui va pricepi și va putè a-și face lui îmbrăcăminte însuși și lesne să va învăța a să apara de dușmanul lui prin mijlocirea armilor făcuti de însuși el? Și, în sfîrșit, gîndind la atîte făpturi informate, cu o organizație atît de potrivită spre a putè trăi, a să hrăni și a să apăra fiișticari după soiul lor, cufundat în nedumeriri, m-am întors a zice: „O, sămțiri omeneshi! spuneți-mi mie voi această tainică înțalegeri, voi trebui să știți, de ce-ți fi voi un simplu product acestor stihii și de vreme ce purtați un trup de aceeași materie, voi nu puteți tăgădui o taină ce să țini ascunsă în înțalegirea voastră“, și prin aceasta mi-am tras cugetare la însuși sămțurile omului și la însuși forma și organizația lui.

Cap 2

OMUL

Trăgîndu-mi dar luare-aminte și gîndind cu mierare la acest trup omenesc organizat cu atîta delicateță, la tipariul și forma feții lui, la acești ochi cari îi slujăsc spre a vidè

și a cunoaști ceea ce să înfățășază în privirea lui, și spre a să putē feri de orice lucru vătămători, fără de cari să înțelegi că nici ar putē trăi, neavind povățuitori! La sprincenile și genile ce-i împodobesc acești ochi și însuși fața. La nasul cari îi slujăști spre a să rasufla și a mirosa! La gura cari îi slujăști spre a să hrăni, înarmată cu niști dinți regulați, prin cari el mestecă hrana lui ca să fie mai lesne priimită stomahului! La limba lui, prin cari, gustînd, sămți dulceața sau amărăciunea și prin cari el își arată cugetele, plăcerile sau durerile lui! La urechile, prin cari el, auzînd, sămte orice i s-ar întîmpla în departare, precît slujăști puterea lor! La părul capului ce îl apără de arșița soarelui și de ger! La mustețile și barba cari îi slujăsc de o podoabă măreață și prin cari să deosăbești de femei! La mîinile lui ce-i slujăsc spre a să apăra și a lucra cele de trebuință lui! La picioarele care-i slujăsc spre a putē umbla și a căuta hrana lui și spre a putē fugi de acei ce îl asupresc și îl vatămă! La celelalti părți a trupului ce el prin atite plăceri își ține soiul lui! Gîndînd la cele dinlăuntru lui, prin a căroră ascunsă regulă el își țini o viață mărginită! Dar apoi la puterea minții lui prin cari au agiuns a cunoaști atite obiecte a naturei și a celor atîrnate de trebuința lui, încît să vede împărătînd preste toati a pămîntului! Am zis întru sîni-mi:

Oare această nobilă zidire, cu așa delicată organizație și cu atite însușiri înalti, ce dovedești că cuprinde în sîni o puteri înțelegătoare și tainică, ea să fie născută numai din oarbă soartă a naturei sau ea iaste un product din amestecarea elementelor? Stihiiile de sîni cum au putut informa și a naști asămene ființi viețuitoare fără o putere înțelegătoare, în vreme ce ele sînt niști materii fără înțelegiri? Și cum mai virtos au putut naști o ființă supt plan atît de înțelegători, cu o inimă atît de puternică și hotărîtoare plecărilor ei, cu o putere a minții ca să să poată cunoaște pe sîni și a să deosăbi cu mîndrie de alti dobitoace, precum esti omul, asupra căruie să văd atiti daruri și a căroră rezultat esti dovada a însuși atiti făpturi a lui? Au știut ele stihiiile că omul fără de mîini și fără de ochi nu va putē să trăiască aceea ce-i dovadă pozitivă? Și fără urechi el va fi ca un mort? Și că fără alte atributuri de asămeni înțelegiri, el nu va putē să-și ție viața lui cu adevărat, ele nepricepînd

și fiind fără înțelegiri și fără sămțiri, nu au putut naști niști ființi supt un asămeni scopos, înțelegându-să că aceasta nu esti alt decit o materie înaltă înțelegătoare și atit de ascunsă încit cu neputință îi esti omului a-i cunoaști ființa ei. Iar de ar zice cineva: dar acele mici muscuță și alti de asămine ensecte ce de abie să zăresc în vederea ochiului, nu sînt și ele cu o formă cari pricinuiesti îndestulă curiozitate și perierghie imaginații omului? Și cari să nasc mai virtos prin niști baligi — și alti mîrșăvil, cine le alcătuiesti și le naști? Mie mi să pare că după luare-aminte, prin atiti cercări ce s-au făcut, s-au dovedit că nimic nu să vedi a să naști în aer sau în materii fără să fie într-insele amestecată vreo sămînță a vreunui soi de ensectă, pe temeiu că dacă ele s-ar naște în acest chip, apoi noi am vedè în toati zilili nouă vietăți cu osăbiti formi și necunoscuti nouă, în vreme ce de atite veacuri, dimpotrivă, nu videm altile decit numai de acele văzuti și cunoscuti mai nainti fără nici o osăbiri. Și de să vedi oareșcari neasămănări obicinuită între dînsăli cîteodată, aceasta însă nu esti alt decit amestecarea lor ce împotriva soiurilor lor și den asămene extraordinare întimplări, produc pe acele monstruri ce pricinuiesc curiozitate. Înțelegirea dar cè adevărată urmează a fi că aceste toati odată s-au zidit și s-au născut, care prin regula naturei fieștecăroara, ele își țin soiul lor!

Și de vreme că nimic nu să vede schimbat în natura lucrurilor de față, ca să putem pune temei pe numai lucrarea elementelor, așadar o asămene cugetare puțină mierare pricinuiesti fieștecăruie om. El, omul, văzîndu-să pe sîni o făptură atit de nobilă, cu niști însușiri atit de înalti, împărățînd pe pămînt preste toate cu puterea înțelepciunăi lui, împărtășîndu-să de atite bunătăți și gustînd atite fericiri, el să soarbi oarecum de o adîncă gîndiri și trăgînd cugetările mai întăi asupra ființei și soartei lui, întreabă însuși cugetul lui și zici: Oare cine au născut pe întăiul om pre pămînt? Cine esti părintele nostru? Cine esti ziditoriul nostru cel atit de înțelept, care ne-au hărăzit atite drituri, care ne-au dat un duh atit de născători, o înțelepciuni atit de mare, ce ființă au fost el, pe cari nu-l vedem? De ne-am născut noi de sîni sau ne-au născut elementele, pentru ce ele nu mai nasc și acum, în vreme ce sînt tot aceleași stihii? Naștirea unui om să vede atit de curioază încit ne face să gîndim

cum au putut singur el să nască, noi vedem că un prunc, după ce să naști din pîntecele maicii sale, cită îngrijăre urmează a avea pentru el până la vremea aceea macar ca să poată țirii și să poată apuca hrana lui? Și de s-ar fi născut și de sini omul, cari hrană i-au putut slugi pără atunci, afară de laptele maicii lui, ca să o poată mistui după slăbăciunea lui, în vreme ce avem dovadă că, lipsind aceste mijloace, bietul prunc în 24 ceasuri iarăși să întoarce în starea lui cè dintăi. De s-ar zici că omul cel dintăi au trebuit să nască din pîntecele pămîntului ca un prunc însă, întru toată întregimea puterilor sali, carile ieșind la lumină, el îndată s-au îngemanat prin puterea organizației și a sămțirilor lui spre a-și cunoaști chipul hranei lui, căci amintirile nu să poată! Dar, iarăși, cum s-au putut naști omul în acestaș chip?

1^{le}. Că el n-au putut să șază în pîntecele pămîntului mai mult decît un timp, ce astăzi să vede în natura ome-nească! Înțelegîndu-să că de la vreme ce să imputernicești a să mișca pruncul în pîntecele maicii sali, fără întirziere, lui fi trebui și răsufolare, căci sămțărili, începînd a crești și a să dăzvăli, caută a să dizvăli din legăturile ce-l țin înă-dușit. Apoi cum au putut a-și ține viața în pîntecele pămîntului, căci la vremea imputernicirăi lui ce-i de săvîrșit im-protiva acestor reguli de față?

2^{le}. De s-ar fi născut și întru întregimea puterilor sali, cum au putut însă deodată să cunoască chipul hranei lui, înțelegîndu-să că el, dizlipîndu-să din pînte[ce]le pămîntului, unde pân-atunce s-au hrănit, lui i-au trebuit îndată altă hrană, apoi el fiind azvirlit afară gol, fără experiență și fără a fi povățuit și agiutat, cum au putut să-și aduni hrana trebuincioasă? Cine i-au aratat apa ca să-și potoală sătea? Cine i-au aratat copaciul cu roduri ca să-și astîmpere foamea și să le cunoască de hrană, fără de care nu poate trăi? Așadar, fără de aceste mijloace au putut să rămăi omul viețuitori pe pămînt? Și apoi stihile au putut cunoaști că anul năs-cîndu-să nu-și va putè ține soiul lui fără femeii? Cari, deși esti tot de o formă cu barbatul, însă cit să deosăbești prin organizația părților celor născătoare. Gîndind la chipul înfor-mării omului, videm cum barbatul și femeia trași de puterea unăi plăceri, ea femeia naști un rod asămene lor, căruia apoi

cu câtă fragizămii îi întărești viața, neputînd a-l hrăni cu alt decît numai cu laptele țîților ei acele organizate cu atîta delicatetă și crescute în pieptul ei numai spre acest sfîrșit. Înțelegîndu-să că bărbatul și femeia, fără a fi trași de puterea acei plăceri, omul niciodată n-ar fi priceput chipul plodirii lui fără să aibă — și fără să fie mai virtos îndemnat de natura lui, și iată că sămînța omenească ar fi fost stîrpită chiar din veacul nașterii lui, precum și a celorlalte dobitoace și vietăți ce au aceeași regulă! Și dar un asămene instinct spre un asămene sfîrșit esti oare un rezultat simplu a stihiilor?

Și dacă viața omului să ține din închegarea acestor patru stihii, adecă: foc, aer, pămînt și apă, din cari să crede a fi închegată toată lumea, de vreme ce lui nu-i lipsăști vreodată nici una dintr-insele, apoi cari dar este pricina ca el să îmbătrînească și să sufere moarte prin desfacerea lor, pierzînd sămțările acele ce-l poartă la toată cugetarea și trebuința sa? Iar de s-ar zici că cum ar fi putut să fie oamenii nemuritori, căci numai în cîteva vecuri ar fi implut pămîntul, apoi dar stihiiile cum au putut cunoaști acest rezultat vrednic de luat aminti și le-au rînduit moarte ca prin aceasta să poată scapa de o vecinică pedeapsă?

De niști asămene cugetări fiind pătruns duhul meu, giudecînd și la celelalti atributuri de asămene obiecte și înțelegiri văzute și dovedite în ochii noștri, am zis întru sîni-mi: toate aceste ce să văd nu sînt decît lucrul unii puteri înalti și tainică, cari ea nu s-au descoperit omului decît prin sămțările și duhul lui, dovezile aceștii puteri sînt însuși zidirile sali, din cari omului ca o ființă mai plăcută, ei i-au dăruit însușiri mai cu osăbiri de toati dobitoacele, ca să-l slujască, însuși el mărturie înțălegirii sale cei înalti, puternice și cunoscătoare! căruie mi să pare i-ai și zis: „tu, slabo zidiri a mîinilor mele, au fără a-ți fi datoare cu nimic, iată îți dau viață. Lumea această în cari te pun n-au fost făcută pentru tîni și iată îți pozvolesc a o lăcui! Tu te vei găsi amestecat între buni și între răi. Și ție îți este dat numai a le deosăbi. Fii de sîni stăpîn norocului tău! Eu ție îți dau întăi soarta ta.“ Iubirea însă de sîni, în lesnicioasăle mijloace a vietăii lui cei plină de plăceri, l-au făcut a să mîndri și a zice: „Eu sînt acela care mi-am cîștigat bună-

tățile ce mă-ncungiură și fericirea mè! Pămîntul fără mine ar fi fost o mlaștină mirșavă și o pustietate.“ De asemenea cugetări și de puțina lui cunoștință mîndrit prin abatire de la înțelegerea cè adevărata cuprinsă în sămțirile lui, și nesățios de prejudețile vieții, vrînd a intra de al doile în pintecile maicii sale ca să observarîsască cu microscopul lui zămislirea și informarea fraților săi, și căutînd a să înălța cu înțelegerea piste puterea cunoștinții lui și piste atmosfera lăcuinței lui, ca să afle marginile universului și regula lumii cercînd pe adevăr, cînd în cele materialnice, cînd în cele spirituelnice, el s-au rătăcit. După care, întemeindu-și opinia și încrederea sa numai în cele materialnici, au venit în sămțiri. Așa cu adevărat că el dîndu-să la cercări zadarnice, s-au aruncat într-un lavirint de înțelegiri împocișăti, el prin această rătăcire a lui s-au pierdut de înțelegerea cè adevărata, dovedită prin însuși organizația, forma și sămțirile lui, el lepădînd înțelegerea puterii cei înalți și cunoscătoare, ș-au întemeiat încrederea sa numai într-o simplă lucrare a elementelor și, prin rătăcire, s-au lepatat de titlurile cele osăbite a omenirii și s-au socotit ca dobitocul ce să cunoaști sortit numai a mînca și a să desfata! El, prin răs-tălmăcirea înțelegirii lui, au pierdut dritul sfințeniei duhului lui! El prin argumentul minciunii au căutat a scăpa de o sfîntă datorie cătră cereasca putere, ca de o pedeapsă! Și a să arunca cu amortală în sinurile desfătătoare a naturei, prin cari ș-au siguripsit încrederea de a nu mai fi responsabil pentru nimic (prințipul cugetului). El au căutat pe adevăr și a dovedi înțelegerii lui după însuși plecările inimii lui și așa cu greu au trebuit să creadă celor împotriva plăcerilor și a patemilor lui. El au căutat a scăpa de mustrarea cugetului ca să poată viețui și muri liniștit. Cînd, pe de altă parte, văzînd că moare fără de nici o nădejde de o altă viețuiri și pierzînd pe aiastă de față plină de dulceață și de toati desfătările, lui din împotriva îi pricinuiesti o înzăcită pedeapsă și zgțitură în sufletul lui cu cari il socotești productul stihiiilor lui. Precît însă să-l găsaști viețuind prin înțelegere cè împocișată și încrederea cè desăvirșit intru ea. Iată el, o furnică cuvîntătoare, împărățînd pe pămînt, trupul viază cu o trufie ca de nemurire, plin de caprițiile științei cei fizice!

INCHIPUIREA NADIRIEI SAU SLOBOZIREA PERSIEI

(Fragment)

Dragostio! Simțire pe care ziditoriul a insuflat în fap-turile sale, tu, care în cer și pe pământ stăpânești, tu, care pe toate le ții în cumpănire și în armonie, fără tine, dumnezăirea n-ar ținea în ființă atâtea fap-turi, ci înaintea mărimii și a vecinicii sale sînt ca niști scînteiri ci o dată cu fulgerarea își nasc și stingirea lor, fără tine sămînțele ființilor ar rămînea neroditoare și sfîrșitul ar moșteni neființa, feliurile [?], fără tine, mintea nu poate inchipui ceea ci ar fi putut să fie pentru ca să hemeaști în amestecarea hăului începători. Tu, fiică a ziditoriului și pricina ființii a toate, insuflă-mi viersuri spre a cînta cu vrednicie săvîrșirile tale. Cine simțăști intru adivăr dumnezăiescul tău foc nu poate să fie decît părtașu dumnezăirii, iar cine nu te cunoaști fiu iaste a iadului, părintele cel crud a urciunii. Înțăleagă muritorii că tu ești tulpina bunătăților. Simțască stăpînitorii năroadilor că, dizbrăcată de tine, cîrmuirea lor iaste o slută arătare a tartarului și o țăsătură de fărădelegi a căria aducerea-aminte scornești oțărîrea veacurilor următoare.

Cînd soarile, obosit în cursul său, să dezbrăca de veș-mîntul cel luminos, pentru ca să s-arunce și să se scalde în ocean, întorcînd privirile sale asupra globului ci era să-l lasă supt înrîurirea surorii sale lunii, zvîrlea luminări muricioase, atuncea în văile cele adinci a Cafcașilor, răcorite de umbrile cele groase a munților fumegători, dintr-una din ranile cele nevindecate a trupului muntelui, din peșтира

numită a tigrilor, să aude glasul cel trist a buciului
păstoresc, hârtoapile celi rătunde și fumegăniile, ale căror
funduri nu mai le cunosc, scăpări a fiarălor și a balaurilor
răspundea prin răsunarea jalnic trăgănată, de pe toți țig-
lile ci să hirețasc vecinic cu norii, să auziră șuierături
răspunzătoare.

[OHTĂRILE MELE...]

Ohtările mele, cele ce den adincul inimii izbucnite, pot ca să ajiungă pîn' la auzul tău?

Lacrămile cele fiebinți pot ca să stropască pieptul tău cel fragid și pătimaș?

Ah, viderile mele cele obosite nu să vor mai invrednici a vedè fața ta, care însuflă dragoste și cinstire!

Libovnicul tău cel fragid zace aruncat întru întunericul temniții unde cruzimea varvarilor l-au osîndit și întru a cărora mîni blăstămate supunire cè catră datoria sa l-au dat.

Odihna mea iaste zbatire, hrana mea iaste ohtarea și mîngierea mea lacrămile. De rămîne ceva dulce pentru mine în lume iaste că tu mă iubești, iaste că tu mă dorești, iaste că tu verși lacrimi pentru mine.

Umezala boltilor acestor prèinvechite, sălbătăcia întunericului care mă împilează, singurătatea, tăcerea, țintura și greutatea fiarălor întru care stau legat, scurg vîrtutea și puterea mea și nu mă lasă a prevedea decît o neapărată, durenlică, cumplită și de brațile tale depărtată moarte mortii.

Soarta cea zavisnică n-au putut suferi unirea și dragostea noastră, n-au răbdat ca să vază mîinile unuie închizînd ochii celuilalt și îndată și el dîndu-și răsufllarea cu durere și mulțămire, au hotărit mai bine ca să ne vază murind pe menut de mii de ori, despărțiți, închis eu în temnița vîrvarilor și tu întru a simțirilor, eu pătîmind trupești și sufletești și murind, tu suferînd sufletești și topită, în lacrimi săvîrșindu-te.

O, cumplită întâmplare, o, stare care adăpi pe însuși amărăciunea cu amărăciune, ăst lucru mai trist și mai jelnic iaste decît cînd un libovnic, pentru toată împărtășirea simțirilor sale, iaste silit a vesti libovniciei lui începuturile nenoroci[ri]lor, cumplirea întâmplărilor și duiosul său sfîrșit!

Cînd Mars, în prăpăstiile munților trachicești, au început a scrișca, dorind vărsare de sînge și trimițînd pe soția sa Uriciune, au otrăvit inimile preacumpliților monarhi, și vrajba cea sîngeroasă au insuflat neunirea în inimile [...] * sfetnici, noi eram fericiți, eu — pe țîțile tale petrecînd în liniște și mulțămire zilile vieții mele și tu — răzimată pe brațile tale cele fragide, nedorind decît pe mine.

* Cuvînt indescifrabîl.

CULEGIRI TREBUINCIOASĂ

Auzi, ceriule, ș-ascultă, pământule, fii am născut și am înălțat, și acia, și acia s-au lepădat de mine!

Vai, neam păcătos, rudă intoartă și amăritoare, pământul vostru pustiu, orașile și satile voastre pirjolate de foc, țara voastră, înaintea ochilor voștri, streinii o mincă și s-au pustiit, stă părăsită ca o colibă în vie și ca un pătul în săci.

Domnii tăi sint neascultători, părtași furilor, iubitori de argint și rihnitori de mită, săracilor nu fac giudecată și dreptatea văduvii o precupesc.

Vai, cei puternici ai pământului, că veți fi ca un terevint [?] căruia i-au căzut frunza, și tăria voastră ca puzderiile ciltșilor, și averile voastre să vor împrăștia și să vor pierdi ca scnteile ci sar din jăritură.

Și voi pune lor domn tinăr, și cei ca[?] jacuritori vor stăpîni pre ei, și va năvăli nărodul, om asupra omului, și să va scula cu sfadă pruncu asupra celui bătrîn, și cel necinstit asupra celui cinstit. Să legăm pre cel drept că nu ne iaste nouă nici de o treabă — ispravnicii voștri vă spinuiesc pre voi — cei ci vă fericesc pre voi vă înșală și cărarea picioarilor voastră o astupă; ci acum va sta dreptatea la județ și va pune în giudecată pre nărod cu puternicii lui, însăși ea va veni să judece pe nărod cu bătrînii lui.

Pentru că s-au ridicat fetile Dachiei ș-au umblat cu grumazii rîdicați și cu pieptul și spetile goale, și clipind cu ochii, și cu pașitul picioarilor împreună trăsesc hainile, și împreună joacă cu picioarele — gherdanile și brățările, broboadelnicile celi închisă (hobotile).

Pentru aceasta, în ce chip arde trestia de cărbunii focului și să aprinde de flacăra, așa rădăcina lor ca țărna va fi și floarea lor ca pulberea să va înălța.

Năvălesc leii și au stătut ca puii leilor, și va apuca și va striga ca o fiară, și să va arunca, și nu va fi cine să-i mintuie pre ei, și va striga pentru ei, în ziua aceea, glasul mării ci să invăluiești, și vor căuta la ceri sus și gios, și iată întuneric tare întru lipsa lor.

Și iată necaz, îmbulzeală, scribă și nevoie, și întuneric ca să nu vază, și nu va lipsi cel ci va fi în necaz pin' la o vreme, și toată lumea o voi lua ca un cuib, și ca niști ouă părăsite voi ridica.

Și va fi cu dreptate incins mijlocul lui, și cu adivăr învălite coastile lui, și paști împreună lupul cu mielul, și pardosul va odihni împreună cu iedul, și vițalul, și calul, și taurul împreună vor paști, și un prunc mic va paști pre ei, și boul, și ursul împreună să vor paști, și fiii lor împreună vor fi și leul ca boul va minca paie, și un prunc mic piste vizunia aspidilor, și întru așternutul puilor aspidilor mâna își va pune, și nu-i vor face rău.

Ca pravul din pleavă, ci să vintură asupra vintului, și ca pulberea roții, ci să învîrtești de volbure.

[INCREDINȚĂȚILOR BOIERI DEPUTAȚI!]

Incridințaților boieri deputați! Nouă ni iaste de mari mulțămire că credința ce v-am hărăzit iaste cu dreaptă măsură prețăluită de cătră dm.-vs. Spre a ne ferici însă de alegirea ce am făcut, nu așteptăm de cătră sfirșiturile ei, care sîngure pot incununa tot inceputul.

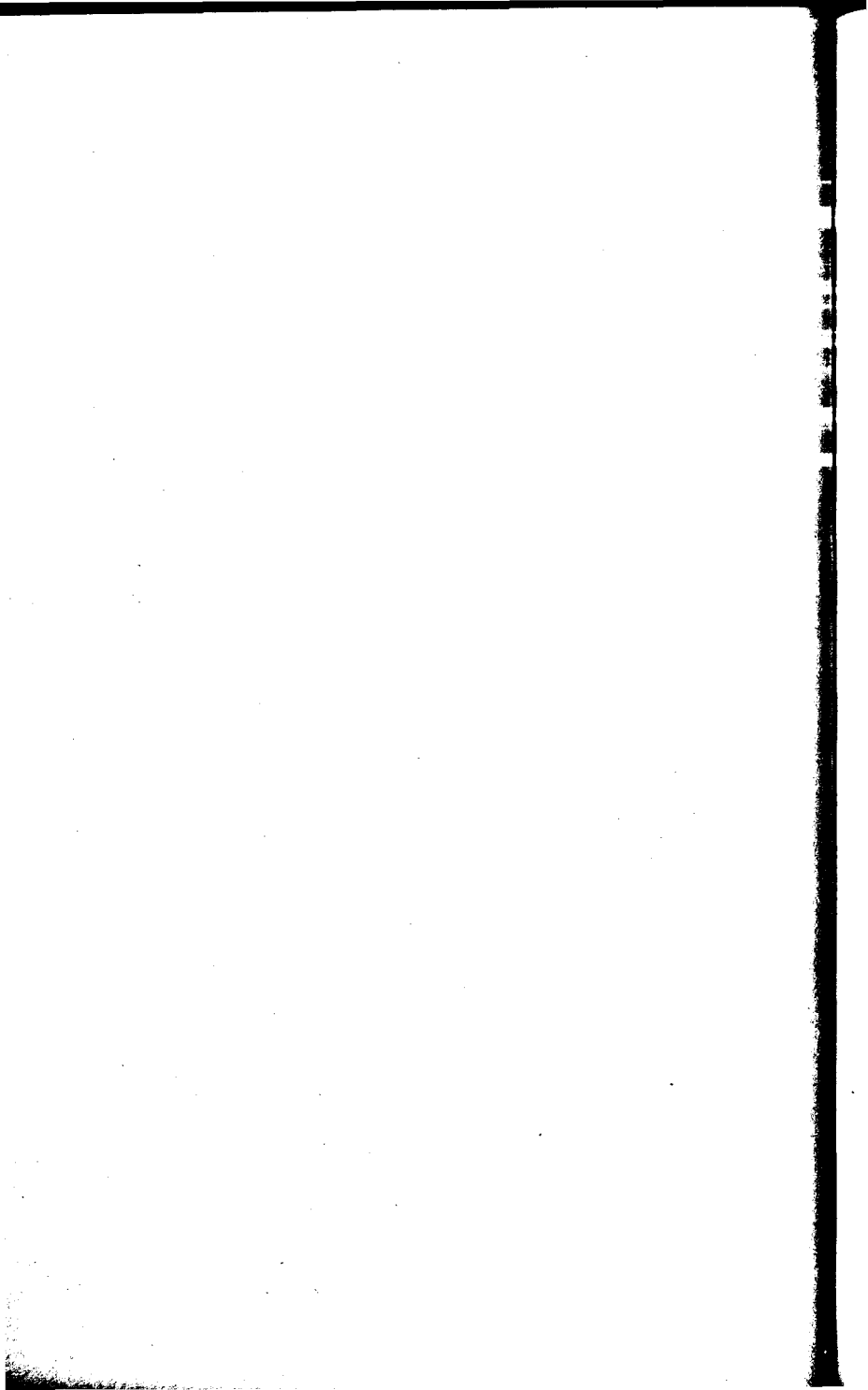
Noi v-am ales deputați. Rivna patrioticească și fapta bună ne-au povățuit. Acestea au fost darurile ci v-au înălțat la aceasta. Noi v-am ales deputați pentru ca să duceți la picioarele jîlțului monarhiceștei sale mării pirga rugăciunilor noastre. Că întreită alegire a noastră adiverești incridințarea ce vă dăm. Noi v-am ales deputați, prin această chemare v-am incridințat soarta, averea, numire și cinstea care iasti duhul sufletilor noastre. Această chemare dar, sîngură poate să vă slujească drept dovadă de mărimea incridințării noastre și de mărimea datoriii cu care v-am însărcinat.

Orice slavă și oricari cinste a lumii nu poate fi asămănată cu aceea ce un nărod din bună voința sa hărăzăști unii feți oaricari după vrednicie. Toată cinstea politicească tragi a sa strălucire din sistema de cari să ține, iar ochiul nărodului are o pătrundire pe care nici starea politicească, nici puterea, nici vremea, nici măgulirea nu o poate întuneca vreodată. Numai ea pătrunde adivărul și de glasul său spînzură soarta slavii oamenilor celor mari a veacurilor.

Noi vă rugăm să îndrăzniți, la cererile ce v-am însărcinat, să faciți în numile nostru, un nărod aveți drept razim și sprijinire, orice primejdie să nu vă slăbănogescă, lacrimile noastre ș-a pruncilor noștri vor mărturisi lumii prețul

ce puneți pentru pierzarea dm.-vs. și fieșticare patriot în vac a fi un stilp viu a pomenirii dm.-vs. Cea de față cinste, care vă dăm, iaste văzută, lucrarea dm.-vs. rămine ca pururea să vă vrednicească ținerii treptii cei întii în fruntea nărodului. Vă mai gătim pentru vecinicie și loc în istoria neamului nostru, a dm.-vs., dar lucru iaste pe acesta să-l gătiți în rangul slavii nemuritoare și aduce-vă aminte că veacurile sint cei mai nemituiți și nefățarnici giudecători a faptilor ominești. De iaste scris în inimile dm.-vs. simțirea mulțămirii pentru cinstea ce v-am făcut, arătați-vă vrednici ei, ca rodirile faptii cu unghie de diamant să scrie, în ținerea amintea a noastră ș-a urmașilor noștri, vrednicia și rivna dm.-vs. și numile vostru, cu slavă încununat, să slujească din neam în neam spre îndemnare faptilor celor lăudate. Dumnezeule puternice! tu care ai păzit ființa și numile neamului nostru întru toate pustiirile hunilor, de arcu mungulilor și de turbăciunea robii agarenilor, cari întru toate răsturnările neamurilor Evropii ne-ai păstrat slobozanie și fericire și ai făcut în sfârșit să ne strălucească în mijlocul înecăciunii și a vijuliii raza unii stăpâniri creștinești și cuvintătoare, îndură-te acum, la începutul acestui epoc al fericirii, a îndupleca cugetul preamilstivului nostru monarh spre a ne îmbilșuga dărnicile sale celi disfătate și bogate, pleacă-te la rugăle noastre și luminează pe acești trimiși a noștri ca să nu să rătăcească din cărarea cea dreaptă și aprinde în inima lor rivnă atita cită noi credem că au pentru binele și fericirea neamului nostru.

NOTE

[NEAM VINE ȘI NEAM SĂ TRECE...]

Textul e reprodus din gazeta *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, an. II, nr. 25, 18 iunie 1839, p. 193—196, adaptându-se grafia utilizată în această publicație la criteriile generale ale ediției. Poezia a apărut, fără titlu, în cadrul rubricii „Poezie“, fiind semnată „Vasile Pogor, spatar“. Este singura creație originală tipărită antum, servind ca pretext pentru toate comentariile critice mai importante. Trebuie să fi circulat și în copii chirilice, de vreme ce o găsim în *ms. 21* (B.A.R.), sub titlul *Poezie*, la p. 121—126, cu indicația, la sumar, ca fiind de „spataru Vasile Pogor, 1839“ — ceea ce ar presupune, totuși, o transcriere din *Foia* lui Bariț; și în *ms. 23* (nr. 10) și în *ms. 1688*, fila 437. A fost retipărită în *Bucovina*, nr. 20, 8 iulie 1849, p. 101—102, sub titlul *Profeție scrisă la anul 1839 și împlinită în 1849*, fără nici o indicație din partea redacției, așa încît nu putem ști sigur dacă a fost reprodusă din *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, în urma consultării autorului sau din inițiativa ziarului. Oricum, versiunea de aici este identică celeia din periodicul transilvan, diferind numai prin grafie, care este modernizată, adaptată cerințelor ziarului. Nici grafia din *Foaie pentru minte...* nu este aceea a autografelelor lui Pogor, însă aceea din *Bucovina* e și mai îndepărtată.

Redacția *Bucovinei* a găsit de cuviință să substituie cuvîntul „norod“ (în autografele lui Pogor: „nărod“) prin „popor“.

Însă argumentul cel mai solid care arată că avem de-a face cu o simplă reproducere, independentă de voința autorului, îl constituie faptul că versul „Pe fiii săi cei durelnici prin vînzare să-i zătresc“ apare în ambele periodice cu o greșeală de tipar („zăresc“ în loc de „zătresc“) și nu e urmat de versul-pereche, care n-a fost cules la prima tipărire. Dacă autorul ar fi trimis ziarului *Bucovina* un nou manuscris, greșeala și omisiunea nu s-ar fi repetat; dacă și-ar fi dat avizul pentru forma din *Foaie pentru minte...*, e de la sine înțeles că ar fi corectat

cuvîntul amintit și ar fi completat versul lipsă. E clar că versiunea din *Bucovina* e o reproducere de care comisu nu avea știre. De altfel, toți istoricii literari și antologatorii au considerat varianta aceasta ca neavizată de autor și au recurs, cînd au citat poezia, la prima tăpărire.

Poezia a fost înțeleasă ca manifest politic, venind în întîmpinarea nimirii ca domn, la 20 iunie 1849, a lui Grigore Ghica, de care ziarul lega mari speranțe.

Ulterior, postum, a fost reproducă de Aron Pumnul în *Lepturariu rumănesc*, tom. IV, partea I, Viena, 1864, p. 97—100, sub titlul *Deșertăciunea lumii, răutățile ei și tristele urmări ale faptelor rele*, iar de Al. Lambrior în *Carte de citire*, ed. III, Iași, 1894, p. 348—351, cu titlul *Neam vine și neam ce [sic] trece*; apoi de N. Iorga în *Studii și documente*, vol. XXII, București, Instrucțiunea publică, 1913, p. 67—75, cu precizarea „după o copie comunicată de d. C. Crupenschi din Iași” și cu versurile segmentate și dispuse în catrene, ceea ce imprimă poeziei un ton săltăreț, inadecvat. În continuare, Iorga dă ca originală poezia *Viitorime* (p. 75—78), cu strofe (15) de o structură neîntîlnită în celelalte creații ale lui Pogor (care n-a cultivat decît distihul), pe care nu o transcriem aici, avînd rezerve în ceea ce privește autenticitatea ei.

Într-o scrisoare adresată redacției revistei *Albina românească*, prin care vrea să absolve poezia de orice aluzie critică directă, în virtutea unui convențional ideal clasic, autorul mărturisește că a compus aceste versuri în tinerețe, fără a oferi alte detalii care ar putea circumscrie exact momentul genezei lor (*loc. cit.*, an. X, nr. 70, 3 sept. 1839, p. 1 — la rubrica „Foileton”). Tot aici arată că a „scris cele de cuviință la redacția *Transilvaniei*”, ceea ce ar putea să însemneze că a însoțit versurile de un preambol explicativ sau că a trimis ulterior o scrisoare similară celei menționate. Consultarea *Gazetei de Transilvania* din anul 1839 dovedește că o asemenea înștiințare nu a fost inserată în paginile ei, considerîndu-se edificatoare înseși versurile.

Reproducem, spre edificarea cititorului, epistola comisului:

„Domnule Redactor,

În foaia numită a minții și inimii sint obștite niște viersuri a mele începătoare « Neam trece » etc. Aceea, deși în adivăr nu este decît o facire moralicească, mulți însă din voitorii de rău ard să împraștie clevetiri răstălmăcitoare, că ar fi făcută spre atingerea unora din acele mai însămnătoare persoane a patriei noastre. Eu, deși am scris cele de cuviință la redacția *Transilvaniei*, nu socotesc de prisos a pofți

și pe d. să binevoiți a trece în foaia d. această a mea scrisoare vestitoare că pomenita alcătuire este făcută încă din tinerii mei ani, că nici au avut, nici are spre pravăț vreo persoană în osebi, pentru că ea cuprinde descrierea a mai multor haractiruri și că tot felul de potriviri și amelintări ci-și închipuiesc unii și alții sint sau iscodiri zădarnice sau clevetiri întunecate. Cu ei mai adîncă și osăbitoare cinstire sint a d-le etc.,

V. Pogor, spatar“

Foarte apreciată în epocă, satira este menționată de J. A. Vaillant, care o citează în spirjinul convingerilor sale asupra istoriei noastre: „Pogor, traducteur de la *Henriade*, dont la pièce *Les nations viennent, les nations passent* est une nouvelle preuve de mes vérités sur les Phariotes et le témoignage éclatant de la justesse des plaintes de Paris Mumulean“, traducînd cîteva versuri (v. *La Roumanie*, t. III, Paris, Librairie de la Societé de Géographie, 1844, p. 208—209).

Urmînd comentariul lui Vaillant, Stanislas Bëllanger elogiază astfel personalitatea scriitorului: „Pogor, écrivain et penseur, moraliste et philosophe, peintre et historien, Pogor s'écriait naguère dans sa généreuse indignation contre la défectueuse organisation de notre sociétés modernes: *Les nations viennent, les nations passent*“ (v. *Le Keroutza, voyage en Moldo-Valachie*, I, Paris, 1846, p. 300).

Reținînd această poezie, G. Călinescu surprinde oroarea de vanitatea evghenistă a poetului, căruia li găsește un „fin sarcasm“, făcînd apropieri între tabloul ruinelor și accentele similare din operele lui Volney și Foscolo (v. *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, Buc., Ed. Fundația regală pentru literatură și artă, 1941, p. 95).

Al. Piru consideră poezia „o meditație pe tema *fortuna labilis*“, cu „punctul de plecare în . . . *Ecleziast*“, descoperind reflecții similare celor din *Scrisoarea I* a lui Eminescu și văzînd în poet „unul din primii cîntăreți ai ruinelor la noi, cîntăreț dotat nu numai cu observație morală, dar și cu o surprinzătoare viziune plastică“ (*Literatura română premodernă*, Buc., Editura pentru literatură, 1964, p. 312—313).

Emil Virtosu, exagerînd întrucîtva, crede că aici „poetul schițează tabloul întunecat al luptei duse de cei ce vor să parvină cu orice preț în viața socială“, dar observă, pe bună dreptate, că „accentele tristeții iremediabile a lui Volney se împletesc cu acordurile morale ale satirei lui Boileau“ (*Istoria literaturii române*, II, Buc., Ed. Academiei R.S.R., 1968, p. 222).

Să reținem și o altă caracterizare, cu unele sugestii noi: „De altă parte, într-un fel oarecare, Pogor putea cunoaște și el poemul filozofic al lui Pope [*Essay on man*], tradus de Ioan Cantacuzino și de Costache Conachi, patronul său literar. *Neam vine și neam trece*, decît o «satiră», ar putea fi mai curînd o «epistolă» în genul celor conținute în opera poetului englez la care ne referim, evident mult prea adaptată la specificul local și impregnată, pînă la un punct, de morala creștină a renunțării“ (Ion Rotaru, *Forme ale clasicismului în poezia românească pînă la Vasile Alecsandri*, Buc., Ed. Minerva, 1979, p. 297).

În legătură cu filiația de idei a acestei poezii, a se vedea *Satira a VIII-a* de Juvenal („nobilitas sola est atque unica virtus“ — v. 20), *Satira a V-a* — v. 44—54 și *Satira a VIII-a* — *Sur l'homme* de Boileau, precum și *Satira a II-a* — *Asupra zavistiei și trufiei nobililor cu rele năravuri* de Antioh Cantemir, pe care poetul moldav putea să-l consulte într-o ediție franceză (prima e din 1749: *Satyres de monsieur le prince Cantemir. Avec l'histoire de sa vie. Traduites en françois. A Londres, chez Jean Nourse, 1749*) sau în original (prima ediție rusă din 1762, sub îngrijirea lui I. S. Barkov). Din această satiră notăm un fragment edificator:

Noblețea este pururi a meritelor plată —
Îi recunosc folosul și știu că-i însemnată.
Cinstirea te avîntă spre mai înaltă faptă
Cînd celor împlinite le e răsplată dreaptă.

.....
Ci numele nu-nseamnă nimic, se înțelege,
Zadarnic e cînd omul cu mîna-i nu-și culege
Cinstirea dobîndită prin strămoșască trudă.
Hîrtia de viermi roasă, de mucegaiuri udă,
E-un martor că noblețea în sipet se găsește.
Pe nobil însă, numai virtutea îl vădește.

(*Stihuri*, Buc., Editura pentru literatură și artă, 1966, p. 50 — traducere de Virgil Teodorescu).

În versurile „Decît toți a fi mai mare în patria mea dorëm / Și pentru *pogoritorii* [s.n.] cei din mine o gătëm“ și „Dovedesc prin documenturi că di-a dreptul mă *pogor* [s.n.], / Tot prin spiță bărbătească din Vasilie Pogor“ trebuie să menționăm, pe lângă interesul documentar, un joc de cuvinte predilect al autorului.

[UN CÎNTIC PE CARI ODĂ NU BINE L-AU PORECLIT]

Textul este transcris din *ms. 5288*, f. 181—182 (B.A.R.), unde se află în versiune autografă. Mai există o variantă incompletă (f. 178—180), mergînd pînă la inclusiv versul „Nu de oameni cu porecli și cu titluri înzăstrați“, avînd unele ștersături și adaosuri, ceea ce indică o fază de elaborare anterioară. Postum, a apărut o versiune în *Convorbiri literare* (an. V, nr. 18, 15 nov. 1871, p. 291—292), care reproduce filele 181—182 ale manuscrisului, însă în grafia revistei, cu titlul improvizat de *O satiră veche*. Din notița introductivă, nesemnată, aflăm că: „D. V. Pogor ne-a comunicat mai multe poezii găsite între hîrțile răposatului său părinte, care după cuprins și după formă ne face să presupunem că autorul este însuși bătrînul Vasile Pogor... În numărul de astăzi publicăm o satiră care are de obiect evghenismul din vremile sale și care desigur are merit literar.“ Revista s-a oprit însă aici cu publicarea versurilor încredințate redacției, lăsînd astfel să se rătăcească creații revelatorii pentru momentul de început al poeziei autohtone.

Al. Piru relevă obiectul satirei („Pogor satirizează fumurile genealogice, pretențiile nobilitare, demonstrînd că oamenii celebri nu descind totdeauna din neamuri strălucite și că vrednicia nu se moștenește“), făcînd trimiteri la poezia lui Eminescu (*Literatura română premodernă*, Buc., Editura pentru literatură, 1964, p. 311).

Satira atrage atenția lui Emil Vîrtosu care, oarecum exagerat, consideră că aici „izbucnește, mușcător și convingător, pornirea lui împotriva boierilor, a evgheniei moștenite cu care se fălesc“ (*Istoria literaturii române*, II, Buc., Ed. Academiei R.S.R., 1968, p. 222).

1. Aluzie la poezia lui Vasile Fabian Bob, *Moldova la anul 1829*, inspirată de Tratatul de la Adrianopole și apărută în *Foaie pentru minte*..., nr. 14, 2 apr. 1839, p. 105—107.

2. Versurile la care se referă Vasile Pogor sînt următoarele:

Ș-o corabie ce poate fără cîrmă, cînd pe mări

Au rămas după fortună, părăsită la-ntîmplari? [...]

Tinde mîna și ni scoate la limanul arătat

Cu cea biată luntrișoară ce de valuri s-au sfărmat (*idem*, p. 107).

3. Pitt William (28 mai 1759—23 ian. 1806) a fost fiul lordului Chattam (William Pitt-tatăl — 15 nov. 1708—11 mai 1778) și al lady-ei Hester Grenville.

4. Richelieu (Armand-Jean du Plessis) (9 sept. 1585—4 dec. 1642) a fost fiul lui Louis du Plessis, descendent al unei familii aparținând micii nobilimi din Poitou, și al Françoisei de Rochechouart.

5. Autorul pare a se referi la Alexis Orlov (1787—21 mai 1861), fiul natural al lui Feodor Grigorievici (1741—1796), participant la războiul din 1828—29, ministru plenipotențiar în timpul Tratatului de la Adrianopole și apoi ambasador la Constantinopole. Însuși neamul Orlovilor are o origine obscură, provenind dintr-un „strelit”.

6. Autorul îl are în vedere pe Matei Corvin (1440—1490) — rege de la 1458 — fiul lui Ioan Corvin de Huniad, care se știe că a avut o origine modestă.

7. Dintre personalitățile celebre cu acest patronim, credem că autorul îl reține pe Louis II de Bourbon, prinț de Condé, zis Marele Condé (8 sept. 1621—11 nov. 1686), fiul lui Henri II de Bourbon și al Charlottei de la Trémoille, care fusese acuzată de a fi întreținut relații intime cu un paj, Belcastel.

8. Suvorov (Alexandr Vasilievici) (24 nov. 1729—18 mai 1800), prinț și general reputând mai multe victorii răsunătoare, a fost fiul unui general și senator care descindea dintr-un suedez numit Sovur, stabilit în Rusia în 1622.

9. Despre originea lui Homer nu se știe nimic sigur, citarea lui în această serie fiind cu atât mai îndreptățită.

10. Publius Vergilius Maro (15 oct. 70 î.e.n.—21 sept. 19 î.e.n.) a fost fiul unui meseriaș de țară (olar), muncitor agricol sau logofăt pe moșia unui viator, a unui fel de licitor; oricum, un om de obârșie umilă (v. Lascăr Sebastian, *Despre Virgiliu*, cuvânt introductiv la vol. Virgiliu, *Bucolice, Georgice*, Buc., Editura tineretului, 1964, p. 8).

11. Torquato Tasso (11 mart. 1544—25 apr. 1595) era fiul lui Bernardo Tasso, secretar al principelui de Salerno, Ferrante Sanseverino, mai apoi om de încredere la curtea ducelui de Urbino, Guidobaldo al II-lea della Rovere, el însuși autor al poemului cavaleresc *Amadis* (v. Ovidiu Drimba, *Tasso — tragedia omului și apoteoza operei*, prefață la vol. Tasso, *Ierusalimul liberat*, I, Buc., Editura pentru literatură, 1969, p. VI—VII).

12. John Milton (9 dec. 1608—8 nov. 1674) a fost fiul lui John Milton, copist în Londra, și al Sarahei Jeffries (v. *Tabel cronologic de Petru Solomon* la ed. John Milton, *Paradisul pierdut*, în românește de Aurel Covaci, Buc., Ed. Minerva, 1972, p. LIX).

13. Potrivit legendei, pe care Vasile Pogor o ignoră, Romulus, întemeietorul Romei, a fost rodul iubirii ilicite dintre Rhea Silvia, fiica lui Numitor, devenită vestală, și însuși Zeul Marte.

14. Publius Cornelius Scipio Africanus major (234 î.e.n.—183 î.e.n.) era fiul lui Publius Cornelius Scipio, mai întâi maestru de cavalerie, iar mai apoi tribun consular.

15. Grafia incertă nu permite identificarea numelui împăratului chinez de care e vorba.

16. Este vorba de un „aventurier“ numit Cordocubus, fost porcar, care s-a împotrivit victorios mongolilor la 1279, căsătorindu-se cu Maria, văduva lui Constantin, împăratul bizantin detronat (v. Deguignes, *Histoire générale des huns, des turcs, des mongols et des autres tartares occidentaux* . . . , tome troisième, à Paris, Dessaint et Saillant, 1757, p. 345).

ETERIDA

(*Facire epic-comică în versuri împotriva întrunirii grecilor
asupra Porții Otomanicești*)

Text autograf, reprodus din *ms.* 5288, filele 172—175. Reprezintă debutul unei ample poeme, alcătuite din invocația către Adevăr și din elogiul Eladei, prin urmare un simplu fragment dintr-un proiect deosebit de promițător. Este redactat cursiv, avînd puține îndreptări.

Textul a fost comunicat de Emil Vîrtosu în broșura *O satiră în versuri din Moldova anulul 1821* (extras din *Studii și materiale de istorie medie*, vol. II, Ed. Academiei R.P.R., 1957, p. 521—523). A servit ca argument istoriografului pentru a proba paternitatea comisului Pogor asupra poemei *Vedenie* . . . (*idem*, p. 474—475; v. de același autor, și *Istoria literaturii române, ed. cit.*, p. 219).

DIALOG ÎNTRE FIRE ȘI MOLDOVA

Text comunicat de Emil Vîrtosu în broșura amintită, p. 523—530. În comentariul pe care i-l consacră (p. 475—477), cercetătorul îl dă drept manuscris autograf, existent în colecția V. Panopol. Cum acest

manuscris nu mai figurează între autografele lui Pogor, îl edităm în transcrierea lui Emil Vîrtosu. Și acest text prezintă analogii frapante cu poezia *Vedenie* . . . , fiind în consens cu conținutul social-politic al acesteia.

În ms. 5907 de la Biblioteca Academiei R.S.R., f. 49v. și 47v. (continuarea), este transcris, în caractere latine, probabil de către fiul poetului, un fragment din acest poem, începînd de la versul „Într-un nărod care zace în pelinci de vârvărie“ și pînă la sfîrșit, cu omiterea unor versuri și cu mari diferențe de copiere față de textul reprodus de Emil Vîrtosu.

A se vedea comentariul succint al lui Emil Vîrtosu din *Istoria literaturii române*, II, ed. cit., p. 222.

1. Sylla (Lucius Cornelius), dictator roman (135—78 î.e.n.), adversar al lui Marius, consul în 88 î.e.n., susținător al partidei aristocratice prin reprimarea tendințelor plebeiene. A renunțat singur la putere.

2. Marius (Caius), celebru general roman (157—86 î.e.n.), tribun al plebei, dușman al patricienilor, ales consul în 107 î.e.n., distins în războiul contra lui Jugurtha, apărător al frontierelor romane contra popoarelor migratoare, aflat mai apoi într-un conflict ireconciliabil cu Sylla, sfîrșind printr-un suicid, după ce încesase Roma în sînge.

3. Autorul pare a se referi nu la cunoscutul împărat roman, ci la generalul Neron (Caius Claudius), care a trăit în secolul III î.e.n., locotenent al consulului Marcellus (216 î.e.n.), pretor în Spania, el însuși consul împreună cu Livius Salinator, alături de care a luptat contra lui Hanibal. Îvingător al lui Hasdrubal, recompensat pentru aceasta cu șase ani de consulat.

4—6. Nume de haiduci.

7. Bujor, pe numele adevărat Ștefan Pușcașu, originar din satul Orășa, ținutul Bacăului, a început să haiducească pe vremea domniei lui Alexandru Moruz (1806), fiind prins și spînzurat la Focșani (v. Manolachi Drăghici, *Istoria Moldovei pe timp de 500 ani pînă în zilele noastre*, Iași, în Tipografia Albinii, 1857, p. 81—82).

8—9. Nume de haiduci.

10. Este vorba de mitropolitul Veniamin Costachi (1768—1846), pe numele mic Vasile, amintit mai departe cu numele ecleziastic, care a păstorit în Moldova, cu cîteva intreruperi, între anii 1803—1842, avînd și în *Vedenje* . . . , unde apare tot sub mască de tigru, un rol nefast. Opiniile contemporanilor și urmașilor despre acest mitropolit cu un mare aport patriotic și cultural nu sînt atît de sumbre (v. Edgar

Quinet, *Les Roumains*, Bureau de la Revue des deux mondes, Paris, 1857, p. 88—90; Andrei Vizanti, *Veniamin Costachi, mitropolitul Moldovei și Sucevei, epoca, viața și operele sale (1768—1846)*, Iași, Tipografia Buciumului român, 1881).

11. Neculai Canta, vărul mitropolitului Veniamin, membru în Divanul judecătoresc al Adunării de revizie a *Regulamentului Organic* la 1831, postelnic în 1832.

12. Șerban Negel, fratele mitropolitului Veniamin Costache, căruia îi scria în mod conspirativ despre retragerea boierilor eteriști din Iași (C. Erbiceanu, *Istoria Mitropoliei Moldovei și a Sucevei și a Catedralei metropolitane din Iași*, Buc., Tipografia Cărilor bisericesti, 1888, p. 104), patron de restaurant, vornic la 1821.

13. Costache Ghica Sulgeroglu, mare logofăt al Moldovei.

14. Grigoraș Sturza, tatăl viitorului domn Mihail Sturza, mare logofăt al Moldovei, președintele Sfatului Administrativ la 1832.

15. Sandul Sturza, vistiernic al Moldovei, membru în Divanul judecătoresc al Adunării de revizie a *Regulamentului Organic* de la 1831 (vezi C. Erbiceanu, *op. cit.*, p. 154, 180, 181).

16. Dimitrie Sturza, logofăt al Moldovei, membru în Divanul judecătoresc al Adunării de revizie a *Regulamentului Organic*, cel care a întocmit pe la începutul secolului al XIX-lea un proiect de constituție republicană, menit a fi înaintat spre aprobare împăratului Napoleon de către delegația boierilor munteni și moldoveni, alcătuită la Brașov în anul 1802 (publicat în *Uricariul*, Iași, IV, 1857, p. 281—300, de către nepotul logofătului, D. A. Sturdza). Refugiat la Cernăuți în vremea Eteriei (apud Emil Virtosu, *Napoleon Bonaparte și proiectul unei „republici aristo-democraticești” în Moldova, la 1802*, ediția II-a, revăzută și adăugită, Buc., 1947, unde, la p. 18—19, se citează și portretul logofătului Dimitrie Sturza, extras din poema lui Pogor, pe atunci inedită).

17. Iordache Cantacuzino Pașcanu, mare logofăt al Moldovei, vistiernic în 1824, septembrie 26 (vezi C. Erbiceanu, *op. cit.*, p. 153).

18. Constantin Balș (Costache Balș-Ciuntu, mare logofăt al Moldovei, membru în Divanul Săvârșitor alcătuit de contele Pahlen la 1828 (v. C. Erbiceanu, *op. cit.*, p. 221; Ioan C. Filitti, *Principatele Române de la 1828 la 1834*, Institutul Bucov, 1935, p. 22).

19. Iordachi Roznovanu, vistiernic al Moldovei, mare logofăt în vremea *Regulamentului Organic*, adept al reformelor sociale progresiste. V. și nota de la p. 281

20. Este vorba de Mihail Sturza, membru în comisia de redactare a *Regulamentului Organic* la 1829, vistiernic la 1832, membru în *Eforia Școalelor*, viitor domn, cu convingeri retrograde.

21. Caton (Marcus Porcius Cato) (234 î.e.n.—149 î.e.n.), de origine plebeiană, ajuns consul, devenit simbol al vieții austere și al moravurilor rustice sănătoase.

22. Brutus (Lucius-Junius), fiul lui Marcus Junius și al soriei lui Tarquinius Superbus (n. ?—m. 508), dușman neîmpăcat al tiraniei și apărător al republicii.

23. Cauniță (Kaunitz, Wenceslas-Antoine) (1711—1794), cancelar al Austriei, creator al reputației Imperiului în timpul Mariei-Tereza.

24. Proteu, zeitate antică marină, fiul lui Neptun și al Pheniceii (sau al lui Ocean și al lui Thetis), înzestrat cu capacitatea de a adopta orice formă.

25. Machiavelli, Niccolò (3 mai 1469—22 iunie 1527), ilustru om de stat și istoric, descendent al unei familii patriciene, a cărei origine nobilă coboară pînă în secolul al IX-lea.

26. Poate fi Iordache Bucșănescu, spătar în 1821 (Erbiceanu, *op. cit.*, p. 152), cel care vestește mitropolitului Veniamin, la 11 iulie 1822, numirea lui Ioniță Sturza ca domn în Moldova, regretînd faptul: „Mare turburare este în ideile noastre“ (*idem*, p. 240; I. C. Filitti, *Frământările politice și sociale în Principatele Române de la 1821 la 1828*, Buc., Cartea românească, 1932, p. 147). Costandin Sion îl crede originar din Țara Românească: „... iubit de domn și de toți boierii, carele au fost multă vreme logofăt de visterie [...]. În domnia lui Scarlat-Vodă Calimah s-au făcut spătar; la Mihai Sturza, vornic la Divan“ (*Arhondologia Moldovei*, Iași, Tipografia Buciumul român, 1892, p. 45—46).

27. Iordachi Drăghici, ajuns mare vornic sub domnia lui Ioniță Sandu Sturza, de a cărui protecție a beneficiat: „Beiliki-Efendi, rigial împărătesc [...] acesta au șezut în casele vistiernicului Sandulachi Sturdza, pe care vodă îl vizita în toate zilele, și cu acesta au mers meimandari, pînă la Focșani, vornicul Iordachi Drăghici, unde l-au primit Filipescu, îmbrăcîndu-l cu blană de samur pe Drăghici, spre mulțămire“ (*idem*, p. 170). Asupra lui, în schimbul epistolar diplomatic din 13 iunie 1826 dintre ambasadorii de la Poarta Otomană, Margotti și Kreuchely, se formula o opinie defavorabilă: „un certain vornic Drăgitz mène le prince par le nez; la famille Ghica ne pouvant souffrir que cet homme, qui fuit jadis domestique, ait tant d'autorité, a causé cette lutte...“ (Eudoxiu Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor, 1763—1844, cuprinzînd Documente adunate, adnotate și publicate de Neculai Iorga*, X, Buc., 1897, p. 326, Doc. 426). Vezi și Costandin Sion, *op. cit.*, p. 80; Arhivele Statului, Pachet 131, Document 160;

Creșterea colecțiilor, nr. XIV, ianuarie—martie 1910, Buc., Librăria Socec et. Comp., p. 121).

Textul a fost comentat de Emil Vrtoșu, care-l considera „o puternică satiră politico-socială“ (*broșura cit.*, p. 475), remarcând tirada îndreptată împotriva mitropolitului Veniamin, „aspră ca formă și necruțătoare ca fond; urmărind să redea adevărul [...], ajunge să fie plină de vulgarități și chiar obscenități...“ (p. 477) și versurile referitoare la logofătul Dumitrache Sturdza, „deși prozaice și învirstate de cacofonii“ (idem). Poema s-a bucurat și de aprecierea lui G. Călinescu, entuziasmat mai mult de partea de început, din care citează copios (*Comisul Vasile Pogor*, în *Studii și cercetări de istorie literară și folclor*, 1—2, anul VIII, 1959, p. 388—390). Vezi și Al. Piru, *Literatura română premodernă*, ed. cit., p. 309—311).

VEDENIE

*ce au văzut un schimnic, Varlaam, de la Mîndstirea Secului,
din Moldova*

Text comunicat de Emil Vrtoșu, care-l include ca piesă de bază la *Aneze*, I, în broșura citată (p. 491—520) și-l consideră principala operă literară a lui Vasile Pogor.

Manuscrisul autograf al poemului nu s-a păstrat; el figurează, copiat de M. Eminescu, în *ms. 2307* (B.A.R.), după care a fost reprodus de Emil Vrtoșu.

În ce ne privește, transcriem textul după manuscrisul eminescian, fără a retușa intervențiile marelui poet în grafia originară, deși acestea sînt evidente. Nealterînd specificul limbajului de epocă, Eminescu a modificat sensibil unele forme caracteristice scrisului comisului, poate în vederea publicării textului în *Convorbiri literare*. Cu scrupulozitatea-i cunoscută, a notat marginal variantele existente în manuscrisul autograf, dînd, acolo unde nu era sigur de lecțiunea propusă, și transcrierea chirilică; marginal figurează și unele însemnări proprii. Menționăm aceste adnotări ca fiind deosebit de importante pentru sugerarea stadiului lingvistic inițial al textului:

p. 36, v. 1: „Grăbește“; marginal: „gîrbește“ (ГАРБЕШТЕ).

Între v. 9—10: „Și persoane o mulțime a se-nfătoșa vezui

Dintre care ieși unul un om de-a firea înalt
Posomorit, morcînă și cu ochiul încrunțat“.

- v. 11: „pantir“; marginal: (πανθηρ).
- p. 37, v. 1: „adăpară“; marginal: „ne adap' acuma“.
v. 6: „streină“; marginal: „Care pentru cruci și lente“.
- p. 38, v. 8: după „s-aruncă“, paranteză: (ши паринна).
v. 18: „ca pe“; marginal: „l-au vindut la“.
- p. 39, v. 7: marginal: „Asupra lui Nicolachi, ce pe dîns l-au
rușinat“.
v. 14: „precovîrșirea“; marginal: „preponderența“.
v. 20: marginal: „Știind încă și pe vodă că-i om fricos și
deșert“.
v. 24: marginal: сѣнт.
v. 25: marginal: нѣнт.
- p. 40, v. 2: marginal: „Și iată că un părinte din arhieru se ivi“.
v. 17: după „cehreaoa“, în paranteză: чехрѣоа.
- p. 41, v. 14: după „atins“, în paranteză: („dinadins“).
v. 19: „vlădică“; marginal: „arhieru“.
- p. 42, v. 6: „chili“; marginal: хили.
r. 26: după „învălesc“, marginal: „cacofonie“.
- p. 45, v. 27: „dintr-însul“; marginal: „S-au înfătoșat în mijloc“.
- p. 47, v. 1: „leoaică“; marginal: „În locul lui“; după „intrupat“:
„s-au arătat“.
v. 5: „albaștri“; marginal: „da negri“.
v. 24: „său“; marginal: „Cum și pe-a soțu-so“.
v. 25: „Fuziuca“; marginal: физинка.
v. 27: „fi“; marginal: „Sturzii“.
- p. 48 v. 3: „Ispania“; marginal: „Germania, Italia“.
v. 4: „cu“; marginal: „cu foi au insp . . .“
v. 7, „său“; marginal: „Sturzeștii“.
v. 8: „că“; marginal: „C-un neam al lor“.
v. 10: „calăi“; marginal: „Ș-atunci caț“.
v. 12: „unul“; marginal: „Pe a lor strămoși, pe Sturza“.
v. 14: „aceasta“; marginal: „Sturzască“.
v. 16: „rudă“; marginal: „Sturzeștii“.
v. 26: „lustru“; marginal: „slavă“.
v. 29: „Știindu-se“; marginal: „și cînd se știa“.
v. 30: după „ca“, marginal: „Ni se cuvenea“.
- p. 49, v. 2: „este“; marginal: „Căci în sfîrșit cine-i“.
v. 15: „hîrleș“; marginal: „o alaț (vreun chiunghiu)“.
v. 21: „Mihalache“; marginal: „Fiul meu voiesc“.

- p. 50, v. 21: „pedosnic“; marginal: досник.
- p. 51, v. 2: după „făcut“: „Că s-au întimplat“.
v. 3: după „bătut“: „la falangă într-o zi de l-au certat“.
- p. 53, v. 29: „iscodite“; marginal: „îmboldite“.
- p. 54, v. 27: după „lega“: „a se-ngiuga“.
v. 31: „potoale“; marginal: „alină“.
- p. 57, v. 14: după „ostenit“: „obosit“.
- p. 59, v. 6: „sfaturi“; marginal: „treabă“.
- p. 60, v. 8: tăiat „încrunat“, înlocuit cu „însătat“.
v. 11: „încordat“; marginal: „i l-au plecat“.
v. 32: „trăgea“; marginal: „smunca“.
- p. 61, v. 11: „steie“; marginal: „norodului“.
- p. 63, v. 27, după „vînos“: „vînjos“.

Pasionat de literatura noastră veche (vezi, în acest sens, Al. Elian, *Eminescu și vechiul scris românesc*, în *Studii și cercetări de bibliologie*, I (1955), p. 129—160), Eminescu a intrat în posesia autografului în discuție, pare-se, în vara anului 1874, când a locuit în casele lui Vasile Pogor-fiul (cf. Octav Minar, *Eminescu în fața justiției*, Buc., Editura Librăriei C. Sfetea, [1914], p. 14). Procesul intrării manuscrisului în atenția lui Eminescu este înfățișat de Emil Vîrtosu (*op. cit.*, p. 487—491) cu lux de amănunte. Reținem aici numai faptul că Iacob Negruzzi cerea prin Slavici, în noiembrie 1877, cu vădită impacientare, ca Eminescu să-i trimită operele promise („Asemenea te rog să aduci aminte lui Eminescu despre poeziile lui și poemul călugărului ce-mi făgăduise că-mi va trimite“, Iași, în 22 noiembrie 1877, apud I. E. Torouțiu, *Studii și documente literare*, III, Buc., „Junimea“, 1932, p. 201 — ceea ce indică direct poema *Vedenie*). Pentru același lucru, Iacob Negruzzi intervenea din nou în octombrie 1880 pe lângă poet, care era la București, solicitîndu-i manuscrisul vizat („Aveai odată un manuscris interesant, al unui călugăr Varlaam; de mult te-am rugat să mi-l trimiți pentru *Convorbiri*. De ce îl ții în saltar?“ (*idem*, IV, 1933, p. 273), însă fără nici un rezultat.

De fapt, interesul pentru opera „bătrînului“ Pogor la *Convorbiri literare*, stîrnit desigur de Pogor-fiul, data ceva mai demult. Am văzut că însuși Iacob Negruzzi anunța în nota redacțională că primise de la Pogor-fiul „mai multe poezii“ ale tatălui, din care publica numai satira contra evghenismului (*Un cîntec pe care odă nu bine l-au poreclit*) la 15 noiembrie 1871. Între aceste poezii putea fi și poemul *Vedenie*, care n-a apărut în *Convorbiri*, semn că destinul său postum apucase alt traseu. Ar fi posibil ca Vasile Pogor-fiul să fi încredințat cu mult

mai devreme poetului manuscrisul, spre a-l transcrie, și acesta să fi aminat lucrul pentru un moment cînd va avea mai mult răgaz. Cercetătorii sînt de acord că grafia manuscrisului olograf este specifică scrisului eminescian din anii 1874—1875, cînd poetul a funcționat la Biblioteca Centrală din Iași (august 1874—iulie 1875). Manuscrisul eminescian mai cuprinde și texte copiate din *Pilde, povățuiri i cuvinte adevărate și povești, adunate de dumnealui vornicul Iordache Golescu*, extrase din cugetările lui Oxenstierna, traducerea incompletă a unei gramatici slave, precum și copia unui manuscris intitulat *Întrebările din partea Bucovinei și răspunsurile din partea boierilor Moldovei*.

Că poetul tergiversa publicarea poemului nu dovedește dezinteres față de însemnătatea lui. Emil Vrtoșu a semnalat cîteva versuri citate de Eminescu în articolele publicistice din acel moment, care nu sînt decît parafraza unui distih din poemul lui Pogor. Într-un articol din 25 martie 1880, poetul reproduce două versuri extrase „dintr-o satiră românească din 1821”: „Bine izbuteam în toate, dacă turcul n-ar fi fost / Vrednic numai în războaie, da-n diplomatică, prost!” (M. Eminescu, *Opere*, III, ediție îngrijită de Ion Crețu, Buc., 1938—1939, p. 359), iar la 5 decembrie 1882 le redă într-o formă ușor modificată: „Toate ar fi mers mai bine, dacă turcul n-ar fi fost / Vrednic numai în războaie, dar în politică, prost!” (*idem*, IV, p. 509), variante probabil motivate de citarea din memorie a versurilor 573—574 din acest poem: „Ș-ar fi stins și ei Evropa, dacă turcul n-ar fi fost / Viteaz numai în războaie, și-n diplomatică, prost!”

Emil Vrtoșu mai precizează că V. Panopol i-a pus la dispoziție o foaie manuscrisă, avînd grafia caracteristică *manuscrisului 5288*, (al lui V. Pogor) cuprinzînd începutul unui proiect de poem și avînd titlul *Planul unei poeme epicești din celi întîmplate în vremea Eteridei*, din care au fost notate:

„Cîntarea întâia

Prescrierea războiului de la Secul pîn'la aprinderea prăvării și tresnitul ei au zdrobit țunul.

Cîntarea a doua

Răpirea în nori a Pusnicului — întîmpină Raiul și Iadul.

Cîntarea al treilea

Moldovenii cei vechi (*sters bătrîni*) stau de giudică faptele celor noi. Prescrierea năravurilor și a patimilor fieștecărui din feți.“

Indicațiile prezintă analogii pînă la identitate cu conținutul poemei *Vedenie* ..., ceea ce arată cu siguranță paternitatea lui Pogor asupra poemei în cauză.

Cît privește atribuirea celor relatate în poem schimnicului Varlaam, aceasta nu poate fi decît un truc literar, obișnuit în epocă. Prin o astfel de atribuire, autorul dorește să acorde un plus de autenticitate faptelor și să le asigure o pavază de moralitate. Cele relatate sînt puse pe seama unei fețe bisericești care — sugerează autorul — nu se poate abate din calea adevărului, ticluind întîmplări ce pot induce în eroare cugetul cititorului. Se înțelege că poetul nu face decît să respecte, ca punct de pornire, o modă a vremii, literatura „vedeniilor“ religioase fiind foarte frecventă la sfîrșitul secolului al XVIII-lea. În aceste viziuni cu aer escatologic, se strecoară însă și aluzii la ordinea social-politică, alegorii ale unor realități aspre. Reținem, ca avînd oarecare legătură cu poema lui Pogor, vedenia părintelui Theodosie de la Mănăstirea Neamțului, întîmplată după moartea arhimandritului și starețului Paisie, datată 1797 și transcrisă de monahul Matei Munteanu la 12 oct. 1849. Aici apar personaje alegorice aparent bizare, al căror nume dezvăluie antipatiile politice ale autorului, cum ar fi cneazul Zarafil, bimbașa Savracachi, căpitanul Lostuțione. Iată portretul alegoric al cneazului, întruchipare învederată a lui Anticrist: „Au ridicat ochii în sus și au văzut un trup înalt, întunecat și foarte înfricoșat la vedere, și era îmbrăcat cu haine nemțești, cum sînt căpitani de oaste; pălăria lui împletită de șărpi vii cu capetele închipuia pietre scumpe, și obrazul lui negru cu totul, barba mică ca a lui Cazlari-Agasi, nasul mare și nările foarte largi; cu ochii scăpăra ca fulgerul foc și sîngerăți ca niște luceferi, întorcîndu-i; cu dinții de oțel și din nasul lui ieșea fum puturos ca de pucioasă, duple cum scrie la Iov; urechile îi era lungi și ascuțite ca de măgari, ceafa lui fier bătut; umerile lui de oțel ca năcovalul. Și în cap avea patru coarne ca de capră: două înainte, strîmbe, și două înapoi, iară mîinile lui, balauri. Și fieșticare deget al mîinii lui, cap de șarpe.“ O asemenea îmbinare insolită de elemente eterogene ar putea fi rivnite, ca efect sugestiv, chiar și de producătorii himerelor științifico-fantastice moderne (*ms. 4701*, Biblioteca Academiei R.S.R.; vezi și *Vedenie cuprinzînd critica moravurilor din Mănăstirea Neamțului (1797)*, în *Revista istorică*, an. VII, nr. 7—9, iulie—sept. 1921, p. 171—176 — comunicată de N. Iorga).

Un alt text ce ar fi putut sta în atenția lui Pogor este *Viața Sfintului Vasile cel Nou* scrisă de Grigorie și tipărită mai întâi la București, în 1819, sub domnia lui Alexandru Suțu. Aici, pedepsele la care e supus Sfântul, descrise cu fior tragic, ar putea fi comparate cu bătăile la tălpi administrate venalilor ambițioși politici, etalate cu sarcasm în poema lui Pogor. Și imaginea vâmlor văzduhului, prin care se drămuiesc păcatele, are asemănări cu perspectiva cosmică inițială a poemului în cauză (vezi textul comunicat de O. Densușianu, însă după un manuscris din Paris — nr. 2 al fondului „valaque” — în *Studii de filologie română*, Buc., 1898, p. 58—106; și ms. 2018 — Biblioteca Academiei R.S.R. — cuprinzând tot o vedenie a lui Grigorie). Dacă „vedeniile” de mai sus sînt „transcrise” cu mult înainte de a se petrece evenimentele la care se referă Pogor, semnalăm o scriere inspirată de acestea. Este vorba de aceea intitulată *Pentru răzmerițele ce s-au întimplat la anul 1821, între turci și greci, în Moldova și Țeara Românească, scrisă de monahul Zosima, cîntărețul din Sf. Monastire Neamțu, pentru folosul celor ce vor citi și acelor după urma noastră*, tipărită de Teodor Codrescu în *Buciumul român*, an. II, Iași, 1877, nr. 10 și nr. 11, p. 489—492; p. 503—509; an. III, 1878, nr. 2, p. 82—89; nr. 3, p. 142—144; nr. 4, p. 165—175, comunicată de I. M. K[odrescu], fără a se oferi detalii în legătură cu natura manuscrisului. Este redactată în proză, însă cuprinde și versuri care deplîng păgubirea mănăstirilor Secul, Agapia, Varatic, a orașului Iași, în timpul luptelor dintre greci și turci. Din atitudinea favorabilă grecilor, precum și din factura versurilor, se poate concluce că autorul acestei povestiri nu poate fi identic cu alcătuitorul poemei *Vedenie*...

Introdus în circuitul istoriei literare de către Emil Vîrtosu (1964), textul s-a bucurat de aprecierea aceluiași exeget, care notează că „poetul prezintă desfășurarea Eteriei de la 1821, în Moldova, într-o succesiune cauzală organică, dar aproape atemporală”, remarcînd aptitudinea comisului de a crea portrete morale și mai slabă îndeminare a acestuia în conturarea aspectelor fizionomice (*Istoria literaturii române*, II, Buc., Ed. Academiei R.S.R., 1968, p. 219—222).

Pentru Al. Piru, poema este „cea mai importantă scriere a lui Pogor”, un pandant la *Tragodia* lui Beldiman, revelatoare pentru sarcasmul scriitorului, din care istoricul literar spicuește cîteva mostre (*Literatura română premodernă, ed. cit.*, p. 306—309).

Apropiindu-l de Beldiman, Paul Cornea observă concludent că acești scriitori „spumegă împotriva grecilor, folosind batjocura groasă și caricarea trivială... Poezia lor e de fapt o proză rimată, care se

deapănă monoton, în lungi stihuri adormite. Salvarea din platitudine o aduce densitatea observației: ambii autori, fiecare în felul său, cu o mai mare reușită Pogor, care e mai talentat, scapă de sub incidența generalității clasice prin darul de a concretiza imaginea. Ei nu ne înfățișează tribulațiile unor eroi de oriunde și de nicăieri, ci ridicolul unor indivizi determinați prin trăsăturile caracterului, fizionomiei, categoriei sociale sau profesionale. Le lipsește desigur dexteritatea referențială a limbajului, dar vizualizarea e puternică, lexicul colorat și frust, adecvat — tocmai prin lipsa de eleganță și civilitate — nevoii de caracterizare plastică.“ Și, cu privire specială la *Vedenie...*: „Pogor pune o vervă spumoasă în descrierea pedepsirii tuturor mai-marilor țării, vinovați de a-i fi sprijinit pe eteriști. Portretele sînt de un relief viguros, iar spiritul critic al autorului, departe de a se lăsa intimidat de rangul înalt al demnitarilor, pare, dimpotrivă, cu atît mai mușcător, cu cît personajele aparțin treptelor mai de sus ale ierarhiei. Ideea e de a-i dezbrăca pe cei mari de pompă și fandoseală, supunîndu-i, ca pe orice netrebnici, «bătăii la falangă». În felul acesta, asistăm la o veritabilă demistificare a puterii“ (*Originile romanstismului românesc*, Buc., Ed. Minerva, 1972, p. 284 și 286). Sînt observații pe cit de juste, pe atît de sugestiv exprimate.

O caracterizare notabilă, nu numai a acestei poeme, dar a întregii creații a lui Pogor, formulează D. Păcurariu, încercîndu-se inserierea poetului în direcția clasicistă: „Aspirația de a crea poeme întinse (vizibilă și în fragmentul *Dialog între Fire și Moldova*), de dimensiuni epeice, versul amplu, cu tentă ușor arhaică, limpede însă și fluent, tendința permanent polemică, stăpînită de rațiune, punctată, nu o dată, de ironie, țin, la Pogor, de cultura și educația sa clasică, acestea resimțite și în stilul poemelor, împănat cu referințe la istoria și mitologia greco-romană“ (*Clasicism și tendințe clasice în literatura română*, Buc., Cartea românească, 1979, p. 107).

Nu mai puțin pregnant e formulată opinia lui Ion Rotaru asupra poemei (*op. cit.*):

„Luată în general, expresia lui Pogor e cam arhaică, conservatoare, comparațiile bătrînești, pe alocuri naive, însă ideile ne apar astăzi cu totul moderne pentru epocă, deschise spre contactul cu lumea civilizată a Europei de atunci“ (p. 155). „Punerea adevărului și a bunului-simț mai presus de orice, criticismul acut, patriotismul ponderat și de substanță, împotrivirea la formele goale de orice conținut, ironia la adresa demagogilor de tot felul, conservatismul în genere și cel în materie de limbă în special, mai ales înfierarea venalității boierilor divaniți, împotriva cărora se propun arhaicele pedepse corporale, ura

împotriva străinilor venetici puși pe îmbogățire etc. erau atitudini care conveneau poetului [Eminescu] într-o vreme când tocmai proiecta scrisorile“ (p. 161). „Versificatorul își oferă un fel de plăcere naturalistă, jubilând cumva în fața spectacolului cu fostele mărimi suferind tratamentul omului de rînd“ (p. 164).

1. Pe lângă aspectul fictiv, care potențează estetic descrierea, trebuie reținut și evenimentul astronomic al apariției unei comete, fapt înregistrat de analele naive ale vremii: „1821, februarie 15: s-au văzut un cometis între Mează-noapte și Apus“ (apud Emil Virtosu, *Napoleon Bonaparte . . .*, p. 40).

2. Este vorba de Jean-Baptiste-Jules Bernadotte (26 ian. 1764—8 mart. 1844), mareșal al Franței, ajuns rege al Suediei, sub numele de Carol al XIV-lea, între 1810—1818, și Norvegiei, între 1814—1815. Pogor face aluzie la faptul că Bernadotte, din apărător al Franței, a devenit dușman al ei, intrînd în coaliție cu Alexandru, țarul Rusiei, contra lui Napoleon (tratatul de la Abo, 1812).

3. Spilberg, închisoare vestită în vechea Austrie (apud. Emil Virtosu, *broșura cit.*).

4. Mihai Suțu — fiul lui Grigorie — domn fanariot în Moldova între anii 1819—1821, pe care Iorga îl consideră „un agent al Eteriei, în sensul căreia a lucrat el încă de la începutul unei domnii care trebuia să fie scurtă“ (*Istoria românilor*, vol. VIII, *Revoluționarii*, Buc., 1938, p. 237). Numele lui este invocat cu respect, ca „apărătoriu cu oserdie a driturilor patriei . . . părinte și de bine voitoriu“, în manifestul *Cătră norodul țării Moldovei*, emis de Alexandru Ipsilanti, conducătorul Eteriei, în Iași, la 23 febr. 1821 (*idem*, p. 262). Printr-o înțelegere secretă, nu s-a împotrivit oștilor lui Alexandru Ipsilanti, lăsînd cîrmuirea în seama lui Veniamin Costachi, împreună cu episcopii și boierii cei mari ai țării (vezi Constantin Erbiceanu, *op. cit.*, p. 110—111; și A. D. Xenopol, *Istoria românilor din Dacia traiană*, X, ediția a III-a, Cartea românească, Buc., f.a., p. 29—32). După eșuarea Eteriei, se refugiază în Basarabia, unde caută protecția rusească, iar apoi, călătorind prin Geneva, Pisa și Paris, se va înapoia la Atena (N. Iorga, *op. cit.*, p. 275).

5. Autorul pare a se referi la Constantin Ipsilanti, domn fanariot în Moldova între 1799—1801 și în Muntenia între 1802—1806, fiul lui Alexandru Ipsilanti, domn în Moldova între 1786—1788 și în Muntenia între 1796—1798. Aflîndu-se la Constantinopol, a fost supus la torturi de către turci în momentul destituirii tatălui său, pentru a spune unde-și avea acesta ascunse avuțiile (v. Manolachi Drăghici,

op. cit., t. II, p. 61—64; A. D. Xenopol, *Istoria românilor din Dacia traiană*, IX, ed. cit., p. 204).

6. Ioan-Vodă Caragea, domn fanariot în Muntenia între 1812—1819, mai întâi dragoman la Constantinople, unelind împotriva politicii Rusiei, mai apoi dușman înverșunat al intereselor Franței și susținător al Austriei, unde s-a și refugiat când a fost destituit. Implicat, prin poziția sa filorusă, în mișcarea Eteriei (v. A. D. Xenopol, op. cit., X, p. 7—15).

7. Scarlat Callimachi, domn fanariot în Moldova între 1812—1819, a cărui guvernare a marcat o oarecare ameliorare a situației țării (v. A. D. Xenopol, op. cit., p. 16—19; și N. Iorga, *Viața lui Alexandru-Vodă Callimachi, domn al Moldovei, cu prilejul descoperirii testamentului său*, în *Memoriile Academiei Române*, seria a 2-a, XXVII, Buc., Institutul de arte grafice „Carol Göbl”, 1905, p. 79—98).

8. Neculai Rosetti-Roznovanu (1794—1858), fiu al lui Iordache și al Profirei Balș, vistiernic cu veleități de domnie, cunoscut pentru viața sa de huzur și desfrâu, simpatizant al politicii rusești și al Eteriei (v. Radu Rosetti, *Amintiri*, Iași, *Viața românească*, f.a., p. 234—235; Generalul R. Rosetti, *Familia Rosetti*, Buc., Imprimeria națională, 1938, p. 121—124).

9. Fratele mai mare al lui Mihail Suțu poate fi Neculai, trimis din Rusia la Constantinopol cu pașaport fals în 1819 (v. A. D. Xenopol, op. cit., p. 41).

10. Alexandru Suțu, domn fanariot în Muntenia, între 1818—1821, opunându-se din prudență mișcării eteriste. Victimă a unui atentat eşuat din partea căpitanului Iordache Olimpiotul, a fost otrăvit de medicul său Depalte (după Laurençon, *Nouvelles observations sur la Valachie* . . . , p. 60) sau de doctorul Cristari (apud Ilie Fotino, *Tudor Vladimirescu și Alexandru Ipsilanti*, Buc., Tipografia Anton Mănescu, 1874, p. 3) (v. A. D. Xenopol, op. cit., X, p. 29), murind la 19 ian. 1821. Nicolae Suțu, fiul domnitorului, nu confirmă această supoziție: „On prétend que la mort de mon père avait été hâtée ou occasionnée par les médecins même qui le soignaient et qui appartenaient tous à l'Étairie. Je ne saurais ni affirmer, ni nier la probabilité de cette allégation. Le prince de la maladie était un érysipèle volant, qui a paru rebuter aux ressources de l'art”; etc. (v. *Mémoires du prince Nicolas Soutzo, grand-logothète de Moldavie*, 1798—1871, publiés par Panaïoti Rizos, Vienne, Gerold et Cie, 1899, p. 37).

I. C. Filitti nu admite nici ideea apartenenței domnitorului muntean la Eterie: „De la Năsturel [Constantin N. Herăscu], care a murit abia la 1874 și a fost șef al oștirii în Muntenia, a putut afla colonelul

Papazoglu că spătarul Grigore Băleanu, Mihăiță Filipescu și episcopul Ilarion complotaserăuciderea, încă de la sfârșitul anului 1820, a lui Alexandru-Vodă Suțu, care, spre deosebire de ruda sa, domnul Moldovei, nu era eterist“ (*op. cit.*, p. 26).

11. Asupra mișcării eteriste în Moldova, vezi relatările ample cuprinse în: N. Suțu, *op. cit.*, p. 38; Constantin Erbiceanu, *op. cit.*; A. D. Xenopol, *op. cit.*, p. 38—48; N. Iorga, *Studii și documente, ed. cit.*, p. 248—261.

12. „Pantirul“, vistiernic, pare a fi Costache Sturdza, căsătorit cu Marghiolița Ghica, fiica vistiernicului Dumitru Ghica-Sulgearoglu. Aceasta l-a înșelat cu Neculai Rosetti-Roznovanu, cu care s-a căsătorit mai târziu, la 14 nov. 1842. Versurile de mai departe, și mai ales adaosul marginal, „Asupra lui Nicolachi“, indică această filieră (vezi Radu Rosetti, *Amintiri, ed. cit.*, p. 205—207; Generalul R. Rosetti, *op. cit.*, I, p. 122).

13. Indicație care arată că este vorba de mitropolitul Veniamin Costachi. Acesta era urmaș al ramurii „Costăchești“ a familiei Boldur, al cărei înaintaș, Costea Boldur, a fost vornic în 1460, fondatorul schitului Florești sau Bursucii din județul Tutova, la 1682 (apud Andrei Vizanti, *op. cit.*, p. 21—22).

14. Veniamin Costache a fost ales episcop al Hușului la 27 iunie 1792, urmîndu-l pe Iacob, care a devenit mitropolit. A deținut această slujbă pînă în 1796, lăsînd tuturor o impresie favorabilă (*op. cit.*, p. 39—40). Ajungînd mitropolit, a fost nevoit să se retragă din această funcție în anul 1808, la Mănăstirea Neamțului, lăsînd locul lui Gavril, de origine rus (v. Manolachi Drăghici, *op. cit.*, II, p. 76).

15. Catrina Văcărescu, soția lui Șerban Negel.

16. Șerban Negel, vornic, fratele lui Veniamin Costachi, a fost implicat în mișcarea eteristă, informîndu-l pe mitropolit din Basarabia, cînd acesta fugise în Bucovina, în legătură cu mersul evenimentelor în Iași (C. Erbiceanu, *op. cit.*, p. 104, 149—150, 190, 191, 192, 207, 208, 213, 220 etc.). După consumarea faptelor, el îi scria încă lui Veniamin, la 24 decembrie 1821: „De ar binevoi ceriul numai ca să fie pace cu cînte și slava Rosiei (care o și nădăjduiesc), din care spînzură și fericirea noastră“ (*op. cit.*, p. 193) (vezi și Manolachi Drăghici, *op. cit.*, II, p. 94—95). Semnatar al *arz*-ului alcătuit de gruparea boierilor de la Iași, prin care se cerea retragerea trupelor turcești și revenirea la domniile pămîntene. Un *arz* anterior, redactat la 7 oct. 1821

de către boierii refugiați la Cernăuți, trebuia să fie prezentat serasche-
rului de la Silistra de către Teodor Balș. De acesta, Negel lua cunoș-
tință la 12 aprilie 1822 și-l aprecia reticent: „nu-l găsim rău și fără
cale, numai că pe domnul moldovean zic să se aleagă de toată obștea;
nu mă dumiresc cum se va alege fără vărsare de sînge“ (C. Erbiceanu,
op. cit., p. 228; I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 116—ed. II).

17. Costachi Conachi, vornic la 1821, transmitea mitropolitului
Veniamin sfatul, venit din partea vistiernicului Iordachi Rosetti-
Roznovanu, de a nu trece în Austria la venirea turcilor în Iași, ci să
se retragă la moșiile Mănăstirii Slatina (12 iunie 1821). Tot el îl informa
despre bătălia de la Sculeni între turci și greci (17 iulie 1821) și îl in-
vita la Chișinău, de la Colincăuți, pentru rezolvarea unor afaceri poli-
tice (29 octombrie 1821) (Manolachi Drăghici, *op. cit.*, p. 134, 137, 169;
și N. Iorga, *Studii și documente, ed. cit.*, p. 253).

18. Nicolachi Canta, postelnic în 1821, se afla printre boierii
refugiați în Bucovina, de unde îi scria lui Șerban Negel, solicitînd veni-
rea mitropolitului aici, fiindcă evenimentele o impun (21 iulie 1821)
(*op. cit.*, p. 140—141; vezi și N. Suțu, *op. cit.*, p. 110).

19. Iordachi Balș, n. 1737, vistiernic, făcea parte din „taraful“
lui Iordachi Rosetti (Rusăt)-Roznovanu, fiind „un boier foarte mare
și foarte puternic, de care se temeau chiar domni“ (Radu Rosetti,
op. cit., p. 26) (vezi și Manolachi Drăghici, *op. cit.*, II, p. 75).

20. Spițerul Angheli poate fi „Monsieur Anghel“, amintit într-o
scrisoare a paharnicului Ioniță, directorul Mitropoliei, către Veniamin,
care se afla peste Prut, ca debitor cu 12 000 galbeni, din care nu achi-
tase nimic (28 mai 1821) (C. Erbiceanu, *op. cit.*, p. 119).

21. Tălmăcitorul Bibliei poate fi ieromonahul Gherontie, tipog-
raf al Mănăstirii Neamțului, care-i scria mitropolitului Veniamin
că a ascuns Evangheliile imprimate pentru a le feri de jaful eteriștilor,
sau învățatul Grigorie, fostul mitropolit al Ungro-Vlahiei, colaborator
la aceste traduceri și tipărituri (C. Erbiceanu, *op. cit.*, p. 228).

22. Leviți (Levitic), a treia parte din Biblie (Vechiul Testament),
în care se descriu jertfele rituale.

23. Aluzie la cererea agentului austriac în Moldova, Raab, de a
se recunoaște autoritatea unui episcop catolic la Bacău, respinsă de
Adunarea Obștească (v. Andrei Vizanti, *op. cit.*, p. 59—60; C. Erbi-
ceanu, *op. cit.*, p. 88—94).

24. Gavriil nu poate fi altul decît mitropolitul înscăunat în 1808,
în timpul ocupației rusești (vezi nota 11).

25. Fote, Photius, patriarh al Constantinopolului, n. 815—m. 891, devenit un simbol al purității ecleziastice.

26. Sfântul Ignat, supranumit Theophor, episcop în Antiochia, mort ca martir la Roma în 112 (?), autor al unor epistole celebre.

27. Vasile-cel-Mare, 329—379, episcop de Cesarea și Capadochia, părintele Bisericii, coleg, în timpul studiilor la Ațena (351—356), cu nepotul împăratului Constantin, Iulian, numit mai târziu, Apostatul.

28. Iulian, zis Apostatul (Flavius-Claudius-Julianus), împărat roman (361—363), născut la Constantinopole, la 17 nov. 331 (sau 332), mort la Tumara, la 26 iunie 363, adept al creștinismului pînă la vîrsta de 20 ani, mai apoi repudiator al acestei doctrine, ca și al altor culte. Ucis în luptele din Media (Iran) de către soldații lui Sapor.

29. Mercuri, Mercur, zeu al negoțului și protector al negustorilor în religia romană, adoptat și de greci.

30. Damaschin, Damascius, filozof grec, născut la Damasc, în anul 480, adept al filozofiei lui Plotin.

31. În legătură cu masacrarea unor negustori turci de către eteriști, vezi Constantin Erbiceanu, *op. cit.*, p. 97 etc.; A. D. Xenopol, *op. cit.*, X, p. 45; Radu Rosetti, *op. cit.*, p. 77.

32. „Orangutanul“ poate fi Grigore Sturdza, vistiernic sub domnia lui Scarlat Callimachi, logofăt la 1821, soțul Marioarei, născută Callimachi, și tatăl viitorului domn regulamentar Mihail Sturdza (vezi Manolachi Drăghici, *op. cit.*, II, p. 95 și p. 117—118).

33. Ion Samurcaș, doctor implicat în mișcarea eteristă, ale cărui averi, cînd se refugiase la Odessa, au fost distruse de turci. Îl informa pe vornicul Conachi despre ridicarea tuturor grecilor din familia Callimachi de către sultanul Baiazet, în urma eșuării Eteriei (12 iulie 1821) (v. Constantin Erbiceanu, *op. cit.*, p. 135).

34. Întreruperea textului nu îngăduie să precizăm cu exactitate dacă e vorba de fiul lui Grigore Sturdza, Mihail, sau de o altă persoană.

35. Versuri care arată că „Orangutanul“ ar putea fi și Scarlat Callimachi, domn fanariot al Moldovei între 1812—1819.

36. Domnița intrupată din leoaică este Marioara Callimachi, fiica domnului fanariot Grigore Ioan Callimachi (între 1716—1764 și 1767—1769), decapitat de turci din cauza politicii sale filoruse (cf. A. D. Xenopol, *op. cit.*, IX, p. 113—114). Familia Callimachi era originară din Moldova, din „neam de mazăl“, cum notează Manolachi Drăghici (*op. cit.*, II, p. 26) despre Ioan Teodor Callimachi, care a domnit între 1758—1760. Fiu al unui „mazălaş“ din ținutul Orheiului, care se numea Teodor Calimaș, Ioan Callimachi a învățat la Liov, a fost făcut „intisap“ al fratelui lui Neculai Mavrocordat la Tarigrad, iar mai apoi

capucehaie de către Grigore Ghica, ajungind în cele din urmă mare dragoman al Porții, funcție care a înlesnit numirea lui în scaunul Moldovei. Prin urmare, ironia lui Pogor la adresa ifoselor nobiliare ale Marioarei Callimachi este îndreptățită. Era considerată totuși cea mai frumoasă femeie din Moldova de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și primul sfert al celui de-al XIX-lea (v. Radu Rosetti. *op. cit.*, p. 192).

37. Matias Corvîn, rege al Ungariei, fiul lui Ioan Corvin, avea o obârșie românească, nefiind „strănepot al lui Atila“.

38. Huniad Corvin. Calificativul pare a-l viza tot pe Matei și nu pe Ioan, avînd în vedere conținutul textului.

39. Cromvert (Cromwell, Olivier) (24 aprilie 1599—3 sept. 1658) făcea parte dintr-o familie de boierași de țară.

40. Pentru soțul Marioarei Callimachi, Grigore Sturdza, vezi p. 267, nota 14.

41. Războiul de la Baia, din 1467, dintre Ștefan cel Mare și Matei Corvin, soldat cu înfrîngerea totală a ungarilor.

42. Petru al III-lea Aron, domnitor al Moldovei între anii 1445 și 1447, apoi 1455—1457, a fost detronat de Ștefan cel Mare, care a răzbunat astfel omorîrea tatălui său, Bogdan al II-lea (1449—1451).

43. Tomșa, domnitor al Moldovei în 1564, vreme de două luni, a urmat lui Despot și a fost detronat de Alexandru Lăpușeanu.

44. Mihalachi Sturdza, logofăt al II-lea și vornic de aprozi sub domnia lui Scarlat-Voievod Callimachi, căsătorit cu fiica logofătului Vasile Roset, biv-spătariu la 1821, viitor domn al Moldovei între 1834—1849 (+1882).

45. Rosăt (Iordachi Roznovanu) (1764—1836), vistiernic, refugiat în Basarabia în timpul Eteriei, îl îndemna pe mitropolitul Veniamin să rămîină la Iași, unde „ființa sa iaste de neaparata trebuință“. Era îngrijorat că în țară „nu se prețuiește după adevăr jertfa ce de către noi s-au făcut pentru ajutorul și ocrotirea patriei“ (C. Erbiceanu, *op. cit.*, p. 107). Împreună cu logofătul Dimitrie Sturdza și vistiernicul Sandu Sturdza, îl asigura pe mitropolit că „Fericirea noastră iaste nedezbinată de fericirea obștească, fără care cele particularnice sînt deșertăciuni asămănate cu nourii ce se împrăștie de vînturi“ (*idem*, p. 108). Trimițîndu-l pe Iordache Catargiu pentru a-i comunica lucruri de taină, îl îndemna tot pe Veniamin: „Să-i dați credință la toate, căci ceasurile de acum sînt scumpe, și de le vom pierde, or de nu le vom iconomiși cu scumpătate, și țara să primejduiește și noi sîntem prăpădiți“ (p. 112). Tot el îi transmitea prin consulul rusesc Pizani afurisenia la adresa

Eteriei, emisă de patriarhul Constantinopolului, Grigorie (p. 113). Printr-un Dumitrache Danu îl înștiința pe mitropolit, aflat la Cernăuți, despre situația creată în Iași de către eteriști, conjurându-l să păstreze secretul „căci lesne este omului a da samă pe lumea aceasta, dar pe ceialaltă lume va fi înfricoșată și neiertată judecată“ (10 iulie 1821) (p. 133). Altă dată îi relatează arderea acareturilor de la Stîncea, proprietatea sa, de către turci sau greci (17 iulie 1821) (p. 137—138), precum și distrugerile cauzate de bătălia de la Sculeni, care i-au provocat „amețeață“ (20 iulie 1821) (p. 139—140). Când mănăstirile cad pradă jafului eterist și răzbunării turcești, își exprimă compătimirea, sperînd încă în sprijinul Curții Rusiei (30 sept. 1822) (p. 157). Dintr-o scrisoare bogată în detalii a vornicului Șerban Negel aflăm că alegerea vistiernicului ca domn era un lucru aproape hotărît de către „țaraful“ care-l susținea: vornicul Constandin Catargiu, vornicul Miclescu, vornicul Callimachi, vornicul Dimache, postelnicul Palade, vornicul Grigorie Ghica, vornicul Iordache Balș, vornicul Conache, aga Petrache Negre, vornicul Plaghino ș.a. (12 aprilie 1822) (p. 225) (vezi Constantin Erbicănu, *op. cit.*; Radu Rosetti, *op. cit.*, p. 65, 74, 91, 94—97; Generalul R. Rosetti, *op. cit.*, I, p. 93—97; Manolachi Drăghici, *op. cit.*, II, p. 75).

46. Antonie Rosăt, fiu al lui Lascaris Rosseto, ajuns domn al Moldovei la 1675, numit de venețieni „negoziante“, semn că se ocupase mai înainte cu comerțul (Radu Rosetti, *op. cit.*, p. 2—4). A avut, totuși, ca moștenitori în linie bărbătească, trei fii: Alecu, Ion și Iordache, cunoscuți prin purtarea lor desfrînată (v. Generalul Radu Rosetti, *op. cit.*, I, p. 29—33).

47. Aluzia poate să-l vizeze pe Mihalache Cantacuzino-Pășcanu, aflat într-un conflict perpetuu cu familia Sturdza, implicat cu viitorul domn (Radu Rosetti, *op. cit.*, p. 186—187).

48. Balș, familie latifundiară din Moldova, protectoare a lui Vasile Pogor (Manolachi Drăghici, *op. cit.*, II, p. 103).

49. Aluzie la logofătul Costache Ghica (Sulgeroglu) (v. Radu Rosetti, *op. cit.*, p. 91). Vezi genealogia domnitorilor din familia Ghica, în A. D. Xenopol, *op. cit.*, IX, p. 45.

50. În legătură cu vechimea neamului Sturdza, al cărui rol istoric în Țările Române începe încă din secolul al XIV-lea, vezi *Généalogie de la maison princière et comtale de Sturdza on Sturdza*, Paris, Typographie d'art Philippe Renonard, 1904.

51. Deformare voită a numelui Callimachi. Primul domn fanariot din această familie a fost Ioan Callimachi (1758—1760, în Moldova), bunicul Marioarei Sturdza, care era de origine român, „fecior lui Toader

Călimușul“ (v. Manolachi Drăghici, *op. cit.*, p. 42; A. D. Xenopol, *op. cit.*, IX, p. 106).

52. Despre înfățișarea dezagreabilă a lui Mihalache Sturdza, dar și despre capacitatea sa intelectuală și administrativă, vezi Radu Rosetti, *op. cit.*, p. 179—192.

53. Se pare că nu e vorba de vornicul Alexandru Beldiman, autorul poemului *Tragodia sau mai bine a zice jalnica Moldovei întâmplare*, ci de vornicul Iordache Beldiman (1806—1870), amintit de Negele într-o scrisoare (16 aprilie 1822) (Constantin Erbiceanu, *op. cit.*, p. 231), căsătorit cu Catinca, născută Dimachi (Radu Rosetti, *op. cit.*, p. 218). Cital între prenumerații *Istoriei Moldovei*... a lui Manolachi Drăghici, apărută la 1857, II, p. III.

54. „Bursucul“, un Sturza totuși, fiul natural al lui Iordachi Rosetti-Roznovanu.

55. Alexandru Ipsilanti, fiul fostului domn al Moldovei, Constantin, adjutant maior al împăratului Rusiei, comandantul mișcării eteriste (m. 21 ianuarie 1828) (I. C. Filitti, *op. cit.*).

[OMUL IASTE CA O IARBĂ, ZILILE LUI CA O FLOARE]

Text autograf, transcris din *ms. 5288*, fila 170 r. Pare a fi o compunere originală pe motivul „fortuna labilis“, căruia i se imprimă o tentă moralizatoare.

Textul a fost publicat recent în volumul *Scrieri literare inedite* (1820—1845), alese, publicate, adnotate și comentate de Paul Cornea, Andrei Nestorescu, Petre Costinescu, Buc., Ed. Minerva, 1981, p. 265.

>

[ÎN ZĂDAR, SPRE A CUNOAȘTI, OARICINE S-AR CERCA]

Text autograf, transcris din *ms. 5288*, fila 166 v. Poemul, rămas neîncheiat, conține o reflecție amară asupra neputinței de a înțelege natura schimbătoare a femeii.

Am publicat acest text în *Manuscriptum*, an. XII, nr. 1(42), 1981, p. 145. Textul a fost tipărit recent în volumul *Scrieri literare inedite*, *ed. cit.*, p. 264—265.

[DIN VALUL AMAR AL MĂRII, AFRODITA AU IEȘIT]

Text autograf, transcris din *ms. 5288*, fila 166 r. Poemul, inspirat dintr-o cugetare a unui filozof chinez, se constituie ca o meditație sceptică asupra consecințelor jalnice ale iubirii.

Am tipărit acest poem în *Manuscriptum*, an. XII, nr. 1(42), 1981, p. 45. A fost retipărit recent în volumul *Scriseri literare inedite*, ed. cit., p. 264.

[IATĂ CEASUL CĂ SOSĂȘTI, IATĂ CEASUL CEL AMAR]

Text autograf, transcris din *ms. 5288*, fila 220 r. și v. conținând o vibrantă meditație erotică, rivalizând cu cele mai izbutite poeme ale lui Conachi (de pildă, *Amoriul din prieteșug*).

Am comunicat acest poem în revista *Manuscriptum*, an. XII, nr. 1(42), 1981, p. 146.

[LACRÎMILE MELI ROUĂ, OHTAREA AER CURAT]

Text autograf, transcris din *ms. 5288*, fila 220 v., comunicat de noi în *Manuscriptum*, an. XII, nr. 1(42), 1981, p. 147—148. Poemul, realizat printr-o notație delicată, vădește accente specifice creației populare.

[PĂRĂSIT DE TOATĂ LUMEA, ÎN NECAZURI AFUNDAT]

Text autograf, transcris din *ms. 5288*, filele 228—232, avind o redacție îngrijită, semn că reprezintă o copie, aparținând unui moment tardiv. Poemul, de o valoare estetică inegală, se remarcă prin bogatele amănunte asupra moravurilor epocii, conținând diatribe la adresa unor persoane din ierarhia administrativă a Basarabiei acelei vremi. E sugestiv pentru posibilitățile de creator epic, precum și pentru calitatea satirei practicate de Pogor.

[TÎNĂRUL, VIN ÎNCOACE, ÎMI STRIGARĂ CU RĂSTIRE]

Text autograf, reprezentînd o primă variantă, transcris din *ms. 5288*, filele 225—227, constituînd o mică artă poetică în care autorul se ocupă de regulile versificației (= „viersunare“), adică de cezură, rimă, ritm, măsură, arătîndu-se adeptul cumpănirii clasice și al prevalenței măestriei („meșteșugului“) asupra înzestrării naturale.

TRADUCERI

TĂLMĂCIRE

Text reprodus din *ms. 5288*, f. 165 (r. și v.), avînd puține corecturi.

După cum indică titlul, precum și însemnarea de la finele poeziei: „Am făcut această tălmăcire în satul Nămolosa, țî[nu]țul Covurlui, la anul 1834 — în luna lui mart“, unde se dă și explicația unui cuvînt: „talaz să zice valul cel mari“, este vorbă de o traducere efectuată dintr-un autor cunoscut în epocă, desigur de orientare preromantică, după cum sugerează ideația poeziei. Se înscrie în aceeași sferă de inspirație cu *Elegie scrisă pe pînterimul unui sat* — imitație (1836) — a lui Gheorghe Asachi și *Melancolia* (1839) lui Costache Negruzzi.

A fost editată recent în volumul *Scrieri literare inedite*, p. 262—263, și pusă în legătură cu *Discours en vers sur l'homme. Premier discours de l'égalité des conditions* al lui Voltaire (trimiterea aparține lui Paul Cornea, *op. cit.*, p. 260).

Apropierea poate fi menținută, însă într-un plan general, avîndu-se în vedere motivele predilecte ale preromantismului, prevestite încă din perioada luminilor. Exemplu: „En vain des vanités l'appareil nous surprend: / Les mortels sont egaux; leur masque différent“; „Le simple, l'ignorant, pourvu d'un instinct sage, / En est tout aussi près, au fond de son village / Que le fat important qui pense le tenir, / Et le triste savant qui croit le définir“; „Ont-ils des jours sereins quand ils sont dans les fers? / Tout état a ses maux, tout homme a ses revers“; „Hélas! où donc chercher, où trouver le bonheur? / En tout lieu, en

‘tout temps, dans toute la nature, / Nulle part tout entier, par tout
avec mesure, / Et par-tout passager, hors dans son seul auteur. / Il
est semblable aux feux dont la douce chaleur / Dans chaque autre
élément en secret s’insinue, / Descend dans les rochers, s’élève dans la
neue, / Va rougir le corail dans le sable des mers, / Et vit dans les gla-
çons qu’ont durci les hivers“ (vezi Voltaire, *Oeuvres complètes. Poésies*,
tome I, Paris, Baudouin frères, 1725, p. 5, 7, 9, 10).

[PE CARDAN ȘI PE SPINOZA ÎI AUZ BODOGĂNIND]

Text autograf, transcris din *ms. 5288*, fila 167 r. și v. Poemul vehi-
culează idei caracteristice iluminismului, vădind orientarea certă a
autorului în problemele acestui curent. Mai exact spus, este o traduce-
re liberă după Voltaire, *La loi naturelle (II Réponses aux objections
contre les principes d’une morale universelle. Preuves de cette vérité.)*

Identificarea sursei aparține lui Paul Cornea (*Scriseri literare
inedite, ed. cit.*, p. 260).

Pentru a vedea cum pe alocuri Pogor s-a îndepărtat de expresia
originalului, reproducem textul lui Voltaire (fragmentul tradus):

J’entends avec Cardan Spinoza qui murmure:
Ces remords, me dit-il, ces cris de la nature,
Ne sont que l’habitude, et les illusions
Qu’un besoin naturel inspire aux nations.
Raisonneur malheureux, ennemi de toi-même,
D’où nous vient ce besoin? pourquoi l’Être suprême
Mit-il dans notre cœur à l’intérêt porté
Un instinct qui nous lie à la société?
Les lois que nous fessons, fragiles, inconstantes,
Ouvrages d’un moment, sont partout différentes
Jacob, chez les Hébreux, put épouser deux sœurs;
David, sans offenser la décence et les mœurs,
Flatta de cent beautés la tendresse importune;
Le pape au Vatican n’en peut posséder une.
Là, le père à son gré choisit son successeur;
Ici, l’heureux aîné de tout est possesseur.
Un Polaque à moustache, à la démarche altière,
Peut arrêter d’un mot sa république entière;

L'empereur ne peut rien sans ses chers électeurs.
L'Anglais a du crédit, le pape a des honneurs.
Usages, intérêts, cultes, lois, tout diffère.
Qu'on soit juste, il suffit; le reste est arbitraire.

(vezi ediția Voltaire, *Oeuvres complètes*, tome I, ed. cit., p. 204, 205).

Cum vedem, traducătorul și-a permis unele adaosuri (28 versuri față de 22), neputînd realiza tot atît de concis expresia versurilor originale. (Ultimul vers din original e echivalat prin două în traducere). Faptul nu este prea grav, avînd în vedere că prin exprimarea discursivă se pot adăuga nuanțe noi. Mai grav este că uneori se detur-nează sensul originalului. Astfel, din primul vers tradus se înțelege că Spinoza și Cardan ar avea convingeri asemănătoare, cînd, pentru Voltaire, divergența dintre ei e totală; el asociindu-se cu Cardan și incriminînd concepția lui Spinoza.

1. Gerolamo Cardano (1501—1576), medic, matematician și filozof italian. Operele sale, referitoare la domeniile matematicii (*Ars magna*), fizicii, chimiei, geologiei etc. (*De natura, De subtilitate*, 1547, *De varietate rerum*, 1557) arată o inteligență vie care, cu tot aristotelismul ei, nu disprețuiește experiența și ajunge la perspective geniale, pe care timpul le-a confirmat. Filozof spiritualist, considera ca principiu motor al lumii un suflet universal care se exteriorizează în forme infinite. Cauza formelor existente nu e necesitatea, ci acest spirit universal; adept al principiului liberului arbitru (v. *Les livres de la subtilité et subtiles inventions, ensemble les causes occultes, et raison d'icelles*, Rouen, 1642, care exista și în Biblioteca Colegiului Sf. Sava) (cota I 39800 — Biblioteca Academiei).

[AL VEACULUI NOSTRU NESTOR, AL AMIAZĂZII OMIR]

Text autograf reprodus din ms. 5288, fila 214 (r. și v.), unde este redactat cu multă îngrijire. După cum se precizează, este vorba de o traducere dintr-un scriitor rus, care, la rîndu-i, pornise de la o poezie a lui Voltaire. Deși cunoștea destul de bine limba rusă, Pogor, căruia-i place să-și strecoare numele în finalul poeziei, se plînge că sensul originalului ar fi putut fi alterat — mai ales că el nu avusese sub ochi versiunea franceză — datorită inerențelor aproximări pe care le presupune

orice echivalent în altă limbă și, desigur, lipsei sale de îndeminare, infirmată de text.

Nu am putut identifica numele poetului rus de la care a pornit Vasile Pogor în tălmăcirea sa, însă am descoperit sursa inițială a acestei transpuneri. Este vorba de poezia lui Voltaire, *Le temple de l'Amitié* (1732), unde se realizează tot o antiteză între vanitatea societății mondene și profunditatea vieții solitare, trăite în cadru montan. Versurile „En vieux langage on voit sur la façade / Les noms sacrés d'Oreste et de Pylade, / Le médaillon du bon Pirithoüs“, corespunzătoare aproximativ stihurilor 15—17 din versiunea lui Pogor, sînt edificatoare în acest sens. Și versul „L'Amitié vit avec très peu de dieux“ e în consensul dictonului gravat pe ușa templului din traducerea lui Pogor: „Dispre prieteșug basna numai vorbești“. În alte privințe, transpunerea lui Pogor e diferită și mult mai săracă în sugestii, lucru ce se poate datora și versiunii intermediare rusești (vezi Voltaire, *Oeuvres complètes*, ed. cit., tome I, p. 23—29).

Să nu fi cunoscut Pogor poezia lui Voltaire, să nu o fi avut atunci la îndemînă sau e numai un mod de a distra atenția cititorului de la imperfecțiunile proprii încercări?

Textul a fost editat recent în volumul *Scrieri literare inedite*, ed. cit., p. 271—272.

DISCIOCĂLAREA INIMII UNII COCHETE, IAR MOLDOVINEȘTI UNII ȚOLINE

Text autograf reprodus din *ms. 5288*, filele 187—192 (r. și v.), avînd o redactare deosebit de clară. Se mai păstrează o variantă (filele 199—202), într-o redacție cu multe intervenții, semn că aceasta reprezintă o primă versiune.

Datorăm lui N. A. Ursu semnalarea și publicarea unui mic fragment din acest text, precum și identificarea sursei din care poetul român a tălmăcit poemul (vezi *Cronica*, an. X, nr. 23 (448), 6 iunie 1975, p. 5). Este vorba de poemul *Descrizione anatomica del Cuore d'una Donna galante* al poetului italian Lorenzo Pignotti (1732—1812), autor al volumului *Favole e novelle* (1782). Poemul lui Lorenzo Pignotti conține 198 versuri, pe cînd versiunea realizată de Pogor are 284. Versurile poemului italian au fost echivalate de Pogor în 190 versuri, ultimele, în număr de 94, fiind creație proprie. Poetul român putea cunoaște opera lui Lorenzo Pignotti în original (un volum se afla în biblioteca lui Gheorghe Asachi — vezi *ms. 13* de la B.A.R.)

sau într-o traducere franceză. De poezia lui Pignotti s-a interesat și Gheorghe Asachi, care a tradus *La rosa e lo spino (Roza și spinul)*, *La gocciola e il fiume (Picătura și râul)* și *L'ape, la cicala e la mosca (Albina, țânțarul și musca)* (vezi ediția *Favole di Lorenzo Pignotti e di Luigi Clasio*, Milano, 1879, care cuprinde și poemul adaptat de Pogor, p. 203).

Adaptarea comisului Pogor pare să fi reținut atenția fiului acestuia, care a încercat să o facă cunoscută la „Junimea“ eventual să o și publice. Astfel, în procesele-verbale ale „Junimii“ stă scris: „Se cetește o nuvelă de Iorgu Ganea (1858), care este respinsă, apoi un fragment din *Anatomia amorului*, găsită în hîrțile d-lui V. Pogor, de un autor necunoscut, care este primită...“ Primită, dar nu și tipărită, după cum observă I. E. Torouțiu, care nu a putut identifica în *Convorbiri literare* fragmentul în cauză (v. *Studii și documente literare*, IV, București, „Junimea“, 1933, p. 439).

Am publicat ultima parte a acestui poem, pe care o considerăm originală, în revista *Manuscriptum*, an. XII, nr. 1(42), 1981, p. 148.

Textul a fost tipărit recent, în întregime, în volumul *Scrieri literare inedite*, ed. cit., p. 265—271.

HANRIADA

DOMNULUI DOMN MARELE LOGOFĂT ȘI CAVALER
COSTACHE CONACHI

Text reprodus din ediția „*Henriada*“ lui Voltaire, tradusă de d. comisul V. Pogor, București, în Tipografia lui Eliad, 1838, p. III—V.

Deși în pagina de titlu, Heliade folosește forma „Henriada“, în text menține versiunea fonetică utilizată de Pogor, „Hanriada“. În rest, după cum deducem din observarea textelor autografe ale lui Pogor, modificările sint neesențiale.

CĂTRĂ CITITORIU

Text reprodus din ediția „*Henriada*“ lui Voltaire, tradusă de d. comisul V. Pogor, ed. cit. p. VII—VIII.

Mărturie a ezitărilor tălmăcitorului, cuprins de neîncredere în propriile-i posibilități literare, și dovadă a încurajării primite din partea lui Costache Conachi, de a continua lucrul început.

PRESCURTAREA ÎNTIMPLĂRIILOR PRE CARE SE ÎNTEMEIAZĂ
PLĂSMUIREA POEMII „HANRIADEI“

Text reprodus din ediția „*Henriada*“ lui Voltaire, tradusă de d. comisul V. Pogor, ed. cit., p. III—XIII (de fapt, IX—XVIII).

Rezumatul, aparținind lui Pogor, înlesnește înțelegerea celor zece cînturi ale *Henriadei*, tălmăcite prin respectarea metricii originalului.

HANRIADA

Text autograf, transcris din *ms. 5288*, filele 89—102. Cuprinde două cînturi din traducerea celebrei epopei, imprimată la 1838 în tipografia lui Heliade. Întrucît traducătorul a manifestat rețineri față de intervențiile mentorului muntean în textul publicat, considerăm un adevărat beneficiu conservarea acestor file manuscrise, singurele care ne pot forma o opinie clară asupra opțiunilor filologice ale tălmăcitorului. Totuși, pentru a arăta cît de vie a fost impresia produsă de versiunea tipărită, transcriem, din Arhiva Pogor (B.A.R.) următoarea epistolă adresată comisului:

„*Domnul mio*

Ai binevoit ca *Henriada* domniii-tale să călătorească cu mine și în cealaltă parte a dulcii Patrie peste Prut, sau ca io să fiu povățuit și însoțit de dînsa. Fiecum, tot atîta e; căci pe lingă recunoștința mea cea obștească sau publică, cu care tot românul însuflețit ți-este datoriu, cunosc deplin mai în particular mulțămirea patriotică și națională cu care-ți sim, domnule, închinat din suflet, dacă nu mă lasă a face acest prin faptă *conchioto* rările mele atît *osture* cît și cu totul departe de vro asemănare cu ale domniii-tale. Denainte încă mă bucur de asta înfîrtăție, care-mi va preface [...] * sîngurării din carantină în deletăciunea mai vie și în convorbirea necurmată cu cel ce a răvărsat atîta cînte peste români nutrindu-ne inimile, și viufăcîndu-ne mințile, sufletele. Netîmplindu-mi să [am] cîntea d-a-ți putè aduce mulțămirea cea mai cărduroasă prin grai alaltăieri, primește-o amu, domnule, prin aceste grăbite citeva șire în clipele mele din urmă în Ieși, cu acea sîmțire cu care însuflețit am cînte d-a te încredința de prețuirea înaltă cu care sim

a domniii-tale,

domnule Comis,

prea plecată slugă
și pururea cîntitoriu

binevoitoriu

Nicorescu Moise

Ieși, febr. în 15,
1839“

* Cuvînt indescifrabîl.

Traducerea a fost întâmpinată cu entuziasm și de gazeta *Foaie pentru minte, inimă și literatură* (an. II, nr. 4, 22 ianuarie 1839, p. 25, unde, pe frontispiciu, apare următoarea înștiințare (nesemnată):

„*Domnule Redactor*

Ieșind la lumină *Enriada* tradusă și tipărită de d. spătar Vasilie Pogor, ale căruia și cunoștință și îndeletniciri în literatura românească să cunosc din numeroasele sale compuneri, din carele parte au ieșit la lumină prin stampă, parte stau în manuscripte, pentru a se încu-noaște publicului nostru asămîne literale [sic] zestruri ale limbii și ale genului [sic] românilor, rog binevoiește a publica prin *Foaia literară* epistola această și alăturata în versuri cătră dumnealui auctorul:

*Nobile al meu patriot,
Domnule spătar Pogor!*

Ca celuia ce din vîrsta fragedă te-ai consacrat
Muzei și-n literatură națională ai lucrat;
Ca celuia ce din timpuri, pe cînd încă zăcea moarte
Între românii Moldovei, din un tot în mare parte,
Și ideea cum și gustul literaturii române,
Încă zori nu răsărise culturai naționale,
Îndemnat d-al tău Meșenas a traduce ș-a compune,
Te-ai făcut întâia pildă în graiul român a spune
Fapt-eroice pe care, prin rostul unui Volter,
Caliopi au cîntat lunei și l-au făcut imortel;
Ca celuia ci în urmă singur publicul folos
Căutînd dobînd-a-ți face cu-alt exemplu luminos,
Te-ai arătat pe arenă și nu numai ostinele
Nației sfară-a s-aduce, dar ș-ale lor cheltuiiele
Generos orînduit-ai să se-mpartă în dar
Trupurile *Enriadei* ieșite-acum din tipar.
Din partea sa și a celor ce s-adapă din izvorul
Înmulțitului talentu-ți, însoțit și de odorul
Patrioticei virtute, subscrisul din datorie
Nu pregită a-ți aduce datornica mulțămire.“

Ar trebui reținut că paleta preocupărilor lui Pogor pentru literatura franceză era mult mai bogată. La numai cîțiva ani după traducerea *Henriadei*, se interesa de opera lui Chateaubriand și obținuse

ingăduința acestuia de a realiza echivalentul în limba română a oricărei lucrări dorește:

„Vous êtes parfaitement libre, monsieur, de prendre dans mes ouvrages tout ce qui vous plaira; j'aurai seulement l'honneur de vous faire observer que je n'ai plus aucun droit sur mes ouvrages et qu'ils appartiennent aux Editeurs qui les ont achetés.

J'ai l'honneur de vous offrir, monsieur, l'assurance de ma considération très distinguée.

Chateaubriand

Paris, 10 Aout 1843"

Pe plic, scris de V. V. Pogor: „Autographe de Chateaubriand et Edmond About“.

Pe versoul scrisorii, după cum afirmă Emil Virtosu, scrise de Pogor:

Tant que la Vieillesse pensive
Soupirera vers le passé,
Trouvant que dans sa connaissance
Le temps pour lui s'est trop pressé,
Tant que l'Enfance, a cette vie,
Assura son âme ravie
En montant les premiers degrés,
Elle aura, charmante l'Existence,
Un sourire pour l'Espérance,
Et des larmes pour les regrets.

Pe o altă filă, nota lui V. Panopol, care e sigur că scrisoarea e adresată lui V. Pogor (grafia versurilor e a acestuia) (Arhiva Pogor, B.A.R., S $\frac{2}{\text{CC XXXI}}$).

Despre preocupările ample ale scriitorilor epocii pentru opera lui Voltaire, vezi Paul Cornea, *Originile romantismului românesc*, ed. cit., p. 103—107.

1. Henri III, rege al Franței, n. la Fontainebleau, la 19 sept. 1551—m. la 2 august 1589, cel de-al III-lea fiu al lui Henri II și al Cathérinei de Médicis, mai întâi duce de Anjou, apoi de Orléans. Ales și rege al Poloniei în 1573. Între 1575—1588 a guvernat de formă, cedind atribuțiile Coroanei mamei lui.

2. Henri IV, rege al Franței și al Navarei, n. la Pau la 14 dec. 1553—m. la Paris, la 14 mai 1610, fiul lui Antoine de Bourbon, duce de Vendôme și al Jeannei d'Albret, adevăratul șef al partidului hughenot, conciliatorul catolicilor cu protestanții.

3. Elisabeta, celebra regină a Angliei, n. la Greenwich la 7 sept. 1533—m. la 24 martie 1603, fiică a lui Henri VIII și a Annei de Boleyn, întruchipare a spiritului protestant, prin urmare susținătoare a reformei religioase din Franța. A întreținut o corespondență amoroasă cu ducele d'Alençon, ultimul fiu al Cathérinei de Médicis.

4. Este vorba de Sfânta Ligă („Sainte Ligue“), mișcare religioasă și politică a catolicilor din Franța, din secolul al XVI-lea, orientată împotriva Reformei. Pusă sub protecția lui Henri III, ea a avut ca mentor spiritual pe Henri de Guise, devenit și șeful ei politic.

5. Mayenne, Charles de Lorraine, duce de . . . , n. în 1554—m. în 1611, general care a dus lupte înverșunate împotriva hughenotilor, începând din 1576. Cumnat al lui Henri III și frate al lui Henri de Guise. În 1596 încheie pacea cu Henri IV.

6. Denominativul se referă la Henri III, descendent al faimoasei familii regale de Valois.

7. Epernon, Jean-Louis de Nogaret, duce de . . . , n. în mai 1554—m. la 13 ian. 1652, general sub guvernarea lui Henri III și Henri IV.

8. Joios (Joyeuse, Anne de . . .), m. la 20 oct. 1587, fiu al lui Guillaume, viconte de . . . , favorit al lui Henri III, ajuns în 1582 amiral al Franței.

9. Chelus (Quélus, Jacques de Lévis), conte de Cayluson, n. în 1554—m. la 29 mai 1578, favorit al lui Henri III.

10. Maugiron, unul din favoriții lui Henri III de Valois, care a contribuit la crearea proastei reputații a acestui monarh.

11. Saint-Mégrin, Paul de Stuer de Causade, conte de . . . , favorit al lui Henri III, m. la Paris, în 1578. A fost omorât de oamenii lui Henri de Guise, căruia-i sedusese soția, Catherine de Clèves.

12. Coroana Franței avea ca emblemă Crinul.

13. Louis de Bourbon, prinț de Condé, marchiz de Conti, fiul lui Charles Bourbon, duce de Vendôme și al Françoisei d'Alençon. N. în 1530—m. în 1569, în lupta de la Jarnac. Considerat șef al mișcării calviniste.

14. Este vorba, desigur, despre Louis de Bourbon, prinț de Condé.

15. Lecțiune incertă, care nu ne îngăduie să știm cu precizie la ce se referă autorul.

16. Philippe de Mornay, senior de Plessis, unul din cei mai iluștri reprezentanți ai Reformei în Franța, n. în 1548—m. în 1623, consilier al lui Henri IV, autor al tratatului celebru *l'Institution de l'eucharistie*, în care se atacă liturghia.

17. Jersey, insulă a ținutului Manche, între Anglia și Franța, cu un relief accidentat, granitic.

18. Pronunțare insolită pentru denumirea celebrei clădiri a Parlamentului englez (și a catedralei).

19. Turnul Londrei, atribuit lui William I Cuceritorul (n. 1207—m. 1087).

20. Cathérine de Médicis, regină a Franței, n. la 15 aprilie 1519—m. în 1589, fiică a lui Laurent de Médicis, duce de Urbino și a Magdalenei de la Tour, contesă de Bolognia. Căsătorită în 1533 cu Henri II, delfinul Franței. Încoronată ca regină a Franței în 1547, a manevrat cu dibăcie itele conflictelor dintre catolici și protestanți, cauzând dezastrul din noaptea Sfântului Bartolomeu (1572).

21. Henri II, rege al Franței, fiul lui François I și al reginei Claude de France, n. în 1518—m. la 10 iulie 1559.

22. François II, n. la 20 ian. 1544—m. în 1560, născut bolnăvicios, căsătorit, în 1558, cu Maria Stuart, regina Scoției, pentru a satisface interesele unchilor acesteia, Guisi.

23. Charles IX, rege al Franței, al doilea fiu al lui Henri II și al Cathérinei de Médicis, n. în 1550—m. în 1574, succesor, în 1560, al lui François II, fratele său.

24. Poate fi Dreux, locul bătăliei din 1562, dintre catolici și protestanți.

25. Montmorency (François), mareșal al Franței, n. către 1530—m. în 1579, a întreținut legături cu principalii conducători ai mișcării hughenote.

26. Adică Antoine de Bourbon, duce de Vendôme, fiul lui Louis de Bourbon (vezi nota 13).

27. Vezi nota 13.

28. Jarnac, locul celebrei bătălii din 13 mai 1569 dintre catolici (conduși de ducele d'Anjou) și protestanți (conduși de Condé și Cologny) soldată cu înfrângerea celor din urmă.

29. Montesquiou, căpitan al gărzilor elvețiene ale ducelui d'Anjou, asasinul generalului Louis de Bourbon.

30. Coligny, Gaspard de . . . , amiral al Franței, n. la 16 februarie 1517—m. în 24 august 1572, considerat șef al protestanților, după moartea lui Condé de Jarnac.

31. Poate fi vorba despre Gaston VII, ultimul viconte de Béarn (m. la Orthez în 1290), ajuns prizonier al regelui Angliei, Henri III, în 1250, apoi învingător al lui Eduard, regele galilor și al lui Sancho, regele Castiliei.

32. Margareta de Valois, sora lui Carol al IX-lea, luată în căsătorie de Henri IV după moartea mamei lui (1572).

33. Charles de Téligny (m. 1572), căpitan protestant, una din victimele celebre ale Noptii Sf. Bartolomeu, protejat și ginere al lui Coligny.

34. Besme, de origine german, asasin al lui Gaspard de Coligny în 1572.

35. Tavane (Gaspard de Saulx Tavannes), mareșal al Franței, n. 1509—m. 1573. Atașat al Ducelui d'Anjou, apoi al lui Henri III, a avut o mare contribuție în victoria de la Jarnac (1569) și un rol odios în masacrul din Noaptea Sfintului Bartolomeu. A luat parte, totuși, la salvarea regelui de Navara (Henri IV) și a prințului de Condé.

36. Pardelan poate fi Pardaillan, mort în vremea masacrului din noaptea hughenotilor.

37. Reneli (Antoine de Clermont-Resnel), masacrat de către fiul Baronului des Adrets și vărul său Bussy d'Amboise.

38. Cherși (Guerchy), dispărut tot în timpul masacrului general.

39. Lavarden (Lavardin, Jean de Beaumanoir, mareșal de), n. în 1551 la Maine, m. în 1614 la Paris. Crescut în religia protestantă și însoțitor al lui Henri IV, i-a slujit o vreme pe hughenoți, apoi s-a făcut catolic (după Noaptea Sf. Bartolomeu) și a luat parte la bătălia de la Contras din 1587. În 1589 a părăsit partida Curții și a intrat în Ligă. Favorit al lui Henri IV, se afla în careta reglă când suveranul a fost asasinat de Ravailiac.

40. Marsillac, conte de Rochefoucauld, favorit al lui Carol al IX-lea.

41. Subiza (Soubise, Benjamin de Rohan), căpitan protestant francez, n. 1583—m. 1642, fratele lui Henri de Rohan, șeful partidului protestant.

RĂSPICAREA ÎNTELEGIRII UNORA DIN CUVINTE INTRE BUINȚATE ÎN TĂLMĂCIREA „HANRIADII”

Text reprodus din ediția „*Henriada*” lui Voltaire tradusă de d. comisul V. Pogor, ed. cit., p. 225—237, în scopul de a face înțelese anumite expresii mai dificile din cele două cînturi tipărite aici și de a oferi o mostră a unei asemenea încercări filologice (aparținînd lui V. Pogor), atît de rar întîlnite în epocă.

CĂTRĂ CINSTITA EPITROPIE A ȘCOLILOR DIN
PRINȚIPATUL MOLDOVEI

Text reprodus din volumul *Documente* (ediție, note, glosar de Gh. Ungureanu, D. Ivănescu, Virginia Isac . . .), Editura Minerva, București, 1973, p. 83—84, unde este însoțit de precizarea inițială: „1838, august 2, Iași. — Comisul Vasile Pogor donează Epitropiei Școalelor din Moldova 6 exemplare din *Enriada* de Voltaire, în traducerea sa“, precum și de adaosul final: „[Rezoluție] Să va face d. comisul Pogor o mulțămire de hărăzirea acestor cărți pentru *biblioteca publică* ș.a.“, N. Suțu. Originalul se găsește la Arhivele Statului București, fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, Moldova, dosar 312/1837, f. 29.

ZĂIRA

(Din tragediile lui Volteri)

Textul autograf al traducerii piesei *Zaira* a lui Voltaire, de către Vasile Pogor, ni s-a transmis în două versiuni. Un prim concept, aflat între filele 27—65 ale *ms. 5288*, cuprinde tălmăcirea integrală a tragediei, având numeroase intervenții, ștersături și rectificări, inerente unei prime redactări. Pe prima pagină (27), traducătorul a notat: „Am început tălmăcirea la 1837, avgust 1-u“, iar pe ultima (65): „Sfârșitul *Zairii* la 1837, noie[mbri]u 28“, așa încît putem plasa efectuarea traducerii în imediata continuare a tălmăcirii *Henriadii*. Într-o scrisoare către Heliade Rădulescu, din 1838, Pogor cerea informația dacă piesa a mai fost tradusă în limba română, poate în vederea publicării proprii tălmăcirii: „Să vedi că în cartea mea am greșit, însemnnd *Alzira* în loc de *Zaira*. Deci te rog priimești osteneală a mă înștiința pentru *Zaira* de iaste tălmăcită . . .“ (*Scrisori către I. Heliade Rădulescu*, ed. de față, p. 123).

A doua versiune, cuprinsă între filele 1—24 ale aceluiași manuscris, este o redactare fluentă, desigur ulterioară celei menționate mai sus realizată poate în vederea tipăririi. Ea nu merge însă decît pînă la inclusiv versul „Să șáz departe de tine, singură într-al meu chin“ (*Actul al patrule, Cortul al 2-le*) (ed. de față, p. 162), astfel că am fost nevoiți să completăm textul reprodus în această ediție cu varianta

din primul concept (începînd cu versul „Ca cu ochi mai singuratic nă-rocul meu să-l privesc“ și pînă în final) (ed. de față, p. 162).

Ezitatea scriitorului în a face cunoscută tălmăcirea de față, a doua ca importanță în seria celor întreprinse, s-ar putea datora unui anumit scrupul care-i e propriu, dar și anumitor deziluzii pe care le avusese în cazul tipăririi *Henriadei*, cînd nu i se respectase întru totul dorința de autor. În realizarea acestei tălmăciri, Pogor dă dovadă de același zel, ca și în cazul *Henriadei*, preferînd să sacrifice expresia decît să denatureze sensul. Îi era, desigur, cunoscută, reflecția scriitorului luat drept model, care e chiar autorul operei transpuse în românește: „Vai de autorii traducerilor literale care, traducînd fiecare vorbă, denaturează înțelesul! Aici se poate într-adevăr spune că litera ucide, pe cînd spiritul însuflețește“ (Voltaire, *Scrisori filozofice*, în *Opere alese*, Editura de stat pentru literatură și artă, 1957, p. 312 — traducere M. Roșca). Deși pare uneori contorsionat sau simplificator, stilul traducerii nu trădează semnificația originalului, ci-i dă numai un lustru de culoare care să-o facă accesibilă cititorilor de pe meleagurile noastre. Astăzi, anumite echivalări de termeni franțuzești, mai abstracti și mai sobri în original, ne pot părea inadecvate, însă va trebui să avem în vedere stadiul lingvistic în care se plasează tălmăcitorul, pentru a aprecia la justa valoare contribuția sa. Expresii precum „sechie“ (orig., *aride*), „scăli“ (orig., *ports*), „știștii“ (orig., *rigueurs*), „știrbat“ (orig., *volés*), „gilcevea“ (orig., *disputaient*), „zambilă“ (cu sensul de femeie ușoară, orig., *mattresse*), „a jugui“ (orig., *asservir*), „cini“ (orig., *organe*), „mișcătoriu“ (orig., *le sujet*), „ștalveracul“ (orig., *fourbe*), „zambilicuri“ (orig., *tendresses*), „mecetul“ (orig., *le temple*), „singiuri“ (orig., *supplices*), „în osăbi“ (orig., *à part*), cu tot caracterul lor ușor aproximativ, au uneori valențe sugestive mai bogate sub raportul expresivității artistice, decît în cazul în care ar fi fost reduse la simple echivalări noționale. Se observă cu ușurință că Pogor a accentuat în versiunea sa, printr-o paletă lexicală și coloristică mai puțin supravegheată, tocmai factura sentimentală a piesei, știind că se adresează unui public puțin cultivat, înclinat spre melodramă și senzational. Astfel, dintr-un conflict specific tragediei clasice gen secolul al XVIII-lea, a menținut ceea ce corespundea imperativelor momentului său istoric, slujind cauza toleranței religioase, a libertății de opinie, deziderate ale conștiinței naționale românești din prima jumătate a secolului al XIX-lea. Credem că nu e un lucru de prisos a face cunoscută această traducere, meritorie atît sub raportul calității execuției, cît și prin elementele noi pe care le furnizează asupra înclinațiilor literare ale scriitorului.

TRAGODIA LUI IDOMENEU

(Din facirile lui Crébillon)

Textul este transcris din *ms. 5288*, reprezentînd începutul traducerei realizate după tragedia *Idoménée* a lui Prosper Jolyot de Crébillon*. Între filele 132—149 r. ale manuscrisului, se află transcrierea finisată, autografă (pe care am reprodus-o) a primului concept (cuprins între filele 155—162 ale aceleiași manuscris). Am completat partea care lipsește în transcrierea definitivă cu fragmentele existente în primul concept (fila 162 v. și fila 155 r. și v.), care corespund Scenei IV (notată, greșit, 6, de traducător) din *Actul II* al tragediei (ed. de față, p. 205). Aici se și oprește încercarea lui Pogor, meritorie și atunci cînd interpretează liber textul original, amplificînd mult anumite replici, tocmai în vederea obținerii unor efecte melodramatice. E util a aminti că traducătorul ezită în a găsi echivalentul pentru cuvîntul francez „scène“, recurgînd la sinonimele „perdeaua“, „înfătoșarea“ și „schina“. Pentru „act“, folosește cuvîntul „parte“, deși notează „Sfîrșitul faptei întîi“, avînd în vedere, de data aceasta, conținutul semantic al expresiei. Cu toate inadvertențele și aproximațiile lingvistice, traducerea lui Pogor relevă calități incontestabile, vizibile în strădania de a surprinde nuanțele subtile ale psihologiei personajelor, angrenate în dileme greu de echivalat într-o limbă fără o experiență literară îndelungată.

TRAGHEDIA „DON PEDRO“

Text transcris din *ms. 5288*, f. 107—119 r.; reprezintă versiunea relativ limpezită a unei încercări de a traduce o tragedie cu subiect spaniol, al cărei autor nu a fost încă identificat. Traducerea are calități evidente în ceea ce privește claritatea și fluenta versurilor, ceea ce presupune un anume exercițiu anterior. Într-adevăr, la filele 125—

* Prosper Joliot de Crébillon, născut la Dijon, în 13 februarie 1674, decedat la 17 iunie 1762, autor al tragediilor: *Idoménée* (1703), *Atrée* (1707), *Électre* (1708), *Rhadamiste* (1711), *Xerxès* (1714), *Sémiramis* (1717), *Pyrrhus* (1726), *Catilina* (1748), *Triumvirat* (1755) (vezi ediția *Oeuvres de Crébillon*, Paris, Imprimerie de P. Didot l'Ainé, 1812).

127 ale manuscrisului, se află conceptul prim al acestei traduceri, redus însă la *Cortul întâi* din *Actul al 2-le*, pînă la inclusiv versul „Și cît a muri, sint gata“ (ed. de față, p. 213) — pe care nu îl reproducem. Fila 129 a manuscrisului conține transpunerea în proză a „Cortului al doile“ — probabil cea mai veche intenție de abordare a temei — avînd titlul *Abdaral* (vreun personaj care nu e încă amintit) și subtitlul *Cercare pentru tragedia Almanzii, tînără morescă ș-a lui Pedro, tînăr espagniol*, cu precizarea „Întîmplarea să închipuiești în cetatea Grenada și în tabăra Izabelii, care încungiura pomenita cetate“. Pe versoul acestei file se află o *Însămnare*: „Actul întâi să-l alcătuiască din vorbile celi între Pedro și libovnica sa Almanza, iar actul al doile să s-inceapă după cortul al doile din trătăjul scris, și cortul întâi unde vorbește Pedro singur. Acela să facă al doile cort în actul al doile“, indicație de care am ținut seama în organizarea secvențelor textului. De altfel, indicația a și fost făcută în text de autor, la sfîrșitul *Cortului întâi*: „(aicea să să treacă vorbirea lui Don Pedro singur, ceea ci iaste la început“). Expresia „să-l alcătuiască“ ar putea da de înțeles că avem de-a face cu o încercare originală de dramatiizare a unei idei îndrăgite de scriitor, ceea ce nu putem afirma cu certitudine, avînd în vedere complexitatea viziunii și siguranța tonului din fragmentele realizate, neprobate de vreo lucrare dramatică proprie.

Autorul fixa și acțiunea din textul dramatic pe care-l va redacta, într-un rezumat intitulat *Argumentul. De la năvala morilor înainte*, pe care credem că nu e de prisos a-l aminti (vezi fila 242 r. și v. a manuscrisului 5288):

„Făcînd morii ieșirea din cetate, ășpagniolii, supt comanda lui Pedro, i-au înfrînt și, făcînd năvală, au cuprins un turn și o mahala de-a cetății, de unde năvălînd morii au silit pe ășpagniolii a să tragi împovorați de prăzi și de robi.

Între alți robi s-au aflat și Almanza răpită cu strai și supt numile lui Haladern, pe a căruia haine, într-adevăr, Almanza le-au îmbrăcat, aflîndu-l pe dînsul mort supt un zidi. Pedro nu cunoaști pe Alma[n]za decît atuncea cînd s-au făcut darea robilor supt straja tabării. El, folosîndu-să de numile supt care ea să arătasă, îndemnă sfatul oștensc ca să omoare într-ascuns pe Haladern, fiind dintre cei mai cumpliți vrajmași a creștinilor. Închiîndu-să asămînea hotărîre și dîndu-să în mîna lui Gormas, carile comănduia caraulul din noaptea aceea, Pedro, în strai schimbate, ia porunca de la Gormas ca să margă să omoare pe Haladern; acolo mergînd, o ia pe dînsa din mîna străjărilor și scoțîndu-o din tabără fi dă drum la cetate; ea mergînd prin cetate, întîmpină pe credincioasa sa, pe Mîrza, carile socotînd că

Almanza înadins să vor fi amestecat între robi, pentru ca să poată cădea în minile libovnicului, și auzînd în cetate sfatul de a să da foc la un lagum ci răspundea tocma supt redutul comănduit de Pedro, aleargă ca să le dei de știre.

Gormas, prinzînd străjile pe Almanza supt straiile lui Haladern și pe Mirza, supt scopos ca să piardă pe Don Pedro, piraști către sfat oștinesc că înadins s-ar fi tras din cetate ci pe care avea chip să o stăpîneasă, pentru că acolo ar fi avînd tainile corespondenții, arătînd drept dovadă pe morii acei prinși, atunceea plesnești și redutul. Sfatul învinovăți pe Pedro spre moarte, crăiasa voiești mai cu denadinsul să descoperi lucru, să dizvălești că acei mori prinși sînt două fimei, află pricina pentru care eli venisă în lagăr, dizvinovăți pe Pedro și învinovăți pe Gormas pentru întîrzierea de a faci întrebare grabnică prinșilor vrajmași.“

CORESPONDENȚĂ

CĂTRE I. HELIADE RĂDULESCU

Texte reproduse din Arhiva Pogor de la Biblioteca Academiei R.S.R.

(S $\frac{7(1)}{\text{CCXXXI}}$; S $\frac{7(2)}{\text{CCXXXI}}$; S $\frac{7(3)}{\text{CCXXXI}}$; S $\frac{7(4)}{\text{CCXXXI}}$).

Au fost tipărite mai întîi de Marta Anineanu în volumul *Studii și cercetări de bibliologie*, V, 1963, p. 283–294, fiind însoțite de un comentariu substanțial, ajungîndu-se la concluzia că: „Scrisorile comisului Pogor sînt și o interesantă sursă de informații pentru istoricul literar care s-ar ocupa de prea puțin cunoscutul scriitor moldovean, om cultivat pentru vremea sa și cu idei avansate. Pogor urmărea, ca și Eliade, să ridice nivelul intelectual al contemporanilor, prin traducerea clasicilor literaturii universale într-o limbă românească literară, iar mînuind satira socială, nu s-a sfiit să biciuiască moravurile epocii în care trăia“ (*Un contract editorial și o corespondență literară între Vasile Pogor și Eliade Rădulescu*, p. 277–283).

Editoarea publică și scrisorile prin care Eliade a răspuns lui Pogor, atâtea cite s-au păstrat (cinci).

Prin conținutul lor bogat în idei, scrisorile lui Pogor depășesc interesul pe care-l poate avea o simplă corespondență particulară. Dintr-un exces de modestie, scriitorul moldovean afirmă că nu se consideră pregătit pentru a se angaja într-o dispută filologică: „Nu ca să încleștez o luptă literară, ci eu nu mă socotesc destoinic a o sprejini, ci în privire de sfătuire, priitoare învățaturii, îmi voi ierta, domnului meu, oarecare socotinți“. Cu toate acestea, își dă seama că nu se poate proceda la fixarea normelor limbii literare prin impunerea unor inițiative individuale, că e nevoie de conlucrarea tuturor scriitorilor din cele două Principate pentru a se ajunge la un acord de opinie. În vederea evitării unei situații ridicole, e nevoie de „o tălmăcire, o pătrunzătoare cernire și, în sfârșit, o învoire“ a cuvintelor dialectale, înainte de a le califica drept „prostești“. Astfel, e de prisos a lua ca inadecvat cuvântul *gheară* de către un moldovean, pentru că în graiul său se întrebuintează *unghe*; sau *flacăra*, *amerințat*, *colcăiești*, deoarece el este obișnuit cu *văpaie*, *amelețat*, *clocotești* etc. Consecvent cu sine însuși, Pogor nu acceptă înlocuirea unor cuvinte autohtone cu echivalentele lor străine (*clmuire* cu *guvern*, *viteaz* cu *erou*), ci susține, poate obstinat, că trebuie să evităm împrumuturile prin valorificarea expresiilor vechi în combinații noi: „Ne rămîne dar de sarcină ca, prin felul întrebuintării, să le lipim înțelegirile ci voim ca să aibă, iar nu prin zădărnice împrumutări să o păstrăm“. Pentru a hotărî care cuvinte sînt apte să intre în vocabularul scrierilor literare e nevoie de cunoașterea limbii vorbite pe întreg teritoriul locuit de români și de selectarea, printr-un efort comun, a ceea ce este adecvat scopului urmărit: „Căre dar din acești imponcișate întrebuintări urmează a fi priimită, a dm. -v. sau a noastră, socotesc că trebui să o hotărască oarecine desăvîrșit și în dialectul moldovenesc, și într-acei muntenesc, și într-acei ardelenesc, și într-acei ucrainesc, cum și în cel cuțovlăcesc; căci a totului limbii particelile se găsesc împrăștiate în toate acești vorbiri și dacă un asămînea bărbat nu vam putea întîmpina, o adunare de mai mulți, și din toate acești țanduriturile se cuvîne a să înjgheba și a se ridica în drituri hotărîtoare“. Pînă cînd o asemenea adunare va fixa regulile respective, Pogor nu se abate din drumul său, rămînînd adeptul direcției naționale, care se va manifesta programatic peste doi ani, o dată cu apariția revistei *Dacia literară*: „Eu doresc să lustruiesc cuvîntul cel ruginit, să fătuiesc pe cel ciotoros al neamului meu și din aluatul limbii să împletesc pe celi ce-mi lipsesc, ca să mă poci întru adivăr

numi lucitoriu limbii mele, iar nu impiestratoriul ei". Sînt idei care, departe de a vădi nepriceperea comisului în problemele literare ale vremii, relevă spiritul lui constructiv și iscoditor, racordat la cerințele majore ale momentului istoric.

E regretabil că nu ni s-au transmis și scrisorile lui Heliade Rădulescu, prin care acesta replica ideilor atât de incitante din misivele lui Pogor. S-au păstrat, în schimb, acelea referitoare la editarea *Henriadei*, pe care Marta Anineanu le reproduce în studiul amintit. Într-o însemnare, aflată între hîrțiile comisului se vorbește despre o „tocmală cu d. Eliadi pentru tipărirea *Hanriadei*” scrisă de editor (Biblioteca Academiei R.S.R., Arhiva 548). E un contract editorial în toată regula, care este formulat astfel:

„Galbeni șaptezeci și patru am priimit de la d. spătarul (sic) V. Pogor în socoteala tipării *Enriadii* cu condițiile următoare:

1. Formatul *in octavo*, hîrtia velină, tiparul întocmai ca al *Iliadei* traducerea lui Aristia] cîte douăzeci și patru rînduri într-o față.

2. Tiparul cărat corect și fără greșală.

3. Plata tiparului va fi cîte lei una sută opt zeci și nouă de fieștecare cinci sute coale, cu hîrtie cu tot, iar hîrtia întocma ca a lui Omer.

Am priimit manuscriptul și va fi gata din tipar de azi peste cinci luni.

I. Eliad

1837, apr. 22, Iași”

De altfel, chiar Heliade, dîndu-și seama de însemnătatea opiniilor vehiculate în epistolele lui Pogor, ceruse îngăduința publicării lor, așa cum procedase cu corespondența lui Negruzzi, lucru la care comisul consimțise oarecum: „Despre tipărirea scrisorilor acestor de sfătuire între noi, de socotești că nu vor întărta luptă literară și nișcaiva atingeri, de care eu mă feresc, poți să le publicarisăști” (scrisoare nedată). Faptul însă nu a mai avut loc, Eliade mulțumindu-se cu urgentarea tipării *Henriadei*, care și așa depășise termenul fixat în contractul editorial reprodus mai sus. (Ediția avea un tiraj destul de mare, de vreme ce un număr de 265 de exemplare au fost deteriorate datorită întîrzierii predării lor la librării.)

Credem că nu e de prisos să reproducem și cele cinci scrisori ale lui Heliade Rădulescu către comis, în care aflăm unele detalii intere-

sante cu privire la corecturile, costul, durata și difuzarea unei cărți tipărite înainte de jumătatea veacului trecut:

I

„1838, mart. 10, București

Domnul meu,

Peste două luni sînt de cînd *Henriada* a luat sfîrșit, așteptînd numai băgările de seamă ale d.-t. asupra greșalii tipografice a se pune la sfîrșit, dimpreună cu restul notelor. Nici un răspuns n-am luat și nu poci socoti decît că va fi căzut scrisoarea și că nu vei fi primit acel exemplar, în care socotesc că se va fi îndestulat a d-tale grijă pentru că s-a tipărit întocmai după manuscript. Mă rog înștiințează-mă de ai primit acel exemplar și scrisoarea mea și trimite-mi acele băgari de seamă, ca să pun a le tipări și a da sfîrșit cărții, care cu rușinea mea apropie anul de cînd am luat-o de la d.-t. Înnoiesc rugăciunile mele de recomandajie la pretenească și româna d.-t. inimă, a primi închinăciunile mele și încredințarea cinstirii celii mai deosebite, cu care sînt al domniei-tale slugă,

I. Eliad

(Biblioteca Academiei R.S.R., Coresp. inv. 16442) (S $\frac{3(1)}{CCXXXI}$)

II

„1838, mai 12, București

Domnul meu,

Am primit și scrisoarea d.-t. din 2 mai dimpreună cu șaiszeci galbeni. Sînt foarte vesel că a plăcut d.-t. ediția *Enriadei* și mulțumesc pentru darul ce îmi faci de 25 exemplare, din care opt voi da pe la bibliotecile noastre publice, ca un semn al cinstirii mele către traducător, și altele voi împărți pe la prieteni ai mei, cari te cinstesc și te cunosc din traducție. Vă mai trimit încă cu poștia două exemplare

bine legate și rămășița pusă în ladă am dat-o d. Iosif Romanov, librarul rumân din București, care cu cea dintâi ocazie o va trimite d.-t. prin d. librarul Nichi sau Mirolovici d-aci din Iași.

Fiindcă îmi dai voie de va fi lunecat vreo greșală spre paguba mea a o arăta d.-t., iau îndrăzneală a face băgarea de seamă că dv. aci socotiți galbenul pe 34 lei, în vreme cę noi, în polițe pentru plata hîrtiei, îl dăm pe 31 1/2 și la alișveriș pe 32 lei. Așa, pe acest temei, a făcut socoteala mea în tot de [...] * lei, care în galbeni cite 32 lei face galbeni 242 # și 5 lei din care am priimit:

174 # dați înainte și
68 # 5 lei
60 # acum cu poștie rusească
8 # lei rămîn a mai priimi.

De voiăști a adăoga și plata foilor periodice:

<i>Curierul românesc și Buletinul Iac</i>	4 #
<i>Curierul de ambe sexele</i>	1 #
Autorii (colecție)	2 # 16 lei
Cei rămași de sus	8 # 5 lei
	<hr/>
peste tot	15 # 21 lei

Pe care, mă rog, după ce vei priimi lada cu cărțile în bună stare, mi-i vei trimite, sau iar prin poștie, sau prin d. Nichi librerul.

D-lui Aristia, arătîndu-i scrisoarea d.-t., a rămas foarte mulțumit și recunoscător de aducerea-aminte, cu toate că a făcut și singur o scrisoare mulțumitoare, dar îmi place a mă face tîlmaci simțimentelor prietenului meu către d.-t. și a vă arăta din parte-i respectuasele închinăciuni, recomandîndu-l pentru totdeauna la dragostea d.-t.

Cocoanei sărut mîinile și al dumatile mă însemnez cu toată cin-stirea și dragostea.

Al domniei-tale plecată slugă,

I. Eliad

Vă alătur trei cataloage de cărțile ce se află tipărite în tipografia mea, între care se înscrie și cite se află ale mele proprietate, cite un exemplar din toate am pus în lada cu cărțile d.-t. și mă rog să le prii-miști ca o suvenir de la sluga d.-t.

* Manuscris rupt.

Dacă veți putea face, dimpreună cu d. Negruzzi, o listă de cîți vor dori să le aibă, spre a mai desface ceva dintr-insele, mă îndatorezi căci am băgat într-insele peste 150 mii lei și mă aflu foarte strîmătorat.“

(Biblioteca Academiei R.S.R., Coresp. inv. 16443) (S $\frac{3(21)}{CCXXXI}$)

III

„1838, iul. 14

Domnul meu,

Neavînd nici un răspuns la scrisoarea mea, am aflat de la d. Romanov, prin care ți-am trimis cărțile, că, din nenorocire, s-ar fi udat pe drum. M-am întristat foarte mult și am văzut că am pierdut tot prețul îngrijirii mele atît la tipărit cît și la punerea lor în ladă și închiderea cu băgare de seamă. Această pagubă mă rog să mi-o faci cunoscută, de se poate pune la loc cu uscarea și cite exemplare s-au stricat. D. Nichi trebuia să apuce pe chirigiu pentru ce n-a îngrijit pe drum cînd i s-a dat lada în bună stare și cînd el pentru aceea își ia chiria sau plata drumului. Sînt în mare neodihnă de supărarea ce a trebuit să aibi la primirea cărților, mă rog înștiințează-mă.

Priimește plecatele mele închinăciuni cu care sînt al domniei-tale, plecată slugă,

I. Eliad“

(Biblioteca Academiei R.S.R., Coresp. inv. 16444 S $\frac{3(31)}{CCXXXI}$)

IV

[f.d.]

„Domnul meu,

Sînt totdeauna la grijă, neputînd să știu ca ce pagubă se va fi pricinuit cărților. M-am supărat foarte mult pentru ce să ți se aducă această nemulțumire, cînd pentru cea de a fost din parte-mi la tipă-

rire, la legătură și la însăși punerea cărților în ladă și închiderea lor, am stăruit singur cu cea mai mare îngrijire. Cu toate că vina nu este din mine, dar sînt hotărît ca să nu fi mîhnit, toată paguba să o trag eu. De aceea mă rog înștiințeză-mă cîte cărți s-au stricat, trimite-mi-le înapoi în drept prețul ce ai hotărît a se da spre vînzare și se va trage în socoteala banilor ce mai rămăseseră să primesc după contul ce l-am trimis în urmă în sumă de 15#. Dacă face să mai răspunz ceva, mă rog înștiințeză-mă, ca să trimit banii, iar mi se face a mai priimi ceva, atunci mă rog să binevoiești a da acel rest d-lui librarului Nichi, pentru cheltuiala drumului, adică a chiriei, că nu voi ca nici d-lui să rămîie pîgubit.

Mă rog nu fi supărat de o grașală care n-a venit din partea nimă-lui, decît a chirigiului, sau cărăușul, căruia nu trebuia să-i plătească chiria, dacă n-a paradosit marfa în bună stare, cu toate că și la aceasta d. Nichi zice că a fost pricina cenzura, căci fiind ea necercetată mai multe zile, a avut vreme.cărăușul să pornească și să nu știe acum de unde să-l găsească.

Primește, mă rog, plecatele mele închinăciuni cu care sînt al domniei-tale plecată slugă,

I. Eliad^{ca}

(Biblioteca Academiei R.S.R., Coresp. inv. 16446) (S $\frac{3(5)}{\text{CCXXXI}}$)

V

„1838, sept, 21, București

Domnul meu,

După scrisoarea d.-t. din urmă am avut și o altă dovadă a bună-tății d.-t. și a nesuferinții de a mi se pricinui pagubă.

Aducînd cuvintele d.-t. expediționarului cărților, că adică aceea pagubă trebuie să o tragă chirigiul, mi-a răspuns. că acel căruț, fiind trecător și depozînd marfa la cenzură, iar cenzura zăbovind de a deschide lada, el și-a luat chiria și s-a făcut nevăzut.

Așa ca să nu mai am vorbe cu acest neguțător, mă rog prea mult să faceți bine a-i plăti din însuși rămășița acelor bani ai mei și să mă desfaceți de supărările lor.

Iar pentru paguba cărților, ce zici dumneata că nu suferi a fi în sarcina mea, prin același săntiment și eu nu aș suferi să fie în greutatea d.-t., și ca să putem învoi lucrul mă rog să primești a fi aceea pagubă pe din două și fă socoteala cit vine pe partea mea, care trăgându-o din acei vreo 15 #, restul liparului, vei binevoi a mă înștiința dacă trebuie a mai răspunde de ceva, sau mi se face a mai lua. Adică pe lângă acești 15 # alăturând și cheltuiala ce arată d. Nichi pentru chiria drumului și făcând o sumă (care trebuie a o răspunde d.-t. de venea cărțile în bună stare) dintr-însa vei binevoi a plăti cererea d-lui Nichi și din rămășiță se va opri pe jumătate din cărțile stricate.

Iar aceste cărți pe jumătate cit vine în partea mea, de vor fi numai pătafe și nesupărătoare la citit, mă rog să se dea la elevii din Academia de aci, la care vei socoti d.-t. de cuviință.

Cu acest mijloc, socotesc că nu voi putea atinge delicatețea d.-t. și va lua sfârșit o pricină prilejită de o împrejurare ce a venit fără voia nici a mea, nici a d.-t. și sînt sigură că recomandîndu-mă la dreptatea și înțelepciunea d.-t. voi fi scutit de orice mîhnire ce ar putea să cază asupra mea și voi rămînea în dragostea d.-t. întocmai după cum și d.-t. ai fost și ești întru cinstirea și respectul meu.

Mă recomand și sînt, domnul meu, al domniei-tale
plecată slugă,

I. Eliad

(Biblioteca Academiei R.S.R., Coresp. inv. 16445) (S $\frac{3(4)}{CCXXXI}$)

CĂTRE MANOLACHI SEGHIADIS

Text autograf, reprodus din Arhiva Pogor de la Biblioteca Academiei R.S.R., S $\frac{8}{CCXXXI}$, filă dispartă. Scrisoarea, nesemnată, indică postura de intermediar a lui Pogor, care înlesnea, la rugămintea logo-

fătului Lupul Balș, plasarea traducerii romanului *Gil Blas* al lui Lesage de către Manolachi Serghiadis în librăria lui Alecsa Emanuil și expedia veniturile încasate de pe urma vânzării.

ADDENDA

OBSERVAȚIE

Text reprodus din *ms. 5288*, filele 233—237. Face parte dintr-o compunere amplă, pare-se originală, cel puțin ca mod de structurare, dacă nu ca idei, împrumutate iluminismului francez, care însă nu a fost încheiată (capitolul al III-lea este numai anunțat).

Manuscrisul a fost redactat cursiv, având puține intervenții de corectură.

A mai fost publicat în volumul *Scriseri literare inedite, ed. cit.*, p. 274—279.

ÎNCHIPUIREA NĂDIRIEI SAU SLOBOZIREA PERSIEI

(*Fragment*)

Text autograf, reprodus din *ms. 5288*, filele 205—206, făcând parte din proiectul unei epoei cu subiect persan.

Ideea unei creații epice de inspirație persană a frământat continuu imaginația scriitorului, dovadă numeroasele bruioane având aceeași temă, între care cel mai apropiat este fragmentul *Cântarea întâi* (*ms. 5288*, filele 221—223). Acest text se dezvăluie a fi o primă redactare, având în vedere numeroasele tăieturi și modificări. Elogiul dragostei, din finalul acestui concept, nu este decât o variantă la pasajul similar din *Cântarea întâi* (text pe care îl reproducem în continuare):

„Cînt eroina aceea care, cu amoriul său, cu silnica răsplătire, cu rigidile drăgostiri, m-au împimbat [?] a răsturna supt schiptrul meu toată lumea și semințiile pămîntului. Tu, dragoste, care în cer și pre

pământ stăpânești, fără tine dumnezeirea n-ar ținea în ființă atîtă făpturi, ci, înaintea mării ș-a vecinicii sale, sînt ca niște scînteiri ci o dată cu fulgerarea nasc și stingerea lor.

Fără tine sămînțele ființelor ar rămîne neroditoare și sfișitil ar moșteni neființa feliurile [?]. Fără tine, mintea nu poate închipui ceea ci-ar pute să fie, pentru că să pierdi în amestecarea hăului începători. Tu ești focul dumnezeirii, pe care ziditoriul au însuflat ființii, căci ești izvorul plodirii. Tu dar îmi și-nsuflii viersurile spre a cînta săvîrșirile tale. Cine simțâști dumnezăiescul tău foc nu poate să fie decît părtaș dumnezăirii. Cine nu te cunoaște fiu lutului celui greu iaste. Întăleagă muritorii că tu ești rădăcina faptii bune! Simțască că acei ci să abat numai din pravila ta să rătăcesc întru fărădelegi!

Prepusul și rîhnirea, maicile răcelii și a daunilor, sînt două namile care au giurat stîrpirea ta, dar care curînd să înfruntează de adivăr și statornicie, care sînt fiicile tale cele iubite.

Biruiitoriul Camvisilor ș-a Mitridaților, sultan șah Zaire-fiu, ci cu strălucire număra supt schiptrul său tulpina și leagănul neamului ominesc, priivind cu întristare pe unile din odraslile aceluia, rătăcite și incuibate supt legi și țineri streine, au îndreptat fulgerile sale prin Circasie și Colhida, cătră Schitia. Acest răsadul a dărmatorilor lumii au fost prevăzut pornirili sale. Fiii biruinții și moștenii Serăcii, în capiștea slobozăniei, au giurat neatîrnarea lor. Hanii schitilor, în mijlocul cîmpii ci o stropești Volga, mormîntul atîtor riuri ci să izvorăsc din brațile drepti a șleahului lumii [?] și Tanair, ci au fost pururea vadul întinderii feliului ominesc de la bărbăție către bătrîneța timpurilor, au nămolit corturile hoardilor sale și, în scăfirlia lui Chirus, slăvită moștenire de la străbunu lor, Tomiris, au gustat băutura unirii ș-a statorniciei.

Taurul, carile cu coarnile sale neîncetat să boncăluiești cu hoboțtile ceriurilor, a căroră scăpărare în zădar să sting pe poalile sale, Taurul ci iaste încă răsadul, limba lor ș-a sămînții lor, ci au puhăiat fața pămîntului, Taurul ci pre fața sa hrănești tigrul, iar pe dosul său urșii crivățului, au văzut cu spăimîntare toate costișile sale cuprinse de fiii Aziei. Talazurile urmelor ominești au sporeșit țihlișul acela ci de la pogorirea Casiimii, cu ea n-au mai cunoscut pasul omenesc.

Crivățul, ridicînd genile sale ci albe și promorate de vicole, cu cirjile ci sprijinesc mădulările sale cu care veșteazăști învioșarea făpturii, din vîrfu Polului s-au uitat ca să vază lupta ci era să hotărăscă despre soarta lăcuitoilor săi. Ochii lui, care văzuse capul tăiat a nesățiosului Chirus, în oboroc sorbind sînge înaintea crăiesii schitilor, ci zărisă pe Darie luptîndu-să cu valurile Nistrului, spre a scăpa de sim-

cea într-aripatului fier ci în clipală pierdută din vederi pe Machedoneanul învîlțat, care călcasă țărături schiticești, s-au spăimîntat văzînd puhoiul ci înecase întinsele și goalile cîmpii a schitilor. În mijlocul unii cîmpii ci din toate părțile să mărginești de văzduh, care nu cunoaști pe sine zghiaburi de aceli cu care vechimea vremilor au arat fața pămîntului închipuind văi și dealuri, care cu vitejie să întinde toată în fața vijuliilor fără să să acoperi de adăposturi și pe care numai zgripturii îndrăznesc a zbura, s-au ivit năroadile Aziei și-a Schiliei. Sebir-Han ci-n di pe limba tavricească, alergasi cu vitejii săi gheți, porunceea cu dreptul ispitirii și-a vitejii la toți hanii sămînțiiilor schiticești. Cînd zorile, cu mîinile pline de trandafiri înfocați, deschidea ușa văzduhului lumesc spre ivirea soarelui, el au făcut să răsune păstorescul bucium spre adunarea hanilor, a mîrzalilor și-a ostașilor. Ieșînd în mijlocul lor îmbrăcat cu piei a mînzilor herghelii sale, cu capul acoperit de o cușmă ci flocii săi fi umbrea fața, lăcrămînd, au zis: «Bărbați schiti, de toate semințele și hoardile, iată vrăjmașul liniștii, iată, persul îngîmfat iarăși au sărit stavilele ci închizăsluiesc cîmpurile noastre despre învîlțirea tiraniei. Ca un al doile Nemvrot, să măgulești a ne dărma. Carăle, căruțile, mulțimea asinilor și-a cămililor sînt împovărate cu lanțuri gătite spre a ne fereca slobozănia, care iaste cea singură avuție a noastră și avuție care drept secriu are numai inimile noastre.

Cu atita dintr-însa ne poate sumețul păgubi cu cîte inimi de a noastre va putea numai pătrunde. Nu [...]»* dar lupta pentru noi nici pentru soțiile noastre, căci noi robi nu vom ști a fi. Oaste pentru pruncii pe care, deși maicile fi apleacă cu laptile slobozăniei, poate mursa otrăvitoare a molăciunii robiei să-i ademenească și să-i veștezască. Luptați-vă dar astăzi, bărbați schiti, fieșticare pentru pruncii voștri. Nu vă spăimîntați de mulțimea vrăjmașilor, că robi sînt și pentru un tiran, toți nu să vor primejdui.»

Un sălbatic huiet a deznădăjduirii, după aceste cuvinte, au răsunat nemărginitul văzduh, întocmai ca sunetul acel surd ci prevestești lăcuiitorilor lumii înfiorarea botului pe care ei lăcuiesc și clătirea părții de unde el muge înădușit. Toți au alergat la caii lor cei ageri și nerăbdători. În zădar strigarea mîrzalilor și povățuirea hanilor, în zădar înțeleptile chibzuiri a viteazului Sebir-Han. Precum maluri să-pate de izbirea valurilor, povîrnindu-să, nu cunosc stavilă și mormînt decît talazul care li-au dărmat, asămînea schitii n-au avut sprijinire decît în sulițele protivnicilor.

* Cuvînt indescifrabil.

Sultan Han Zaire-fiu, văzînd mulțimea schitilor ci năbușea ca o mare turburată de furtună, chemînd pe satrapii cei mai mari ai oștilor, li-au vorbit: «Slăvitori a Prorocului și a Ziditoriului, vestit nouă de către dînsul, pręstrăluții miei satrapi, lăudat fie Dumnezeu! Iată ceasul ci prorocul său ne arată spre cîștigarea vecinicii desfătării. Iată ceasul războiului cu păgînii! Cel ci va cădea rănit în piept de vrăjmaș să va odihni în brațile fecioarilor ci cu bucurie îl așteaptă, cel ci va întoarce partea cea obidnică și nelarmată cătră dînsul, de va cădea, afară de rai va rămîne, de va scăpa, în ura și defăimarea noastră va pica! Luptați-vă, dar, și însuși vă îndemnați și pre voinicii oșteni, pentru legi și pentru șahul vostru! Nu vă fie a vă clăti de năvala cea cu holota a sălbat[ci]lor schiti. Puterea lor iaste ca firea cailor sirepi ce-i poartă, cu cît cînd ti apucă întii arcanul sint năprasnici, cu atîta după ceea să dărmolesc, tremură și să năucesc. Țineți dar oștile numai în apărare, pin' cînd caili schitilor vor obosi, ș-atuncea întindeți vitejile noastre fălângi și slobozii pre vestiții călăreți parti, ca cei din urmă să-i adune și cîlanți să-i încungiure și să-i zătrească!» Schitii, nebăgători în samă de viața lor, întărtați numai de ura robiei ș-aprinși de sfînta văpaie a slobozăniei, au năvălit cu toții la punctul cel întii a vrăjmașilor, săgețile lor zbură ca norii lăcustilor și ca desimea și răpăjunea grindinii, izbea în păvizile și zalile persăști. Iar persii, povățuiți de șafii lor și cu statornicie încleștați în fălângile, să apăra cu îndoit folos, și pentru desimea cu care prin pavăzi își închipuia un zidi de fier luciu, și pentru că lovirile lor nimerea trupuri goale de scutirile merșeșugului.

Viteazul Sebir-Han, văzînd că glasul mîrzalilor ș-a hanilor nu să ascultă de porniții schiti, înarmat cu tulba și arcul, purtat de cătră Ireclio [?] și cu sehăidacul lui Simf, ci dărmolise Palestina și Haldea, s-au aruncat ca un griptor ci, din înălțimea ceriului zărînd prada sa, cu aripile fulgerului să răpădi a o spîrcui în toiul neascultătorilor oșteni. Glasul său cel ca tunetul au înghețat sîngile în cel mai aprig ostaș. Rînduiala, ci rariori îmblă în simbrie cu slobozenia nelînfrîntă, văzînd înfălepciunea hanului, au alergat cu aripile sali celi odrăslitoare de fericiri ș-au stolit horzile schiticești. Războiul s-au încleștat cu mai puțină răbștire, dar cu mai mare omor, multe din fălângile persăști au fost străbătute și răsturnate. Biruința, sorbind cu lăcomie îmbielșugatul sînge ci i să jârfea, uitasă cumpăna sa cea izvoritoare de nenorociri întru nelucrare. Moartea, cu coasa sa cea ucigătoare, arunca cu necruțare brazde îngroșate de trupurile a îmbe părților războitoare, pe cîmpia acea întînsă și netidă. Cînd noaptea cea amorțitoare, supt a căria împărăție, firea ei ca o înnoire prin răpaosul ci

gustă și patimile numai, arzînd suflete cu juvala nestîmpărării, să par să împart cu aceea vreme domnii, noaptea, cu genile îngrelate de amigiri, au sosit și, începînd a întînde pologul său cel ostoituri, au despărțit abia pre învierșunații războinici. Duhul robiei, namila îngrozitoare, cu ochii arși de cătră sîrnica tiranie, cu mădulările împietrosate și slimite de lanțurile întru care cu bucurie să disfăteazi, tîrîndu-să pre pămînt și pipăind urmile falnicii stăpînirii, întovărășită de lingușire, de vînzare și de lăcomie, netrebnicile sale fiice, împodobindu-să cu toată strălucirile îmbălsugării, au alergat cătră sclav, poreclit de dînsa.“

De remarcat faptul că prin evocarea luptelor dintre perși și sciți, autorul voia să-i implice în acțiune și pe geți, al căror nume este amintit. Textul se distinge prin amploarea imaginilor și patetismul tonului, care vădesc în autor un virtual creator epic.

Din același proiect face parte și textul autograf *Închipuiri pentru Cîntarea al doile a Neradinii* (ms. 5288, fila 103 r. și v.), lucru dovedit pînă și de culoarea hîrtiei utilizate (bleu-pal). Se vede că poetul oscila în alegerea numelui eroinei, alternat sonor asemănător: Nadiria-Neradina. Fragmentul invederează talentul de „peisagist“ al comisului:

„De pe buza muntelui, de abia se zărea pe țigli protivnice și pre ceealantă buze, Cetățuie . . . care, din pricina depărtării și a înălțimii se părea că un nuoraș ci s-ar ivi de după munte. Hăul ci se închipuie între acești două buze, numai de pe huietul apei ci curge cu răpejune printr-insul, da încredințare că are un fund oareunde. Pohoaiete ci se adună din (picăturile) sudorile zidirii, cu ale lor repede curgeri, cioplise din stanul cel vecinic a granitului și a creminii, feliuri de închipuiri mărețe și vrednice de privire. Niști coloane de o înălțime uriașă, răzămata pe polițele celi leite de trupurile grozave a balaurilor care se sorea preste ele, cînd luminătorii zillii săgeta a sale razi pe stîncile ci nu cunoștea în sine colțul plodirii și, rinduri-rinduri tescite unile preste altele, lua [?] înfășoșarea unui nou feli de arhitectură. Peștirile și vizuinile, care era lăcaș fiarălor spircuitoare și cei singuri lăcuiitori acelor fumegării, se părea niști ferești și niști uși potrivite la mărimea închipuitii zidiri. Lespizile ci atrna ca în aer înfășoșata atîtea balcoane scoase afară din zidire, feliuri de chemeriuri și feliuri de arcade din loc în loc se închipuiau, ca cînd ar fi fost zidite de înțelepciunea și ispitirea celui mare arhitecton pentru a spriji nevolnica [?] clădire a zidirii. Iar tăpșanurile ci închipuiau acoperemîntul ei se părea grădinile celi atrnate a Babilonului. Zborul numai și piscuitul șoimilor și a vulturilor nu lăsa gîndirea a să rătăci că acea beznă pustie ar fi cu totul părăsită de vietăți. Vederea ci să apună în fumegarea

adîncului, blăscîndu-se întru măsurarea înălțimei, pripoarile ci să părea din menut în menut că stau gata să să surpe și să să povirnească da încredințarea cea desăvîrșită că acelea prăpăstii nu sînt menite de fire spre a fi atinse și călcate de piciorul omenesc.“

De istoria Persiei se interesa autorul și prin însemnările din *Argumenturi* (ms. 5288, fila 209 r. și v.) unde amplifică rezumatul *Cîntării întii* din *Închipuirea Nadiriei sau Slobozirea Persiei*; prin [*Serbeș bărbatul*] (ms. 5288, fila 211 r.), care trebuie pus în legătură cu ciclul de mai sus, și prin [*Dar după pușin*] (Arhiva Pogor, mapa 518, filă dispartă) variante mai mult sau mai puțin trunchiate ale aceleiași teme.

[OHTĂRILE MELE]

Text autograf, reprodus din ms. 5288, fila 218 (r. și v.), cuprinzînd confesiunea unui „liubovnic“, întemnițat, cu o vagă aluzie la un război pe teritoriul tracic. Ar putea fi inclus, prin urmare, ciclului comentat anterior.

Textul a fost tipărit recent în volumul *Scrieri literare inedite*, ed. cit., p. 273—274.

CULEGIRI TREBUINCIOASĂ

Text autograf, reprodus din ms. 5288, fila 203 (r. și v.), reprezentînd un fragment de factură lirică, în stil biblic, cu o vagă aluzie istorică „fetile Dachiei“).

Pe lângă acestea, ar trebui semnalate și notațiile sporadice din *Însemnări* (ms. 5288, fila 240 r. și v.), cuprinzînd o înșiruire de nume și locuri, în special din Elada, cu unele trimiteri la daci (Zamolx, Duras); din [*Ghinndebal*] (ms. 5288, fila 245 v.), din *Însemnări istoricești* (ms. 5288, fila 210, r. și v.), notînd date referitoare la istoria Chinei și a Imperiului Otoman; din [*Printr-un electrizmosul*] (ms. 5288, fila 244 r. și v.), în care ar putea fi vorba de campania lui Napoleon în Orientul Apropiat. Fără a fi revelatoare sub raport artistic, fapt care

ne-a determinat să nu le includem în ediție, ele sînt totuși grăitoare pentru diversitatea preocupărilor comisului, pentru aspirația sa spre cultură și completitudine.

[ÎNCREDINȚĂȚILOR BOIERI DEPUTAȚII]

Text autograf, reprodus din Arhiva Pogor de la Biblioteca Academiei R.S.R., *mapa 518*, filă. dispartă.

Nu se poate preciza exact data redactării acestui memoriu (posibil: 1822) adresat boierilor deputați care trebuiau să reprezinte Moldova, pe lângă Împărăția Rusească, într-un moment considerat de autor „epoc al fericirii”. Poate fi pusă în legătură cu alt memoriu, *Plîngerea boierilor moldoveni, adresată M.S. Sultanului*, la 31 ian. 1856, semnată de „Sofronie, mitropolit Moldovei, Theodor Balș, logofăt mare, Alecu Mavrocordat, logofăt mare, Alecu Balș, logofăt mare, Nicolai Roseti-Roznovanu, vistiernic mare, Neculai Millo, vornic mare, Vasile Pogor, vornic mare (s.n.), Alecu Cantacuzino, vornic mare, Nicu Mavrocordat, hatman, Scarlat Roseti, vornic mare, Scarlat Hrupenschi, vornic mare, Alecu Ghica, vornic mare”, orientată împotriva Divanului Obștesc (ad-hoc). (Vezi *Buciumul român*, an. III, nr. 8, 1880, p.345—352.)

Încheiem aceste note prin menționarea a două texte de interes strict documentar: a unei cereri prin care Pogor se punea chezaș pentru călătoria soției sale în Basarabia (aflată la Arhivele Statului — Iași, fond Secretariatul de Stat, dosar 1239, f. 550—551) și a unei reclamații adresate Departamentului din Lăuntru împotriva lui Grigore Sion, care datora o sumă de bani fiului său Vasile Pogor și lui Teodor Veisa (Arhivele Statului — Iași, fond Ministerul de Interne, tr. 1772, op. 2020, dosar 29819, f. 1; au fost publicate în *Documente, ed. cit.*, p. 83—84):

„De la postelnicul Vasilie Pogor,
Cătră cînstitul Secretariat de Stat a Principatului
Moldovii

J a l o b ă

Soția mea, Zoîța Pogor, avînd a trece în partea Basarabiei, la moșiile mele, pentru o scurtă vreme de o lună, rog pe Secretariat să

binevoiască a-i slobozi pasport după rînduială. Împreună cu dînsa are pe tînăra Zmărăndița Cornea, un surugiu, Gheorghie, și un fecior-sluga Zamfirachi. Care cu toți au să se întoarcă înapoi, supt închezăș-luirea gios-iscălitului,

Pogor, postelnic

1845, martie 21“

„Chizășie

Pentru soția mea postelniceasa Zoița Pogor, ce dimpreună cu nepoata sa Zmărăndița Cornea merg peste Prut, în Basarabia, la moșiile mele de acolo, cu trăsura cu cinci cai și cu surugiul Gheorghie, cu Zamfirachi băietu, rămîni gios-iscălitul chizăș și răspunzător în toate împregiurările ce privesc pe persoanele de mai sus însemnate, pe vade de o lună de zile, pînă la întoarcerea dumisale, închizășluind totodată că piste Dunăre n-au fost nu numai de patruzăci zile, dar niciodată măcar,

Pogor, postelnic

1845, martie 22 zile“

„1845, iunie 12 — Reclamația vornicului Vasile Pogor către Departamentul din Lăuntru împotriva lui Grigore Sion, care datorează o sumă de bani fiului său Vasile Pogor și lui Teodor Veisa.

Onoratului Departament al Trebilor din Lăuntru

Dumnealui Grigorie Sion, fiul răposatului ban Nicolai Sion, fiind stilit ca să se întoarcă de la Paris în Moldova și neavînd închipuire de a se întoarce, atît din lipsa banilor trebuitori pentru voiaj, cît și din pricina datoriilor ce făcuse la Paris pentru al său trai, fiul meu Vasiliică și dumnealui Teodor Veisa, în calitate de compatriot a dumisale Sion și după rugămintile sale, au dat chizășie în scris pentru datoriile lui și termenul plății sosînd, fiul meu și dumnealui Veisa, pentru a nu comprometa cîntea lor și reputația dumisale Sion, au fost siliți de a împrumuta bani cu dobîndă pe a lor socoteală și au plătit datoriile pentru care închizășluisă. Sînt acum doi ani și giunărate de cînd dumnealui Sion s-au pornit din Paris și după toate scrisorile adresate lui de cătră chizășii săi și personalnicile mele stăruinți, dumnealui

Sion încă nu au dat nici un ban. Fiul meu, și mai cu samă dumnealui Teodor Veisa, gășindu-să ei însuși strîmtorați, atît de bani, cît și de persoana la care au împrumutat acei bani, pentru de au plătit datoriile dumisale Sion, mă gășesc silit, în calitate de părinte fiului meu Vasilică și prietin cu familia dumisale Teodor Veisa, a ruga pe onoratul departament ca să îndatorească pe dumnealui Sion ca să plătească cît mai curînd soma ce datorește, număr de 3412 franci, iargalbeni să fac 367 galbeni, socotindu-să galbinul cîte 11 franci și 75 santimi capît [...] *, dobînda socotită pînă astăzi precum mai gios să arată:

<i>franci</i>	<i>santimi</i>	
3546	—	capitalul datorii
414	72	dobînda acestui.....
103	50	deto de la doisprezece
4063	122	total
248	22	dobînda acestui total pe un an de zile cîte șapte la sută, și anume de la 5 mai 1853 pîn' la 5 mai 1854, adică patru mii trei sute doispre- zece franci și șasăzeci și patru santimi să faci toate datoriile dumi- sale Sion, pîn' la 5 mai 1854.
<u>4312</u>	<u>64</u>	

Spre încredirea onoratului departament și neapărarea dumisale Grigorie Sion de această datorie, o dată cu aceasta înfățișăz și adiverînțele creditorilor săi, plătite precum am zis de fiul meu și dumnealui Teodor Veisa i un înscris a dumisale Sion din 12 april 1853, dat dumisale Teodor Veisa, prin care declară că recunoaște de bune toate a sale datorii la Paris; și dacă dumnealui nu are bănească închipuire, să binevoiască onoratul Departament a mă îndestula din vînzarea prin licitație a productelor ce are dumnealui Sion la moșia Broștenii, ce i în ținutul Vaslui, și care o are în posesie de la casa răposatului sîn părinte, neputînd mai mult fi îngăduitori și fiind destulă vreme de doi ani și giumătate de cînd amînează această datorie.

Pogor, vornic

1854, 12 iunie

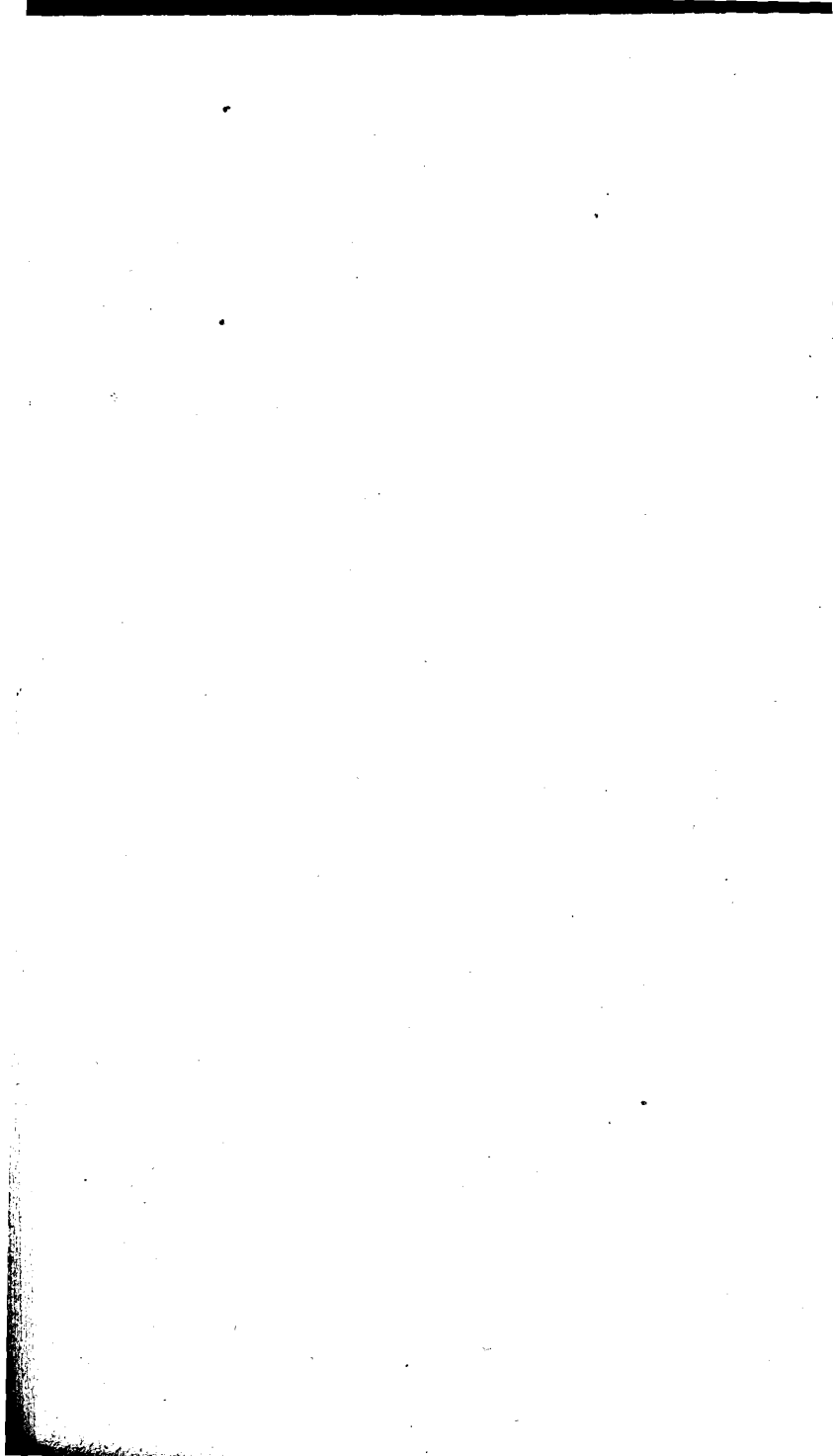
* Documentul rupt.

[Rezoluție]

Secția II, iunie 13. Cu întocmai copie de pe aceasta, să se comandă și să se poruncească și ispravniciei de acolo ca în unire cu revizorul să închipuiască banii nesmintiți, fără a se opri de oricare propunere supt nici un fel de cuvânt și negreșit să triimită banii în departament, după care ei să vor înapoi apoi sîneturile și socotelile datornicului.

Director departamentului, Burghele *

* Reclamația a constituit începutul unui dosar, de 26 file, din arhiva fostului Departament din Lăuntru al Moldovei. Vasile Pogor, tatăl, a mai făcut și alte reclamații, departamentul a intervenit, dar familia Sion, în răspunsurile sale, a căutat să tergiverseze restituirea banilor, invocînd diverse motive, nejustificate. Din dosar nu reiese dacă datoria a fost achitată (nota ediției citate).

GLOSAR

agarinesc = musulman, necredincios

alaț = canal

aniscrielnic = letopiseț, cronică

antihronismos (corect: *antihronismatos*) = folosirea unui timp în locul altuia

apleca (*a se ~*) = a suga

arceriu = cute, gresie, piatră ascuțită

arz (subst.) = jalbă, plângere, act

avalmă = îngrămădeală, buluceală

avalm (adj.) = dușman, rival

baflenchi = mișel, ticăit

bagdadie = tavan

basnă = minciună, poveste

bărâni (*a ~*) = a vorbi de prisos, a stărui

beniș, biniș = haină boierească îmblănită pe margini și cu mîncile despicate

bez = fără, în afară de, pe lângă

biv = fost

blăznit = trăsnit

bobotă = aiurea, la întîmplare

bontă, bunt = complot, răscoală

boor = bour, zimbru

brahari = bragari, bragagii

brudiu = mic, nevîrstnic, tînăr

buhur = stofă de mătase

burcut = apă minerală

abaniță = mantie domnească îmblănită cu samur

caiuș = curea, arcan

camilavc, camilavcă = potcap pentru arhieriei

cehai, cihăi (a ~) = a bate la cap, a insista

cevea, cehrea, gevea = față, obraz

chelar = cămăraș

chitan = făină amestecată cu tărtțe

chiulpec = mînz

chiunghiu = canal

cieni (a ~) = a muri, a crăpa

cifert = sfert, puțin

cinie = organ, instrument

cinovnic = funcționar

ciujdi (a ~) = a produce frică

cnut = bici făcut din curelușe cu plumbi

cobur = un fel de haină boierească, conțeș

criși, crișă = oțel

cruși (a ~) = a vopsi cu roșu

dăbinari, dăbilari = funcționari care strîngeau dările

dărmoli (a se ~) = a (se) potoli, a (se) îmblînzii

dărmoagă = grabă, zor

dărmoaga = arbust numit și *dărmozi, dărmoacin*

debros, dobros = interogatoriu, mărturie

densiz, imansiz, domuz = necumpătat, nepoliticos; necredincios,
nemilos; porc

dermiticit = învățat, dresat

deșanș = ciudat, de mirare

Devlet = Înalta Poartă sau Imperiul Otoman

dihoca (a ~) = a despica, a tăia

dihona (a ~) = a dezbină

disciocălare = dezvelire, autopsie

divăni (a ~) = a sta de vorbă, a se sfătui

dreaoă = bară de fier

duglista, duglișă (a ~) = a lenevi

dvoreanstvă = noblețe, nobilime

eosforicesc = luciferie, diavolesc

ereu, iereu = preot

vghenisă = noblețe
evghenist = nobil

făgădău = circumă, han
fulău = mîncău, lacom

gadină = fiară
gaide = picioare
găvozdi (a ~) = a lipi, a prinde cuie
gelat, gealat = călău
ger = vier, mascur
gherdan = git, gitlej
ghindi (a ~) = a gîndi
ghiurluc = lux, abundență
ginj = funie de tei, nuia răsucită pentru legat
ginji (a ~) = a potrivi, a traduce
ginic = consonantic
gligan = mascur, mistreț
glistir, clistir = irigator
gribaci, gtrbaci = bici împletit
gugiumană = căciulă domnească

hemei (a ~) = a-și pierde cunoștința
herb, jerb = stemă
hereti (a ~) = a lupta cu arme
hindichi = șanț de apărare, meterez
hobot = vâlul miresei
holotă = gloată, aglomerație
hrentui (a ~) = a desfăce din încheieturi
hurmal = curmal

ictenie = rugăciune
imitcos = canon, datorie
istrav = ruină
izbrăni (a ~) = a alege

închizășlui (a ~) = a asigura, a limita
încrețeluire = încrețire, tresărire
încroșna (a ~) = a încărca în spate, a îmbrăca

incujba (a ~) = a îndoi, a pleca, a curba
înderepnicit, îndărăpnicit = garant, împuternicit

juvala, juvelnic = un fel de coş de pescuit

lagum = mină pentru explozii
les, leş = leş, țepăn, nemișcat
liit, leit = lustruit, netezit, șlefuit
lostărie = birt, restaurant
luchium, lucum = dulceață, rahat
lustru = glorie, slavă

mai = ficat
masalagiu = purtător de faclă
maștihă = mamă vitregă
mecet = giamie, moschee mică
mehenghi = iscusit, șiret
mehteriu = muzicant
meimandar = rang în armata turcă, însoțitorul domnului
melisă = plantă aromată
mersină = mirt
mîjdrac = lance, sulită
mîrz, mîrzal = tătar
moișit = moleșit
morocline = morocănos
mursă = miere subțiată cu apă

naboi = șuvoi
năsloșire = intenție, născocire
năstap = impuls, înclinație
nachiah, nechiah = nuntă, unire

ocsie = accent
odvaht = pază, arest
olat = provincie, ținut
otiși, oteși (a ~) = a opri brusc

- paradosi* (a ~) = a preda, a învăța pe cineva
pătul = coșar pentru porumb; aici: hrană, mălai
pedosnic, pidosnic = ciudat, sucit
pelincă = scutec
pendadă = nobilime, boierime
perierghić = curiozitate de a ști, de a afla ceva
peșin = cu bani gata
plăvie = plaur, insulă plutitoare
podvig, pupoig = canon pe care și-l impune cineva
polcovodiț = comandant, colonel
ponivos, ponevos = miop, care nu vede bine
ponori (a ~) = a rostogoli, a prăvăli pe un ponor
porter = un fel de lichior
pozvoli (a ~) = a da voie, a îngădui
pravăț, praváz, pravtz = povățuitor, îndreptar, pildă
prazmii (a ~) = a sărbători
prelești (a ~) = a amăgi, a ademeni
prens = prinț
presni (a ~) = a plesni
prestăvi, pristăvi (a ~) = a muri
prubui, probăi, pribui (a ~) = a încerca, a proba, a potrivi
pricestui (a ~) = a împărtăși, a cumineca
pristol = masă în biserică
proin = fost
prosie, prostie = pământ arat pentru întia oară după ce a fost lăsat
 țelină 2-3 ani.
prostatec = simplu, obișnuit
provivasi (a se ~) = a înainta în grad
provodnic, povodnic = cal ținut în căpăstru
prujitură = șagă, glumă
puhab, puhav = umflat, afinat

răbști (a ~) = a răpi
răbștire, răpștire = răpire
răsfug, rășfulg = boală de care pătimesc oile umflindu-li-se ugerile
recoșire, răcoșire, rocoșire = răscoală, răzbunare
rodoslovie = genealogie
rost = gură, glas

saè = țarc, ocol
samur = blană de zibelină
săhăidac, sahadac, sehadac = tolbă din care se aruncau săgețile
săială, siială = sfială
scală, șcală = port
sectu, săctu = arid, secetos
serachin, seracin = sarazin, musulman
serascher = comandant al unei armate, guvernator
siguripsi (a ~) = a asigura
sip = un fel de stofă
sirac = sărac
sirepie = iuțime, sălbăticie
sitivi (a ~) = a răguși a (se) dogi
sivae = stofă din mătase albă și fir
stmcea, simcea = săgeată, nuia
stngiu = supliciu
slavnic = doritor de slavă
solu (a ~) = a trimite soli
spază (pl. speze) = răspundere, cheltuială
spîrcui (a ~) = a nimici
stan, standă = stîncă, bolovan mare
stidire = rușine, sfială
strigă = bufniță, fluture cap de mort
strignare, stricnea, strigneală = cuțitaș de care se servesc ciobanii
 pentru a lua sînge de la oile bolnave de sîngerătură
striște = restriște, strîmtorare
sudan = sultan
suiulgiarol, suiulgiu = fîntînar
surgunlic = surghiun, exilare

șaică, șeic = corabie
șar = jgheabul teascului, creștătură
șlecuș = șlec, piele folosită la pantofi
șlic, ișlic = acoperămint special pentru cap
ștalvarec = înșelătorie
șugubinar = funcționar care strîngea șugubina (amenda)

tact = obținerea tronului
tanală = bucată de blană

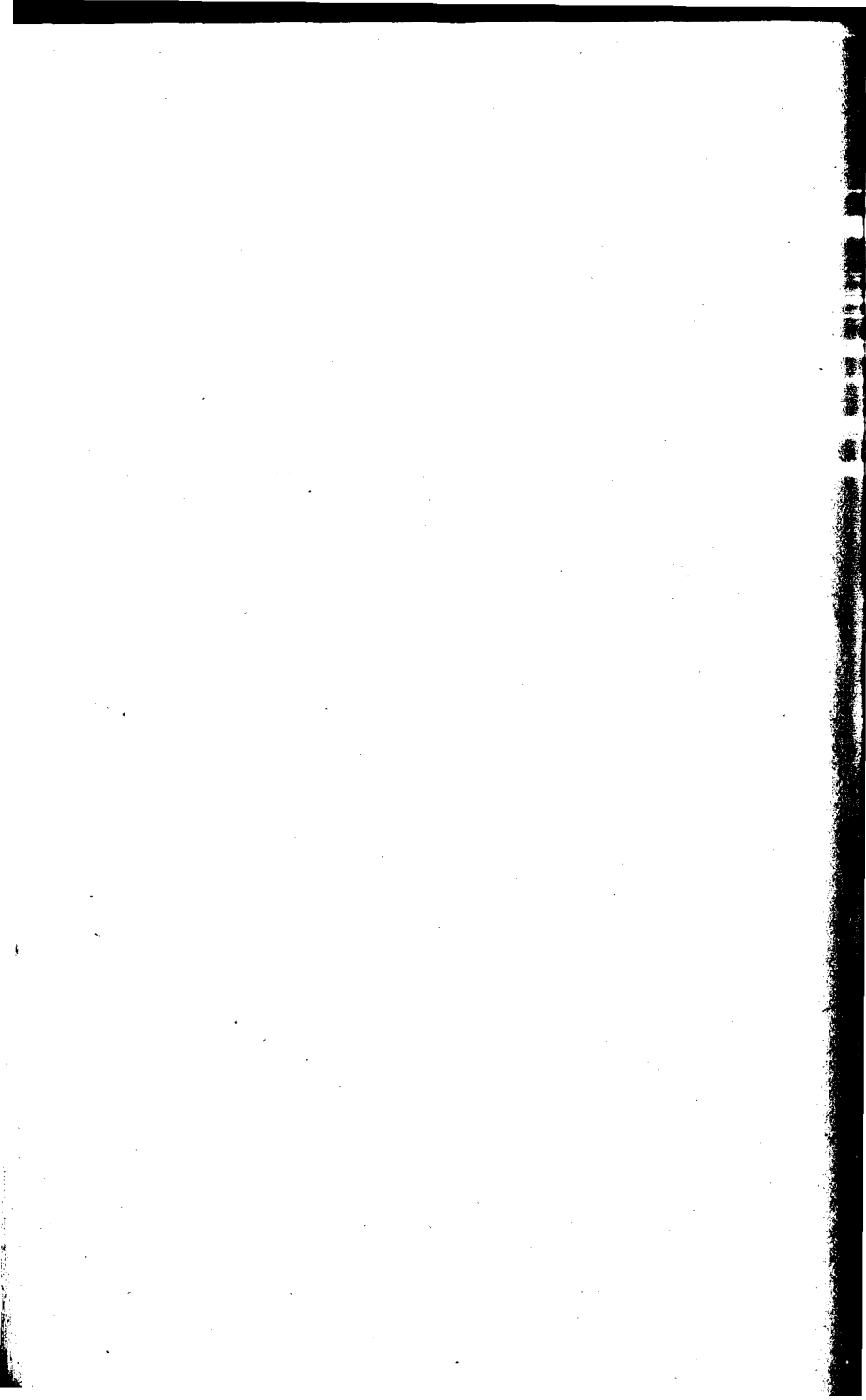
tarz = chip, fire
tauricesc = adjectiv de la Taurus (Caucaz)
tăbirci (*a ~*) = a țiri după sine ceva greu
tălpălui (*a ~*) = a bate la tălpi cu toiegele
tălpizlic = vicleșug
tău = lac, prăpastie, abis
telal = cel care face strigarea la mezat
telalic = vinzare la mezat
toi = gălăgie, tărăboi
tartaj, trătăj, trataj — copertă, cărticică, broșură
trimbaci = trîmbițaș
tuieș = țienit, smintit

țâhnăi (*a ~*) = a hăitui, a încolți
țenchi, țenghi = margine, sfîrșit
țolină = femeie cochetă, farmazoană

urdie, ordie = oaste, tabără

vadê = termen de plată, soroc
vendereu, vindereu = șoim mic
verigaș = mijlocitor necinstit
vîjoi, vîj = moș, ghiuj
vîrcă = dungă, vînătaie
vîrșă = coș de prins pește
vîznoșire = îngîmfare, fuduleală

zacon = lege, regulă
zambilă = cochetă, femeie ușoară
zambilic = cochetărie
zăstîmp, zăstîmp = răstîmp, pauză
zătri, zatri (*a ~*) = a lovi, a omori
zemîntic = zîmteală, nebunie
zmerdăi (*a ~*) = a mîtaji, a murdări
zobon = zăbun, zeghe
zulum = tumult, vîlmășag
zor = constrîngere, putere, sfat

BIBLIOGRAFIE

LUCRĂRI PUBLICATE ȘI LUCRĂRI ÎN MANUSCRIS

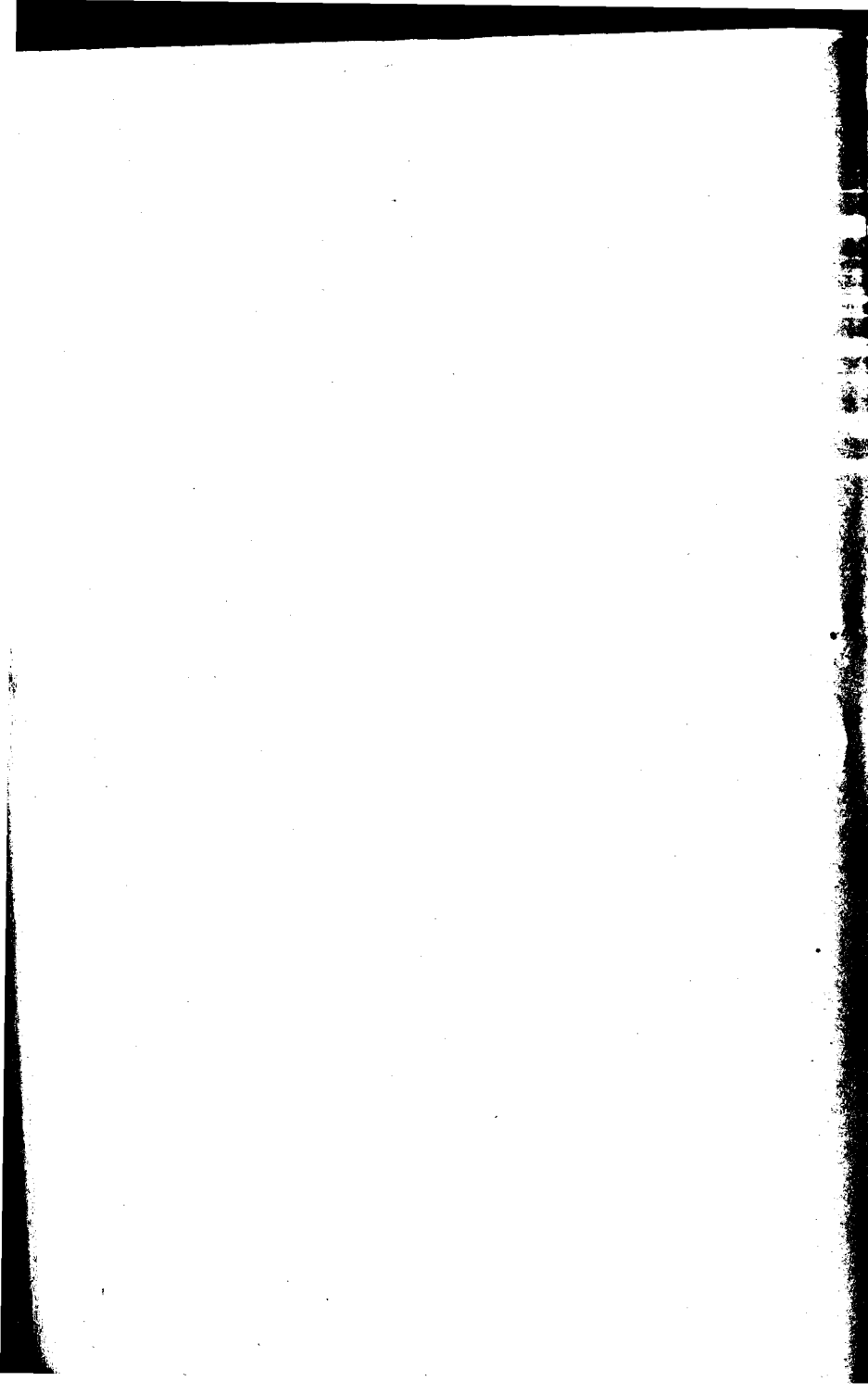
- Neam vine și neam să trece*, în *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, an. II, nr. 25, 18 iunie 1839, p. 193—196.
- Profeție scrisă la anul 1839 și împlinită în 1849*, în *Bucovina*, nr. 20, 8 iulie 1849, p. 101—102.
- Deșertăciunea lumii, răutățile ei și tristele urmări ale faptelor rele*, în *Lepturariu românesc*, tom. IV, partea I, Viena, 1864, p. 97—100 (tipărit de Aron Pumnul).
- Din „*Henriada*“ lui Voltaire, tradusă de comisul V. Pogor..., inclus de Al. Lambrior în *Carte de citire*, ed. III, Iași, 1894, p. 301—308.
- Neam vine și neam ce (sic) trece*, *Ibid.*, p. 348—351.
- Neam vine și neam să trece*, în *Studii și documente*, XXII, București, Instrucția publică, 1913, p. 66—67 (tipărit de N. Iorga).
- O satiră veche*, în *Convorbiri literare*, an. V, nr. 18, 15 nov. 1872, p. 291—292 (comunicat de Vasile Pogor-fiul).
- Anexe*, în vol. *Studii și materiale de istorie medie*, II, Academia R.S.R., 1957, p. 465—470 (comunicate de Emil Virtosu).
- Un contract editorial și o corespondență literară între Vasile Pogor și Eliade Rădulescu*, în vol. *Studii și cercetări bibliologice*, V, 1963, p. 277—293 (scrisori comunicate de Marta Anineanu).
- Vasile Pogor*, în vol. *Documente*, ediție, note, glosar de Gh. Ungureanu, D. Ivănescu, Virginia Isac. București, Editura Minerva, 1973, p. 83—84.
- Un poet quasi-inedit*, în *Manuscriptum*, an. XII, nr. 1 (42), 1981, p. 144—148 (texte comunicate de Vasile Sandu).
- Vasile Pogor*, în vol. *Scrieri literare inedite*, București, Editura Minerva, 1981, p. 262—279 (texte comunicate de Paul Cornea, Andrei Nestorescu și Petre Costinescu).
- ms. 5288 — Biblioteca Academiei R.S.R.

mapa A. 518 — Biblioteca Academiei R.S.R.
Arhiva Pogor — Scrisori — Biblioteca Academiei R.S.R.
Arhivele Statului, București.
Arhivele Statului, Iași.

REFERINȚE CRITICE

- Ion Heliade Rădulescu, *Literatură*, în *Curierul de ambe sexe*, period. II, nr. 10, 1838, p. 235—253.
Ieșii, în *Albina românească*, nr. 63, 11 august 1838, p. 268.
Domnule Redactor, în *Foaie pentru minte inimă și literatură*, an. II, nr. 4, 22 ianuarie 1839, p. 25.
J. A. Vaillant, *La Roumanie*, t. III, Paris, 1844, p. 209—210.
Stanislas Bellanger, *Le Keroutza, voyage en Moldo-Valachie*, I, Paris, 1846, p. 96.
V. Alecsandri, *Introducere la scrierile lui Constantin Negruzzi*, București, Librăria Socec et Co., 1872.
George Sion, *Din tinerețe*, în vol. *Suvenire contimpurane*, București, Tipografia Academiei Române, 1888, p. 436—438.
C. Sion, *Arhondologia Moldovei*, Iași, Buciumul român, 1892, p. 258—260.
N. Iorga, *Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea*, I, București, Editura Minerva, 1907, p. 209, 255.
I. Negruzzi, *Amintiri din „Junimea“*, București, Viața românească, 1921.
Rudolf Șuțu, *Iașu de odinioară*, II, Iași, Viața românească, 1928.
V. I. Cătară, *Vasile Pogor*, Iași, Tip. Presa bună, 1939.
G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, București, Editura Fundația regală pentru literatură și artă, 1941, p. 95.
V. I. Cătară, *Sufletul „Junimii“: Vasile Pogor*, Iași, Institutul românesc de arte grafice „Brawo“, 1942.
Vasile Panopol, *Vornicul Vasile Pogor* (manuscris redactat în 1945), Biblioteca Academiei R.S.R., mapa A. 518.
Emil Vîrtosu, *O satiră în versuri din Moldova anulului 1821*, în vol. *Studii și materiale de istorie medie*, II, București, Academia R.S.R., 1957, p. 465—540.
Perpessicius, *Pe marginea unei antologii de poezie*, în vol. *Mențiuni de istoriografie literară și folclor* (1948—1956), București, Editura pentru literatură și artă, 1957, p. 431—435.

- G. Bulgăr, *O operă literară inedită*, în *Limba română*, VII, nr. 3 1958, p. 109—110.
- G. Călinescu, *Comisul Vasile Pogor*, în *Studii și cercetări de istorie literară și folclor*, an. VIII, nr. 1—2, 1959, p. 388—390.
- Paul Cornea—D. Păcurariu, *Curs de istoria literaturii române moderne*, București, Editura didactică și pedagogică, 1962, p. 169—172.
- Marla Anineanu, *Un contract editorial și o corespondență literară între Vasile Pogor și Eliade Rădulescu*, în *Studii și cercetări bibliologice*, V, 1963, p. 277—293.
- A.I. Piru, *Literatura română premodernă*, București, Editura pentru literatură, 1964, p. 303—314.
- Testamentul lui Mihail Kogălniceanu*, în *Cronica*, an. II, nr. 35 (82), 2 septembrie 1967, p. 8.
- Emil Virtosu, *Vasile Pogor*, în vol. *Istoria literaturii române*, II, București, Editura Academiei R.S.R., 1968, p. 218—224.
- D. Păcurariu, *Clasicismul românesc*, București, Editura Minerva, 1971, p. 24—220.
- Ion Rotaru, *O istorie a literaturii române*, I, București, Editura Minerva, 1971, p. 98—99.
- Paul Cornea, *Originile romantismului românesc*, București, Editura Minerva, 1972, p. 284—286.
- N. A. Ursu, *O satiră a lui Lorenzo Pignotti de comisul Vasile Pogor*, în *Cronica*, an. X, nr. 23 (448), 6 iunie 1975, p. 5.
- D. Păcurariu, *Clasicism și tendințe clasice în literatura română*, București, Cartea românească, 1979, p. 107.
- Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, București, Editura Academiei R.S.R., 1979 (redactat de Florin Faifer).
- Vasile Sandu, *Un poet quasi-necunoscut, Comisul Vasile Pogor*, în *Manuscriptum*, an. XII, nr. 1 (42), 1981, p. 144—148.
- Paul Cornea, *Scrieri literare inedite*, București, Editura Minerva, 1981, p. 259—261.
- Ion Rotaru, *Forme ale clasicismului în literatura română*, București, Editura Minerva, 1981, p. 48, 154—167, 288, 296—300.

CUPRINS

<i>Prefață</i>	V
<i>Notă asupra ediției</i>	XX

POEZII

[Neam vine și neam să trece...].	1
[Un cântec pe cari odă nu bine l-au poreclit].	5
Eterida (Facere epic-comică în versuri împotriva întrunirii grecilor asupra Porții Otomanicești).	9
Dialog între Fire și Moldova.	12
Vedenie (ce au văzut un schimnic, Varlaam, de la Minăstirea Secului, din Moldova)	20
[Omul iaste ca o iarbă, zilile lui ca o floare].	53
[În zădar, spre a cunoaști, oaricine s-ar cerca].	54
[Din valul amar al mării, Afrodita au ieșit].	55
[Iată ceasul că sosăști, iată ceasul cel amar].	56
[Lăcrimile meli rouă, ohtarea aer curat].	57
[Părăsit de toată lumea, în necazuri afundat].	58
[Tinărule, vin încoace, îmi strigară cu răstire].	66

TRADUCERI

Tălmăcire	69
Pe Cardan și pe Spinoza li auz bodogăbind]	71
[Al veacului nostru Nestor, al Amiazăzii Omir].	72
Disciocălarea inimii unii cochete, iar moldovenești unii țoline..	74

Hanriada	82
Domnului domn marele logofăt și cavalier Costache Conachi	82
Cătră cititoriu	84
Prescurtarea întâmplărilor pre care se întemeiază plăsmuirea poemii „Hanriadei“	86
Handriada	91
Răspicarea înțelegirii unora din cuvinte întrebuințate în tălmăcirea „Hanriadii“	108
Cătră Cinstita Epitropie a școlilor din Prințipatul Moldoviei	116
Zăra (Din tragodiile lui Volteri).....	117
Tragodia lui Idomeneu (Din facirile lui Crebilion).....	183
Traghedia „Don Pedro“	207

CORESPONDENȚĂ

Către I. Heliade Rădulescu	223
Către Manolachi Serghiadis	238

ADDENDA

Observație	241
Închipuirea Nadiriei sau Slobozirea Persiei (Fragment).....	249
[Ohtările mele ...]	251
Culegiri trebuincioasă	253
[Încredințaților boieri deputați!]	255
<i>Note</i>	257
<i>Glosar</i>	319
<i>Bibliografie</i>	326

Lector: MARGARETA FERARU
Tehnoredactor: VASILE CIUCĂ

Bun de tipar 30.10.86. Coli ed. 17,90. Coli tipar 22,5.

Tiparul executat sub comanda
nr. 1106 la
Intreprinderea Poligrafică
„13 Decembrie 1918”,
str. Grigore Alexandrescu nr. 89-97
București,
Republica Socialistă România